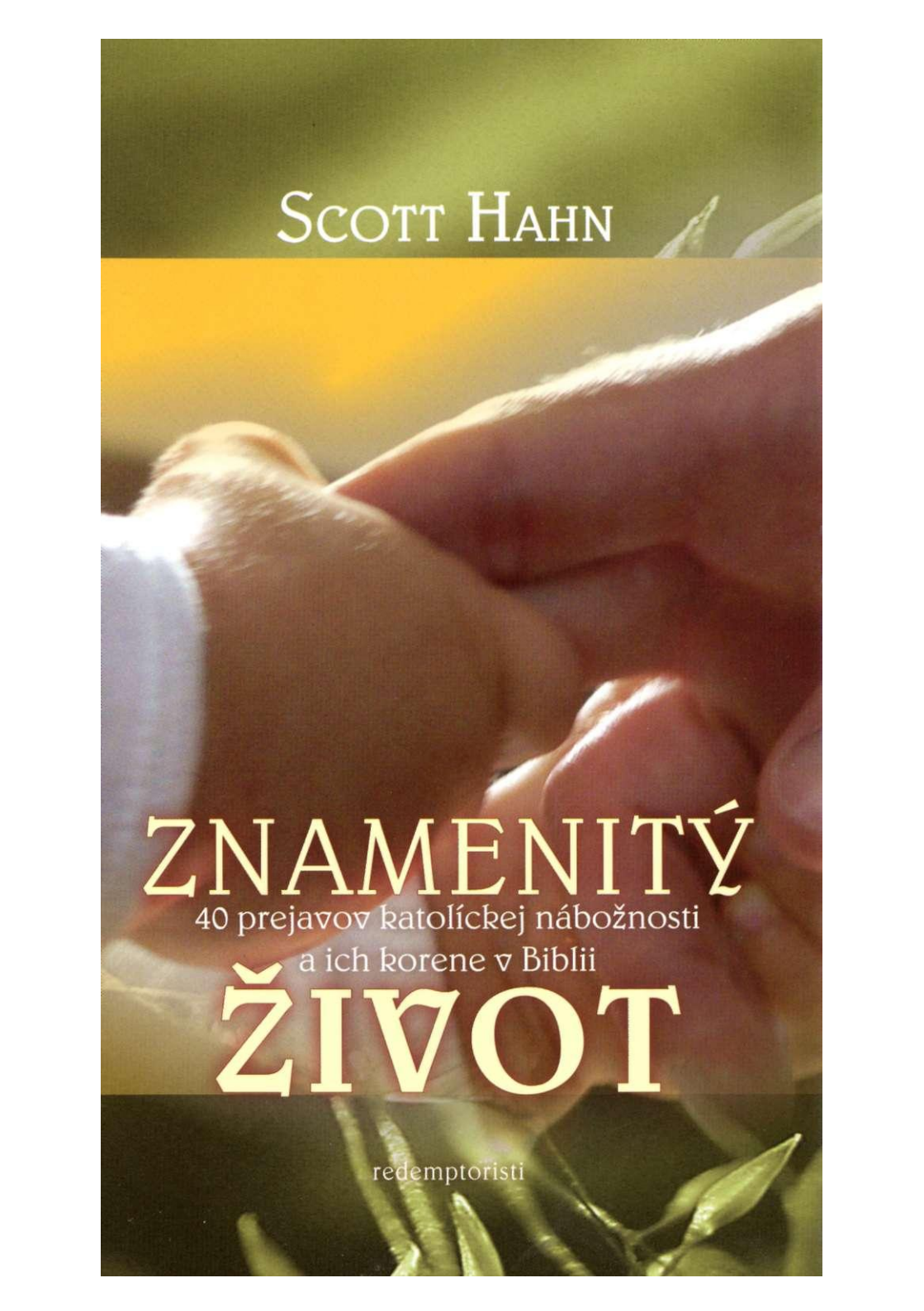

The background of the book cover is a close-up photograph of a person's face, specifically the eye and cheek area, with a hand gently touching the forehead. The lighting is warm and soft, creating a contemplative and intimate atmosphere. The colors are muted greens, yellows, and skin tones.

SCOTT HAHN

ZNAMENITÝ
40 prejavov katolíckej nábožnosti
a ich korene v Biblii
ŽIVOT

redemptoristi

SCOTT HAHN

ZNAMENITÝ ŽIVOT

40 prejavov katolíckej nábožnosti
a ich korene v Biblii

redemptoristi

© Redemptoristi - Slovo medzi nami, 2010

© Scott Walker Hahn, 2010

Translation © Antónia Drobcová, 2010

This translation published by arrangement with The Doubleday
Broadway Publishing Group, a division of Random House, Inc.

ISBN 978-80-89342-13-6

*Venované mojej prvej vnučke
Veronike Margaret Hahnovej*

ÚVOD

Prejavy života

Nech sa náš pracovný i súkromný život vyvíja ako-koľvek, všetci sa občas ocitneme pred múrom. Múrom, ktorý je príliš strmý, aby sme naň vyliezli; prívisoký, aby sme ho preskočili, príliš hrubý, aby sme ho zvalili. Napríklad máme problémy v práci alebo vo vzťahoch. Skúšame všetko, čo je v našich silách, aby sme múr preliezli, obišli, podliezli alebo prerazili. Skôr či neskôr však zastaneme na mŕtvom bode, keď už nie je čo vyskúšať.

Prežil som veľa takých chvíľ. Jednu z nich mám v živej pamäti. Bol som mladý doktorand a mal som mladú rodinu. Práve som pracoval na dizertačnej práci, ktorou malo vyvrcholiť moje štúdium teológie. A tu som narazil na problém, ako vysvetliť istý verš v Biblii. Bol to len krátky úryvok, no robil mi vážne starosti. Pri obhajobe bol kľúčový. Musel som teda využiť všetky interpretačné schopnosti, aby som svoju prácu pred oponentmi z habilitačnej komisie obhájil. Vlastne, ak by som ich nevyužil, takmer určite by som neprešiel.

Prečítal som všetky dostupné komentáre, a nič užitočné som nenašiel. Ani náznak. Sprewádzal ma len súcit vedcov, ktorí narazili na rovnaký problém predomnou. Nervózne som pobehoval, vŕtal som sa v detailoch, hútal som a behal. Celé mesiace. No nikam to nevedlo. Mal som vážny problém, veď som sa tomu

projektu venoval už niekoľko rokov. Ak by som sa teraz vzdal, musel by som sa pokorujúco vrátiť tam, kde som túto dlhú a namáhavú cestu začal - musel by som si dať schváliť novú tému svojej práce.

A múr ešte zmohutnel.

Môj školiť, istý jezuitský kňaz, mi zavolať, že ho preložili na Gregoriánsku univerzitu do Ríma. Povedal mi, že buď svoju dizertačnú prácu ihneď dokončiť, alebo si budem musieť nájsť nového vedúceho. Toho moja práca mohla, ale nemusela presvedčiť.

Nespával som a snažil som sa ešte viac. Hltal som jednu hrubú knihu za druhou. Do neskorého večera som obtelefonovával odborníkov, s ktorými som sa predtým osobne nestretol.

Nič. Múr sa vypínal ešte viac ako predtým. Na jeho odvrátenej strane sa týčila profesionálna kariéra... možnosť získať funkciu... dvere otvorené k oceneniam, pracovným ponúkam a vydavateľstvám. A z tejto strany, aspoň ja som to tak vnímal, bol profesionálny debakel.

Sužovalo ma to celé týždne; a potom sa stalo čosi naozaj výnimočné. Opäť sa mi ozval môj školiť. Len sa chcel uistiť, že som pripravený na všetko, čo sa pri obhajobe mojej práce môže stať. Prešiel so mnou možné ťažkosti a prekážky, o ktorých som dovtedy neuvažoval, ale ktoré som mal očakávať v ten veľký deň.

Cítil som sa porazený, ale nechcel som si to pripustiť. Bol som príliš pyšný. Aj to som považoval za problém. A aby toho nebolo málo, trpel som spánkovou depriváciou a mal som v krvi priveľa kofeínu. To spôsobilo, že som mal hlavu plnú morálnych a akademických problémov biblických rozmerov.

Už mi nezostávalo nič, čo by som urobil. No *niečo* som urobiť musel.

Na čo slúži kríž

V čase tejto krízy som bol katolíkom pomerne krátko, ani nie desať rokov. No ako sa na desaťročného patrí, pamäť a predstavivosť sa mi len tak hemžila príhodami zo života svätcov.

Prosím, nechápte ma zle. Nehovorím, že som František Assiský ani Ignác z Loyoly. Ani sa nesnažím vyrobiť melodrámu. Z pohľadu dejín znamená moja dizertačná práca málo. Ale z hľadiska môjho profesionálneho života to bolo buď - alebo. Životopisy svätcov, ku ktorým som sa za tie roky dostal, sa píšú preto, aby nám v presne takýchto krízach slúžili ako vzor.

Múr bol veľmi vysoký. A predsa. Raz neskoro v noci, úplne znenazdajky, som prišiel na to, že existuje aj niečo vyššie ako ten múr. Vedel som, čo musím urobiť. Obliekol som si bundu a vydal som sa do tmy. Ani som sa neobťažoval učesať sa.

Bočné uličky boli tiché a tmavé. Najrýchlejšia cesta k areálu univerzity, kde učím, vedie priamo po hlavnej ulici a cez lesík. Tadiaľ som teda šiel.

Na obzore predou mnou sa vypínalo to, k čomu som smeroval - to, čo bolo vyššie ako môj múr. Nad internátom, knižnicou a laboratóriami Františkánskej univerzity v Steubenville sa týči osemnásť metrov vysoký kríž z ocele. Je osvetlený a možno ho vidieť z diaľnic či od rieky Ohio v Západnej Virgínii.

Náhlil som sa cez tichý areál školy. Ak by ma vtedy niekto videl, určite by si pomyslel, že som sa od toľkého študovania zbláznil (pozri *Sk* 26, 24). V mysli som mal búrku, to je isté. Ale ešte nikdy som dovtedy nebol pri zmysloch tak ako vo chvíli, keď som sa ocitol pod tým žiarivým kolosálnym krížom.

Tam som už nemusel tuho premýšľať. Vedel som, čo urobili svätci v dejinách. Niečo som urobiť musel. Presne to, čo urobili oni.

Pobožkal som kríž a potom som pod ním padol na tvár. A rozplakal som sa.

Dovtedy som sa živil tým najlepším, čo mi svet ponúkol. Radil som sa v tých najuznávanejších vedeckých knižniciach a osobne som obvolal špičkových vedcov. Nestačilo to. To všetko som vyžaloval Ježišovi: môj múr bol príliš vysoký. Avšak bez ohľadu na to, čo som prežíval, som vedel, že jeho kríž bol ešte vyšší.

Mal k dispozícii oveľa viac ako ja. A predsa, aj keď bol Boh, „nepridŕžal sa svojej rovnosti s Bohom, ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži" (*Flp* 2, 6 - 8).

Tam, s tvárou ponorenou v blato, som mu odovzdal všetko. Tak ako svätý František a mnoho ďalších. Povedal som mu, že ak tú obhajobu nemám urobiť, nech sa tak stane: zrieknem sa seba tak ako on.

Tu máš blato na oči

A čo bolo potom?

O chvíľu sa k tomu dostanem. Najskôr by som sa ale rád pozastavil nad tým, aký krásny je katolícky život.

Občas sa nám do cesty postaví múr. Niekedy do neho vrazíme v plnej rýchlosti bez prilby, tú sme nechali doma. Vtedy sa ozve niečo v nás: *Nestoj tam ako stĺp. Rob niečo! Je to jednoduché* v nás. Boh nás stvoril ako ľudí činu a vyslal nás do sveta plného práce, aby sme sa v ňom obracali.

Počas celých dejín Boh vnímal túto našu prirodzenú tendenciu a stále nám dával úlohy. Keď bol ľud

smädný, prikázal Mojžišovi, aby udel palicou o skalu, aby z nej vytryskla voda. Prečo to urobil? Nie preto, že by musel. Mohol z neba zhodiť fľaše s vodou alebo uprostred púšte vytvoriť veľké jazero, /debo poslať anjelov, aby podávali chladené kokteily v krčahoch. On však poznal ľudskú povahu. Vedel, že musíme *niečo urobiť*. A tak to Mojžišovi prikázal.

Od Mojžišových až do Ježišových čias sa na ľudskej povahe nič nezmenilo. Ježiš mohol slepého uzdraviť kývnutím prsta, jedným slovom. No neurobil to. Zmiešal blato so slinami a poslal slepého, aby sa umyl v neďalekom rybníku.

Alebo malomocných uzdravil pod podmienkou, že sa pôjdu ukázať veľkňazom. „A ako šli, boli očistení“ (Lk 17, 14).

Katolícky život, úžasnú kresťanskú Tradíciu, sme zdedili počas dvoch tisícročí od svätých z mnohých krajín a kultúr. Byť katolíkom znamená nikdy nemusieť povedať: Už sa nedá nič robiť. Sväté obrázky a vôňa kadidla, ďakovné sviece a zrnká ruženca, krstná voda a krizma, gestá a postoje, požehnania a agnusťky, rôzne obrady a procesie - to všetko obohacuje našu modlitbu.

Pretože som sa stále učil žiť katolíckym životom, aj o tretej ráno zahĺbený do štúdia aj počas profesionálnej krízy - dokonca aj vtedy, keď už som nevedel, čo mám robiť - mohol som povedať, že mám ešte niekoľko možností.

Mohol som sa zbaliť a ísť na púť.

Mohol som padnúť na tvár a modliť sa.

Mohol som si uctiť svätý kríž.

Mohol som sa oprieť o Písmo.

Vlastne som mohol využiť všetky tieto možnosti. Všetci spali, nemal mi v tom kto zabrániť. A tak som ich využil.

Veci treba robiť po poriadku

Katolícky život je plný takýchto možností. Nie vždy chápeme, prečo patria do našej tradície. Aj zbožní katolíci možno považujú množstvo rozličných zvykov za náhodný zhluk navzájom nesúvisiacich úkonov; za povery, ktoré nejakým spôsobom Cirkev schválila.

Práve preto sa niekedy stretneme s tým, ako sa katolícki intelektuáli posmievajú ľudovej zbožnosti. Tomu by som sa chcel vyhnúť. Po prvé preto, že Ježiš viac ako vtedajších vzdelancov chválil obyčajných veriacich a deti. A ja predpokladám, že ľudská povaha sa doteraz nezmenila. Po druhé preto, lebo viem, že katolícka ľudová zbožnosť má svoj pevný základ v Písme (čo sa mi aj, ako dúfam, podarí ukázať v tejto knihe) a že ju praktizovali významné osobnosti katolíckej inteligencie. A napokon preto, že poznám mnohých ľudí, ktorí sú svätejší ako ja, ale nemali možnosť študovať teológiu. Mnohí kanonizovaní svätci nemali v skutočnosti vôbec žiadne formálne vzdelanie. Intelektuáli by mali teda rovnako ako zbožné farské spoločenstvá odriekať ruženec, ktorý každý deň v týždni to pohrdanie pokorí. Louis Pasteur bol jedným z intelektuálnych gigantov modernej doby; a ruženec sa modlieval s detskou dôverou.

Navyše sa mýlime, ak *inteligenciu* a *zbožnosť* pokladáme za dva navzájom sa vylučujúce pojmy. Lebo úplne najlepšie je, ak chápeme, čo sa modlíme. Ježiš nás upozornil, aby sme sa nemodlili ako teologickí pokrytci (*Mt* 6, 5); zároveň však nechce, aby sme sa modlili ako pohanania, ktorí nemajú poňatia, čo robia (*Mt* 6, 7). Svätý Josemaría Escrivá, svätec dvadsiateho storočia, to vystihol veľmi dobre. Vyzýval katolíkov, aby mali múdrosť teológov a zbožnosť detí.

My, katolíci, môžeme slobodne pestovať bohatý duchovný život a čerpať pritom z pokladov mnohých krajín a mnohých období. „Ale," ako povedal svätý Pavol, „nech sa všetko deje slušne a po poriadku" (1 Kor 14, 40).

Touto knihou by som chcel vychváliť všetko, čo je katolícke; ako aj biblické učenie, ktoré tú katolíckosť spôsobuje. A nielen to. Kniha nás má sprevádzať, poskytovať nám rady, dobromyseľne nás chrániť i jemne postrkovať, aby sme boli lepší bez ohľadu na to, v akej fáze duchovného vývoja sa nachádzame.

Napísal som ju aj preto, aby som ukázal, ako katolícka tradícia a zbožnosť zapadajú do širšej osnovy kresťanskej viery. V prvom rade sa chceme naučiť hľadať novými očami, rásť v múdrosti a v poznaní novým spôsobom. Tradične to nazývame *mystagógia*.

Znamená je potrebné pochopiť

Slovo *mystagógia* pochádza z gréckeho *mystagógia* a znamená „zasvätiť do tajomstiev". Podľa mystagogickej príručky ranej Cirkvi duchovný (zvyčajne miestny biskup) mal čas vyhradený na vysvetľovanie, ako jednotlivé detaily liturgie symbolicky súvisia s udalosťami, ktoré sa odohrali v Biblii. Táto metóda siaha až do samotného Nového zákona, v ktorom svätý Pavol a svätý Peter hovorili, že krstom a Eucharistiou sa naplnili starozákonné proroctvá (pozri napríklad 1 Kor 10, 2; 1 Pt 3, 18-21).

Mystagógia umožňuje novým veriacim chápať to, čo majú znamenia signalizovať - nevidieť len prítomný okamih, ale vytušiť božské tajomstvá, ktoré raz budeme v plnosti vidieť v nebi (1 Jn 3, 2), ale už teraz sú opravdivo prítomné v Cirkvi.

Keď sa započúvame do príbehu o veľkej potope, môžeme ju skrze poučenie, modlitbu a rozjímanie začať vnímať ako spasiteľnú vodu krstu. Keď sa však ešte viac zahĺbime, už v nej nebudeme vidieť len krst, ale i dielo Ducha Svätého, pretože tretia osoba Najsvätejšej Trojice je konečná realita, ktorú naznačujú a vyjadrujú práve vody krstu.

Aj Ježišove zázraky, nech boli akokoľvek veľké, slúžili v prvom rade ako „znamenia“. Aspoň tak ich opísal svätý Ján (pozri napríklad *Jn* 2, 11 a 4, 54). Išlo o skutocné udalosti, veľmi významné. Predsa však poukazovali na niečo iné, na božskú a transcendentálnu realitu. Zamyslite sa nad tým, ako Ježiš uzdravil ochrnutého (*Mk* 2, 3 - 12). Náš Pán dal jasne najavo, že uzdravenie ochrnutia je menej ako odpustenie hriechov. Uzdravenie tela bolo jednoducho vonkajším znakom väčšieho uzdravenia - vnútorného, duchovného. Nesmieme zabúdať, že vyliečenie tela prinieslo tomu mužovi len dočasnú úľavu; žil ďalej prirodzeným spôsobom; časom opäť trpel a zomrel. Duchovné uzdravenie však prekonal aj smrť; vzniklo nové stvorenie. A to nemohlo byť inakšie, iba Božie dielo (*Mk* 2, 7).

Skrze Ježiša sme získali výsadu, že môžeme žiť a konať spasiteľné skutky ako Boh. Pri Poslednej večeri hovoril o zázračných znameniach a potom svojim apoštolom prisľúbil: „Veru, veru, hovorím vám: Aj ten, kto verí vo mňa, bude konať skutky, aké ja konám, ba bude konať ešte väčšie, lebo ja idem k Otcovi“ (*Jn* 14, 12). A hoci aj apoštoli konali zázraky, neurobili nič, čo by vo veľkosti prevýšilo Ježišove zázraky. Co tým teda myslel?

Mal na mysli sviatosti.

Prví kresťania verili vo sviatosti. Verili, že o Ježišovej božskej moci nielen hovoria, ale ju sprítomňujú. Všetky slová niečo značia. V evanjeliu však čo Ježiš povedal, to sa stalo. Prehovoril a vyhnal zlých duchov, uzdra-

vil chorých, utíšil vietor, upokojil more, vzkriesil mŕtvych. To isté Božie slovo má moc premieňať stvorené veci i chvíle, ktoré prežívame. Deje sa to prostredníctvom Cirkvi, ktorá pozemské veci - chlieb a víno, gestá a postoje, olej a vodu - používa, aby náš život posvätila. Uskutočňuje sa to skrze sviatosti, ktoré sa v starovekej Cirkvi označovali ako „tajomstvá“. V piatom storočí pápež Lev Veľký povedal: „Co bolo na našom Vykupiteľovi viditeľné, prešlo do sviatostí.“¹ Mystagógia má teda korene v Božej milosti: v jeho moci zmeniť nás.

Táto moc je pred našimi zmyslami skrytá. Na druhej strane však mystagógia predstavuje v Cirkvi tradičný spôsob, ako ju zjaviť našej mysli a nášmu duchu. Tento posvätný spôsob zjavuje za symbolmi ukrytú Božiu lásku, za znameniami žitý božský život. V posvätných veciach našej tradície hmotné objekty poukazujú na nehmotné skutočnosti - dočasné udalosti odhaľujú večné tajomstvá.

Mystagógia znamená viesť veriacich do opravdivého spoločenstva, ku skutočnej účasti, do spásnych tajomstiev slávených v symboloch a obradoch cirkevnej bohoslužby. Pápež Benedikt XVI. povedal: „Zrelým výsledkom mystagógie je vedomie, že náš vlastný život sa postupne premieňa slávenými svätými tajomstvami... Cieľom celej kresťanskej výchovy je formovať veriaceho ako ‚nového človeka‘.“²

Žijeme tajomstvami

Pre prvých kresťanov sa Kristovo tajomstvo neobmedzovalo iba na účasť na sviatostných obradoch. Dotýkalo sa aj morálky a každodenného života. Veď

¹ Svätý Lev Veľký: *Sermo* 74, 2; pozri *KKC* 1115.

² Benedikt XVI.: *Sacramentum caritatis* 64.

Boh mal v pláne „uskutočniť v plnosti času [toto]: zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi" (*Eff*, 10). V Kristovi „bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné... Všetko je stvorené skrze neho a pre neho... a všetko v ňom spočíva" (*1 Kol* 1, 16-17).

V Kristovi sa teda všetko pozemské stáva smerovou, ktorá vedie k Bohu. Pozemskými vecami by sa nemalo pohľdať, ale mali by sme ich posväcovať, pozdvihovať, sväto ich používať, a tým z nich robiť veci posvätné. Keď sme na svätej omši, obetujeme Bohu „prácu svojich rúk". To isté robíme, keď sme v práci. O nič menej, keď vzdávame Bohu úctu. Podľa našej tradície sa modlíme tak, ako sa modlili prví kresťania. So sviatosťami a *sväteninami*.

Čo je to svätenina?

Je to čokoľvek, čo Cirkev určila a požehnala, aby nás viedol k dobrým skutkom a povzbudil nás k zbožnosti. Svätenina sa *podobá* na sviatosť v tom, že je to prostriedok milosti a vonkajší znak neviditeľného tajomstva viery. V mnohom sa však od sviatosti *Uší*. Sviatosti ustanovil Kristus, sväteniny zaviedla Cirkev. Sviatosti nám prinášajú milosť do duše *priamo*, kým sväteniny *nepriamo* tým, že nás vedú k zbožnosti a dávajú nám príležitosť odpovedať na Božiu milosť.

Táto myšlienka je taká stará ako Cirkev. Vo štvrtom storočí svätý Gregor Nyssenský nádherne kázal o *princípe svätenin*. Začal chválou Boha za moc, ktorú dal obyčajným veciam: vode pri krste, chlebu a vínu pri svätej omši, oleju pri pomazaní, vkladaniu rúk biskupa pri kňazskej vysviacke. „Mnohé veci, ktoré akoby ani nestáli za zmienku," povedal, „uskutočňujú zázračné diela."³ Zo Starého zákona pripomenul bežné veci, do ktorých

³ Benedikt XVI.: *Sacramentum caritatis* 64.

Boh vložil zázračnú moc: Mojžišovu drevenú palicu, Eliášov drsný plášť a kosti mŕtveho Elizea.

Svätý Gregor videl, že aj počas jeho vlastného života prejavy tejto moci nielenže pokračovali, ale časom sa stupňovali. Táto moc teda pôsobí aj dnes a ponúka nám rozmanité milosti. Pravdupovediac, tie tri spomenuté príklady sú vzdialenými predchodcami praktík, ktoré sa používajú aj v súčasnosti; praktík, ktoré v tejto knihe preskúmame: ide o úctu ku krížu, nosenie škapuliara a úctu k relikviám svätých.

Možností je viac

Pre katolíkov sú sviatosti a sväteniny neklamnými znameniami života. Oboje sú obsahom tejto knihy a mali by byť aj obsahom nášho každodenného života a lásky.

Samotný Ježiš žil životom veľmi bohatým na zbožnosť. Chodil na púte a slávil sviatky. Modlil sa spontánne i formálne. Modlil sa na kolenách, postojacky i tvárou k zemi. Chválil Boha osamote, v zhromaždení i s priateľmi. Recitoval texty z Písma. Robil si duchovné cvičenia v tichu, preč od zhonu a rozptýlení sveta.

Máme tú výhodu, že v tejto nádhernej rozmanitosti ho môžeme nasledovať. Naša tradícia nám k tomu poskytuje veľa možností. Je pravda, že nie všetky modlitby a pobožnosti sú rovnocenné. Keď sa začneme zaujímať o zvyky našej katolíckej viery, je dôležité rozlíšiť medzi tými, ktoré sú podstatné, a tými, ktoré môžeme v kresťanskej slobode prijať alebo ich odmietnuť. Musíme byť pokrstení a v nedeľu a v prikázané sviatky musíme chodiť na svätú omšu (pozri *Jn* 3, 5 a 6, 53). Nemusíme sa však modliť ruženec, používať svätenú vodu ani sa modliť novény. Niekedy však práve maličkosť vytvárajú teplo domova. Áno, potrebujeme tehly

a maltu, aby sme mohli postaviť funkčný dom; život je však oveľa krajší, keď sa z kuchyne šíri vôňa pripravovanej večere a z obývačky sa ozýva džavot deťúreniec. Podobným spôsobom aj vekmi overené pobožnosti pomáhajú oživiť vieru a z Cirkvi urobiť domov.

Viem však, že niektorí ľudia ich zavrhnújú, pretože ich považujú za bezmyšlienkovité a sústavne sa opakujúce zvyky. Áno, sú to zvyky a je jasné, že ich opakujeme rutinne a stále dookola. Ono to však nie je zlé. Keď sa mechanicky a pravidelne staráme o trávnik, o auto či o osobnú hygienu, alebo sa pripravujeme na hudobné vystúpenie, vtedy je to na osoh. Trvám na tom a aj katolícka tradícia mi dáva za pravdu, že ak modlitby opakujeme a odriekame zo srdca, môžu byť pre dušu veľmi osožné. Sú ako prekrásna hudba či s láskou pestovaná záhrada - často opakované zvyky majú svoje korene v láske.

Iní budú namietajú, že ide len o stredoveké povery alebo o snahu zmanipulovať Boha. Nie je to tak. Keď sa modlíme, nenútime Boha, aby urobil, čo mu navrhujeme; ale ponechávame na neho, aby urobil, ako chce. Modlitbou nám Boh prejavuje láskavosť, podporuje ju, aby sme sa s ním pravidelne a často rozprávali, či už na to máme chuť alebo nie. Pobožnosti v zásade nerobíme kvôli Bohu, on nepotrebuje našu chválu ani naše kadidlo. Naopak, Boh ich robí pre nás. Tento štýl komunikácie má znamenitý vplyv na dušu a telo človeka, ktoré Boh stvoril na svoju slávu.

Ako túto knihu používať

V tejto knižke budeme skúmať štyridsať rôznych tradičných zvyklostí Cirkvi. Prečo práve štyridsať? To číslo má, pochopiteľne, bohatú históriu. Biblia hovorí, že za štyridsať dní sa počas potopy očistila zem...,

štyridsať rokov putoval Izrael po púšti..., štyridsať dní strávil Eliáš na svojej ceste..., štyridsať dní sa kajaľ ľud z Ninive, ako kázal prorok Jonáš..., štyridsať dní sa Ježiš postil na púšti... a štyridsať dní po zmŕtvychvstaní zostal so svojimi apoštolmi predtým, ako vystúpil do neba.⁴ Cirkev sa podľa toho zariadila hneď na začiatku a ustanovila štyridsaťdňové Pôstne obdobie.

Preto sa mi zdá, že číslo štyridsať je fajn. Dúfam, že tieto úvahy, podobne ako tie biblické štyridsiatky, budú pre vás i pre mňa časom očistenia, premeny a obnovy. Dúfam, že prostredníctvom týchto stránok sa budeme spoločne obohacovať a začneme lepšie chápať katolícky život.

Na týchto štyridsiatich tradíciách, ktoré som vybral, však nie je nič kanonické. Nevyberal som ich celkom náhodne, ale ani celkom plánovité. Je to môj výber. A dúfam, že keď budete rásť v zbožnosti, urobíte si svoj vlastný zoznam.

Rovnako ani úvahy nie sú podané ako definície. Takto ich vnímam, niečo som si vypožičal od svätých, niečo od pápežov a skombinoval som to po svojom (a určite som nevyčerpal všetky možnosti). Dúfam, že každé znamenie budete brať ako znamenie vychádzajúce z Tradície, ale zároveň si ho aj osvojíte.

Takisto som po svojom zoradil jednotlivé kapitoly. Ich poradie nie je určené presnými nadväznosťami, ale v podstate som z nich zámerne vytvoril skupiny. Niektoré kapitoly sa odvolávajú na informácie z predošlých kapitol. Ako život, tak aj táto kniha sa vyvíja, prechádza rôznymi zákutiami od narodenia po smrť. Ale ak sa vám to tak bude páčiť, pokojne môžete kapitoly preskakovať. Čítajte takým tempom, ktoré vám

⁴ Štyridsať dní trvalo aj posmievanie sa Goliáša izraelskému vojsku (pozri *1 Sam* 17, 16).

vyhovuje, hoci knihu som napísal tak, aby sa čítala pomaly a uvažlivo.

V každej kapitole sa pozrieme, kde v Biblii a v dejinách má konkrétny katolícky zvyk hlboké korene. Nájdeme odpovede na to, čo obvykle namietajú nekatóliči, a pokúsime sa vyjasniť niektoré bežné mylné názory. Každá kapitola sa končí odsekom s názvom *Uvažujte v srdci*. Vychádza z Lukášovho opisu preblahoslavenej Panny: „Mária zachovávala všetky tieto slová vo svojom srdci a premýšľala o nich“ (*Lk2, 19*). Pevne dúfam, že ju budeme vedieť napodobniť, keď budeme spolu uvažovať nad slovami významných učiteľov, mysliteľov a svätcov kresťanskej histórie. Úryvky na uvažovanie som vybral z Tradície. Vybral som texty ak nie zo všetkých, tak z väčšiny storočí od Ježiša až po súčasnosť. Všetky spolu sú dôležité pre jedno: nevymyslel som ich ja, ale potvrdila ich Tradícia a sú naozaj účinné. V priebehu stáročí pomohli už mnohým katolíkom vydĺždiť si vlastnú cestu do neba. Vybral som úryvky od mnohých autorov. Také, ktoré mne osobne najviac pomohli.

Túžim, aby sme si viac uvedomovali svoju vieru, aby sa nám zbožnosť stávala čoraz viac každodennou potrebou. Chceme formovať dobré modlitbové *návyky* alebo, aby som použil odpudzujúco znejúci moderný výraz, *disciplínu* v modlitbe. Sviatostný princíp funguje tak dobre preto, lebo predpokladá základnú realitu ľudskej prirodzenosti: sme duša a telo, materiálne telo a duchovná duša. Co sa stane jednému, hlboko ovplyvní to druhé. Čo robíme s telom, so zmyslami, to poskytuje základ na náš duchovný rast. Milosť stavia na prirodzenosti.

Existujú mnohé dobré prirodzené príčiny, prečo používať tradičné spôsoby modlitby. Fyziológovia uznávajú, že modlitba nás upokojuje, úroveň stresu sa pri nej znižuje a vyhladzujú sa nám vrásky. Zároveň

v nás zanecháva trvalé nervové spojenia. Každý, kto už bol pri smrteľnej posteli zbožného katolíka, môže spolu so mnou dosvedčiť: určité pobožnosti akoby dôsledne zostávali vo vedomí až do úplného konca, aj keď sa z pamäte vytratilo takmer všetko ostatné. Mám dobrého priateľa. Jeho matka prežila mozgovú porážku a nevedela už nič iné, iba odriekať ruženec - zvyk hlboko zakoreňovaný počas celého jej života. Ukázalo sa, že práve skrze ruženec sa uzdravila. A takýchto príbehov vám viem povedať mnoho.

Čiže nemá zmysel odkladať formovanie disciplíny v modlitbe na neskorší čas, keď budeme starší. Po prvé, nemusíme sa toho vôbec dožiť. A ak sa aj dožijeme, možno nebudeme mať zdravie, pamäť či slobodu potrebnú na nové návyky.

Vyznie to ako klišé, ale nevieme, čo nás čaká. Vieme, že budeme trpieť, vy i ja, pretože utrpenie je súčasťou života. Aj života v Kristovi. Ale Boh už urobil opatrenia. On a jeho Cirkev nám darovali zlatú studnicu tradícií. Sú to metódy a rady, overené tisícročiami, prežité nespočetným množstvom obyčajných kresťanov v časoch ekonomickej krízy a prírodných katastrof, v prenasledovaní i vo vojne. A tomuto ja hovorím výskum a vývoj!

Boh v každej skúške „dá aj schopnosť, aby ste mohli vydržať“ (*1 Kor 10, 13*). Aj keď sa ocitneme v nezvyčajných situáciách, môžeme sa utiekať k Bohu, môžeme vydržať a zvíťaziť jednoducho tým, že sa modlíme. Je veľmi dobré, ak stačí, že sa dotkneme ruženca alebo pohladíme vlnu škapuliara, aby sme sa mohli v mysli upriamiť na Boha. Môže totiž nadísť chvíľa, keď to bude to jediné, čo budeme môcť urobiť.

Modlím sa, aby ste sa modlili vždy, keď sa dá, a prosili Ducha Svätého a svojho anjela strážcu, aby vám dali to, čo potrebujete.

Spomeňte si, prosím, v modlitbe aj na autora tejto knižky, ktorý vám sľubuje, že sa bude modliť za svojich čitateľov!

Späť ku krížu

Ó, áno, sľúbil som vám, že vám dorozprávam príbeh o svojej dizertačnej práci.

S ružencom v ruke i na perách som sa vracal domov tmavými bočnými uličkami, no mal som pocit, akoby svietilo denné svetlo. Keď som sa vrátil do kancelárie, začítal som sa do biblického textu - ktorý som čítal sto, možno tisíc ráz - a prečítal som ho, akoby to bolo prvýkrát. Vlastne, mal som pocit, že ho predomnou ešte nikto nečítal. V originálnom gréckom texte som uvidel spojitosť, ktorá z anglického ani latinského prekladu nebola jasná.

Aby som to skrátil: našiel som riešenie, ktoré sa až dovtedy neobjavilo ani v jednom komentári. Dokončil som svoju dizertačnú prácu a úspešne ju obhájil. Spísal som svoje zistenia a publikoval ich v hlavnom univerzitnom časopise.

Dvanásť rokov po tej osudnej noci plnej viery som sa na výročnom stretnutí Spoločnosti biblickej literatúry zúčastnil odbornej konferencie, kde si ma jeden vedec, ktorého si vážim, vzal nabok a opýtal sa ma: „Aký je to pocit trafiť klinec po hlavičke?”

Nemal som poňatia, o čom to hovorí.

„Aký je to pocit,” pýtal sa, „nájsť vysvetlenie, ktoré bolo vekmi stratené?”

Vtedy som pochopil, na čo naráža, a do očí mi vyhĺkli slzy.

Vyrozprával som mu veľmi starý príbeh o jednej noci, o jednej pre mňa príliš vysokej stene. Rozpovedal som mu o svojej ceste ku krížu. Chcel som, aby

poznal tú cestu pre prípad, že by sa aj on ocitol pred
nejakým múrom.

A rovnako to želim aj vám. Preto som napísal tú-
to knihu.

L

Život sa začína

Svätená voda

Začínáme pri vode.

Kniha Genezis zobrazuje stvorenie vesmíru takto: „Zem bola pustá a prázdna, tma bola nad priepasťou a duch Boží sa vznášal nad vodami... Boh povedal: „Nech je obloha uprostred vôd a nech oddeľuje vody od vôd“ (G» 1,2. 6).

Podobne ako sa začal vesmír, začíname sa i my: ľudskú tvár dostávame v plodovej vode, v plodovom vaku, v matkinom lone. Prirodzený pôrod sa začína, keď matke „odtečie plodová voda“.

S vodou začíname aj návštevu kostola. Ponárame ruku do svätej vody a prežehnávame sa.

Znamenie vody bolo súčasťou kresťanskej modlitby od prvopočiatku Cirkvi. Severoafrický teológ Tertulián⁵ spomína na konci druhého storočia zvyk symbolicky si očisťovať ruky predtým, ako ich zopli v modlitbe. Tento židovský zvyk existoval ešte pred príchodom nášho Pána a možno práve naň sa odvolával svätý Pavol v *Liste Timotejovi*: „Chcem teda, aby sa muži modlili na každom mieste a dvíhali čisté ruky“ (7 *Tim* 2, 8). Historik Euzébius okolo roku 320 po Kristovi opisuje kostol v Týre, ktorý má pri vchode striekajúce fontány, kde si veriaci môžu očistiť ruky.

⁵ Tertulián: *O modlitbe* 13.

Vodou označujeme svoj začiatok, pretože tak robí aj Boh. Dostatočne to dokazuje príroda i Písmo. Keď svet zhrešil a potreboval očistu a znovuzrodenie, Boh poslal veľkú potopu a v nej našla Noemova rodina nový život. Aby sa Izrael dostal z otroctva ako zjednotený národ, najskôr musel prejsť cez vody Červeného mora. Keď vyvolený ľud ustanovil miesta bohoslužby, najskôr svätostánok a potom chrám, pri ich vchodoch postavil bronzové misy na umývanie.

Svätý Tomáš Akvinský učil, že voda bola prirodzenou sviatosťou už od úsvitu stvorenia. Vo veku prírody, od Adama až po patriarchov, ľudstvo očišťovala a osviežovala. Vo veku Zákona, za Mojžišových čias, poskytovala duchovné znovuzrodenie Izraelu, keď národ začal svoju púť do zasľúbenej krajiny. S Ježišom však prišla doba milosti; a od tých čias voda nadobudla božskú moc Slova, ktoré sa stalo telom.⁶ A hoci sa bábätká vždy rodili „z vody“, teraz sa aj dospelí muži a ženy môžu zrodiť „z vody a Ducha Svätého“ (*Jn* 3, 5). Cirkevní otcovia učili, že Ježiš tým, že zostúpil do vôd rieky Jordán, posvätil všetky vody sveta. Urobil z nich živú a životodarnú vodu (pozri *Jn* 4, 10 - 14), zdroj *nadprirodzenej* obnovy, občerstvenia a očistenia.

Kým sme na zemi, spoznávame duchovné veci prostredníctvom znamení. Až v sláve uvidíme božské veci také, aké sú, bez ich posvätného závoja. Podľa svätého Tomáša voda v podstate „naznačuje milosť Ducha Svätého... Pretože Duch Svätý je nevyčerateľný prameň, od ktorého prúdia všetky dary milosti”.⁷ *Kniha zjavenia* to potvrdzuje, keď predstavuje milosť Ducha ako „rieku vody života, čistú ako krištáľ, vytekajúcu od Božieho a Baránkovho trónu“ (*Zjv* 22, 1).

⁶ Svätý Tomáš Akvinský: *Výklad Jánovho evanjelia* 443.

⁷ Tamže, 577.

V dejinách i vo vesmíre sa Boh prihovára hlasom, ktorý je „ako hukot veľkých vôd" (*Zjv* 1, 15). Všetky posvätné významy vody si privlastňujeme a berieme ich ako svoje dedičstvo - vždy, keď sa prežehnáme svätenou vodou.

„Milovaní, teraz sme Božími deťmi," zrodenými z vody a z Ducha. „Každý, kto má túto nádej v neho, usiluje sa byť čistý, ako je on čistý" (*1 Jn* 3, 2 - 3).

Tento jednoduchý úkon, ktorý rady robia aj tie najmenšie deti, nám pripomína náš krst a obnovuje ho. Zároveň nás osviežuje, poskytuje úľavu od útlaku Zlého. Svätá Terézia z Avily napísala, že „niet lepšieho prostriedku na zahnanie diabla ako svätená voda, ktorá mu aj zabráni vrátiť sa".⁸

Svätená voda je obyčajná voda, ktorú kňaz požehnal na náboženské účely. Prežehnávame sa ňou v kostole. Vo väčšine kostolov sa nachádzajú aj nádoby so svätenou vodou, z ktorých si veriaci môžu vodu nabrať a zobrať domov. Niektoré katolícke rodiny majú sväteničky pri vchode do každej izby. Aj ja mám vždy jednu fľašku v kancelárii.

Nestačí však len pokropiť sa pár kvapkami. Je zvykom nahlas sa prežehnať v mene Najsvätejšej Trojice.

Nateraz to stačí. Zvyšok si necháme do nasledujúcej kapitoly.

Uvažujte v srdci

Kráľ a Pán všetkého a stvoriteľ sveta, ty si daroval spásu všetkému stvorenstvu, keď k nám zostúpil tvoj jednorodený Syn, Ježiš Kristus.

⁸ Svätá Terézia z Avily: *Život* 31,4 (Nakladatelství tiskárny Vimperk 1991).

Vykúpil si všetko, čo si stvoril príchodom
tvojho nevýslovného Slova. Zhliadni z neba
a požehnaj túto vodu a naplň ju Duchom Svä-
tým. Nech tvoje nevýslovné Slovo vstúpi do nej
a premení jej silu, aby prinášala život, naplnená
tvojou milosťou... Ako tvoje jednorodené Slo-
vo zostúpilo do vôd Jordánu a posvätilo ich, tak
nech teraz zostúpi na túto vodu a urobí ju svä-
tou a duchovnou.

Požehnanie vody zo sakramentára
svätého Serapiona Egyptského, 4. storočie⁹

⁹ *Bishop Seraphion s, Prayer-Book*, str. 68 - 69.

Znamenie kríža

Čim je voda pre bunky, tým je znamenie kríža pre gestá. Kardinál Joseph Ratzinger (neskorší pápež Benedikt XVI.) napísal: „Základným kresťanským a modlitebným gestom je a zostáva znamenie kríža.“¹⁰

Od založenia Cirkvi ide o najpoužívanjšiu modlitbu kresťanov. Svätý Pavol hovorí o kríži v takmer všetkých listoch Nového zákona: „Ale ja sa nechcem chváliť ničím iným, iba krížom nášho Pána Ježiša Krista, cez ktorý je svet ukrižovaný pre mňa a ja pre svet“ (*Gal 6, 14*).

Svedectvami prvých kresťanov o tom, ako sa prežehnávali, by sme mohli zaplniť celú knihu. Táto prax bola veľmi obľúbená, pretože nevyžadovala žiadne špeciálne znalosti či zručnosti. Nemuseli ste byť gramotní, aby ste sa vedeli prežehnať, ani bohatí, aby ste si mohli dovoliť kúpiť príručku, ako na to. Stačil len jeden funkčný prst. Mučeníci sa značili krížom, keď ich viedli na smrť. Aj Julian, neslávne známy cisár, bývalý kresťan, sa prežehnával vždy, keď mal pocit, že ho napádajú zlí duchovia.

O prežehnávaní sa píše všade, pretože ho praktizovali na každom kroku. Na konci druhého storočia Tertulian vyhlásil: „Na všetkých našich cestách, vo všetkom, kam prídeme i odkiaľ odídeme, keď sa obúvame,

¹⁰ Kardinál Joseph Ratzinger: *Duch liturgie*, str. 144.

keď sa kúpeme, keď stolujeme, keď zapalujeme sviečky, keď sa ukladáme na spánok, keď si sadáme, nech sa zaoberáme čímkoľvek, značíme si čelá znamením kríža."¹¹ Tertulián chválil svoju ženu, že je cnostná, krásna, dobre oblečená, ale predovšetkým za to, že znakom kríža požehnávala seba i svoju posteľ prv, než sa uložila na nočný odpočinok.¹²

Zo správ prvých kresťanov vyplýva, že palcom si robili znak kríža na čele. Krížikom značili aj iné predmety, napríklad jedlo, ale i sviatostné predmety - chlieb, víno, olej a vodu.

V priebehu storočí sa medzi veriacimi rozšírilo viacero spôsobov žehnania. V západných cirkvách sa žehnáme s otvorenou pravou rukou, pričom sa končekmi prstov dotkneme čela, hrude, potom ľavého a napokon pravého pleca. Niektorí ľudia sa domnievajú, že tých päť otvorených prstov symbolizuje päť Kristových rán.

Na svätej omši sa pred čítaním evanjelia žehnáme inak - „malým znakom kríža“, pri ktorom palcom naznačíme krížik na čele, na perách a na srdci. Keď evanjelium číta diakon, niekedy môžeme začuť, ako ho kňaz žehná slovami: „Pán nech je v tvojom srdci i na твоjich perách, aby si dôstojne hlásal jeho evanjelium.“ Ľudia, ktorí používajú tento krížik pri súkromných pobožnostiach, sa pritom niekedy modlia v latinčine: *Per signum crucis de inimicis nos tris libera nos Deus noster* („Znamením kríža uchráň nás, Bože náš, od našich nepriateľov“).

Kresťania východných cirkví sa žehnajú inak. Prsty zložia tak, že sa z ruky stane akoby katechizmus. Končekmi prstov spoja palec, ukazovák a prostredník.

¹¹ Tertulián: *The Chaplet 3*.

¹² Tertulián: *To His Wife 2, 5*.

Tieto tri prsty predstavujú Trojicu v jednote. Zostávajúce dva prsty, malíček a prstenník, vtlačia do dlane, čím symbolizujú hypostatickú jednotu: jednotu Ježišovej božskej a ľudskej prirodzenosti.¹³

Niektorí ľudia, na Východe i na Západe, si po prežehnaní zvyknú pobožkať prsty.

Táto prax i jej výklad mala na celom svete a v priebehu dejín množstvo obmien. Jedno z mojich obľúbených vysvetlení podal môj patrón svätý František Saleský:

Najskôr dvíhame ruku k čelu so slovami: „V mene Otca," čím naznačujeme, že Otec je prvá osoba Najsvätejšej Trojice. Z neho pochádza Syn a zostupuje Duch Svätý. Potom pri slovách „i Syna" sa ruka skláňa k hrudi, čím vyjadrujeme, že Syn je od Otca, ktorý ho poslal do lona Panny. Potom sa ruka prenesie od ľavého ramena k pravému, pričom hovoríme „i Ducha Svätého", čo znamená, že Duch Svätý ako tretia božská osoba vychádza od Otca i Syna, že je láska, ktorá oboch zjednocuje, a že my skrze jeho milosť máme účasť na ovocí tohto vzťahu. Znamením kríža teda v krátkosti vyjadrujeme svoju vieru v tri veľké tajomstvá: Najsvätejšiu Trojicu, umučenie Krista a odpustenie hriechov, ktorým prechádzame z ľavej strany prekliatia na pravú stranu požehnaní.¹⁴

Trojica a kríž: nejde o zbožnú náhodu, že práve tieto dva symboly sa v slovách a gestách spájajú v najzákladnejšej a najznámejšej modlitbe Cirkvi.

¹³ Pozn. red.: Pri prežehnávaní sa dotknú prstami najprv pravého pleca, potom ľavého a uklonia sa.

¹⁴ Svätý František Saleský: *The standard of the Cross* 3, 1.

Kríž je časným obrazom života Trojice vo večnosti. Na kríži nám Ježiš Kristus daroval celého seba. Nič si nenechal pre seba. Takto sa Syn obetoval pre Otca a Otec pre Syna. Každý daroval úplný a láskyplný dar svojho života tomu druhému. Tým darom, životom, láskou je Duch Svätý. Znamením tejto lásky vo svete je znamenie kríža.

Ježiš na konci svojho utrpenia, keď vyhlásil svoje dielo za „dokonané“, dovŕšené, splnené, odovzdal svojho ducha (*Jn 19, 30*). Keď sa prežehnávame, stotožňujeme sa s touto milosťou. Prijímame lásku, ktorú Ježiš dáva. S jeho krížom prijímame jeho Ducha. Vidíme, ako sa Ježiš odovzdáva v láske, a hovoríme: „Amen!“ Osvojujeme si jeho život.

Prežehnanie sa nie je len nejaká maličkosť. Mali by sme pri ňom všetko vydýchnuť, ale len preto, aby sme mohli nadýchnuť iný dúšok - Božieho Ducha.

Takýto život sme prijali v krste, keď sme boli poznačení znamením kríža a zachránení od hriechov. Prví kresťania ho prirovnávali k znaku na čele (*Gn 4, 15*), ktorý Kaina uchránil od zaslúženého trestu. Jeho predobraz videli aj v znaku krvi na vchodových dverách, ktorý zachránil prvorodených synov Izraela v čase Paschy (*Ex 12, 7*). Ešte lepšie zobrazený ho videli v proroctve proroka Ezechiela, ktorý videl, že spravodliví v Jeruzaleme budú raz zachránení, lebo budú mať „znak na čelách“ (*Ez 9, 4*).¹⁵ Aký to bol znak? Podľa starovekých rabínov išlo o *tav*, posledné písmeno hebrejskej abecedy, ktoré sa v staroveku kreslilo ako kríž. V Novom zákone, v *Knihe zjavenia*, videl svätý Ján verných v nebi, ktorí boli na čele označení týmto znamením (*14, 1; 22, 4*).

¹⁵ Pozn. red.: Aj Jób použil tento znak, keď skončil svoju reč pred Bohom (pozri *Jób 31, 35*).

Zvyk žehnať sa pretrval stáročia a určite sa ho len tak nevzdáme. Svätý Bazil ho vo svojom prevratnom diele o posvätnej Tradícii označil za punč apoštolskej viery.¹⁶ A ctia si ho aj v nebi, i tí najväčší svätci. Keď sa Panna Mária prvýkrát zjavila malej Bernadete Soubirousevej vo francúzskych Lurdoch v roku 1858, najskôr sa prežehnala znamením kríža, až potom prehovorila.

Toto prosté gesto je najbohatším z vyznaní. Zahŕňa nekonečno. Vyznáva Trojicu, vtelenie a naše vykúpenie. Slovom kardinála Ratzingera „stelesňuje a znovu uznáva náš krst“.¹⁷ A ako pápež Benedikt XVI. dodal: „Označiť sa znakom kríža znamená vysloviť viditeľné a verejné priznanie sa k tomu, ktorý pre nás zomrel a vstal z mŕtvych, k tomu, ktorý vo svojom tele zviditeľnil Božiu lásku až do krajnosti, k tomu Bohu, ktorý v pokore a v slabosti svojej lásky je všemohúci, silnejší od akejkolvek mocnosti a inteligencie tohto sveta.“¹⁸

Uvažujte v srdci

Robíš znamenie kríža a robíš ho poriadne? Nie nejaké zmrzačené, náhlivé, pri ktorom človek nevie, čo má znamenať. Nie, poriadne znamenie kríža, nenáhlivé a veľké, od čela k hrudi, od pleca k plecu. Cítiš, ako ťa celého objíma? Dobré sa sústreď; všetky svoje myšlienky a celú svoju myseľ zameraj na toto znamenie, ako postupuje od čela k hrudi, od ramena k ramenu. Potom to cítiš: úplne ťa obopína, telo aj dušu, sústreďuje ťa, žehná a posväcuje...

¹⁶ Svätý Bazil Veľký: *O Duchu Svätom* 27, 66.

¹⁷ Kardinál Joseph Ratzinger: *Duch liturgie*, str. 144.

¹⁸ Benedikt XVI.: Príhovor na Anjel Pána 11. 9. 2005.

Mysli na to, keď sa budeš prežehnávať. Kríž je najsvätejšie zo všetkých znamení... Nech vstúpi do celého tvojho bytia - do tvojho tela i duše, do tvojej mysle i vôle, do tvojich myšlienok aj pocitov, do tvojich činov i odpočinku a všetko bude v ňom silou Krista posilnené, poznačené a posvätené v mene trojjediného Boha.

Romano Guardini, 20. storočie"

¹⁹ Romano Guardini: *O posvätných znameních* (Kresťanská akadémia, Rím 1968), str. 11-12.

Krst

Aj vy ste už možno videli pohľadnicu s nápisom: „Život sa v štyridsiatke (tridsiatke, päťdesiatke) ešte len začína.“

Neverte tomu. Život sa začína pri krste. Krst je to najdôležitejšie „znamenie života“. Ježiš povedal, že je nevyhnutný: „Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva“ (*Jn* 3, 5). Tvorí základ jeho posledného pozemského prikázania: „Choďte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Mt* 28, 19). Keď sa noví veriaci pýtali prvého pápeža svätého Petra, čo by mali robiť, on im bez zaváhania odvetil: „Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť“ (*Sk* 2, 38).

Ako bez pôrodu nemôže pokračovať náš prirodzený život, tak bez krstu nemôže pokračovať život nadprirodzený.

Pred krstom nám bije srdce i rozmýšľať už možno vieme. A azda máme aj dôležitú prácu a veľa priateľov, a preto by sa nikto neodvážil povedať nám: „Začni žiť!“ No kým nie sme pokrstení, chýba nám život, o akom hovoril Ježiš: „Ja som cesta, pravda a život. Nik nepríde k Otcovi, iba cezo mňa“ (*Jn* 14, 6).

Je to zaujímavý výrok, pretože ľudia sa samozrejme môžu dostať k Bohu aj inak ako skrze Ježiša. Dokonca i pohania. Svätý Pavol to tvrdil v *Liste Rimanom*: „Je im predsa zjavné, čo možno o Bohu vedieť; Boh im to

zjavil" (1, 19). Rozdiel je však v tom, že ho nemôžu spoznať ako Otca. A to je v kresťanstve najpodstatnejšie.

Lahko sa nám môže stať, že budeme Božie otcovstvo brať ako samozrejmosť. Ako kliše už vyznieva: Boh je náš Otec a my všetci sme bratia a sestry, tak spolu vychádzajme. Zabúdame, že kedysi stačilo, aby to človek čo i len vyslovil, a bol odsúdený na smrť: „Preto sa Zidia ešte väčšmi usilovali zabiť ho, lebo... Boha nazýval svojím Otcom" (*Jn 5, 18*). Aj dnes sa v moslimskom svete považuje za rúhanie prisudzovať Bohu otcovstvo.

Deti, či už pokrvné alebo adoptívne, musia mať rovnakú podstatu ako ich rodičia. Môžem mať veľmi rád svojich zvieracích miláčikov, ale nemôžu sa stať mojimi deťmi, pretože nie sú ľudia.

Preto keď človek nazýva Boha „Otcou", „robí sa rovným Bohu" (*Jn 5, 18*), ako to správne vystihli Ježišovi súčasníci. Lebo otec a dieťa musia mať rovnakú podstatu.

Na Ježišovom evanjeliu spásy je najvýznamnejšie, že Boh je Otec. Pri krste sa nanovo rodíme, nie však ľudským rodičom, ale nebeskému Otcovi: „Pozrite, akú veľkú lásku nám daroval Otec: voláme sa Božími deťmi a nimi aj sme. ... teraz sme Božími deťmi, a ešte sa neukázalo, čím budeme. Vieme však, že keď sa on zjaví, budeme mu podobní" (*1 Jn 3, 1 - 2*).

Čo to všetko znamená?

Už od staroveku teológovia opisovali našu spásu ako „zázračnú výmenu". V Ježišovi sa Boh stal tým, čím sme my, aby sme sa my mohli stať tým, čím je on. Boží Syn sa stal synom človeka, aby z detí človeka mohli byť Božie deti. Skrze krst máme „účasť na božskej prirodzenosti" (*2 Pt 1, 4*). Sme pokrstení v Kristovi, aby sme v ňom mohli žiť. Prví kresťania sa odvážili nazvať túto premenu naším *zbožstvením* alebo

zbožštením. Aj to, že sme sa narodili, je čistý dar, nija-ko sme sa oň nepričinili ani si ho nezaslúžili. Milosťou nadobúdame to, čo je vlastné Bohu. Preto sa Boh stal človekom a preto nám daroval krst.

Boh to mal v úmysle od počiatku času. Apoštoli vedeli, že vody krstu boli mnohokrát predpovedané v Starom zákone (pozri kapitolu 1). Svätý Pavol však v krste videl aj naplnenie starovekej židovskej tradície vykonávať obriezku u všetkých chlapcov: „V ňom ste boli obrezaní obriezku urobenou nie rukou, ale obriezku Kristovou... S ním ste boli pochovaní v krste..." (*Kol 2, 11 - 12*). Obriezka novorodencov teda predznamenávala krst tých, ktorí sa „znovuzrodili" v Kristovi. Starý zvyk značil, že sa narodil potomok Abraháma; nový zvyk znamená, že sa narodilo Božie dieťa.

Aby som bol presný - obriezku chlapec vstupoval do Božej zmluvy s rodinou Abraháma. Zmluva je právny čin založený na prísaha; jej cieľom je vytvoriť rodinné puto medzi ľuďmi, ktorí predtým neboli v príbuzenskom vzťahu. Takouto zmluvou je manželstvo, adopcia. Boh uzatvoril zmluvu s Abrahámom, na základe ktorej sa Abrahámovi potomkovia počnúc Izákom stali Božou rodinou na zemi.

Obriezka bola dôležitým znamením starej zmluvy (pozri *Sk 7, 8*). Boh prostredníctvom rituálnej obriezky prijímal v Izraeli prvorodených. Tento bolestivý rituál však museli podstúpiť aj dospelí muži, ktorí sa rozhodli konvertovať na judaizmus.

Cirkev zase od svojho počiatku prijímala do Božej rodiny novorodencov a dospelých - i všetky vekové kategórie medzi nimi - prostredníctvom krstu, „obriezku urobenou nie rukou".

Obriezka bola bolestivá. Stála veľa. Platilo sa krvou, čo slúžilo ako prísľub, že človek bude verný celý život. Avšak byť súčasťou Božej rodiny stálo za to.

Pri krste je ešte väčšia odmena, ale i cena. Svätý Ambróz, ktorý žil v štvrtom storočí, to podal takto: Muž, ktorý sa podrobil obriezke, nakrátko okúsil bolesť na jednej časti svojho tela. Krst je však, ako povedal, „sviatosťou kríža“.²⁰ Kresťan, ktorý bol „pokrstený v Kristovi Ježišovi“, či už ako dieťa alebo ako dospelý, bol „pokrstený v jeho smrť“ (*Rim* 6, 3). Tá smrť pre nás, „nové stvorenia“, znamená nový život (*2 Kor* 5, 17; *Gal* 6, 15).

Spása nás pred utrpením neochraňuje. Kristus je naším „pôvodcom“ práve preto, že trpel (*Hebr* 2, 10; 12, 2). Pôvodca (v zmysle predchodca) nevchádza na nové územie ako posledný, ale ako prvý. Išiel pred nami, aby nám bol príkladom, aby nám dal silu nasledovať ho. Žijeme ako Božie deti, keď žijeme ako Kristus. Keď sa správame, ako sa správal on. Keď trpíme, ako trpel on. Vďaka krstu môžeme žiť jeho životom po celú večnosť v nebi. Pre nás sa ten život začína práve teraz. Krstom sa stávame „podobnými obrazu jeho Syna“ (*Rim* 8, 29). Práve v tom okamihu sa „premieňame na taký istý, čoraz slávnejší obraz“ (*2 Kor* 3, 18). Toto sa deje nie *napriek* nášmu utrpeniu, ale *skrze* neho. Tá „zázračná výmena“ spôsobuje, že keď trpíme, pôsobí v nás božská vykupiteľská moc.

Nesmieme dovoliť, aby nás neustále opakovanie, že Boh je náš Otec, uspávalo. Učenie o krste je natoľko bohaté, radikálne a revolučné, že zmätlo aj Nikodéma - ktorý bol z Ježišových priateľov azda najvzdelanejší a najinteligentnejší (pozri *Jn* 3, 1 - 15). Ježiš mu veľmi podrobne vysvetlil, že potrebuje milosť krstu, aby pochopil, že pri krste sa rodí nový život. Prvotná Cirkev poslúchla Pána a učenie o krste vysvetľovala dospelým až potom, ako boli pokrstení. Iba vtedy boli

²⁰ Svätý Ambróz: *List* 72, 16.

schopní vstúpiť do jeho tajomstiev a žiť ich. Krst totiž mal (a má) hlboký dosah na mravný život kresťanov.

Pretože my, pokrstení, žijeme „v Kristovi“ (pozri *Rím* 8, 1) a Kristus žije v nás (pozri *Gal* 2, 20). Sme synmi a dcérami vo večnom Božom Synovi. Hoci mal Kristus „božskú prirodzenosť“ (*Flp* 2, 6), zriekol sa seba samého a vzal na seba ľudskú „prirodzenosť“ (*Flp* 2, 7) - opäť, aby sme mohli byť v ňom a on v nás. „Tak zmýšľajte o sebe aj vy: že ste mŕtvi hriechu a žijete Bohu v Kristovi Ježišovi. Nech teda nevládne hriech vo vašom smrteľnom tele, žeby ste sa poddávali jeho žiadostiam, ani nevydávajte svoje údy hriechu za nástroj neprávosti, ale oddajte sa Bohu ako živí, čo vstali z mŕtvych, a svoje údy dajte Bohu za nástroj spravodlivosti. A hriech už nebude panovať nad vami, lebo nie ste pod zákonom, ale pod milosťou“ (*RimG*, 11 - 14).

Krst nie je len akýmsi obradom, akýmsi rituálom prechodu. Zaväzujeme sa ním k novej zmluve, novej rodine, novému životu, znovuzrozeniu, novému stvoreniu. „Sme kresťanmi zmluvy,“ povedal teológ Romano Guardini.²¹ Ale posťažoval si, že „je to zvláštne, že poňatie zmluvy sa z povedomia kresťanov úplne vytratilo. Síce o nej hovoríme, ale akoby pre nás stratila význam“. Mali by sme si dať dobrý pozor na to, aby sme chápali svoj krst a nikdy ho nepodcenili - a nielen vlastný krst, ale aj krst našich priateľov a najmä detí a vnúčat (máme teda veľkú a zároveň milú zodpovednosť). Dátum svojho narodenia poznáte. Viete aj, kedy ste boli pokrstení? Je aj ten deň pre vás výnimočný?

²¹ Romano Guardini: *Meditations Before Mass*, str. 191.

Uvažujte v srdci

Vzhľadom na dar, ktorý je daný v krste, uvádza apoštol Peter chválospev: „Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás vo svojom veľkom milosrdenstve vzkriesením Ježiša Krista z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej, pre neporušiteľné a nevädnuce dedičstvo. Ono sa uchováva pre vás v nebi" (*Ptľ*, 3 - 4).

Prostredníctvom svätého krstu sa stávame v jeho jednorodenom Synovi Ježišovi Kristovi Božími deťmi. Každý kresťan, keď vystupuje z krstnej vody, počúva ten hlas, ktorý zaznel pri brehu Jordána: „Ty si môj milovaný Syn, v tebe mám zaľúbenie" (*Lk* 3, 22). Chápe, že bol pripojený ako dedič k milovanému Synovi (pórov. *Gal* 4, 4 - 7), a tým sa stal bratom alebo sestrou Kristovou. Tak sa uskutočňuje Otcov dedičný plán v osobných dejinách každého jedného kresťana...

Podobné napomenutie dáva Maximus, turínsky biskup, všetkým, ktorí prijali pomazanie svätého krstu: „Uvážte česť, ktorej sa vám v tomto tajomstve dostalo!" Všetci pokrstení sú vyzvaní, aby nanovo počúvali slová svätého Augustína: „Tešme sa a ďakujme: stali sme sa nielen kresťanmi, ale Kristom... Žasnite a plesajte: my sme sa stali Kristom."

Pápež Ján Pavol II., 20. storočie²²

²² Ján Pavol II.: *Christifideles laici* 11 a 17.

Svätá omša

Svätá omša bola centrom života Cirkvi dávno predtým, ako boli napísané knihy Nového zákona, prv, než boli postavené nejaké kostoly, skôr, ako zomrel za vieru prvý mučeník.²³

Svätý Lukáš to zhrnul v *Skutkoch apoštolov*: „Výtrvalo sa zúčastňovali na učení apoštolov a na bratskom spoločenstve, na lámaní chleba a na modlitbách" (*Sk* 2, 42). Lukáš zašiel v tejto jednoduchšej vete do veľkých detailov. Prví kresťania boli od prírody eucharistickí: zhromažďovali sa „na lámaní chleba a na modlitbách". Formovalo ich Božie slovo, „učenie apoštolov". Keď sa stretli ako cirkev, ich chvály vyústili v „bratské spoločenstvo" - grécky *koinonia*.

Svätá omša bola pre Ježišových učeníkov stredobodom života a je ním až doteraz. Aj dnes na svätej omši prežívame apoštolské učenie a spoločenstvo, lámanie chleba a modlitby.

Svätý Lukáš sa sústreďuje najmä na vonkajšie znaky, ktoré sú sami osebe veľmi silné. Svätá omša je však oveľa viac.

Prví kresťania boli Židia, ktorí žili v židovskej kultúre, boli nasiaknutí židovskou formou bohoslužieb. Eucharistiu vnímali ako naplnenie všetkých

²³ Podrobné vysvetlenie svätej omše je v mojej knihe *Bardnkova večera* (Slovo medzi nami - redemptoristi, Bratislava 2005).

starozákonných obradov. Ježišova obeta spôsobila, že zákony bohoslužby v Izraeli sa stali prežitkom, obrady však celkom nezanikli. Ježiš sám ustanovil obrady novej zmluvy - napríklad krst (*Mt2S*, 19) a sviatostné rozhrešenie (*Jn* 20, 22 - 23). Najväčší význam však prišúdil Eucharistii (*Lk* 22, 20).

Obrady starej zmluvy predznamovali liturgiu novej zmluvy. Evanjelium dáva do priameho súvisu svätú omšu s paschálnou večerou (*Lk* 22, 15). V *Liste Hebrejom* sa svätá omša prirovnáva k chrámovej obete zvierat (*Hebr* 13, 10). Mnohí moderní vedci si všimli paralely medzi svätou omšou a za Ježišových čias najviac rozšírenou obetou vďakyvzdania (po hebrejsky *todah*). Todah bolo obetné jedlo chleba a vína, delilo sa medzi priateľov a prinášalo sa ako vďaka za Božie oslobodenie. V Talmude sa dozvedáme o učení starovekých rabínov, že keď príde Mesiáš, „všetky obety zaniknú okrem obety todah. Táto neskončí ani vo večnosti“. Keď Židia prekladali svoje Písmo do gréčtiny, slovo *todah* preložili ako *eucharistia*, pojem, ktorým označujeme svätú omšu.

Všetky bohoslužobné tradície Izraela boli ako dravé rieky. Vyúsťovali do nekonečného oceánu adorácie, ktorú Ježiš ustanovil v Cirkvi. V ňom nezanikli, ale našli naplnenie.

Kardinál Joseph Ratzinger dávno predtým, ako sa stal pápežom, napísal ešte o jednom názore na starodávny obrad Izraela.²⁴ Slovom *chaburah* sa popisoval bratský vzťah, ktorý prežívali členovia Božej zmluvnej rodiny. *Chaburah* prežívali medzi sebou navzájom. Spoločne jedli *chaburahské* pokrmy. V predvečer soboty alebo svätého dňa rabín podľa tradície takto stoloval so svojimi učeníkmi. Keď Židia preložili toto slovo

²⁴ Pozri Joseph Ratzinger: *Hkdet naprobodeného*, str. 63 - 65.

do gréčtiny, použili výraz *koinonia*, spoločenstvo. Skrze Božiu zmluvu sa vytvorilo pevné bratstvo medzi Božím ľudom.

Zidia však nedovolili, aby sa výraz *chaburah* používal na opis vzťahu medzi Bohom a ľudskými bytosťami. Boli presvedčení, že takéto spoločenstvo nie je možné. Samotná myšlienka by bola urážkou transcencie Boha. Veď Boh je nekonečný, dokonalý a všemohúci. My zomrieme, nie sme dokonalí a páchame hriechy. Ako by mohli takého dve úplne odlišné strany prežívať vzájomné spoločenstvo, keď jedna strana očividne nie je vôbec hodná?

Boh si nevšímal hrozbu poškvrnenia a skrze novú zmluvu sám ustanovil spoločenstvo s ľuďmi: všetkými v Cirkvi i s každým jednotlivo. Práve preto sa jazyk „zmluvy“, ktorý je všade v Starom zákone, iba zriedkavo objavuje v Novom zákone; nahrádza ho jazyk spoločenstva. Svätá omša, povedal Ježiš, „je nová zmluva v mojej krvi“ (1 Kor 11, 25). V tejto novej zmluve Ježiš posunul hranice. Svätú omšu predstavil ako „spoločenstvo (*koinonia*) v Kristovej krvi“ (1 Kor 10, 16).

Apoštoli objasnili, že Ježišova spása otriasla hranicami nielen medzi Izraelom a ostatnými národmi, ale aj hranicami medzi Bohom a svetom. Áno, už bolo možné bratstvo medzi všetkými ľuďmi, medzi židmi i pohanmi. Veď Božia rodina bude všeobecná.

Dokonca aj samotný Boh chce mať spoločenstvo so svojím ľudom. Žiť v Kristovi znamená mať podiel, účasť, spoločenstvo na Božom živote. Je to v podstate *chaburah* medzi Bohom a ľuďmi.

V starovekom Izraeli sa pozemská liturgia vždy považovala za Bohom vnuknuté napodobnenie nebeskej bohoslužby. Kňaz v chráme svojím konaním napodobňoval to, čo robili anjeli v nebi. Ale stále išlo iba o imitáciu, iba o *tieň*.

Večný Boží Syn vzal na seba ľudskú podobu, a tým priniesol nebo na zem. Boží ľud už teda nemusel chváliť Boha tak, že napodobňoval anjelov. Liturgii novej zmluvy predsedá samotný Kristus a my už neopakujeme to, čo robia anjeli; my sa s nimi zúčastňujeme na liturgii. Skrze svätú omšu a na každej svätej omši je *spoločenstvo* medzi nebom a zemou.

Túto skutočnosť najlepšie vidieť v *Knihe zjavenia*, kde sa okolo oltára zhromažďuje Cirkv na zemi s anjelmi a svätými v nebi, kde počujeme „Svätý, Svätý, Svätý“, „Baránok Boží“, „Amen“ a „Aleluja“ a ďalšie dôverne známe piesne, kde kňazi v rúchach slúžia vo svätyni ozdobenej sviecami, kde sú kalichy naplnené až po okraj a chváliaci ľud sa hostí „skrytou mannou“. Verím, že rozdelenie *Apokalypsy* na dve časti nie je náhodné. V prvej časti sú čítania a v tej druhej „svadobná hostina Baránka“. Rovnako je štruktúrovaný aj najstarší poriadok bohoslužieb.

Kresťanská liturgia totiž stále vychádza zo základnej skladby starozákonného obradu: z bohoslužby, ktorá obsahuje aj čítania Božieho slova, aj obeť. Aj samotný Ježiš zachoval túto líniu, keď sa zjavil apoštolom na ceste do Emáuz: „A počnúc od Mojžiša a všetkých Prorokov, vykladal im, čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo“; a oni ho potom spoznali „pri lámaní chleba“ (*Lk* 24, 27. 35). Na svätej omši stále počúvame novozákonné, ale i starozákonné čítania a pozeráme sa na dejiny spásy vo svetle ich konečného naplnenia - vo svetle Krista. Na svätej omši stále poznávame Ježiša, skutočne prítomného, pri lámaní chleba.

Nová zmluva je, samozrejme, niečo nové, veľké a slávne. Nemali by sme však zabúdať na jej spojitosť s minulosťou. Bohoslužby Bohu v Izraeli boli nariadené na pamiatku (v čítaniach) i obnovu (v obeť)

zmluvy. Aj kresťanské bohoslužby sú pamiatkou na veľké Božie diela v dejinách, najmä na Ježišovo spásiteľné utrpenie a oslávenie. Kresťanská svätá omša je zároveň obnovením zmluvy aj vzdaním vďaka za to, že Boh je neustále prítomný uprostred ľudu.

Božia prítomnosť je opravdivým spoločenstvom. Táto skutočnosť privádzala prvých kresťanov do úžas-u. Hlásali, že svätá omša je nebom na zemi a pozemský oltár je rovnaký ako ten nebeský. Na svätej omši prichádza Kristus, ktorého všetci očakávame. Boh prichádza k nám v opravdivom spoločenstve a táto „zázračná výmena" sa uskutočňuje skrze telo a krv. Sme Božími deťmi a „deťmi, ktoré majú účasť na tele a krvi" (*Hebr 2, 14*).

To neznamená, že nám naši spolufarníci budú pripomínať Rafaelových cherubínov. Niekedy im budú plakať deti so zapáchajúcimi plienkami. Ani chrámový zbor nemusí spievať vždy čisto bez falošných tónov. Ani kázeň pána farára nebude vždy pôsobivá.

Znamená to, čo vtelenie odjakživa znamenalo: „Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami" (*Jn 1, 14*). „Zriekol sa seba samého" a „uponížil sa" (*Flp 2, 7 - 8*). „Boží stánok je medzi ľuďmi! A bude medzi nimi prebývať; oni budú jeho ľuďom a sám Boh - ich Boh - bude s nimi" (*Zjv 21, 3*).

Na svätej omši je „Boh s nami" (*Mt 1, 23*) a my sme takí, akí sme, hoci nás priveľmi miluje, aby nás nechal v takom stave. Skrze Eucharistiu nás premieňa na to, čím je on; svojou prítomnosťou nás premieňa na taký istý, čoraz slávnejší obraz.

Uvažujte v srdci

Musíme sa teda zamyslieť a uvažovať nad apoštolskou múdrosťou; pretože, ako ukazuje, opäť sa mení kňazstvo, ktoré „slúži obrazu a tieňu nebeskej skutočnosti" (*Hebr 8, 5*).

O akých nebeských veciach to hovorí? Sú to veci duchovné. Pretože hoci sa uskutočňujú na zemi, predsa majú cenu nebies. Pretože keď náš Pán Ježiš Kristus leží zabitý (ako obeta), keď je s nami Duch Svätý, keď je prítomný ten, ktorý sedí po pravici Otca, keď sa obmytím prichádza k synovstvu, keď sa pozemšťania stávajú spoluobčanmi nebesťanov, keď máme krajinu, mesto i občianstvo, keď považujeme pozemské veci za cudzie, môže ísť o niečo iné ako o veci nebeské?

Ale aké! Či nie sú naše hymny nebeské? Či nevyslovujeme my tu dole na zemi presne to isté, čo spievajú božské zbory netelesných bytostí hore na nebi? Či nie je aj oltár nebeský? Ako? Veď nemá nič pozemské, ako obeta sa prináša všetko duchovné. Obeta sa nerozprašuje na popol, ani na dym, ani ako para; všetko, čo je tam, je jasné a nádherné. Je vôbec možné, aby boli obrady, ktoré slávime, iné ako nebeské? Lebo keď hovorí: „Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané" (*Jn 20, 23*), keď majú kľúče do nebies - je možné, aby to všetko bolo iné ako nebeské?

Nie, nemýli sa ten, kto tvrdí dokonca aj toto; pretože Cirkev je nebeská a nie je ničím iným ako nebom.

Svätý Ján Zlatoústý, 5. storočie²⁵

²⁵ Ján Zlatoústý: *Homílie na List Hebrejom* 14, 3.

Anjeli strážcovia

Úcta k anjelom strážcom patrila v starovekej Cirkvi medzi najživšie spomedzi tradícií. Opäť ide o niečo, čo modernému človeku často uniká. Sú to práve anjeli, ktorí prispievajú k vyvrcholeniu dramatického deja v *Skutkoch apoštolov*. Anjeli vyslobodia apoštolov z väzenia (5, 19; 12, 7). Anjel vedie Filipa z Jeruzalema do Gazy na jeho osudové stretnutie s etiópskym veľmožom (8, 26). Anjeli sprostredkujú stretnutie Petra a Kornélia (10, 3 - 5). S obľubou používam príklad, keď Peter prichádza do domu a ľudia si myslia, že to nie je Peter, ale jeho anjel (12, 15)!

Príbeh Cirkvi napreduje za pomoci, ochrany a podpory anjelov. A takisto aj náš život. Prví kresťania to vedeli. Práve preto si mohli ľahko pomýliť človeka s anjelom strážcom. Keďže Peter bol uväznený, prirodzene by boli prekvapení, keby ho našli pri dverách. Ale neprekvapilo ich stretnutie s jeho anjelom!

Takúto vieru a takéto živé uvedomovanie si anjelov strážcov potrebujeme. Pretože Boh nám dal, každému jednému z nás, rovnako silnú nebeskú pomoc, ochranu a podporu.

Úcta k anjelom nevznikla ako niečo nové pri ohlasovaní evanjelia. Vždy bola súčasťou biblického náboženstva. Anjeli napĺňajú Bibliu od počiatku až po koniec, od *Knihy Genezis* až po *Zjavenie*. Zohrávajú kľúčovú úlohu v rajskej záhrade. Opakovane sa

objavujú v živote patriarchov: Jakub dokonca s jedným z nich zápasí. Vedú Izrael počas exodu. Prinášajú Božie slovo prorokom. Proroci samotní tvrdia, že anjelov strážcov majú aj národy. *Kniha Tobiaš* opisuje, ako anjel viedol mladíka, keď sa vybral po rodinný majetok, keď hľadal liek na otcovu slepotu i keď si cestou našiel krásnu a čnostnú manželku!

Nový zákon sa začína naozaj bohatou činnosťou anjelov. Zdá sa, že ani Jozefani Mária nie sú príliš prekvapení, že im pomáhajú anjeli.

Kto sú to vlastne anjeli? Toto slovo pochádza z gréckeho *angelos*, ktoré sa používa ako preklad hebrejského slova *malak*. V týchto jazykoch to doslovne znamená „posol“ - Boží posol. V našej tradícii sa výraz *anjel* začal používať na pomenovanie celej škály čisto duchovných bytostí, ktoré nemajú telo a ktoré stvoril Boh. Niektorých vytvoril, aby mu slúžili pri tróne. Iným dal moc nad prirodzenými silami vesmíru. Iní sú poslami. V Biblii sa niekedy objavujú v ľudskej podobe alebo nadobúdajú podobu symbolickú: majú mnoho očí (čo znamená, že majú úžasné poznanie) alebo sú obrovskí (čo predstavuje ich nadľudskú silu).

Ako sme videli v predchádzajúcej kapitole, židia i kresťania v staroveku si zdravo uvedomovali prítomnosť anjelov najmä počas rituálnej bohoslužby. Je zaujímavé všimnúť si, že jedna z najpopulárnejších kníh v spoločenstve, ktoré uchovalo zvitky od Mŕtveho mora, bol bohoslužobný poriadok nazývaný *Anjelská liturgia*.

Aj dnes sa na svätej omši zúčastňujú celé zástupy, dokonca aj vtedy, ak tam nikto nie je, pokiaľ ide o ľudí. Sú na nej anjeli, ako je zrejmé aj zo slov, ktoré odznievajú na svätej omši: „So zástupmi anjelov spievame: Svätý, Svätý, Svätý...” Samotná svätá omša nás upozorňuje, aby sme si uvedomovali, že máme anjelov.

Predovšetkým by sme mali venovať pozornosť svojmu anjelovi strážcovi, pretože sa má starať práve o nás.

Nad úctou k anjelom sa určite povýšenecky uškŕňajú racionalisti. Pre nich sú to len sentimentálne sväté obrázky, na ktorých sú namaľované malé deti na rozpadajúcom sa moste. Anjeli však vždy boli súčasťou biblického náboženstva; a ako pripustili aj svetskí filozofi, je ťažké vysvetľovať si vesmír bez nich. Isaiah Berlin, liberálny filozof 20. storočia, bol celkom posadnutý vierou v nevyhnutnosť anjelov. Filozof Mortimer Adler, ktorý sa sám definoval ako „pohan“, dospel k záveru, že anjeli sú súčasťou usporiadania vesmíru.

Ak by sme mohli vidieť veci také, aké sú, a nie iba také, aké sa javia, ťažko by sme si vedeli predstaviť, že by anjeli v našom živote nemali miesto.

Od útleho detstva má každý z nás anjela strážcu. Ježiš povedal: „Dajte si pozor, aby ste neopovrhli ani jedným z týchto maličkých. Lebo vám hovorím, že ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach“ (*Mt* 18, 10).

Boh nám dal týchto strážcov, aby sme mali na ceste do neba nadprirodzenú pomoc. Anjeli strážcovia nám chcú pomáhať v súlade s Božou vôľou, chcú nás chrániť pred pádom do hriechu. Aby sme vedeli druhým pomáhať, aby sme iným ľuďom neničili život. Pomáhajú nám, aby sme bezpečne prešli aj po vratkej lávke, ale iba ak tým vyplníme Božiu vôľu. Chcú pre nás to najlepšie, nie vždy je to však práve to, po čom najväčšmi túžime. Ťažko sa to chápe, lebo to, čo je pre nás najlepšie, vôbec nemusí byť to, čo nám je príjemné, čo je pre nás zdravé či bezpečné. Niekedy je pre nás najlepšie utrpenie. Ak už pre nič iné, tak preto, že nám bráni upadnúť do hriechu alebo pohoršovať iných.

Anjeli strážcovia sa však usilujú získať si našu dôveru - pretože je to v našom najlepšom záujme. A tak nám bezpochyby pomáhajú, najmä keď ich o to poprosíme, aby sme napríklad našli voľné parkovacie miesto; alebo nás navigujú, keď sa v meste zamotáme v uličkách. Anjeli sa o nás starajú podobne ako Boh - niekedy nám dajú to, čo chceme, aby sme sa naučili prosiť o to, čo potrebujeme.

Zapamätajte si: sme Božími deťmi. Nikto na opatrovanie detí nevynakladá toľko prostriedkov ako Boh. Prečo na nás tak plytvá, že vytvoril mocných čistých duchov, aby na nás dávali pozor?

Preto, lebo nás miluje a všetkých nás povolal k svätosti - čo je viac ako len „byť dobrý“. Byť svätý znamená vyčleniť sa pre Božie ciele, vyhradiť sa pre Boha. Boh utvoril rajskú záhradu ako sväté miesto a dal do nej anjelov, aby ju strážili a uchovávali ju čistú (*Gn 3, 24*). Keď ustanovil svätostánok a neskôr jeruzalemský chrám, chcel, aby sa tieto miesta stali jeho svätyňami, a preto do nich umiestnil anjelov, aby ich strážili (*Ex 25, 18; IKr8,6- 7*).

Neboli sme stvorení ako náhodné zoskupenie atómov uhlíka, vodíka a kyslíka, ale ako chrám Ducha Svätého (*I Kor 3, 16; 6, 19*). Naši anjeli, podobne ako tí pravekí cherubíni, sú poverení úlohou ochraňovať túto svätyňu a udržiavať ju čistú pre Božiu prítomnosť.

Dobre urobíme, ak budeme často opakovať modlitbičku, ktorú sme sa naučili ako malé deti:

Anjel Boží, strážca môj,
prosím ťa, vždy pri mne stoj.
Pomocnú mi ruku daj,
vo všetkom mi pomáhaj,
aby som vždy, v každej chvíli,
viedol život Bohu milý,

a tak tebou chránený
bol raz v nebi spasený. Amen.

A mali by sme zakúšať aj ochranu svätého archanjela Michala. V Písme sa objavuje ako osobitný strážca Božieho ľudu v Starom (*Dan* 12, 1) i v Novom zákone (*Zjv* 12, 7). Cirkev uznala, že svätý Michal zohráva dôležitú úlohu v duchovnom boji. Pokladá ho za bojovníka proti diablu a všetkým padlým anjelom. Modlitba k svätému Michalovi je obzvlášť účinná, keď potrebujeme oslobodenie od zla. Veľa rokov sa táto tradičná „Michalova modlitba“ odriekala bezprostredne po svätej omši. Veľmi veľa katolíkov ju zaradilo do svojich pravidelných modlitieb:

Svätý Michal archanjel, bráň nás v boji, buď nám ochrancom proti zlobe a úkladom diabla. Pokorne prosíme, nech mu Boh ukáže svoju moc. A ty, knieža nebeských zástupov, Božou mocou zažeň do pekla satana a iných zlých duchov, ktorí sa na skazu duší potulujú po svete. Amen.

Uvažujte v srdci

Pozrime sa na chvíľu, keď sa anjeli zjavujú v Ježišovom živote, pretože nám to pomôže lepšie pochopiť ich úlohu - ich anjelskú misiu - v celom ľudskom živote. Kresťanská tradícia opisuje anjelov strážcov ako silných priateľov, ktorých dal Boh každému z nás, aby nás sprevádzali na našej ceste. A práve preto nás vyzýva, aby sme sa s nimi spriatelili, aby sme ich žiadali o pomoc...

Musíme sa naplniť odvahou, pretože Božia milosť nás nesklame. Boh bude na našej strane a pošle nám anjelov, aby nás sprevádzali na cestách, aby nám rozumne poradili, aby s nami spolupracovali vo všetkom, čo podnikneme. Anjeli „ŕa budú nosiť na rukách, aby si si neude-ril nohu o kameň", ako sa hovorí v 91. žalme.

Musíme sa naučiť rozprávať sa s anjelmi. Obráťte sa k nim práve teraz... Poproste ich, aby k Pánovi priniesli vašu dobrú vôľu, ktorá Božou milosťou vyrástla z biedy ako ľalia na hnojisku. Svätí anjeli, naši strážcovia: „Chráňte nás v boji, aby sme nezahynuli pri poslednom súde."

Svätý Josemaría Escrivá, 20. storočie²⁶

²⁶ Svätý Josemaría Escrivá: *Jít s Kristem*, Zvon, Praha 1995.

II.

Obdobia života

Cirkevný kalendár

Rabín Samson Rafael Hirsch, mnohými považovaný za zakladateľa moderného ortodoxného judaizmu, poeticky hovorí o tom, aký dôležitý je v náboženstve kalendár:

Katechizmus žida sa ukrýva v jeho kalendári. Do ozubených kolies času, cez ktoré sa nesieme životom, Boh vryl večné slová svojho duchapovznášajúceho učenia, aby sa z dní a týždňov, z mesiacov a rokov stali poslovia, ktorí ohlásia jeho pravdu. Zdá sa, že nič nie je pomínuteľnejšie ako tieto okamihy času, Boh však do nich vložil starostlivosť o jeho sväté veci, a preto sú nepomínuteľnejšie a prístupnejšie.²⁷

To isté sa dá povedať aj o kresťanskom roku. Hoci my katolíci máme katechizmus (vďaka Bohu za to!), často sa oveľa viac a lepšie dozvedáme o viero-uke jednoducho tým, že cirkevné sviatky a pôsty prežívame. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* sa vlastne začína veľmi vzletne, keď hovorí o kalendári ako o celoročnej škole. „Cyklus liturgického roka a jeho veľké sviatky tvoria základný rytmus života modlitby kresťanov“ (KKC 2698). Veľké sviatky „pripomínajú“ a „dávajú

²⁷ Samson Rafael Hirsch: *Judaism Eternal*, str. 3.

nám účasť" na Kristovom tajomstve (KKC 1171). Sú pozvaním na *pravidelne sa opakujúce* modlitby, ktoré majú živiť *neprestajnú* modlitbu (KKC 2720, 2698).

„Počítanie dní" je neodlučiteľnou súčasťou toho, čo robíme a kým sme. Je to v povahe človeka. Značíme si výročia a narodeniny. Oslavujeme dôležité udalosti. Podľa týchto dátumov a intervalov určujeme sami seba. Dnes mám päťdesiatjeden rokov. Som ženatý už dvadsaťdeväť rokov. Dvadsaťdva rokov som katolíkom. Už osemnásť rokov učím na tom istom mieste. Viem vám povedať, kedy sa narodili všetky moje deti a vnúčatá.

Podobne môj profesionálny život určujú semestre a skúšky. Rok profesora si udržuje stály rytmus, podobne ako rok farmára či účtovníka. Je pre nás prirodzené zaznačovať si čas takýmto spôsobom, správne rátať svoje dni.²⁸

Nikto nepozná ľudskú prirodzenosť lepšie než Boh, ktorý ju stvoril. Práve preto utvoril svet tak, aby si udržoval určitý rytmus. V *Knihe Genézis* sa hovorí, že Pán, Boh urobil svet za šesť dní a na siedmy odpočíval. Neodpočíval preto, že by bol unavený - všemohúci Boh sa neunaví -, ale preto, že chcel poskytnúť vzor, kedy má človek pracovať a kedy odpočívať. Odvtedy jeho ľud vedel, že pracovať treba šesť dní, ktoré sa zameriavajú na deň siedmy, na sobotu. Ich pracovné dni sa upriamovali na deň, keď si budú môcť pokojne uctiť Pána. Keď tento rytmus nedodržiavali, ustanovil ho zákonom: „Pamätaj na sobotný deň a zasväť ho" (Ex20, 8)!

Posvätný kalendár bol v súlade s vesmírnym cyklom. Sviatky v Starom zákone vymedzovali nielen sväté a historické udalosti, ale aj čas siatia a zber úrody.

²⁸ Pozri Ž 90, 12.

Zákon dbal nielen na čas služby kňazov vo svätyni, ale aj na fázy ľudskej plodnosti.

Posvätný kalendár bol časovo zosúladený s rytmom vesmíru. A ten mal zase poskytnúť priestor na svätosť.

Ježiš a rovnako aj jeho apoštoli veľmi dobre vedeli o tomto kalendári a jeho význame pre náboženstvo. Spomeňte si, ako Ježiš naliehavo túžil jesť veľkonočnú večeru s Dvanástimi (pozri *Lk* 22, 15). Všimnite si, ako verne on a jeho rodina - a neskôr jeho učeníci - putovali do Jeruzalema v predpísaný čas. Keď svätý Ján opisoval Ježišovo účinkovanie, pozorne zaznamenal, že dráma sa odvíjala podľa kalendára židovských sviatkov. Vrcholná scéna Ježišovho života - jeho smrť na kríži - sa udiala presne vo chvíli, keď bol v chráme obetovaný veľkonočný baránok.

Keď sa Slovo stalo telom, všetko stvorenie a celé dejiny dosiahli svoje naplnenie. Božie učenie došlo do svojho ohniska, neočakávane sa zjavilo v *osobe*. Samotný kalendár odráža túto skutočnosť. Postupne sa mesiace a dni nanovo usporiadali (vlastne Boží ľud ich nanovo usporiadal), aby vyučovali evanjelium v jeho plnosti. Takto všetky ľudské obdobia vyústili do zmŕtvychvstania Ježiša Krista. Týždeň už nesmeroval k sobote, ale k nedeli. K Pánovmu dňu. Ku dňu, v ktorom Ježiš vstal z mŕtvych. Rok aj dovtedy vrcholil na Veľkú noc, ale odteraz na kresťanskú Veľkú noc, ktorá je sviatkom spásy skrze Pánovo utrpenie, smrť a zmŕtvychvstanie.

Pánov deň a Veľká noc boli dva základné sväté dni znovuzrodenej Cirkvi. Postupne však veriaci pridávali ďalšie sviatky: krst Pána, jeho počatie, jeho narodenie, jeho vystúpenie do neba atď.

Cirkev neoznačila len dni jeho života, ale aj nášho. Pretože Ježiš je „pôvodca viery“ (*Hebr* 12, 2).

Je „prvorodený medzi mnohými bratmi“ (*Rim* 8, 29), čo značí, že majú nasledovať aj iní, a bude ich veľa. Cirkev teda túto požiadavku vyplnila tým, že oslavuje sviatky svätých, počnúc preblahoslavenou Pannou Máriou, ale aj apoštolmi, mučeníkmi a mnohými ďalšími.

Rok, tak ako sa vyvinul, je ako mikroskop alebo teleskop - precízne nastavený, aby neustále sledoval určitý niekoľkokrát priblížený objekt. Tým objektom je Ježiš Kristus.

Kresťanský kalendár, podobne ako židovský kalendár, má dni, týždne a mesiace. Má Veľký týždeň a veľa oktáv, čiže osem dní, z ktorých niektoré sú zasvätené biblickým tajomstvám, napr. Veľká noc a Turíce, ale iné slúžia modlitbovým úmyslom, napr. za jednotu kresťanov. V kresťanskom kalendári sa nachádzajú viaceré obdobia: Pôstne a Adventné, Veľkonočné a Vianočné, ale aj Cezročné obdobie. Cirkev tiež udržiava zvyk vyhradiť mesiac určitému cieľu, napríklad máj je zasvätený Panne Márii a október jej ružencu. Tí, ktorí sa modlia ruženec, môžu každý deň rozjímať nad inými tajomstvami - radostné, bolestné, slávnostné a tajomstvá svetla. Ako raz ktosi povedal: „Všetko má svoj čas a každá činnosť pod nebom má svoju chvíľu“ (*Kaz* 3, 1). V plynutí dejín pápež čas od času určí celý rok a označí ho ako „svätý rok“.

V liturgickom roku kresťania opakovane počúvajú o hlavných udalostiach dejín spásy. Lekcionár určuje Cirkvi omšové čítania - starozákonné predpovede a ich novozákonné naplnenie. Iné obrady - sviatosťi a sväteniny - sa podľa rovnakých pravidiel slávia v rôznych obdobiach života. Keďže lekciónár postupne odhaľuje jednotlivé udalosti, z týždňov, období a rokov sa teda stáva jednotný, nekončiaci príbeh, pri ktorom vstrebávame cirkevnú náuku.

Ročný cyklus prináša obdobia pôstu i hodovania, obdobia smútku i radosti, obdobia pokánia i uzmiere-
nia. Je to príbeh celého stvorenia. Je to príbeh celých
dejín. Je to príbeh nášho života - toho vášho i toho
môjho.

Je to príbeh nádeje. Máme „silné povzbudenie my,
čo sme našli útočisko v tom, že dosiahneme ponúk-
nutú nádej... ktorá preniká až do vnútra za oponu“
{Hebr6, 18-19}.

Uvažujte v srdci

Ludia oveľa účinnejšie spoznávajú pravdy
viery a uvedomujú si vnútornú radosť, ktorú im
prináša náboženstvo, keď v priebehu roka slávia
tajomstvá našej spásy, ako keď sa oficiálne vy-
hlasuje učenie Cirkvi. Kým vyhlásenia zvyčajne
zasiahnu iba niekoľko, väčšinou tých vzdelanej-
ších spomedzi veriacich, slávnosti sa dotýkajú
všetkých; zatiaľ čo vyhlásenia hovoria iba raz,
slávenia hovoria každý rok - vlastne trvalo. Uče-
nie Cirkvi má v prvom rade vplyv na myslenie;
jej slávenia zasahujú myslenie i srdce a celkovo
blahodarne pôsobia na človeka. Človek - to je
telo i duša a tieto vonkajšie slávnosti sú pre ne-
ho potrebné. Posvätné obrady v celej svojej krá-
se a rozmanitosti ho totiž povzbudzujú, aby sa
viac napil z prameňa Božieho učenia, aby si ho
osvojil a dostatočne ho vedel využiť vo svojom
duchovnom živote.

Z dejín sa dozvedáme, že postupom času
vznikali slávnosti jedna po druhej tak, ako to
kresťania potrebovali: keď potrebovali silu, aby
sa mohli postaviť spoločnému nebezpečenstvu,

keď ich ohrozovali zákerné herézy, keď potrebovali povzbudenie, aby nábožne uvažovali o niektorom z tajomstiev viery alebo konkrétnom Božom požehnaní.

Pápež Pius XI., 20. storočie²⁹

²⁹ Pius XI.: *Quas Primas* 21 - 22 (encyklika, ktorou sa zaviedol sviatok Krista Kráľa).

Pôstne a Veľkonočné obdobie

Tí, ktorí hovoria po anglicky ako ja, sú značne zmätení, keď uvažujú o ústredných tajomstvách viery. Vo väčšine jazykov sa na židovskú Veľkú noc a kresťanské sviatky Ježišovho zmŕtvychvstania používa to isté slovo. Ide o slovo *pascua*, *pascha*, *pasqua*, *pesách*, **Πάσχα**. Na druhej strane anglický výraz pochádza z pomenovania starodávnych germánskych jarných slávností, o ktorých dnes vieme len veľmi málo.

Preto latinský výraz *Mysterium paschale* (veľkonočné tajomstvo) v nás nevyvoláva úplne rovnakú predstavu ako u iných. Toto mystérium je podľa *Katechizmu* „ústredným bodom“ evanjelia (KKC 571). Všetky ostatné sviatky, všetky ostatné tajomstvá poukazujú na ústredné tajomstvo, ktoré slávime na Veľkú noc (KKC 1171). A predsa práve to isté veľkonočné tajomstvo slávime každú nedeľu a vlastne pri každej svätej omši. Všetky tieto spomienkové slávnosti si môžeme predstaviť ako rozširujúce sa kruhy na vodnej hladine, ktorých centrom je Pánovo spásonosné utrpenie.

Kresťania by si pri veľkonočnom tajomstve mali predstaviť starodávnu paschu, keď boli všetky prvorodené deti Izraela zasvätené Bohu, keď bol vyvolený ľud vyslobodený z otroctva a vydal sa na cestu do zasľúbenej krajiny. Ich oslobodenie sa v každej domácnosti začalo obetovaním baránka a pomazaním verají

jeho krvou. Židia ďalších generácií si pripomínali tieto spásne udalosti. Uvažovali však o nich aj obrazne, lebo Boh ďalej oslobodzoval svoj ľud od nerestí a privádzal ho k čnostiam.

V plnosti času prišiel Ježiš ako „Boží Baránok“ (*Jn 1, 29*). Apoštoli ho považovali za „Krista, nášho veľkonočného baránka“, ktorý „bol obetovaný“ (*1 Kor 5, 8*). Pre kresťanov sa Veľká noc neskončila, ale naplnila. „Preto,“ hovorí svätý Pavol, „slávme sviatky nie v starom kvase ani v kvase zloby a nepravosti, ale s nekvaseným chlebom čistoty a pravdy“ (*1 Kor 5, 8*).

Prví kresťania vychovaní v židovskej tradícii videli, že stará zmluva na novú nadväzuje, ale zároveň tú súvislosť prerušuje. Sviatok slávili síce s nekvaseným chlebom, obetou sa však stal samotný Kristus, ktorý výslovne ponúkol svoje telo ako obeť pri Poslednej večeri. Práve v tej chvíli, pri tej veľkonočnej večeri sa jeho poprava premenila na jedínú a definitívnu obeť.

Pascha Starého zákona sa začala v Izraeli vykúpením prvorodených a oslobodením z otroctva. Avšak vyvrcholila oveľa neskôr, keď ľud vstúpil do zasľúbenej krajiny, do „krajiny, ktorá oplýva mliekom a medom“ (*Joz 5, 6*). Medzitým kmene putovali po púšti štyridsať rokov. Boli to roky očisťovania, keď Boh vymanil Izraelitov spod vplyvu egyptského modlárstva, s ktorým sa počas otroctva dostali do kontaktu celé generácie.

Toto sa odohralo aj v Ježišovom živote. Predtým, ako začal verejne účinkovať - ohlasovať, že sa priblížilo nebeské kráľovstvo -, postil sa a modlil štyridsať dní na púšti. Urobil tak napriek tomu, že bol bez hriechu a nemusel sa očisťovať. Jeho pôst ako aj jeho krst boli pre učeníkov vzorom, podľa ktorého sa majú správať.

A tak každý rok, keď sa pripravujeme na slávenie Veľkej noci, veľkého sviatku veľkonočného tajomstva, podstupujeme očisťovanie počas štyridsiatic dní na púšti: štyridsiatic dní pôstu. Pôstne obdobie sa začína Popolcovou stredou a končí sa podvečer na Zelený štvrtok.

Číslo štyridsať je v prvom rade symbolické - jeho symbolika je skutočne bohatá. Prvá zmienka o štyridsaťdňovej príprave na Veľkú noc sa nachádza v kánonoch Nicejského koncilu (z roku 325 po Kristovi). Najvýstižnejší výraz sa však objavuje v piatom storočí v diele svätého Jána Kasiána.³⁰ Pôst opisuje ako „desiatok roka“, pretože ide zhruba o desatinu dní v roku. Tieto dni dávame Pánovi ako mimoriadnu obeť, čím napodobňujeme jeho vlastný pôst. Kasián sa rovnako zmieňuje aj o starozákonných príkladoch Izraela na púšti, ako aj o Mojžišovi a Eliášovi, ktorí sa tiež štyridsať dní postili.

Ak žijeme ako laici, nemusíme podstúpiť kláštor-
ný pôst o chlebe a o vode. V našej krajine sa zvykne-
me v rámci pôstu vzdať niečoho, zvyčajne obľúbe-
ného jedla alebo koníčka, ktorému sa až nadmieru
venujeme. Alebo nejedávame medzi hlavnými jedla-
mi, či vynecháme dezert, alebo sa vzdáme duple.
Všetko to počas štyridsiatic dní odovzdávame Bo-
hu nie preto, že by to bolo „zlé“, ale práve naopak,
preto, že je to veľmi dobré. Bohu by sa mali obeto-
vať iba dobré veci; ako desiatok sa dávalo to najlep-
šie z úrody. Učíme sa tak uvoľniť miesto, ktoré má
patriť Bohu.

A to už nehovorím o tom, že by sme sa mali zbaviť
hriešnych a nemorálnych zlozvykov - to však nemô-
že byť bežná náplň pôstnych dní. Tých by sme sa to-

³⁰ Svätý Ján Kasián: *Conferences* 21, 28.

tiž mali vzdať (aspoň to mať v úmysle) ešte predtým, ako začneme pôstne sebazapieranie.

Postením sa pripravujeme na sviatky. Slovamí svätého Atanáza: „Očistení štyridsaťdňovým pôstom, modlitbami, postením, sebadisciplínou a dobrými skutkami budeme môcť jesť svätú veľkonočnú hostinu v Jeruzaleme.“³¹ Teraz, keď sa už Kristus stal našou veľkonočnou hostinou a vystúpil do neba, neoslavujeme sviatky v pozemskom Jeruzaleme, ale v novom svätom meste. „No vy ste sa priblížili k vrchu Sion a k mestu živého Boha, k nebeskému Jeruzalemu, k myriadám anjelov, k slávnostnému zhromaždeniu a k spoločenstvu prvorodených, ktorí sú zapísaní v nebi, k Bohu, sudcovi všetkých, k duchom spravodlivých, ktorí už dosiahli dokonalosť, k Ježišovi, prostredníkovi novej zmluvy, a k pokropeniu krvou, ktorá volá hlasnejšie ako Ábelova“ (*Hebr 12, 22 - 24*).

Prvotná Cirkev teda prikladala sláveniu veľkonočnej liturgie osobitnú vážnosť. Na niektorých miestach trvali oslavy celú noc, od západu slnka na veľkonočnú vigíliu až do východu slnka vo veľkonočné ráno. Počas liturgie Cirkev čítala vybrané úryvky z Písma, ktoré zhruba načrtli príbeh spásy od stvorenia cez potopu, povolanie Abraháma a exodus, ďalej Dávidovo kráľovstvo po babylonské zajatie - a vrcholom bolo mystérium Krista. Práve preto sa v evanjeliu pri opise utrpenia opakovane spomínajú všetky hlavné témy Starého zákona. Počujeme alúzie na rajskú záhradu, na obrovskú potopu, ktorá očistila zem, na obetovanie prvorodeného Izáka, na zabitie baránka. V tomto veľkolepom veľkonočnom tajomstve sa završujú celé dejiny.

³¹ Svätý Atanáž: *Epistula Festivalu* 3, 5.

Tu sa však staroveká liturgia Veľkonočnej vigílie nekončila. Po liturgii slova ďalej nasledovala liturgia krstu a Eucharistie. Práve na veľkonočnú vigíliu sa noví kresťania uvádzali do tajomstiev viery, niekedy po rokoch intenzívnej prípravy. Život sveta, život Cirkvi a životy toľkých jednotlivcov teraz dosahovali svoj vrchol. Istý biskup z druhého storočia to vo svojej kázni na veľkonočnú vigíliu podal takto: „Zákon sa stal Slovom a Starý sa stal Novým... predobraz sa zmenil na skutočnosť a baránok na Syna.“³²

Vyvrcholením *všetkého* je krst, ktorý v ranej Cirkvi nazývali „osvetlenie“ alebo „osvietenie“ (*Hehr* 6, 4; 10, 32) a potom Eucharistia, ktorú apoštoli poznali ako *koinoniu* alebo „spoločenstvo“.

Už od staroveku sa Cirkev pozerala na kresťanskú púť ako na prechod od *očisťovania* k *osvieteniu* a konečnej *jednote* s Bohom. Takto označujeme štádiá, ktorými prechádzame v iníciačných sviatostiach. Rovnaký kolobeh sa odohráva v cykle dejín, života, liturgického týždňa, roka a dokonca aj v cykle svätej omše.

Keď sa riadime podľa veľkonočných tajomstiev, prechádzame od hriechu cez pokánie k spoločenstvu.

Uvažujte v srdci

Pevne veríme, bratia, že Pán zomrel za naše hriechy... Ako veľmi dobre viete, všetko sa udialo raz a definitívne. A predsa počas roka, keď nadíde deň konkrétnej udalosti, slávime jej liturgický sviatok. Pravdivosť týchto udalostí nie je v žiadnom rozpore s ich oslavou v liturgii. Liturgické slávenie nie je klamlivé. Historická

³² Meliton Sardský: *Veľkonočná homília* 20, 7.

pravda predstavuje to, čo sa stalo raz a definitívne. Prostredníctvom liturgie sa tie udalosti ožívujú v srdciach tých, ktorí ju s vierou slávia. Historická pravda nám ukazuje udalosti tak, ako sa stali. Liturgia ich síce neopakuje, ale oslavuje a chráni, aby sme na ne nezabudli. A tak z hľadiska historickej pravdy hovoríme, že Veľká noc sa stala iba raz a už sa nestane, ale z hľadiska liturgie môžeme povedať, že Veľká noc sa deje každoročne. Vďaka liturgii sa ľudská myseľ dotýka pravdy a vyznáva svoju vieru v Pána.

Svätý Augustín z Hippo, 4. storočie³³

³³ Citované podľa Tomáš Špidlík: *Drinking from the Hidden Fountain: A Patristic Breviary*.

Advent a Vianoce

Vianočný čas si nevyžaduje dlhé úvody. Či áno? Čoskoro po slávnosti Všetkých svätých nám ich blízky príchod neúprosne pripomínajú médiá i výklady obchodov. Pre oslavu Ježišovho narodenia vrcholí v roku obchodníka sezóna výpredajov. Ekonomovia ju podrobne sledujú a donekonečna analyzujú ako ukazovateľ kúpnej sily obyvateľstva.

A ja im to nezazlievam. Nech vianoční pesimisti frflú nad tým, že sú komerčné. Budem to brať (hoci nie nekriticky) ako poklonu Kristovi, že spoločnosť sa najviac obdarúva v čase, keď sa slávi jeho narodenie. I keď tomu predchádza obdobie nakupovania.

Je mi však smutno z toho, že sa zabúda na Advent, pretože toto cirkevné obdobie duchovnej prípravy na Vianoce naozaj prevalcovalo až príliš sa rozrastajúce „obdobie vianočných nákupov“. Advent musíme opäť objaviť, aj keď si to vyžaduje hrdinské úsilie.

V Adventnom období nám liturgia ponúka možnosť znovu prežiť dobu, keď svet čakal na Spasiteľa. Počúvame a osvojujeme si slová prorokov, ktorí túžili žiť v takých podmienkach, aby Izrael mohol prežívať spoľahlivé naplnenie zmluvy. Namiesto toho tento národ nezadržateľne upadal do hriechu, a tým stratil výsady, ktoré mu Boh dal - prosperitu a šťastie v krajine oplývajúcej mliekom a medom. Proroci prahli po mesiášovi, po vykupiteľovi, po osloboditeľovi.

S narodením Ježiša Krista sa naplnili všetky posvätné túžby mnohých storočí. A z toho sa radujeme na Vianoce. Je však ťažké mať radosť z toho, po čom sme netúžili.

Preto nás Cirkev najskôr vedie cez obdobie túženia. Nie nakupovania. Advent niekedy nazývame „malým pôstom“, pretože ide o prípravné obdobie pôstu a sebazáporu. Netrvá tak dlho ako „veľký pôst“. Vlastne, niekedy môže mať len dvadsať dní. No i tak by mal byť časom malých každodenných sebazaprení. Apoštolí sa pôstom pripravovali na to, aby mohli slúžiť Pánovi (*Sk* 13, 2). Aj my by sme sa mali postiť. Pocit prázdnoty by mal slúžiť na to, aby sme si uvedomili svoje duchovné potreby.

Je dobré, ak si aspoň raz do roka pripomenieme, aký by bol svet bez Krista chudobný a plný bolesti. Už stáročia žijeme vo svete ovplyvnenom Kristovým učením - Kristovým vnímaním toho, čo je správne a čo je zlé, čo je slušné, spravodlivé a ľudsky dôstojné. Keď svet zabúda na Krista, stráca aj všetky tieto prirodzené dary Adventu. V kedysi kresťanských štátoch vidíme, ako sa vnímanie ľudskej dôstojnosti stráca v ničote. A nasledujú ľudské práva, počnúc právom na život. V predtým kresťanskom svete sa nanovo objavujú etnické menšiny, ktoré násilne vedú kruté separatistické vojny proti svojim blízkym príbuzným. Svet rýchlo stráca akýkoľvek zmysel pre medzinárodnú rodinu, ktorú Kristus prišiel ustanoviť; pre kráľovstvo, v ktorom židia a pohania môžu žiť spolu v mieri.

Ak si chceme zachovať tie dobré veci, ktoré prišli s Kristom, musíme si najskôr živo pripomenúť, ako Kristus a Vianoce všetko zmenili. Advent nás vytrháva z našej kultúrnej samofúbsti. Cirkev opakuje ako proroci: „Beda bezstarostným na Sione“ (*Am* 6, 1),

čiže tým, ktorí pokladajú neobyčajné dary od Boha za samozrejmosť.

Ak cítime rozhorčenie nad kultúrou, ktorá zabudla na Krista, možno sa v nás práve začína ozývať tá túžba prorokov.

Kristus prišiel; a predsa na neho opäť čakáme. Spasil nás; a predsa očakávame deň, keď „zotrie z očí každú slzu a už nebude smrti ani žiaľu; ani náreku ani bolesti viac nebude" (*Zjv* 21, 4). Kristus prišiel a v Eucharistii stále prichádza. A príde opäť na konci dejín. Na tento deň sa pýtajú aj duše spravodlivých v nebi: „Dokedy?" Rovnako sa pýtali aj starovekí proroci (pozri *Zjv* 6, 10).

Advent nám pripomína, že naša spása má dve rovin: „už uskutočnenú" a „ešte len očakávanú". V Advente spievame dávne piesne túžby a očakávania, takzvané „ó antifóny"³⁴, pretože očakávame príchod nášho Spasiteľa v plnosti, „parúziu", ako to nazývajú teológovia. Keď nadíde koniec časov, Kristus nebude slávnejší, ako je teraz v Eucharistii. Potom ho však budeme vidieť takého, aký je. Rozdiel nebude v ňom, ale v nás: „Vieme však, že keď sa on zjaví... budeme ho vidieť takého, aký je" (*1 Jn* 3, 2). A preto dúfame v tento deň a postíme sa počas Adventu, pretože v ďalšom verši Jánovho listu čítame: „Každý, kto má túto nádej v neho, usiluje sa byť čistý, ako je on čistý."

Požehnaný Advent je teda jediným správnym kľúčom k veselým Vianociam. Kresťania by nikdy nemali byť ako časť bohatej spoločnosti, ktorú nejaký sociálny kritik nazval „duše bez túžby". Túžbu by sme mali prežívať bežne, pretože aspoň raz do roka, počas Adventu, sme si vyskúšali, čo znamená mať hlad.

³⁴ Ide o antifóny k hymnu Magnifikat počas siedmich dní pred slávnosťou Narodenia Pána.

Advent je časom bdelosti, ostražitosti, očakávania. Túžime po príchode Krista, a tak sa sústreďujeme na modlitbu, usilujeme sa žiť mravne, všímame si, ako sa správame k druhým a ako vyjadrujeme svoju lásku k Bohu. Nemali by sme dopustiť, aby sme dávno pred 25. decembrom mali „plné zuby Vianoc“. Ak to bude potrebné, vypnime rádio, aby sme už od konca októbra nemuseli dookola počúvať nevhodne načasované vianočné koledy, alebo nepozerať televízne vysielanie, ktoré sa už počas adventného očakávania tvári, akoby boli Vianoce. Mali by sme tiež druhým ukázať, že je možné urobiť vianočné nákupy bez toho, aby sme podľahli modle komercie.

Cirkev nás chráni pred predčasnými Vianocami. V katolíckych kostoloch je počas adventu iná atmosféra (alebo by aspoň mala byť). Na svätej omši nespievame *Glória*, pretože to je vianočná pieseň, spev anjelov pri narodení v Betleheme (*Lk 2, 14*). Zbory a kantori by vlastne počas adventnej liturgie vôbec nemali spievať kresťanské vianočné piesne.

Nádej je dôvodom tohto obdobia. Čakať na Ježiša Krista sa určite oplatí. Nemôžeme očakávať lepší vianočný dar, ako prijali Simeon a Anna na štyridsiaty deň po Ježišovom narodení (*Lk 2, 25 - 38*). Čakali celý život, nie iba štyri týždne. A predstavte si aj mudrcov, ktorí pozorovali oblohu a hľadali znamenie.

„Už“ ho poznáme, a predsa sme ho „ešte“ nespoznali. Preto buďme trpezliví, očakávajme znamenia, a potom sa radujme z tajomstva vtelenia.

Uvažujte v srdci

Advent sa slávi štyri týždne, čo znamená, že Pánov príchod je štvoraký: prišiel ako človek,

prichádza do nášho srdca so svojím milosrdenstvom, prichádza k nám vo chvíli našej smrti a príde opäť pri poslednom súde. Posledný týždeň Adventu len zriedkakedy dospeje ku koncu. To symbolizuje, že sláva vyvolených, keď ju prijímú pri poslednom Pánovom príchode, nebude mať konca. Napriek tomu, že Pánov príchod má štyri aspekty, Cirkev sa zaujíma najmä o dva z nich: že prišiel ako človek a že príde pri poslednom súde. Preto je adventný pôst radostný a zároveň plný pokánia. Radostný - lebo pripomína príchod Pána ako človeka; a plný pokánia - lebo je predzvesťou, že nadíde posledný súd.

Pri príchode Boha ako človeka treba zvažovať tri veci: že prichádza práve včas, že je nevyhnutný a že je prospešný. Načasovanie je prvé, pretože človek, od prirodzenosti odsúdený k nedokonalému poznaniu Boha, upadol do najhorších hriechov modlárstva a bol prinútený kričať: „Osvieť mi oči.“ Po druhé, Pán prišiel „v plnosti času“, ako hovorí svätý Pavol v *Liste Galaťanom*. Po tretie, prišiel v čase, keď sa celý svet trápil, ako hovorí svätý Augustín: „Veľký lekár prišiel vo chvíli, keď celý svet ležal ako ochrnutý.“ Cirkev práve preto v siedmich antifónach, ktoré sa spievajú pred slávnosťou Narodenia, pripomína, že máme mnoho chorôb a Boží liek prichádza práve včas. Predtým, než Boh prišiel ako človek, boli sme ľahostajní, zaslúžili sme si večný trest, stali sme sa otrokmi zlého, spúťali nás hriešne návyky, stratili sme sa v temnote, vyhnaní zo skutočnej domoviny. Dávne antifóny teda ohlasujú Ježiša ako nášho Učiteľa, Vykupiteľa, Osloboditeľa, Sprievodcu, Svetlo a Spasiteľa.

Nevyhnutnosť Kristovho príchodu sa definuje rôzne. Sám Pán v *Lukášovom evanjeliu* hovorí, že prišiel zo siedmich príčin: aby utešil chudobných, uzdravil chorých, oslobodil zajatých, poučil nevedomých, odpustil hriešnym, vykúpil ľudské pokolenie a odmenil každého podľa jeho zásluh. A... svätý Bernard hovorí: „Trpíme trojakou chorobou: ľahko sa dáme zvieŕť na zlé cesty, sme slabí konať dobré skutky a nevieme vzdorovať. Preto je Pánov príchod nevyhnutný. Po prvé preto, aby osvietil našu slepotu; po druhé, aby nás posilnil, keď sme slabí; a po tretie, aby vytvoril pancier tam, kde sme krehkí.“

Jakub de Voragine, 13. storočie³⁵

³⁵ Jakub de Voragine: *Legenda aurea* 2 - 3 .

Novény

Novény nepochybne patria medzi najpopulárnejšie formy zbožnosti v modernej dobe. Ich korene, silné biblické korene, siahajú do staroveku. A predsa ich súčasná forma i popularita je relatívne nová v porovnaní s tým, kedy Cirkev vznikla. Datujú sa „iba“ od 17. storočia.

Novéna je modlitba, ktorá má deväť častí. Buď ide o deväť modlitieb, ktoré sa odriekajú určitú dobu, alebo sa tá istá modlitba opakuje deväťkrát, napríklad každý deň počas deviatich dní či každý týždeň počas deviatich týždňov.

Slovo novéna pochádza z latinského *novem*, čo znamená deväť. Jej zástancovia hovoria, že táto prax vznikla, keď Ježiš v deň svojho vystúpenia do neba nariadil deväť dní modlitieb: „Prikázal im, aby neodchádzali z Jeruzalema, ale aby očakávali Otcovo prisľúbenie... Keď ta prišli, vystúpili do hornej siene, kde sa zdržiavali... Títo všetci jednomyseľne zotrvali na modlitbách spolu so ženami, s Ježišovou matkou Máriou a s jeho bratmi" (*Sk 1, 4. 14*). Učeníci sa modlili deväť dní a na ten desiaty - na Turíce - prijali Ducha Svätého.

V Cirkvi spočiatku existoval aj iný deviatnik. Trúchliace rodiny a priatelia sa deväť dní modlievali alebo chodili na svätú omšu, pričom dávali milodary ako obeť za pokoj zomrelých príbuzných.

Prečo je číslo deväť také významné? Podľa niektorých odborníkov je znamením ľudskej biedy a nedokonalosti, lebo je o jedno menej ako desať, ktoré je okrúhle a predstavuje plnosť a dokonalosť. Keďže sa často modlietame novény na osobitné úmysly, skutočnosť toto vysvetlenie potvrdzuje.

Novén existuje veľa. Do deväťkusových balíkov môžeme zabaliť vlastné obľúbené modlitby. Cirkev však odporúča³⁶, aby sme svoje súkromné modlitby zosúladiť s liturgickým rokom - pretože, ako už bolo spomenuté, kalendár je katechizmus a mali by sme rešpektovať logiku, s akou sa nám podáva. Takto sa novény, veľmi obľúbené u pápežov, vždy zoskupovali okolo významnejších sviatkov. Pápež Lev XIII. vo svojej encyklike o Duchu Svätom (*Divinum illud munus*) uviedol, že každá katolícka farnosť by mala v dňoch medzi Nanebovstúpením a Turícami usporiadať novénu k Duchu Svätému, a tým nasledovať príklad apoštolov a preblahoslavenej Panny.

Všetci nedávni pápeži mali zvlášť radi „vianočnú novénu“ - deväť dní modlitieb či rozjímaní, ktoré vyvrcholili slávnosťou Narodenia. Každý deň predstavuje jeden mesiac, ktorý Ježiš prebýval v lone svojej matky. Pápež Benedikt XVI. si želal, aby všetci katolíci žili ducha tejto úcty: „Vo vianočnej novéne..., keď sa postupne blížíme k Svätej noci, liturgia, naberajúc na duchovnej intenzite, nás pobáda, aby sme opakovali: *„Maranatha! Príď, Pane Ježišu!*“ Toto vzývanie vychádza zo srdca veriacich vo všetkých kútach sveta a bez prestania zaznieva v každom eucharistickom spoločenstve.“³⁷ Nič nám nebráni, aby sme tento

³⁶ Pozri Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí: *Direktórium o ľudovej zbožnosti a liturgii* 189 (SSV, Trnava 2005).

³⁷ Benedikt XVI. : *Address to the Members of the Italian Armed Forces*, 16. 12. 2005.

rok uskutočnili tento stredoveký zvyk jednoduchými slovami: „*Maranatha!* Príď, Pane Ježišu!", ktoré vyslovíme aspoň raz denne počas deviatich dní (pozri *1 Kor 16, 22; Z 22, 20*).

Pápeži a novodobí svätci mali v obľube aj novénu k Nepoškvrnenému Počatiu, ktorá môže veriacim pomôcť pripraviť sa na tento veľký sviatok preblahoslavenej Panny.

Novény sa zvyčajne spájajú s liturgickými sviatkami, no nemusí to tak byť vždy. Často sa modlíme novény za úmysly, ktoré sa vyskytnú v priebehu života. Blahoslavený pápež Ján XXIII. v predvečer Druhého vatikánskeho koncilu prosil všetky farnosti na svete, aby sa slávnostne modlili novénu k Duchu Svätému.³⁸ Nie vždy sa takáto potreba vyliatia Ducha Svätého zhoduje s cirkevným kalendárom!

Blahoslavená Matka Terézia z Kalkaty učila svoje sestry, aby sa vo chvíľach veľkej núdze modlili „expresnú novénu" - deväťkrát zopakovali obľúbenú mariánsku modlitbu *Memorare*:

Spomeň si, svätá Panna Mária, že nikdy nebolo počuť, žeby bol niekto opustený, kto sa utiekal pod tvoju ochranu, teba prosil o pomoc a žiadal o tvoje orodovanie. Povzbudený touto dôverou aj ja sa utiekam k tebe, Matka, Panna panien; k tebe prichádzam, pred tebou stojím ako úbohý a kajúci hriešnik. Matka večného Slova, neodmietni moje slová, ale ma milostivo vypočuj a vyslyš. Amen.

Matka Terézia si všimla, že po ukončení takýchto novén sa im dostalo veľa milostí. (Všeobecne sa o nich hovorí, že nimi „klopeme na nebo".)

³⁸ Pozri blahoslavený Ján XXIII.: *Paenitentiam Agere* 26.

Je dobré, ak máme pri modlitbe deviatnika na pamäti základy kresťanskej modlitby. K Bohu prichádzame so svojou potrebou; upriamujeme k nemu svoju myseľ i srdce; a prosíme ho o dobré veci. Mali by sme si dať pozor, aby sme modlitbu nebrali ako niečo mechanické či magické. Nemáme meniť Božie zmýšľanie; Boh sa nemení. Skôr naopak - práve pri modlitbe Boh s obľubou mení spôsob nášho rozmýšľania. Tým nechcem tvrdiť, že modlitba je neúčinná. Ako som už spomenul v predošlej kapitole, Boh nám niekedy dáva to, čo chceme, aby sme rástli v dôvere a naučili sa prosiť ho o to, čo potrebujeme.

V určitých kruhoch je moderné vysmievať sa ľudovej zbožnosti. Tomu by som sa chcel vyhnúť. Rokmi som sa naučil, že jednoduchá viera ide často oveľa hlbšie ako teologické kurzy na univerzitnej úrovni.

Prostredníctvom e-mailu sa ku mne dostalo mnoho deviatnikov a z kostola som zozbieral dostatok všetkých textov na to, aby som vedel, že je predsa len potrebné slovko výstrahy. Hlboko ma bolí, keď niekto rozširuje niečo, čo nazýva „zaručene účinná novéna“. Je jasné, že v istom zmysle je účinná každá novéna. Boh vypočuje a odpovie na každú modlitbu, a to tak, aby to bolo pre nás čo najlepšie. Ale výraz „zaručene účinná“ vzbudzuje dojem, že Boha možno nejako riadiť či manipulovať. Navyše tí, ktorí uveria, že zaručene dostanú, čo chcú, presne tak, ako to chcú, môžu dospieť ku kríze viery. Už v druhom storočí sa severoafriický spisovateľ Tertulián obával o kresťanov, ktorých modlitba sa zmenila na poveru - rovnako ako to bolo u pohanov. Namiesto úsilia hľadať Božiu vôľu pozerali na modlitby ako na spôsob, akým možno manipulovať božstvo. Mali by sme si dávať pozor, aby sme sa nemodlili týmto spôsobom. Ani by sme nemali podporovať modlitbu, ktorá by do omylu uviedla

ľudí málo poučených vo viere. „Zaručené“ je lepšie ponechať na recepty na cukrovinky, nie na novény!

Uvažujte v srdci

Skutky apoštolov nám pripomínajú obdobie po Kristovom nanebovstúpení, keď sa apoštoli na jeho príkaz vrátili do hornej siene a zostávali na modlitbách s Ježišovou matkou a bratmi a sestrami v jednoduchom spoločenstve, ktoré bolo prvým jadrom Cirkvi (pórov. *Sk* 1, 12 - 14). Cirkev každý rok po nanebovstúpení prežíva túto prvú novénu - novénu k Duchu Svätému. Apoštoli zhromaždení v hornej sieni s Kristovou matkou sa modlia o naplnenie prísľubu, ktorý im dal vzkriesený Kristus. „Keď zostúpi na vás Svätý Duch, dostanete silu a budete mi svedkami“ (*Sk* 1, 8). Táto prvá apoštolská novéna k Duchu Svätému je vzorom každoročného slávania v Cirkvi.

Cirkev sa modlí: *Veni, Creator Spiritus!*

*„Príd', Duchu Svätý, tvorivý,
príd' svojich verných navštíviť;
naplň nám srdcia milosťou,
ktoré si stvoril múdrosťou... ”*

Som hlboko dojatý, keď s vami opakujem túto modlitbu všeobecnej Cirkvi... Áno, Duch Svätý obnoví tvárnosť zeme.

Pápež Ján Pavol II., 20. storočie³⁹

³⁹ Ján Pavol II.: *Homília v Bejrúte*, 11. máj 1997.

III.

Jeden deň v živote

Postoj

Môj priateľ monsignor George Kelly sa rád tak trochu chválil svojou matkou. Bola už dosť stará, keď musela ísť na operáciu slabnúcej nohy. Jej lekár s ňou prechádzal všetky možnosti, vysvetľoval rozdiely medzi stálou bolesťou a obmedzením pohyblivosti. Vtedy viditeľne znervóznela. Hneď pri prvej príležitosti ho zastavila a oznámila mu, podľa čoho sa naozaj rozhodne: ak si po operácii bude môcť stále kľaknúť v kostole - krátko si pokľaknúť na pravé koleno - vždy, keď bude prechádzať popred svätostánok.

Pani Kellyová rovnako ako žalmista vedela, že postoj je dôležitý. „Pane, ty ma skúmaš a vieš o mne všetko; ty vieš, či sedím a či stojím. Už zďaleka vnímaš moje myšlienky" (Ž 139, 1 - 2). Máme telo i dušu a ako to povedal Romano Guardini: „Celé telo je nástrojom a výrazom duše. Neprebýva v tele tak ako človek v dome. Žije a koná v každom úde, v každej bunke a zjavuje sa v každej vráske, v každom tvare i pohybe tela."⁴⁰

Duša sa teda pri modlitbe, či už súkromnej alebo liturgickej, prejavuje nielen v tom, čo hovoríme, ale i v tom, aký postoj pri nej zaujímame, ako sa správame. Ak by sme boli pozvaní na večeru do Bieleho domu alebo do Buckinghamského paláca, asi by sme sa

nehrbili ani by sme nestáli s rukami vo vreckách. Telo by sme vyjadrovali, čo si myslíme o úrade prezidenta či kráľovnej. Telo by vyjadrovalo úctu.

Podľa Biblie zaujímame pri modlitbe niekoľko postojov: státie, kľačanie, úklon a prostrácia. Cirkev ich všetky používa v rozličnom a primeranom čase.

Pri prostrácii si človek ľahne dolu tvárou na zem, celé telo i paže sú vystreté. Táto hlboká poklona je určená na najslávnejšie chvíle, ako je vysviacka biskupa alebo kňaza a začiatok bohoslužieb na Veľký piatok. V prvom prípade postoj vyjadruje nehodnosť kandidáta na úlohu, ku ktorej bol povolaný. V druhom prípade, ako to poeticky vyjadril kardinál Ratzinger, „je adekvátnym výrazom nášho pohnutia nad tým, že svojimi hriechmi aj my nesieme vinu za Kristovu smrť na kríži“.⁴¹

Vo farnostiach východných katolíckych cirkví som videl, ako služobníci oltára ležia pred oltárom počas anafory, eucharistickej modlitby. V tomto prípade ide o znamenie hlbokej poklony Ježišovi, skutočne prítomnému v Eucharistii.

Aj pri súkromnej modlitbe môžeme zaujať postoj prostrácie, ako som to urobil aj ja v tú noc pred oceľovým krížom, čo som opísal v úvode tejto knihy. Týmto gestom som vyjadril bezmocnosť, ktorú som prežíval. Pokúsil som sa napodobniť Ježiša, ktorý vo svojej opustenosti a sebazrieknutí „padol na tvár a modlil sa“ (Mt 26, 39).

Kľačanie je ďalším evanjeliovým zvykom, ktorým spájame reč svojho tela so životom modlitby. V Novom zákone pri modlitbe kľáčia matky, významní ľudia, malomocní i samotný Ježiš (pozri Mt 8, 2; 9, 18;

⁴¹ Kardinál Joseph Ratzinger: *Duch liturgie*, str. 152.

15, 25; *Lk* 22, 41)⁴². Svätý Pavol s potešením hovorí: „Zohýnam kolená pred Otcom“ (*Ef* 3, 14).

I státie vyjadruje modlitbu srdca. Opäť Romano Guardini: „Státie je druhou stránkou úcty k Bohu. Keď kľačíme, chválim Boha v pokoji a tichu; keď stojíme, sme bdelí a pripravení konať. Takú úctu má pozorový služobník, vojak v službe... Vstávame, keď zaznie radostná zvesť; pri evanjeliu počas svätej omše... Aj nevesta a ženích stoja, keď sa pri oltári zaväzujú, že budú verní manželskej prísaha.“⁴³

Väčšinu liturgie však kľačíme alebo stojíme - určite neležime. Napríklad pri čítaniach okrem čítania evanjelia sedíme. Ale ani to nie je neutrálny postoj. Keď sedíme, zaujímame postoj vnímania. Počúvame, prijímame Božie slovo.

Pri modlitbe je každý tradičný postoj významovo bohatý tak ako každé gesto. Pouvažujte nad tým, ako držíme ruky, ako ich skladáme v modlitbe. V priebehu storočí sa zvyky menili a líšili sa od miesta k miestu. Vždy však vyjadrovali niečo dôležité. Napríklad keď si rytier spojil ruky, znamenalo to, že je zraniteľný, lebo nemohol siahnuť na zbraň. Takto pristupoval ku kráľovi alebo k sudcovi; vyjadroval podriadenosť a dôveru. Aj my sme „zraniteľní“, keď sme pred Bohom, pretože nemáme takú zbraň, ktorá by mu mohla ublížiť, a nezastaví ho pred nami nijaký z našich ochranných štítov. Podriaďujeme sa mu ako väčšiemu od každého pozemského kráľa, pretože on sám je všemocný a vševediaci.

Ruky zopnuté spolu, dlaň k dlani, pripomínajú plameň namierený k nebu - toto prirovnanie vhodne

⁴² V slovenskom preklade Písma je v uvedených veršoch väčšinou použité sloveso poklonil sa.

⁴³ Romano Guardini: *Oposvätných znameních*, str. 20.

znázorňuje, čo nám radí svätý Pavol: „Aby ste svoje telá prinášali ako živú, svätú, Bohu milú obeť, ako svoju duchovnú bohoslužbu" (*Rim* 12, 1).

Vojenský dôstojníci vedia, aké vážne následky má rozkaz. Postoj vojaka nasvedčuje tomu, či svoju službu zvláda dobre, alebo sa cez ňu nevie preniesť. Práve preto existujú striktné pravidlá, ako by mal vojak stáť v pozore, ale aj v pohove. Zlé držanie tela nie je zlé len pre chrbticu; ono aj demoralizuje - oslabuje morálku mužstva. Vyjadruje neúctu nielen k sebe samému, ale aj k tým (či k Tomu), čo sú s nami.

Na druhej strane, keď dbáme o to, ako sa tvárime a aký postoj tela zaujmeme, modlíme sa jedným „srdcom, rukami i hlasom". Keď sa spolu modlíme s Cirkvou, čiže na svätej omši, mali by sme vždy zaujať taký postoj, k akému nás vedie Cirkev: sedieť, stáť, ukláňať sa, kľačať, biť sa do pŕs, prežehnať sa - všetko v náležitom čase.

Ako kresťania vieme, že nie sme len ľudskou dušou bez tela. Sme zduchovené telá rovnako ako stelesnené duše. Sme stvorenia, v ktorých telo a duša tvoria celistvú jednotu. Pápež Ján Pavol II. dokázal vytvoriť celú „teológiu tela" z predpokladu, že telo vyjadruje „osobné ľudské ja".⁴⁴ O hlbokom vplyve na to, ako vzdávame úctu, nehovoriac. Modlitba nie je len záležitosťou mysle. A už vôbec nie myslením, ktorým ovládame telo. Celá je o tom, čo všetko nám Boh dal a dáva.

⁴⁴ Ján Pavol II.: *Generálna audiencia* 19. 12. 1979, pozri tiež *Ako muž a žena ich stvoril*.

Uvažujte v srdci

Držanie tela, ktoré zachovávame počas slávenia Eucharistie - státie, sedenie, kľačanie -, odkazuje na vnútorný postoj srdca. Vyjadruje vnútorný stav modliaceho sa spoločenstva.

Státie vyjadruje synovskú slobodu, ktorú nám na Veľkú noc daroval Kristus, keď nás vyslobodil z otroctva hriechu; sedenie vyjadruje vnímavosť srdca Márie, ktorá sediac Ježišovi pri nohách počúvala jeho slová; kľačanie alebo hlboký predklon značí, že sa cítime malí pred Najvyšším, pred Pánom (pórov. *Flp* 2, 10).

Kľačanie pred Eucharistiou, ako to robí kňaz i veriaci, vyjadruje vieru v skutočnú prítomnosť Pána Ježiša v Oltárnej sviatosti.

Keď vo svätých znameniach tu na zemi odrážame liturgiu slávenú v nebeskej svätyni, napodobňujeme starcov, ktorí „padli pred sediacim na tróne, klaňali sa žijúcemu na veky vekov“ (*Zjv* 4, 10).

Keď sa v slávení Eucharistie klaniame „Bohu s nami a pre nás“, musí tento postoj ducha pokračovať vo všetkom, čo robíme, myslíme a konáme. Neustále prítomné pokušenie starať sa o veci tohto sveta znamená zohýbať kolená pred modlami, a nie už iba pred jediným Bohom.

Slová, ktorými Ježiš odporuje modloslužobnému navádzaniu diabla na púšti, musia nájsť odpoveď v našich rečiach, myšlienkach i v každodennom konaní: „Pánovi, svojmu Bohu, sa budeš klaňať a jedine jemu budeš slúžiť“ (*Mt* 4, 10).

Pokľaknutie pred Eucharistiou - klaňajúc sa Baránkovi, ktorý nám umožnil sláviť s ním

Veľkú noc, nás vychováva k tomu, aby sme sa neklaňali modlám zhotoveným ľudskými rukami, a pomáha nám verne, poslušne a s úctou poslúchať toho, ktorého uznávame za jediného Pána Cirkvi a sveta.

Kongregácia pre Boží kult a sviatosti,
21. storočie⁴⁵

⁴⁵ Kongregácia pre Boží kult a sviatosti: *Rok Eucharistie: odporúčania a návrhy* 29.

Ranné obetovanie

Povolanie ku kňazstvu prijalo ľudstvo vo chvíli svojho stvorenia. V *Knihe Genezis* sa dozvedáme, že Boh vytvoril v Edene bohatú záhradu a umiestnil do nej Adama, „aby ju obrábal a strážil“ (*Gn* 2, 15). Tieto slovesá, po hebrejsky *abodah* a *lamar*, vyjadrujú prvé povolenie človeka. Vo všetkých ostatných častiach Starého zákona sa však spolu objavujú iba na opísanie kňazskej služby Léviho kmeňa (pozri *Nm* 3, 7 - 8; 8, 26; 18, 5 - 6), ktorý vykonával obety a strážil svätostánok Izraela pred poškvrnením.

Tým, ktorí *Genezis* čítajú v hebrejčine, je úmysel autora zrejímavý: svet bol stvorený ako chrám a Adam ako jeho kňaz. Jeho úrad mal prechádzať na ďalšie generácie. Ale Adam stratil toto dedičné právo, keď spáchal dedičný hriech.

Boh na úsvite stvorenia dal človeku spolu s ľudskou prirodzenosťou kňazstvo. Sme určení na kňazstvo. Nedosiahneme naplnenie, pokiaľ ho nebudeme vykonávať. Čiže je v našom najlepšom záujme pochopiť, čo sa v Biblii pod kňazstvom myslí.

V starovekom náboženstve bola obeta nevyhnutná a právo a povinnosť vykonávať ju mal práve kňaz, ktorý stál ako prostredník medzi Bohom a človekom. Vo veku patriarchov bolo náboženstvo záležitosťou rodiny a kňazstvo prechádzalo z otca na prvorođeného syna. Keď Boh povolal izraelské kmene z Egypta,

ohlásil, že sa majú stať „kráľovstvom kňazov a svätým národom" (*Ex* 19, 6). Ale Izrael, podobne ako Adam, stratil tento úrad, keď sa prehrešil tým, že uctieval zlaté teľa. Odvtedy bolo kňazstvo vyhradené Léviho kmeňu, ktorý sa ako jediný odmietol na tom modlárstve zúčastniť.

Za Ježišových čias prinášali leviti obety v jeruzalemskom chráme. Striedali sa v presne vymedzených intervaloch, pričom obetovali zvieratá, obilie, víno a kadidlo. Úplne najdôležitejšia bola prvá obeta dňa. Kňazi začínali rannú obetu pri prvom záblesku nového dňa. Obetovali Bohu ročného baránka ako celopálnu obetu, pričom pokračovali kadidlovou obetou. Obetovať sa mohol iba dokonalý bezchybný baránok; a tak kňazi celé zviera skontrolovali nie raz, ale dvakrát. Krv baránka zachytávali do nádob zo vzácnych kovov vyhradených len na tento účel. Potom sa za zvuku strieborných trúb otvorili dvere do chrámu.

V celom tomto rannom obrade sa jeruzalemskí kňazi snažili byť symbolicky verní v tom, čo sa nepodarilo Adamovi a rovnako ani Izraelu na púšti. Predkladali Bohu celý deň tým, že mu obetovali celý život - život, ktorého čistota bola škrupulózne strážená.

Nový zákon jasne predstavuje Ježiša ako nového Adama (*1 Kor* 15, 45), nového Veľkňaza (pozri *Hebr* 2 - 9), nepoškvrneného Baránka (*Jn* 19, 36; *1 Kor* 5, 7). Svätý Pavol hovoril o Ježišovi ako o obetujúcom kňazovi i ako o obete (pozri *EJ5*, 2).

Ježiš však svoje kňazstvo nevykonáva sám. Obnovil ho pre ľudstvo skrze Katolícku cirkev. „Urobil nás kráľovstvom, kňazmi svojho Boha a Otca" (*Zjv* 1, 6; pozri aj *Zjv* 5, 10). Urobil z nás „vyvolený národ, kráľovské kňazstvo" (/ *Pt* 2, 9).

Tak ako Ježiš sme povolaní prinášať obetu vlastného života, uspieť tam, kde Adam zlyhal, a splniť úlohu,

ktorú symbolicky predznamenovali kňazi v chráme. Máme podiel na Kristovom kňazstve, pretože skrze krst máme podiel na jeho živote, nielen na jeho božskej prirodzenosti (*2 Pt 1, 4*), ale aj na ľudkej, ktorá sa obnovila vo svojej integrite. V ňom môžeme naplniť to prvé kňazské povolanie, ktoré je i sväté i svetské. Môžeme posvätiť beh času a ponúknuť ho Bohu, obnoviť ho „v Kristovi“, pretože v ňom žijeme. Obnovujeme ho postupne, kúsok po kúsok, počnúc štvorcovým centimetrom či metrom až k hektáru, nad ktorým sme získali vládu. Naš pracovný priestor, náš priestor na život - práve tu prežívame svoje kráľovstvo a kňazstvo. Naším oltárom je náš pracovný stôl; naše pracovisko; úloha, ktorú máme pred sebou; jama, ktorú kopeme; plienka, ktorú vymieňame; hrniec, v ktorom varíme; posteľ, o ktorú sa delíme so svojím manželom či manželkou. „Všetko je vaše,“ hovorí svätý Pavol, „ale vy ste Kristovi a Kristus Boží“ (*1 Kor 3, 22 - 23*).

Katolíci toto povolanie ku kňazstvu vykonávajú každodenne, hneď ako sa zobudia, modlitbou „ranného obetovania“.

Za Ježišových čias sa nábožní židia modlili každé ráno modlitbu, ktorú sa modlia aj v dnešných časoch. Ježiš ju vedel naspamäť a predpokladal, že ju poznajú všetci, čo ho počúvali.

„Počuj, Izrael, Pán, náš Boh, je jediný Pán. Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily“ (*Mk 12, 29 - 30*; pozri aj *Dt 6, 4 - 5*).

Takto sa modlili pri rannej obete kňazi v chráme, ale mali ju odriekať aj všetci židia kdekoľvek na zemi. Tým sa akoby zúčastňovali obety v chráme. A ako

obeta sa prinášalo práve to, čo si Adam ponechal pre seba: *celé* srdce, *celá* duša, *celá* myseľ a *všetka* sila.

Cirkev od polovice devätnásteho storočia povzbudzovala svojich členov, aby každodenne prinášali podobnú rannú obeť v jednote s obetou svätej omše. Modlitbu ranného obetovania najskôr aktívne podporovali členovia Spoločnosti Ježišovej - jezuiti. Napokon sa stala uholným kameňom spirituality inštitúcie, ktorá sa volá Apoštolát modlitby. Bol ustanovený, aby veriacich povzbudzoval k modlitbe na úmysly pápeža. Tie sa vyhlasujú raz mesačne.

V roku 2005 sa na biskupskej synode hovorilo o „eucharistickej spiritualite a posväcovaní sveta“. V Kristovi, novom Adamovi, teda kňazský ľud Bohu prináša *obnovené* stvorenie. Vesmír sa opäť stal svätyňou a ľudstvo národom kňazov. „Zmyslom celého kresťanského života je jednota s Kristom, ktorý sa obetoval Otcovi za život ľudstva. Takúto podobu má Eucharistia. K takejto krásnej každodennej obeti povzbudzuje Apoštolát modlitby, ktorý pozýva veriacich, aby nadobudli podobu Eucharistie, aby zjednotili svoj život s Máriou v srdci Krista, ktorý obetoval seba za ľudstvo.“⁴⁶

Keď chceme ráno obetovať deň, máme k dispozícii veľa modlitieb. Ale môžeme si vytvoriť aj vlastné. Tento text, podporovaný Apoštolátom, vznikol jeden a pol storočia. Je krátky, ale teologický obsažný:

Bože, náš Otec, obetujem ti celý svoj deň.
Obetujem ti svoje modlitby, myšlienky, slová,
skutky a utrpenia

⁴⁶ Biskupská synoda 2005 Vatican summary of intervention by Archbishop Luciano Pedro Mendes de Almeida SJ, of Mariana, Brazil, at the Synod of Bishops, 6. 10. 2005.

v spojení s твоjím Synom Ježišom Kristom,
ktorý sa ti stále obetuje v Eucharistii za spá-
su sveta.

Duch Svätý, ktorý viedol Ježiša, nech je dnes
mojím vodcom a mojou silou,
aby som mohol svedčiť o tvojej láske.

S Máriou, Matkou nášho Pána a Matkou

Cirkvi, osobitne prosím za úmysly,
ktoré Svätý Otec odporúča do modlitieb
všetkých veriacich v tomto mesiaci.

Keď začíname svoj deň, už nemusíme vynakladať
priveľa námahy ako kedysi kňazi v jeruzalemskom
chráme. Na vysluhovanie svojho kňazstva nepotre-
bujeme osobitné nádoby ani trúby. Baránok už bol
obetovaný. Teraz v plnosti času začíname obnovo-
vať všetko v Kristovi jednoduchou modlitbou (pozri
Efl, 10).

Uvažujte v srdci

Keďže najvyšší a večný kňaz Ježiš Kristus
chce aj prostredníctvom laikov pokračovať vo
svojom svedectve a vo svojej službe, oživuje ich
svojím Duchom a neprestajne ich pobáda do
každého dobrého a dokonalého diela.

Ako ich totiž úzko spája so svojím životom
a poslaním, tak im dáva možnosť zúčastniť sa
aj na svojom kňazskom úrade, aby konali du-
chovné bohoslužby na slávu Božiu a na spásu
ľudí. Keďže laici sú zasvätení Kristovi a poma-
zaní Duchom Svätým, sú obdivuhodne povo-
laní a usposobení, aby sa v nich rodilo čoraz
hojnejšie ovocie Ducha. Lebo všetky ich skutky,

modlitby a apoštolské podujatia, manželský a rodinný život, každodenná práca, duševné i telesné zotavovanie, ak sa konajú v Duchu, ba aj životné ťažkosti, ak sa trpezlivo znášajú, stávajú sa „duchovnými obetami, príjemnými Bohu skrze Ježiša Krista" (1 Pt2, 5), ktoré pri slávení Eucharistie nábožne prinášame Otcovi spolu s obetou Pánovho tela. Takto aj laici zasväcujú Bohu sám svet tým, že si ako ctitelia Boha všade sväto počínajú.

Druhý vatikánsky koncil, 20. storočie⁴⁷

⁴⁷ Dogmatická konštitúcia *Lumen Gentium* 34.

Strelné modlitby

V prvých storočiach kresťanstva mnísi a pustovníci na púšti nasycovali svoju dušu uprostred prísnych telesných pôstov Božím slovom. V niektorých oblastiach sa každý deň modlili všetky žalmy. Určité verše akoby vyjadrovali presne to, čo si mních myslel - jeho strach, radosť, sklamanie, či túžby -, a tak si ich uchovával v mysli, aby neskôr cez deň počas manuálnej práce mohol nad nimi premýšľať.

Ak chodíme do práce, nemáme čas modliť sa každý deň všetky žalmy. Ani by sme nemohli pozorne pracovať, ak by sme sa postili ako púštni otcovia. Môžeme však od nich odpozorovať, ako ich duchovné odriekanie viedlo k hojnej modlitbe. Pápež Ján Pavol II. podporoval túto prax v celej Cirkvi. Povzbudzoval nás, aby sme si v mysli ukladali „krátke žalmové výrazy“, ktoré môžeme „vystreľovať ako ohnivé šípy, napríklad proti pokušeniam“.⁴⁸

To nám môže pomôcť, pretože aj nám, podobne ako starovekým mníchom, Ježiš zveril veľkú úlohu - máme sa „stále modliť a neochabovať“ (*Lk* 18, 1). Svätý Pavol to zopakoval výzvou: „Bez prestania sa modlite!“ (*1Sol*5, 17).

⁴⁸ Ide o jednu z úvodných katechéz (4. 4. 2001) Jána Pavla II. k žalmom a hymnom z Liturgie hodín (pozn. red.).

Možno sa nám zdá, že od nás žiada niečo nereálne, nemožné, no nie je to tak. Ani Ježiš, ani svätý Pavol tým nemysleli, že máme bez prestávky odriekať modlitby. Mali na mysli, aby sme svoj život - všetko to, za čo sa modlíme, čo nás teší i trápi - žili ako modlitbu. Veď to prakticky aj robíme, keď ráno Bohu obetujeme celý deň. Je dobré, ak si to počas dňa pravidelne opakujeme. Vo vzťahu k Bohu chceme byť ako mladí zaľúbenci, ktorí myslia na toho druhého nielen vtedy, keď sú spolu, ale aj keď spolu nie sú. Píšu si esemesky alebo si telefonujú. Ich láska je sústavná a prichádza im na um aj počas dňa, často plného rôznych úloh, ktoré človeka pohlcujú. Z vlastnej skúsenosti viem, že manžel často myslí na svoju manželku počas tých ôsmich hodín v práci, keď nie je doma. A je jej vďačný, obdivuje ju, žasne nad ňou. A áno, niekedy nevie, čo si má o nej myslieť. Takto sa možno správať aj vo vzťahu k Bohu.

Ako ľudia modlitby by sme si mali zobrať príklad z mladých zaľúbencov. Svätý Augustín to vystihol okolo roku 412 po Kristovi v liste mladej vdove, matke veľkej rodiny. Chcela vedieť, ako si má každý deň nájsť čas na modlitbu. Uistil ju, že „treba sa vždy modliť s túžbou. Ani to nie je mnohovravnosť v modlitbe, ako si niektorí myslia, keď sa niekto dlhšie modlí. Iné je veľa rečí, iné dlhodobý stav duše“.⁴⁹

Trošku tú metaforu pozmením: ak je modlitba ako oheň, potom strelná modlitba vychádzajúca z túžby je ako poleno, ktoré prikladáme do ohňa počas dňa. Svätý Augustín prispôbil pre vdovu *Próbu* prax pústnych otcov takto: „Hovorí sa, že bratia v Egypte sa často modlia, ale ich modlitby sú veľmi krátke a akoby ukradomky vysielané... Lebo táto činnosť sa väčšinou vykonáva viac vzdychmi ako rečami, viac plačom ako

⁴⁹ Svätý Augustín: *List Probe* 10. 19 - 20.

oslovovaním. Veď [Boh] má naše „slzy pred sebou“ a „naše vzdychy nie sú skryté“ pred tým, ktorý všetko stvoril skrze Slovo a ľudské slová nehľadá.”

Strelnými modlitbami možno ideálne vyplniť inak nevyužívané chvíle dňa, keď dlho čakáme na zelenú, keď nás prepájajú na telefóne, keď nemôžeme zaspáť či čakáme v čakárni. Tieto chvíle môžeme brať buď ako príležitosť, alebo ako niečo nepríjemné. Môžu nás podráždiť, alebo priviesť k modlitbe. Je len na nás, čo si vyberieme. A vybrať si musíme, pretože je pre nás prirodzené nejako vyplniť prázdnotu. Ak do nej nevložíme modlitbu, sama sa naplní starosťami, obavami, pokúšeniami, zlosťou a nepríjemnými spomienkami.

Strelné modlitby túžby používali aj prví kresťania, čo dokazuje celý Nový zákon. Jednou z mojich obľúbených je hebrejské *maranatha*, čo znamená: „Príď, Pane!“ Modlí sa ju svätý Pavol (1 Kor 16, 22). Rovnaká fráza sa objavuje v *Didaché*, v akomsi prvom katechizme Cirkvi z prvého storočia.

Samotný Nový zákon bol pre ďalšie generácie akoby pokladnicou strelných modlitieb.

„Pane, ty vieš všetko. Ty vieš, že ťa mám rád“
(/«21, 17).

„No nie ako ja chcem, ale ako ty“ (*Mt* 26, 39).

„Verím, pomôž mojej nevere“ (*Mk* 9, 24).

„Ježišu, Syn Dávidov, zmiluj sa nado mnou“
(*Mk* 10, 47).

„Bohu je všetko možné“ (*Mt* 19, 26).

„On musí rásť; mňa musí ubúdať“ (*Jn* 3, 30).

Rôzne postavy v evanjeliu, či už sú to slepí žobráci alebo pokarhaní apoštoli, chcú často stručne vyjadriť veľmi silné city, pretože Kristus práve prechádza okolo. Učia nás, ako sa dostať k jadrú vecí. Ich slová sú ako ostré šípy, ktoré stačí vytiahnuť z tulca.

A potom sú žalmy. Púštni otcovia vedeli, že ponúkajú množstvo emócií, ktoré by ľudia radi vyjadrili v modlitbe:

„Bože, príď mi na pomoc; Pane, ponáhľaj sa mi pomáhať" (Z 70, 1).

„Nauč ma, Pane, svoje cesty" (Z 25, 4).

„Bože, stvor vo mne srdce čisté" (Z 51, 10).

„Chváľte Pána..., ktorý uzdravuje zlomených na duchu" (Z 147, 3).

„Za tebou prahne moja duša" (Z 63, 1).

Aj liturgia nám poskytuje hlboké myšlienky, ktoré môžeme využiť pri adorácii, pri chválach, keď sa kájame alebo prosíme. Svätý František Saleský odporúčal modliť sa obľúbené verše z hymnov. Majú tú výhodu, že sú zhudobnené, ľahšie si ich teda zapamätáme.

Svätý František nás zároveň poučil, že sa nemusíme obmedzovať iba na presne naformulované modlitby. Môžeme si vytvoriť aj svoje vlastné. Teda mali by sme. Môžeme si aj bez prípravy vytvoriť vlastné strelné modlitby: „Srdcom či perami vyznávajúte, čo vám príde na um z lásky, ktorá vám zaiste dopraje hojnosť všetkého."

Môžeme sa tiež inšpirovať prírodou ako svätci, pretože zem ohlasuje Božiu dobrotu. Zvyknime si

opisovať Bohu Stvoriteľovi veci, ktoré vidíme, cítime a počujeme: spev vtákov, fúkanie vetra, padanie dažďových kvapiek, teplo poludňajšieho slnka. Svätý Gregor Nazianský, biskup - básnik zo štvrtého storočia, povedal, že chce k svojmu duchovnému úžitku obrátiť všetky veci sveta. Ak teda existuje spôsob, akým by sme mali chcieť využívať prírodné zdroje, určite je to tento!

Uvažujte v srdci

Prejavuj teda často túžbu po Bohu, Filotea, krátkymi, ale vrúcnyimi poryvmi svojho srdca: obdivuj jeho nádheru, vyzývaj ho o pomoc, v duchu sa vrhaj ku krížu, klaňaj sa jeho добрôte, často sa ho vypytuj na svoju spásu, tisíckrát za deň mu ponúkni svoju dušu, svoj vnútorný zrak upieraj na jeho ľúbeznosť, podávaj mu ruku ako malé dieťa svojmu otcovi, aby ťa viedol, túľ si ho k hrudi ako rozkošnú kyticu, vztyčuj si ho v duši ako bojovú zástavu; slovom prebudzaj vo svojom srdci tisíce rôznych hnutí, ktorými si budeš vštepovať lásku k Bohu a roznečovať v sebe horlivú a nežnú náklonnosť k tomuto božskému Ženíchovi... A tak toto cvičenie nie je vôbec náročné, lebo sa môže vložiť do každej našej činnosti a práce, pričom nijako neprekáža. Veď ako u duchovného ústrania, tak aj pri týchto vnútorných poryvoch je to vždy len krátke a nepatrné rozptýlenie, ktoré našu činnosť nijako nenarušuje, naopak, veľmi jej pomáha...

Ako tí, čo sú zamilovaní prirodzenou láskou, majú svoje myšlienky takmer stále upreté k tomu, koho milujú, srdce im prekypuje

náklonnosťou k nemu, ústa majú plné jeho chvály; ak nie je prítomný, nevynechajú ani jednu príležitosť a píšú o svojej vrúcnej láske listy, neobídu strom, aby do jeho kôry nevyrezali meno milovaného človeka - tak aj tí, čo milujú Boha, nemôžu prestať na neho myslieť, pre neho dýchať, po ňom túžiť, o ňom hovoriť... A podnecuje ich k tomu aj všetko okolo nich: niet stvorenia, ktoré by im nehlásalo chválu na ich milovaného. Ako hovorí svätý Augustín, všetko, čo je na svete, sa im prihovára nemou, ale zrozumiteľnou rečou v prospech ich lásky, všetko ich nabáda k dobrým myšlienkam a z tých potom tryskajú bohaté vzlety a túžby po Bohu."

Svätý František Saleský, 17. storočie⁵⁰

⁵⁰ Svätý František Saleský: *Úvod do zbožného života* 2.13 (preklad z českého vydania - Karmelitánske nakladatelství, Kostelní Vydří 2003, nakoľko v slovenskom vydaní tento text nie je).

Anjel Pána

Mojžiš prežil dlhý život, plný dramatických okamihov. Oprávnené však medzi najznámejšie príbehy o ňom radíme príbeh o tom, akú úlohu zohral vo veľkom boji Izraela s Amalekitmi. Už celkom zostarnutý pozoroval priebeh boja z neďalekého kopca. „Kým mal Mojžiš zdvihnuté ruky" v pokornej modlitbe, „vítazil Izrael, ale keď ich spustil, víťazil Amalek" (*Ex 17, 11*). Zápas neutíchal a Mojžišovi ruky oťaželi a začali padať. Preto ho brat Áron a priateľ Hur posadili na skalú a ruky mu podopreli, aby vydržali vystreté až do konca boja. Izrael, samozrejme, zvíťazil.

Aj nás, ktorí Mojžišove schopnosti nemáme, môžu každodenné ťažkosti unaviť. Uprostred dňa si teda robíme prestávku a nanovo sa usilujeme neochabovať v modlitbe. Tradičná poludňajšia modlitba katolíkov sa nazýva *Anjel Pána*. Je to modlitba pre dvoch alebo viacerých ľudí, jedným veršom sa odpovedá na druhý a zakaždým nasleduje odriekanie zdravas. Ale možno sa ju modliť i osamote.

Verše vychádzajú z Písma, z príbehu o Ježišom počatí, ako ho prerozprávali evanjelisti Lukáš (1, 26 - 28 a 1, 38) a Ján (1, 14). Na pravé poludnie, keď sa „láme" čas, si teda pripomínáme rozhodujúci okamih dejín: chvíľu, keď sa anjel zjavil mladej žene Márii a povedal jej, že Boh chce svetu poslať Mesiáša;

a má ním byť jej dieťa. S jej súhlasom sa zmenili celé ďalšie dejiny a celé stvorenie.⁵¹

Angelus je latinské slovo, ktoré znamená anjel. Je to prvé slovo modlitby, ktorú v slovenčine poznáme ako *Anjel Pána*.

V. Anjel Pána zvestoval Panne Márii.

R. A ona počala z Ducha Svätého.

*Zdravas', Mária, milosti plná...*⁵²

V. Hľa, služobnica Pána.

R. Nech sa mi stane podľa tvojho slova.

Zdravas', Mária, milosti plná...

V. A Slovo sa telom stalo.

R. A prebývalo medzi nami.

Zdravas', Mária, milosti plná...

V. Oroduj za nás, svätá Božia Rodička.

R. Aby sme sa stali hodní Kristových prisľúbení.

Modlime sa: Bože, z anjelovho zvestovania vieme, že tvoj Syn Ježiš Kristus sa stal človekom; prosíme ťa, vlej nám do duše svoju milosť, aby nás jeho umučenie a kríž priviedli k slávnemu vzkrieseniu. Skrze Krista, nášho Pána. Amen.

Hoci katolíci sa *Anjel Pána* zvyčajne modlievajú napoludnie, niektorí sa ho modlia aj o šiestej ráno a o šiestej večer. Preto sa v kostoloch „zvoní na Anjel Pána". (V stredoveku sa na kostolné zvony odlievalo meno archanjela Gabriela.)

Počas päťdesiatich dní od Veľkonočnej nedele po Svätodušnú nedeľu sa v rovnakom čase (alebo časoch) namiesto *Anjel Pána* modlíme *Raduj sa, nebies Kráľovná*.

⁵¹ O tejto a ďalších mariánskych témach pozri oveľa širšie v mojej knihe *Kto si, Mária?* (Slovo medzi nami - redemptoristi, Bratislava 2006).

⁵² Katolíci byzantského obradu (gréckokatolíci) sa modlia: *Raduj sa, Bohorodička...*

Raduj sa, nebies Kráľovná, aleluja.

Lebo koho si nosila, aleluja,

z mŕtvych vstal, jak predpovedal, aleluja.

Pros, aby nás k sebe prijal, aleluja.

V. Raduj sa a vesel sa, Panna Mária, aleluja.

R. Lebo Pán naozaj vstal z mŕtvych, aleluja.

Modlime sa: Bože, ty si zmŕtvychvstaním tvojho Syna, nášho Pána Ježiša Krista, potešil celý svet; prosíme ťa, daj, aby sme na príhovor jeho Rodičky Panny Márie dosiahli radosti večného života. Skrze Krista, nášho Pána. Amen.

Kresťania sa majú zastaviť a pomodliť napopoludnie. Za apoštolských čias sa to volalo modlitba „šiestej hodiny“, pričom sa začalo počítať od východu slnka. Aj svätý Peter sa práve modlil poludňajšie modlitby, keď dostal zjavenie od Pána (*Sk 10, 9*).

Ježiš bol tiež ukrižovaný o šiestej hodine (*Lk 23,44*), jeho ramená boli vystreté ako Mojžišove a opäť sa to odohralo na kopci. V modlitbe zotrval, aj keď umieral.

Prví kresťania si tieto biblické udalosti a vzory pripomínali, keď sa napopoludnie modlili zvyčajné modlitby, čo zaznamenal Tertulián už v druhom storočí.⁵³

Ak na poludnie strácame silu, zmocňuje sa nás únava, rozčuľujú nás kolegovia v práci či najbližší doma, ak sme znechutení, lebo nemáme svoj deň, pozrime sa na Pannu Máriu a vedzme, že aj my sa môžeme spoľahnúť na pomoc anjelov a prozreteľnosť Boha, ktorý má s nami plán. S nadprirodzenou pomocou sa môžeme ako Mojžiš znovu začať modliť a zakúšať vo svojom srdci po celý zvyšok dňa víťazstvo Boha.

⁵³ Tertulián: *O modlitbe* 25.

Uvažujte v srdci

Naše slová o modlitbe *Anjel Pána* chcú byť tu iba jednoduchým, ale vrúcnyim obnoveným povzbudením, aby sa zachoval zvyk modlievať sa túto modlitbu, nakoľko je to možné. Nezdá sa, že by táto modlitba potrebovala obnovu. I po toľkých storočiach jej účinnosť a krása zostávajú nezmenené. Jej zloženie je jednoduché a jej pramene sú biblické. Svojím dejinným pôvodom sa viaže na vyprosovanie záchranu pred pohromami a pokoja. Okrem toho jej pravidelné opakovanie je priam liturgické, takže v istom zmysle posväcuje niektoré úseky dňa. Napokon pripomína veľkonočné tajomstvo, lebo nás od poznania Vtelenia Božieho Syna vedie modliť sa, aby „nás jeho umučenie a kríž priviedli k slávnemu vzkrieseniu“. Je síce pravda, že niektoré obyčaje, tradične spojené s modlitbou *Anjel Pána*, už nejestvujú alebo sú sotva badateľné. No ide o nezávažné veci. Ale zostáva nezmenená účinnosť kontemplácie tajomstva Vtelenia Slova, význam anjelského pozdravu Panne Márii, vzývanie jej milosrdného orodovania. A napriek zmeneným časovým okolnostiam pre väčšinu ľudí zostávajú nezmenené isté úseky dňa, ráno, poludnie a večer, ktoré označujú beh ich činnosti a zároveň sú výzvou venovať trochu času prestávky modlitbe.

Pápež Pavol VI., 20. storočie⁵⁴

⁵⁴ Pavol VI.: *Marialis cultus* 41.

Modlitba pred jedlom a po jedle

V prvej kapitole sme hovorili, že voda je vo všetkých obdobiach stvorenia „sviatosťou“. Vo veku prírody bola „prirodzenou sviatosťou“ - znamením, že má prísť ešte niečo väčšie. Vo veku milosti je nadprirodzenou sviatosťou, čiže krstom, ktorý nám dáva nadprirodzený život. A vo veku slávy už nebude znamením, lebo znamenia ustúpia tomu, čo naznačovali. Spoznáme teda nebeskú „rieku živej vody“ (Zjv 22, 1), ktorou je milosť Ducha Svätého.

Co platí o vode, platí aj o „každodennom chlebe“. Svätý Tomáš Akvinský si všimol, že v poriadku prírody bol chlieb vždy ako voda obživou človeka. A predsa vo svojom „prírodnom“ stave predznamenal aj nekvasený veľkonočný chlieb a mannu, ktorá ako dážď padala z neba na púšti. Všetko toto zase predpovedalo najsvätejšiu Eucharistiu, ktorú Ježiš ustanovil vo veku milosti. Svätý Tomáš vysvetľuje: „Každý je symbolom duchovného pokrmu. Líšia sa však, pretože [manna] bola len symbolom," ale v kresťanskej Eucharistii sa nachádza to, čo symbolizuje, „čiže samotný Kristus“.

V starovekom Izraeli bol pokrm pokrmom práve pre chlieb. Na stole nesmel chýbať. Vo väčšine rodín predstavoval najdôležitejšiu zložku každého pokrmu. Mäso sa podávalo len výnimočne. Zvyčajné modlitby pri stolovaní, ktoré teraz nazývame „modlitba pred

jedlom", sa za tých čias volali „požehnanie chleba". Vďaka tomuto požehnaniu sa z bežného jedenia stala posvätná udalosť.

Staroveké židovské požehnanie pokrmov u katolíkov zarezonuje, keďže malo hlboký vplyv na omšové modlitby. Rané kresťanské liturgie - Sýrska liturgia (anafory Addai a Mari) a egyptská Liturgia svätého Marka - obsahujú tento text viac-menej neporušený.

Požehnaný si, Pane, Bože, Kráľ vesmíru. Ty nasycuješ celý svet dobrotou, nežnou láskou a milosrdenstvom. Požehnaný si, Pane, ktorý nasycuješ vesmír. Vzdávame ti vďaka, Pane, Bože náš...

Každé stolovanie bolo teda oslavou Božieho stvorenia a prozreteľnosti. Spoločná modlitba ho spájala s historickým stolovaním predkov: s pohostinnosťou Abraháma voči trom návštevníkom z neba (*Gn* 18, 1 - 8), s kráľovskou obetou na vrchu Sion (*1 Sam* 9, 12), s hostinou chleba a vína, ktorú usporiadala personifikovaná Múdrost' (*Pris* 9, 1 - 5), i so sviatkom naplnenia v prorokovi Izaiášovi: „Pán zástupov výstroji na tomto vrchu všetkým národom hostinu s mnohými jedlami: hostinu s výborným vínom, so šťavnatými jedlami, s vínom najjemnejším... Budeťte spievať ako vo sviatočnú noc" (*Iz* 25, 6; 30, 29).

Vzývanie Pána evokovalo aj chrám, v ktorom sa ustavičná obeta považovala za „pokrm jedený pred Bohom".

Nový zákon ukazuje, ako Ježiš priviedol k plnosti všetky tieto predobrazy stolovania. Komentátori poznamenávajú, že *Evanjelium svätého Lukáša* sa dramaticky stupňuje počas desiatich udalostí, ktoré sa odohrávajú práve pri jedle, a vrcholí pri Poslednej večeri a Eucharistii v Emauzoch. Už sme videli, ako sa

prostredníctvom novozákonného stolovania vytvorilo spoločenstvo, *chaburah*, nielen v rámci Božieho ľudu, ale aj medzi Bohom a človekom. Už to nie je len pokrm, ktorý jeme pred Bohom. Je to pokrm, ktorý Boh požíva s nami - pokrm, v ktorom je Boh sám prítomný.

Takto sa vo veku milosti zobrazuje hostina, ktorú svätí prežívajú v nebi. Keď sa modlíme pred jedlom (alebo po ňom), premieňame spoločný čas pri stole v kruhu rodiny, ale aj čas, keď jeme sami, na „sviatosť“ Božej hostiny.

Modlitba dáva každému jedeniu dôležitosť a dôstojnosť, ktoré by mu inak chýbalo. Možno preto apoštolí, ktorí boli Židmi, mali problém vysvetliť tým, ktorí sa obrátili z pohanstva, slávnosť posvätených pokrmov (pozri / *Kor 11* ; *Júd 12*).

To neznamená, že naše rodinné obedy alebo posedenia s priateľmi majú byť škrobené, neradostné či zbytočne formálne. Skôr by mali posmeliť k radosti. Keď si uvedomíme, že Boh je s nami, nemáme túžbu viac milovať tých, čo sú s nami? (A možno nám to pomôže zachovať si pri jedení striedmosť.)

Niekedy sa pýtame, či by sme sa mali pomodliť pred jedlom na verejnosti alebo keď jeme v zmiešanej spoločnosti kresťanov a nekresťanov. Ja si myslím, že je to správne. Pritom niekedy stačí pomodliť sa potichu a neokázalo sa pritom prežehnať. Niekedy urobí tento jednoduchý úkon na spolusediacich hlboký dojem. Dokonca sa začnú pýtať. Nesmieme podceniť silu obyčajného svedectva. Dakedy napovie tiché gesto oveľa viac ako tisíc slov vykričaných na rohu ulice. To platí najmä vtedy, keď pripomína Eucharistiu i každé stolovanie v Starom i v Novom zákone, ktoré v Eucharistii nachádza naplnenie. Skrze „požehnanie jedla“ sa môže človeku dostať veľká milosť!

Nevyžaduje si nijaké veľké úsilie. Môžeme použiť veľa modlitieb alebo si vytvoriť vlastnú. Najčastejšie sa používa táto modlitba pred jedlom: „Požehnaj, Pane, nás i tieto dary, ktoré budeme požívať z tvojej štedrosti. Skrze Krista, nášho Pána. Amen.“

Uvažujte v srdci

O, Pane, Bože náš, ty si chlieb, ktorý sa požíva v nebesiach; chlieb, ktorý dáva život; pokrm, ktorý skutočne nasycuje celý svet. Zostúpil si z neba a dal si svetu život; vedieš nás v prítomnosti a prisľúbil si nám večnú radosť v nebi. Požehnaj teda toto jedlo a nápoj a daj, aby sme ich požívali bez hriechu. Nech ich prijme-me s vďačnosťou a vzdáme ti slávu, lebo ty nám dávaš všetko dobré. Požehnané a slávne je tvoje meno, hodné chvály naveky.

Autor neznámy, stará grécka zbierka modlitieb⁵⁵

⁵⁵ Pozri v A. Hamman: *Early Christian Prayers*, str. 147.

Spytovanie svedomia

Ak doma vediete domáci rozpočet, o účtovaní viete jedno: treba ho robiť pravidelne. Musíte sledovať, koľko miniete na potraviny, na kultúru, na plyn a elektrinu. Ak vám robí starosti účet za kúrenie, musíte kontrolovať termostat každý deň, nielen posledný týždeň v mesiaci. Rovnako je to v podnikaní. Účtovníctvo je životný štýl a svet sa točí okolo príjmových a výdavkových dokladov, účtovných kníh a plánovaných odpisov.

Aj v „biznise spásy“ musíme viesť účtovníctvo. Keď svätý Ján v *Zjavení* píše o knihe života, akoby hovoril o účtovnej knihe. Vlastne, ak denne nerobíme nejaké to účtovanie, nezlepšíme sa ani za deň, ani za mesiac a je nepravdepodobné, že by sme vykázali zisk pri záverečnom audite.

Duchovné „zúčtovanie“ dňa nazývame spytovanie svedomia. Skúmame pri ňom, čo sa cez deň udialo a čo sme si o tom mysleli, čo sme povedali, ako sme sa zachovali. Snažíme sa pozerať sa na deň Božími očami a posudzovať svoje skutky podľa Božích kritérií. Je to príležitosť byť k sebe naozaj úprimný - kým som, čo robím a prečo to robím. Takéto skúmanie nám umožňuje zistiť, či napredujeme, alebo naopak, či sme sa nezhoršili, a upriamuje našu pozornosť na to, ako je to v skutočnosti.

Spytovanie svedomia sa zvyčajne rozdeľuje na dva druhy: *všeobecné* a *partikulárne*. Všeobecné spytovanie je celkové zhrnutie dňa - čo sme robili, na čo sme mysleli, čo sme cítili, čo sme povedali alebo čo sa nám nepodarilo. Pri partikulárnom spytovaní (niekedy sa nazýva aj osobitné či zvláštne) hodnotíme, ako si vedieme v tom, čo nám robí ťažkosti - ako sa bránime určitému hriechu alebo ako získavame určitú čnosť. Svätý Josemaría Escrivá to vystihol: „Všeobecné spytovanie svedomia je obranná zbraň. Partikulárne je zbraň útočná. To prvé je ochranný štít. To druhé je meč.“ Väčšina ľudí si robí všeobecné spytovanie svedomia večer pred spaním, aby bolo kompletne. Niektorí ľudia si robia partikulárne spytovanie svedomia napoludnie (pri modlitbe *Anjel Pána*), pričom si zaumienia, že do večera sa budú ešte viac usilovať.

Spytovanie svedomia najlepšie začneme uvedomením si Božej prítomnosti, že Boh je s nami. Potom sa s ním môžeme porozprávať. Takto bude pre nás veľmi ťažké byť neúprimní. Veď koho by sme klamali? Určite nie Boha, ktorý všetko vie a všetko vidí.

Ďalej by sme mali Boha poprosiť o svetlo a pokúsiť sa pozerať na svoj deň jeho očami - nie tak, ako by sme si želali, aby to bolo, ale ako sme ho naozaj v srdci žili. Môže ísť o chronologický pohľad od chvíle, keď sme sa zobudili, až po prítomný okamih. Alebo môžeme uvažovať nad tým, nakoľko sme dodržiavali Desatoro. V niektorých modlitbových knižkách možno nájsť otázky na sebaspytovanie, tie nám môžu veľmi pomôcť. Alebo si môžeme zostaviť vlastný zoznam otázok podľa toho, ako nám poradí náš partner, priateľia či duchovný vodca.

Celý deň si stihneme prejsť za pár minút. Sústreďujme sa na všetko, čo sme cez deň urobili, nielen na to najdôležitejšie. Ak prehliadame „drobnosti“ - to

bola „len“ taká nevinná lož, „iba“ som sa trochu prejedol, „len“ letmo som sa pozrel na tú nahú ženu na bilborde -, nikdy sa nedostaneme k tomu, aby sme pre Boha urobili veľké veci (dokonca ani stredne veľké). Uviazneme v hriechu a priemernosti.

Na konci vyhradeného času by sme mali Bohu povedať, ako nám je to ľúto, poprosiť ho o odpustenie a urobiť skutok kajúcnosti. Lútosť možno vyjadriť tak, ako sme sa naučili ešte na základnej škole, alebo len krátkym povzdychnutím, napríklad: „Pane Ježišu Kriste, Boží Syn, zmiluj sa nado mnou, hriešnym.“ Potom si dajte predsavzatie na nasledujúci deň. Môžete si ho aj napísať, aby ste naň počas spánku nezabudli.

Pri pravidelnom spytovaní svedomia pridáme za krátko na to, že opakujeme tie isté hriechy. Nemalo by nás to odradiť. Ak rovnaké zlozvyky vidíme opakovane, znamená to, že napredujeme. I odpor k hriechu je ďalším znakom zlepšovania sa. Všetko to záleží od toho, čo s tým urobíme.

Jednu vec by sme však urobiť nemali. Nemali by sme sa vzdať. Spytujte si svedomie a rozprávajte o tom Pánovi. Proste ho o pomoc. Nadobudnúť čnosť alebo odstrániť zlozvyk môže trvať roky, ale my s Božou pomocou zvíťazíme.

Ak chceme získať konkrétnu čnosť alebo sa zbaviť nejakého zlozvyku, potom by sme mali začať s partikulárnym spytovaním svedomia. Najlepšie je, keď sme veľmi konkrétni a stanovíme si pevné, dosiahnuteľné ciele. Niektorí ľudia podliehajú pesimizmu, majú nesprávne postoje a zmáha ich zúfalstvo. Mali by sa zamyslieť, ako žijú čnosť nádeje. Ako na vás pôsobia, keď hovoria o tom, čo sa vo svete deje, alebo čo sa im stalo, či ako sa vyvíja ekonomika? Ako temní poslovia skazy a beznádeje alebo ako Božie deti, ktoré vedia, že ich svet je v dobrých rukách Boha Otca?

Iní sa zas musia sústrediť na iné hriechy: pýchu a vystatovanie sa, žiadostivosť, klamstvo, žiarlivosť... Alebo z pozitívneho hľadiska na prislúchajúce čnosti: pokoru a láskavosť, poctivosť, čestnosť, úctu.

Pri partikulárnom spytovaní svedomia je dobré nechať si poradiť od duchovného vodcu. Môže nám pomôcť v rozhodnutí, čo si vyžaduje okamžitú pozornosť. Nechceme mrhať čas utieraním prachu z políc, keď sa nám rúca strecha. Dobrý duchovný vodca nás upozorní na padajúcu strechu - na hriech, ktorému sme sa možno vyhýbali aj pri modlitbe.

Svätý Tomáš Akvinský povedal, že úprimná pamäť je prvým predpokladom všetkých ostatných čností. Preto by sme nemali podceňovať význam spytovania svedomia. Chceme veriť, že sme dobrí, že dobre konáme, že máme dobré úmysly. Snažíme sa utuľať to nepríjemné, čo sme si pomysleli, povedali, urobili - vyhovárame sa alebo si svoje konanie ospravedlníme. Životu nebezpečné je však napokon uveriť sebe samému. Takéto skresľovanie pamäte je jedným z najzhubnejších nepriateľov. Ukrýva totiž smerové značky na cestách, ktoré vedú do pekla.

Keď si budeme robiť spytovanie svedomia dlhší čas, zistíme, že nie je len jednou z udalostí dňa. Z hodiny na hodinu sa každým skutkom stane zvykom, súčasťou nášho života. Budeme jasnejšie chápať, že celý život, v tom, čo si myslíme, i v tom, čo robíme, žijeme pod Božím dohľadom. Okamžite teda budeme vedieť, či práve konáme dobre alebo zle. Pánovi budeme úplne samozrejme odovzdávať svoje rozhovory, prácu i rozhodnutia.

Svätý Pavol dôrazne napomínal, aby každý predtým, ako prijme Oltárnu sviatosť, „skúmal sám seba“ (1 Kor 11, 28 - 31). Varoval, že ak to ľudia zanedbávajú, prijímajú Ježiša nehodne: „Preto je medzi vami

veľa slabých a chorých a mnohí umierajú." Nechceme, aby sa niečo podobné stalo aj nám.

Ak si každý deň spytujeme svedomie, budeme pokladať za prirodzené pravidelne chodiť na spoveď. Sme pripravení povedať Bohu svoje hriechy a prijať uistenie, že sú nám odpustené. Pretože spoveď je sviaťtosť, dostávame pri nej hojnosť milostí. Milosť je sila, ktorú potrebujeme, aby sme premohli hriech, vo všeobecnosti i veľmi konkrétne.

Uvažujte v srdci

1. Hneď ráno, keď sa zobudíš, spomeň si, akej konkrétnej chyby sa chceš zbaviť.
2. Počas dňa, keď si všimneš, že si pochybil, ihneď strelnou modlitbou... popros Boha o odpustenie; s rukou na srdci sľúb, že nabudúce si dáš väčší pozor.
3. Večer po všeobecnom spytovaní svedomia, keď celkovo preskúmaš všetky svoje pochybenia, venuj zvláštnu pozornosť vybranej konkrétnej chybe.
4. Porovnaj druhý deň s prvým, tretí s druhým... Takto budeš vedieť, či napreduješ v čnostiach a či ti je partikulárne spytovanie svedomia na osoh.
5. Predmetom partikulárneho spytovania svedomia môže byť aj určitá čnosť. Tí, ktorí si robia partikulárne i všeobecné spytovanie večer, keď idú spať, ako aj počas dňa, zdvojnásobujú

svoju rýchlosť a za krátky čas urobia na ceste
k čnostiam väčší pokrok.

Angelo Roncalli
(neskorší pápež Ján XXIII.), 20. storočie⁵⁶

⁵⁶ Ján XXIII.: Krátke pravidlá asketického života in *Journal of a Soul*,
str. 479 – 480.

IV.

Život nás naučí

Štúdium Biblie

Ako katolíci veríme, že Biblia je napísané Božie slovo. Je „vnuknuté Bohom“ (2 *Tim* 3, 16). Nie je to mŕtvy list, ale „živý a účinný“ (*Hebr* 4, 12). „Musí sa splniť“ (*Lk* 22, 37) a „nemožno [ho] zrušiť“ (*Jn* 10, 35). Dokonca ho nemožno vysvetľovať po svojom (2 *Pt* 1, 20), ale tak, ako ho vysvetľuje Cirkev, pretože ľudia môžu ľahko Písmo „prekrútiť na svoju vlastnú záhubu“ (2 *A* 3, 16).

Biblia je ostrá ako dvojsečný meč (*Hebr* 4, 12), a preto by sa s ňou malo narábať opatrne. *To by nás však nemalo odradiť natoľko, aby sme sa na ňu ani nepozreli.* Sama nás vyzýva, aby sme ju skúmali (1 *Tim* 4, 13), a chváli tých, ktorí „každý deň skúmali Písma“ (*Sk* 17, 11).

Žijeme v dobe nevídaných možností. Nikdy predtým nemali toľkí ľudia na zemi taký jednoduchý prístup k Písmu ako teraz. Majme na pamäti, že takmer počas celých dejín kresťanstva väčšina ľudí čítať nevedela; a mnohí z tých, čo čítať vedeli, si ju nemohli dovoliť. V období pred vynájdením kníhtlače (v 15. storočí) sa knihy opisovali ručne, čiže prácne a drahó.

Dnes môžu mať vlastnú Bibliu aj tí najchudobnejší kresťania. Vydavatelia nám ponúkajú vreckové vydania, môžeme ju teda mať pri sebe všade. Takto sa akýkoľvek neplánovaný prestoj môže stať časom na štúdium Písma.

Keď nám niečo nie je jasné, môžeme si pomôcť - opäť tak ako nikdy predtým. Elektronická verzia Písma nám umožňuje vyhľadávať verše rýchlo a presne. V staroveku to tu na zemi bola číra nemožnosť. V okamihu sme schopní preskúmať to, čo by cirkevní otcovia nedokončili za celý život.

Štúdie však napriek všetkým týmto vymoženostiam naznačujú, že biblická gramotnosť je na ústupe - katolíci a protestanti sa vo zvyku (ne)čítať Bibliu veľmi nelíšia.

Prečo je to tak? Som presvedčený, že je to tak preto, lebo kresťania prestali „čítať Bibliu z hĺbky duše“.

Čo to znamená, si môžeme vysvetliť rôzne a všetci budeme mať pravdu. Znamená to, s akým nastavením by sme mali k Písmu pristupovať: sme deti, ktoré dôverujú Bohu a Cirkvi, svojej matke. Spoločenstvo, v ktorom čítame posvätné stránky, je oveľa väčšie ako akýkoľvek miestny biblický krúžok. Naše „skupinové štúdium“ je spoločenstvom svätých, hlasom katolíckej tradície, veľkým oblakom svedkov z celej histórie.⁵⁷ Prostredníctvom biskupov Cirkvi a pápeža nás vedie Duch Svätý.

Čo je najdôležitejšie, Bibliu by sme mali čítať v jej prirodzenom i nadprirodzenom prostredí - vo svetle liturgie.

Biblia a liturgia sú stvorené jedna pre druhú. Apoštoli i cirkevní otcovia by to pokladali za samozrejmú vec. Za ich čias neexistovali tlačiarne a veľmi málo ľudí si mohlo dovoliť vlastniť ručne prepisované knihy. Ľudia teda najviac čítali a prijímali Písmo počas svätej omše. Celá je zložená z úryvkov biblických textov a vždy obsahovala rozšírené čítania z oboch Zákonov.

⁵⁷ Pozri *Hebr* 12, 1.

V prvom období Cirkvi sa Biblia považovala za liturgickú knihu. Kánon - oficiálny „zoznam“ kníh Biblie - bol pôvodne vypracovaný, aby obmedzil texty, ktoré sa používali ako čítania počas svätej omše.

Liturgia a Písmo sú však prepojené oveľa hlbšie. Samotné biblické texty predpokladajú kontext svätej omše. Apoštoli a evanjelisti akoby mali pri ich písaní na zreteli liturgické ohlasovanie.

Ak čítame Bibliu tak, ako ju napísali, budeme ju čítať z hĺbky duše. Tou dušou je Eucharistia. Tou dušou je Ježiš.

V 70. rokoch minulého storočia Katolícka cirkev upravila svoj lekcionár - poriadok liturgických čítaní. Teraz sa čítania čítajú v trojročnom cykle a obsahujú čítania takmer zo všetkých kníh oboch Zákonov Biblie. Ukázalo sa, že tento systém je v ohlasovaní Božieho slova účinný natoľko, že si ho osvojili a prispôbili aj mnohé protestantské cirkvi.

Lekcionár nielenže Písmo predkladá, ale učí nás aj chápať ho. Každý týždeň - takmer každý deň - sa v čítaniach predstavuje prechod od starej zmluvy k novej, prísľub a jeho naplnenie. Nový zákon je skrytý v Starom a Starý je zjavený v Novom.

Práve preto som optimista, čo sa týka štúdia Biblie katolíckmi - prostredníctvom svätej omše umožňuje stavať na pevnom základe podľa časom overených metód.

A navyše, mnohí katolíci sa tomuto programu nevyhnú. Mali by sa totiž každý týždeň po celý život zúčastňovať svätej omše; a práve na nej sa vždy číta Biblia. Keďže sväté omše v nedeľu a v prikázané sviatky zvyčajne obsahujú tri čítania z oboch Zákonov plus štvrté z *Knihy žalmov*, priemerne poctivý katolík strávi približne pätnásť hodín ročne sústredeným štúdiom Biblie. Ak k tomu pridáte ďalšie zjavne biblické časti

svätej omše („Svätý, Svätý, Svätý“, „Baránok Boží“, „Pane, zmiluj sa“ atď.), ročný priemerný čas sa zdvojnásobí či strojnásobí. U katolíka, ktorý chodí na svätú omšu každý deň, sú celkové čísla celkom pôsobivé. Vyrovnajú sa aj niektorým odborníkom.

O tom, čo znamená verne čítať Bibliu, napísali odborníci veľa pútavých a hrubých kníh. Svätci to učili ľudí celý život. Ja len v krátkosti zhrniem tri princípy, ktoré schválil Druhý vatikánsky koncil a sú obsiahnuté aj v *Katechizme Katolíckej cirkvi*:

1. „Treba venovať veľkú pozornosť obsahu a jednote celého Písma“ (KKC 112).
2. „Treba Písmo čítať so zreteľom na živú Tradíciu celej Cirkvi“ (113).
3. „Treba brať do úvahy analógiu viery“ (114).

Prvé kritérium Cirkvi nás chráni pred tým, aby sme vytrhávali verše z kontextu, čím sa zmení ich pôvodný význam. Každý verš v Biblii musí byť v súlade s kontextom knihy, v ktorej sa objavuje – čiže nielen konkrétnej biblickej knihy, ale aj celej Biblie. Akýkoľvek verš z Písma sa teda posudzuje v kontexte všetkých kníh od *Genezis* až po *Zjavenie*, pretože Biblia je jednotná kniha, nie iba knižnica rozličných kníh.

Druhé kritérium vsúva Bibliu rovno do kontextu spoločenstva, ktoré si ctí „živú Tradíciu“. Do spoločenstva svätých. Overujeme si vlastný výklad podľa toho, ako ho vykladali pred nami. G. K. Chesterton nazval tento princíp „demokraciou mŕtvych“. Veríme, že naši predkovia nás majú čo naučiť. Mali by sme ich vypočuť. Takto sa chránime pred všadeprítomnou aroganciou viery, že sme práve dosiahli vrchol ľudského poznania a bádania. Katolíci by sa mali s pokorou učiť z minulosti a mať na pamäti, že tradícia je aj dnes

stále živá v kázaní svätých a v učení Cirkvi. Módne výstrelky v odborných kruhoch prídu a odídu. Pravda pretrváva, nemení sa.

Tretie kritérium nás pobáda, aby sme skúmali biblické texty v plnosti katolíckej viery. Ak veríme, že Písmo je vnuknuté Bohom, musíme tiež veriť, že vnútorné súvisí a zodpovedá celej katolíckej vierouke. Cirkevné dogmy nie sú niečo, čo bolo do Písma pridané. Slovom kardinála Josepha Ratzingera (neskoršieho pápeža Benedikta XVI.): „Dogmu nemožno definovať nijako inak ako výklad Písma.“ Dogma znamená *neomylný* výklad Písma Cirkvou.

Nikto by nemal byť lepšie pripravený na skúmanie Biblie ako verný katolík. Nevyžaduje si to doktorát - hoci Boh žehná aj zbožným katolíkom, ktorí sa rozhodli zájsť v štúdiu až tak ďaleko. Kiežby sa ich rady rozšírili! Mnohí svätci sa však počas stáročí museli uspokojiť s oveľa skromnejšími možnosťami, aké máme my dnes. V Cirkvi máme všetko, čo potrebujeme, aby sme Písmo pochopili - a dostali sa na vlastnú cestu k svätosti.

Uvažujte v srdci

Spomínam si na nášho lotyšského kňaza Viktora, ktorého uväznili počas sovietskeho režimu v Lotyšsku za to, že vlastnil Svätú bibliu. V očiach sovietskych agentov bolo Sväté písmo protirevolučnou knihou. Agenti ju hodili na zem a prikázali kňazovi, aby po nej postúpil. On to odmietol a namiesto toho si kľakol a knihu pobožkal. Za to ho odsúdili na desať rokov ťažkej práce na Sibíri. O desať rokov neskôr, keď sa vrátil do svojej farnosti a slávil svätú

omšu, čítal evanjelium. Potom pozdvihol lekcionár a povedal: „Počuli sme slovo Pánovo!“ Ľud nadšene odpovedal a ďakoval Bohu. Neodvážili sa zatlieskať, pretože by to bolo vnímané ako ďalšia provokácia.

V Lotyšsku počas sovietskeho režimu nebolo povolené tlačiť akékoľvek náboženské knihy, Sväté písmo ani katechizmus. Mysleli si, že ak nebude Božie slovo vytlačené, nebude ani náboženstvo. Náš lotyšský národ robil rovnako ako kresťania v prvom storočí: učil sa úryvky zo Svätého písma naspamäť. Ústne podanie je v Lotyšsku dodnes živé. Stojíme na pleciach našich mučeníkov a ohlasujeme Božie slovo. Naše vnúčatá si pamätajú svojich dedov a babky, ktorí zomreli za svoju vieru, a rovnako túžia stať sa hrdinami viery.

V Lotyšsku ohlasujeme živé Božie slovo! Chodíme na procesie a na púte, spievame piesne, modlíme sa a hovoríme: „Počuli sme slovo Pánovo“, pre ktoré zomreli naši prarodičia. V Lotyšsku, kde svätá omša trvá iba hodinu, ľudia hovoria, že sa len zahrievajú na skutočné stretnutie s Bohom vo sviatosti a jeho slove.

Biskup Antons Justs, 21. storočie⁵⁸

⁵⁸ Biskup Antons Justs z Jelgavy, Lotyšsko, citované z dokumentov Synody o Božom slove v živote a poslaní Cirkvi, 2008.

Duchovné čítanie

Svätý Epifán, ktorý patril medzi významné osobnosti 4. storočia, povedal: „Tí, ktorí vedia používať kresťanské knihy, mali by si ich zadovážiť. Pretože stačí, ak sa do nich letmo pozrieme, a odvrátíme sa od hriechu. Podnecujú nás k pevnejšej viere v spravodlivosť.“⁵⁹

To ma naozaj povzbudilo. Som úplne závislý na knihách, sotva sa u mňa doma nájde miesto, kde by som mohol podľahnúť hriechu. Kresťanské knihy sú vždy na dohľad.

Je mi jasné, že nie každý je taký vášnivý čitateľ ako ja (no vy, ak ste sa dočítali až sem, potom k tomu nemáte ďaleko). Ale niekedy ani mňa neláka čítať veci, ktoré *musím* - knihy a články k práci alebo o domácnosti, alebo knihy, ktoré mi odporučili vyššie autority: dekan fakulty, môj spovedník či moja žena. Z času na čas si teda musím pripomenúť, že *čítanie vyžaduje disciplínu*.

A najmä *duchovné* čítanie, ktoré je disciplínou samo osebe.

Od iného čítania sa líši tým, že si ho často vyberáme na odporúčanie duchovného vodcu a že nás vedie, aby sme rástli v čnostiach, spoznávali učenie Cirkvi a zjednocovali sa s Bohom. Nie je to zábavné čítanie ani literatúra faktu, ba ani vzdelávanie. Malo by viesť

⁵⁹ Svätý Epifán Cyperský, citované v Benedicta Ward: *The Sayings of the Desert Fathers*, str. 58.

k modlitbe, samo osebe je akousi modlitbou. Kartuziánsky opát Guigo II. to zhrnul v teraz už ldasickom výroku: „Hľadajte čítaním a nájdete rozjímaním; klopte modlitbou a otvorí sa vám kontempláciou.“⁶⁰ Tento výrok vznikol po dlhej modlitbe. Po modlitbe, ktorá začala plynúť zo základov dobrého, poctivého čítania. Guigo nás vlastne varuje, že ak budeme mrhať čas čítaním zbytočnosť, odrazí sa to práve v modlitbe.

Co si vybrať ako duchovné čítanie? Kedysi bolo bežné, že mená najlepších autorov sa začínali písmenom *s* - ako napríklad svätý Augustín, svätý Tomáš, svätý Bonaventura, svätý Ignác, svätý Alfonz a pod. To stále platí aj dnes. Keď niekoho Cirkev kanonizuje, táto hodnosť je neomylná, s istotou vieme, že ten človek je v nebi. Keďže aj naším cieľom je dostať sa do neba, svätci nám dláždia chodník, ktorý je overený a možno mu dôverovať.

Svätci sa však od seba líšia povahou, štýlom i spôsobmi. Je preto pre nás veľmi ťažké dať dokopy duchovný rast na základe rozličných spiritualít svätcov. Potrebujeme, aby nám niekto poradil nájsť dielo, ktoré sa hodí do našej konkrétnej situácie. Napríklad kniha, ktorá rozoberá podrobnosti každodenného života v kláštore, môže slúžiť ako nevyčerpatelný zdroj múdrosti pre rehoľníkov, ale bude úplne zbytočná pre rodinu katolíckych laikov.

Preto najvhodnejšie diela nám vie odporučiť skúsený duchovný vodca alebo spovedník. Áno, niektorí vydali aj užitočné zoznamy kníh, ktoré nám môžu pomáhať po celý život. Napriek tomu si myslím, že osobná pozornosť duchovného vodcu sa nedá nahradiť. Chceme si byť istí, že v duchovnom čítaní nenapredujeme svojvoľne. Možno sa nám napríklad vôbec nechce čítať teologickú knihu o Trojici či ako byť láskavejší. No

⁶⁰ Guido II.: *Sedla claustralium* 2, 2, citované podľa KKC2654.

možno práve tie by sme si mali prečítať - a čím skôr, tým lepšie. Náš duchovný vodca to vie najlepšie.

Tým, že prijmeme stanovenú úlohu, sa „disciplína“ nekončí. Je dobré, ak postupujeme v čítaní primerane.

Nie je dobré, ak nenásytné hltáme jednu knihu za druhou a na jedno posedenie prečítame veľmi veľa. Je lepšie, ak sa k čítaniu správame ako k jedlu. Slová prijímame pomaly, aby mali čas sa vstrebať. Mali by sme si trochu prečítať, pomodliť sa a nechať si pauzu, aby sme mohli stráviť, čo sme práve dostali do seba. Je správne, ak prestávkami na uvažovanie trávime rovnako veľa času ako aktívnym čítaním.

Ale už predbieham. Naše duchovné čítanie by malo začínať tak ako jedlo: modlitbou. Rád používam klasickú modlitbu k Duchu Svätému: „Príď, Duchu Svätý, naplň srdcia svojich veriacich a zapáľ v nás oheň svojej lásky. Zošli svojho Ducha a všetko bude stvorené. A obnovíš tvárnosť zeme.“ Možnosť je veľa. Eugene Boylan, jeden z mojích obľúbených duchovných spisovateľov, predložil túto krátku túžbu: „Ježišu, daj mi seba skrze túto knihu!“⁶¹

Páter Boylan tiež zdôrazňoval, že človeka v dobrom čítaní je potrebné viesť. Bedákal nad neochotou katolíckych laikov študovať dogmy: „Laici zvyčajne čítajú teológiu, aby našli argumenty pre apologetiku, a nie aby hľadali dogmatický základ pravej zbožnosti. Boli by sme radšej, keby to bolo naopak.“⁶² Ja by som bol tiež. Teológia sa možno ťažko číta, najmä tým, ktorí na tomto poli nemajú skúsenosti. Väčšina katolíkov mojej generácie nepozná ani základnú vierouku, nieto ešte teológiu! Napriek tomu páter Boylan zdôraznil, že „aj keby čítanie katolíckej teológie stačilo len na to, aby si človek uvedomil, ako veľa nevie, už tým by veľa získal“.

⁶¹ M. Eugene Boylan: *This Tremendous Lover*, str. 123.

⁶² Tamže, str. 116 a 119.

Mali by sme čítať pravidelne. Vlastne každý deň. Nemalo by nám to spôsobovať veľkú námahu. Mali by sme si vymedziť čas, ktorý venujeme určitej úlohe - povedzme desať alebo dvadsať minút -, a snažiť sa ho dodržiavať. Je lepšie, ak duchovnému čítaniu venujeme desať minút denne počas tridsiatich dní, ako sa za jeden deň preťažiť piatimi hodinami.

Nemali by sme prestať čítať, ani ak nás určená kniha nezaujala. Naši vodcovia majú *milosť stavu* viesť nás v týchto záležitostiach (pozri *KKC* 2004). Pamätajte si: nečítame, aby sme mali estetický zážitok (hoci aj ten prežívame dosť často), ale aby sme sa nasýtili.

Naše potreby sa budú meniť v závislosti od našich individuálnych okolností a období života. Nemali by sme byť prekvapení, ak nie vždy vidíme zmysel v tom, čo máme práve čítať. Ani by sme nemali váhať požiadať o súhlas prečítať si knihy, ktoré nás zaujímajú alebo sa nám zdá, že sa nám práve hodia. Kníh, ktoré sú k dispozícii, je obrovské množstvo - histológia, životopisy svätých, etika, metafyzika, náuka o anjeloch, mariológia, katechizmus... Naši vodcovia môžu vybrať ako duchovné čítanie aj svetskú knihu.

Páter Boylan povedal, že bez pravidelného čítania „nie je možné, aby sme napredovali v duchovnom živote: dokonca sa dá pochybovať aj o tom, či v ňom vôbec zotrváme“.⁶³

Všetci by sme si mali vypočuť volanie, ktoré si pred mnohými rokmi vypočul svätý Augustín: *Tolle, lege! Tolle, lege! (Vezmi, čítaj! Vezmi, čítaj!)* Nemáme sa stať na knihách závislí. Povoláva nás však k veľmi užitočnej disciplíne. K disciplíne, ktorá priveľmi nezaťažuje, teda aspoň niektorých z nás.

⁶³ Tamže, str. 113.

Uvažujte v srdci

Posielam ti sľúbenú knihu o kresťanskej nádeji. Bude pre teba ozajstným pokladom. Ale ak chceš mať z nej očakávaný osoh, musíš skrotiť svoju túžbu čítať. Nenechaj sa uniesť následnou zvedavosťou. Využi čas, ktorý máš na čítanie, sústreď celú svoju pozornosť na to, čo práve čítaš, a o ostatné sa nestaraj. A predovšetkým ti radím, aby si vstúpil do povzbudivých a pevných právd, ktoré nájdeš v tejto knihe; z času načas sa zastav a nie špekulatívne, ale prakticky uvažuj. Daj im čas, aby prenikli do všetkých kútov duše. Daj príležitosť konať Duchu Svätému, ktorý v čase ticha a mlkveho sústredenia vstępuje a vtlača nebeské pravdy do srdca. Avšak choď za tým, čo ťa upúta; nesnaž sa násilne brániť myšlienkam. Jednoducho a v tichosti ti pravda vstúpi najskôr do srdca, až potom do mysle.

Osobitne si všímaj určité dôležitejšie kapitoly, ktoré si musíš prečítať znova, keď budeš mať opäť čas. Celkovo ťa chcem dôrazne vystríhať, aby si si nepreťažoval myseľ čítaním a cvičením navonok. Je oveľa lepšie prečítať si málo a stráviť, čo si čítal. Aj tvoja myseľ potrebuje jednotu a jednoduchosť. Všetko tvoje čítanie a návyky by mali viesť k jednému: vzbudiť v tvojom vnútri ducha duchovných cvičení.

Jean-Pierre de Caussade SJ, 18. storočie⁶⁴

⁶⁴ J.-P. de Caussade: *Odevzdanost do Božíprozretelnosti*, Refugium Velehrad-Roma, 2007.

Duchovné cvičenia

V kresťanskej tradícii sa uchovalo veľa metód výchovy k modlitbe. V Biblii sa obsiahlejšie spomínajú iba niekoľké. Mali by sme im venovať zvláštnu pozornosť a verne ich praktizovať. Môžeme si byť istí, že nás povzbudia a neomylne nám poradia, ako žiť duchovne.

S určitosťou môžeme povedať toto: Ak chceme v duchovnom živote napredovať, v prvom rade by sme sa mali zúčastňovať *duchovných cvičení*.

Počas „duchovných cvičení“ sa dlhší čas (zvyčajne v relatívnom tichu a samote) sústredene venujeme modlitbe a uvažovaniu o Božej vôli.

Kde sa o nich píše v Písme? Na mnohých miestach! Spomeňte si na Mojžiša, ktorý si robil duchovné cvičenia zakaždým, keď mal urobiť niečo významné. Nechal si dostatočný čas na modlitbu osamote a potom sa vzdialil, aby bol s Bohom sám - aby ho nik nevyrušoval. „Mojžiš vošiel do oblaku a vystúpil na vrch a bol tam štyridsať dní a štyridsať nocí“ (Ex 24, 18).

Jeho cvičenia boli časom otvorenosti voči Bohu. Pripravoval sa na prijatie prikázaní. A predsa nebol len pasívny. Dodržiaval určité pravidlá, aby sa pripravil na Božie skutky. Napríklad sa postil: „A bol tam s Pánom štyridsať dní a štyridsať nocí. Nejedol chlieb a nepil vodu“ (Ex 34, 28).

Mojžiš nebol jediný zo Starého zákona, kto si robil duchovné cvičenia. I proroci sa museli občas vzdialiť

od hluku všedného života, keď chceli počuť Pánovo slovo. Eliáš odišiel do jaskyne, aby napokon Boha spoznal v „šume jemného vánku" (7 Kr 19, 12).

Proroci prežívali duchovné cvičenia určitý čas, pretože niekedy trvalo dlhšie, kým Boží hlas spoznali. Boh oslovil *menom* mladého Samuela niekoľkokrát, kým ten zistil, kto ho vlastne volá. Až potom vyriekol modlitbu, ktorú by sme mali mať v srdci pri každých duchovných cvičeniach: „Hovor, Pane, tvoj sluha počúva" (1 Sam 3, 10).

Najviac sa môžeme naučiť z duchovných cvičení Ježiša, keďže ich urobil pre naše dobro. Nemusel urobiť nič preto, aby počul Boží hlas, poznal Otcovu vôľu či rástol v spoločenstve s Bohom. No i tak si tú námahu dal. „Potom Duch vyviedol Ježiša na púšť, aby ho diabol pokúšal. A keď sa štyridsať dní a štyridsať nocí postil, napokon vyhladol" (Mt 4, 1 - 2). Aj on podobne ako Mojžiš išiel na duchovné cvičenia, keď sa chystal urobiť niečo veľké, napríklad keď si chcel vyvoliť Dvanástich. Niekedy odišiel aj preto, aby sa Bohu vyžaloval. Robil tak úmyselne: „On sa však utiahol na púšť a modlil sa" (Lk 5, 16)... „Odobral sa odtiaľ loďou na pusté miesto do samoty" (Mt 14, 13)... „V tých dňoch vyšiel na vrch modliť sa a strávil celú noc v modlitbe s Bohom" (Lk 6, 12).

To, čo Ježiš povedal o svojom konaní pri Poslednej večeri, rovnako platí aj o jeho duchovných cvičeniach: „Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám" (Jn 13, 15).

Apoštoli samozrejme urobili, ako ich Ježiš povzbudil. Na prvých duchovných cvičeniach ich dokonca osobne viedol. „O šesť dní vzal Ježiš so sebou Petra, Jakuba a jeho brata Jána a vyviedol ich na vysoký vrch do samoty" (Mt 17, 1).

Duchovné cvičenia, čiže čas vyhradený na odľahlom mieste, sa natoľko ujali, že svätý Pavol ich v čase svojho obrátenia považoval za samozrejmosť. Trávil čas pôstom (*Sk* 9, 9); odišiel na Arabskú púšť (*Gali*, 17).

V inom období - keď boli apoštoli vo väzení alebo vo vyhnanstve - si „duchovné cvičenia“ vynútili okolností. Svätý Ján bol vo vyhnanstve na ostrove Patmos, kde počas modlitby mal zjavenie zaznamenané v *Apokalypse* (pozri *Zjv* 1, 9).

Naším duchovným predkom sa počas duchovných cvičení dostávalo mnohonásobného ovocia. Proroci a učenici získavali duchovnú bystrosť a posilňoval sa ich zmysel pre poslanie. U Mojžiša a Jána sa ich nový pohľad dá technicky kvalifikovať ako Božie zjavenie!

Určite aj nám prinesú duchovné cvičenia dobré ovocie. Mali by sme si ich napláňovať, ideálne raz ročne, a časom by sme nemali šetriť. Ako by iste potvrdili moje deti: kvalitný čas v prvom rade charakterizuje jeho množstvo. Na rozhovor, aký chce s nami mať Boh počas tohto obdobia, potrebujeme niekoľko hodín. Aj keď sa chceme porozprávať s milovaným človekom, najskôr prejdeme „bežné veci“, čo je u nás nové. Potom sa musíme odpútať od toho, čomu sa dennodenne venujeme, od každodenných povinností. Celý prvý deň duchovných cvičení zvyčajne sledujem hodinky, inštinktívne predvídám, čo nasleduje počas bežného pracovného dňa. Až keď strávim deň v tichosti, som schopný odpočívať v Božej prítomnosti a úprimne sa modliť ako mladý Samuel: „Hovor, Pane, tvoj sluha počúva.“ Až potom môžem dúfať, že začujem ten šum jemného vánku.

Prečo je potrebné, aby sme sa utiahli, ako nám to ukázal Ježiš i svätý Pavol? Pretože sa musíme nastaviť na celkom iný spôsob myslenia. Iba potom môžeme

začať spoznávať Božiu vôľu a úprimne sa pozrieť na svoj život podľa Božích zásad. „Moje myšlienky nie sú vaše myšlienky a vaše cesty nie sú mojimi cestami, hovorí Pán. Lebo ako vysoko je nebo nad zemou, tak vysoko sú moje cesty nad vašimi cestami a moje myšlienky nad vašimi myšlienkami" (Iz 55, 8 - 9). Zmýšľať ako Boh je milosť. Odpovedať na ňu si vyžaduje isté úsilie z našej strany, ako nám ukázal Ježiš. A úsilie si žiada čas. Čas na úsilie a blízku príležitosť k milosti nám poskytujú práve duchovné cvičenia.

Cirkev prostredníctvom mnohých svojich duchovných rodín ponúka duchovné cvičenia v rôznych formách: súkromné i skupinové, pre manželov i pre rodiny, prebiehajúce v tichosti i v rozhovoroch, charizmatické i kontemplatívne. Odohrávajú sa v mužských i ženských kláštoroch, na táboriskách i v hoteloch, ale aj v osobitných areáloch výlučne určených na tento cieľ.

Ja osobne vyhľadávam usmerňované duchovné cvičenia, kde je možnosť tráviť veľa času v tichej modlitbe a zároveň možnosť súkromných konzultácií. Som rád, keď odchádzam s tým, že som sa vyrovnal s uplynulým rokom a dal som si predsavzatie do toho ďalšieho. Sú osožné v tom, že na nich najpresnejšie zistím, či duchovne rastiem.

Iba po dobrých duchovných cvičeniach som schopný s dôverou napredovať.

Uvažujte v srdci

Takéto duchovné cvičenia som absolvovala... mnohokrát. Tie prvé ma šokovali poznáním, že práve toto som hľadala - v tom zmysle, že som pochopila tajomstvo kresťanského

života, plán, ktorý má s nami Boh. Aj keď som sa stále pozerala cez zahmlené okuliare, po prvýkrát som pri tom prežívala radosť, potešenie, očakávanie. Ťažko sa to opisuje. Práve to som očakávala, keď som sa stala katolíčkou. Všetko, čo som dovtedy prečítala, ma viedlo k očakávaniam ohľadom učenia a vedenia v duchovnom živote. Stretla som sa s niečím, čo sa dá považovať za rozšírené poznanie nadprirodzeného života; s pocitom, že som narástla vo viere, nádeji a láske; že som sa nasýtila výživným pokrmom evanjelia a bola som pripravená zúčastniť sa pretekov, napredovať s pokrmom, ktorý mi vystačí na štyridsať dní v akejkolvek púšti. Cítila som sa pripravená na púšť a podzemné tunely, na temné noci zmyslov i duše. A vedela som aj to, že toto silné svetlo v nasledujúcich mesiacoch pohasne, že na ďalší rok budem musieť ísť na duchovné cvičenia znova, aby som svoje videnie upravila podľa spaľujúcej pravdy, ktorá nám bola zjavená, aby som sa opäť dívala na život novými očami.

Dorothy Day, 20. storočie⁶⁵

⁶⁵ Dorothy Day, citované v Brigid O'Shea Merriman: *Searching for Christ: The Spirituality of Dorothy Day*, str. 165.

v.

Život sa odvíja
v rôznych etapách

Birmovanie

Birmovanie dostalo názov „sviatosť teologického výskumu“ a istý svätec nazval Ducha Svätého „Veľký Neznámy“. Je možné, aby naše učenie i zbožnosť boli až také ochudobnené, že nepoznáme ani dar ani darcu?

Nech je ďaleko odo mňa i od vás, aby sme takto zmýšľali! Pretože ak popierame Ducha Svätého a zabúdame na svoje birmovanie, prichádzame o to, prečo sme vlastne boli vykúpení. Boh sa stal človekom nielen preto, aby nás spasil *od* niečoho (od hriechu), ale aby nás spasil *pre* niečo (aby sme žili ako Božie deti). Byť spasený neznamena nič iné ako mať podiel na Božej prirodzenosti.

Tento podiel máme skrze dar Ducha Svätého. Ježiš povedal svojim apoštolom, že Duch „z môjho vezme a zvestuje vám“ (Jn 16, 14). Teda Duch nám dáva život v Najsvätejšej Trojici. Pretože práve Duch nám dáva život v Synovi.

Ježiš povedal, že má v úmysle poslať nám Ducha. Povedal apoštolom: „Je pre vás lepšie, aby som odišiel. Lebo ak neodídem, Tešiteľ k vám nepríde. Ale keď odídem, pošlem ho k vám... Keď príde on, Duch pravdy, uvedie vás do plnej pravdy“ (Jn 16, 7. 13).

Ježiš, verný svojmu prisľúbeniu, zjavil sa apoštolom, „dýchol na nich a hovoril im: ‚Prijmite Ducha Svätého‘“ (Jn 20, 22). Potom počas prvých kresťanských Turíc prišlo k všeobecnému vyliatiu Ducha Svätého na

Cirkev (*Sk* 2). Táto udalosť bola predpovedaná v mnohých starozákonných proroctvách o mesiášskom období (*Iz* 44, 3; 59, 21; *Ez* 11, 19; 36, 25 - 27; *Joel* 3, 1). Veľkosť daru bezpochyby prekonala všetky očakávania.

Nebol to dar niečoho, ale niekoho. Bol to dar Ducha Svätého.

Zo *Skutkov apoštolov* je jasné, že Turice sa majú odohrávať v celej Cirkvi, nielen v jej elite a nielen v jeden deň. Časom sa rozšírili - inštitucionalizovali - ako sviatosti. Dar Ducha prišiel s krstom, ale zavŕšil ho iný obrad. „Keď sa apoštoli, ktorí boli v Jeruzaleme, dozreli, že Samária prijala Božie slovo, vyslali k nim Petra a Jána. Oni sa zašli a modlili sa za nich, aby dostali Ducha Svätého, lebo na nikoho z nich ešte nezostúpil; boli iba pokrstení v mene Pána Ježiša. Potom na nich vložili ruky a dostali Ducha Svätého" (*Sk* 8, 14 - 17).

Tradícia opisuje birmovanie ako „pečať“ Ducha Svätého. V starovekom svete mať pečať niekoho alebo ju nosiť znamenalo stotožniť sa s tou osobou, byť známy ako dieťa alebo sluha toho človeka. Pri birmovaní dostávame pečať Božieho dieťaťa. Je znamením istej zrelosti a dáva nám silu byť svedkami viery, brániť ju a žiť zodpovedne v rámci Cirkvi. Všetko toto je Božia milosť, nezávisí od našich individuálnych silných stránok či schopností. Vek birmovancov sa veľmi líši v závislosti od lokality. Niektoré východné cirkvi birmujú bábätká hneď, ako ich pokrstia, čím chcú zdôrazniť Božiu štedrosť pri obdarúvaní. Niektoré západné diecézy odkladajú túto sviatosť, až kým človek nezačne stredoškolské štúdium alebo až po jeho absolvovaní, čím zdôrazňujú, že ide o znak dospelosti, že človek do nej dozrel v Cirkvi. Cirkev učí, že birmovanie bez ohľadu na to, kedy bolo prijaté, „završuje“ krst.⁶⁶

⁶⁶ Pozri *KKC* 1304.

Možno nám niekedy prišlo ľúto, že sme ho neprijali práve v tom opačnom období - skôr, aby sme mali už od detstva milosť, alebo neskôr, keď sme pochopili, o čo ide -, ale v skutočnosti to nie je podstatné. Dôležité je, aby sme spoznali, že birmovanie je dar, ktorý dostaneme raz za život, a že o jeho milosť môžeme prosiť každý deň. Na duchovnú zrelosť sme už dostali všetko potrebné.

Prijímame to, čo sa podľa kresťanskej tradície nazýva „dary Svätého Ducha“, - múdrosť, rozum, radu, silu, poznanie, nábožnosť a bázeň voči Bohu. Dostávame aj ovocie Ducha Svätého, napríklad lásku, radosť, pokoj, zhovievavosť, láskavosť, dobrotu, vernosť, miernosť, zdržanlivosť, čestnosť a cudnosť.

Keď vidíme v Cirkvi rozdelenie - nezhody, nedostatok schopnosti jasne myslieť, zdanlivo úmyselnú neznalosť -, potom vidíme potrebu Ducha Svätého. Namiesto preklánania temnoty by sme mali vzývať tretiu božskú osobu.

Mali by sme si spytovať svedomie, či máme úctu k Duchu Svätému, či si vážime deň, keď sme prijali sviatosť birmovania. Modlíme sa k Duchu Svätému, keď sa modlíme k Otcovi a Synovi? Modlíme sa k nemu osobne? Pretože on je osoba, nie je sila, ani projekt, ani nástroj.

Po birmovaní v nás prebýva Duch Svätý. Sme jeho chrámom (7 Kor 6, 19). Nemusíme ísť ďaleko, aby sme ho spoznali.

Kristus prišiel na zem, aby nám dal Ducha. Vystúpil k Otcovi, aby Duch mohol zostúpiť na Cirkev. Dejiny spásy vyjavili, ako Boh postupoval. Otec, ktorý poslal Syna do časnosti, do dejín, je obrazom Otca, ktorý splodil Syna vo večnosti. Duch, ktorý zostúpil na Cirkev počas Turíc, je obrazom Ducha, ktorý vychádza od Otca a Syna vo večnosti.

Musíme sa teda usilovať nezanedbávať ani nepodceňovať život Ducha v Trojici, ani náš život v Duchu. Duch v prvom rade napodobňuje Kristov život, utrpenie, smrť

a zmŕtvychvstanie v každom jednom z nás. Ak zanedbávame Ducha, potom zanedbávame aj Krista.

Uvažujte v srdci

Teraz, keď ste boli „pokrstení v Kristovi“ a „Krista ste si obliekli“, stali ste sa podobnými Božiemu Synovi (*Gal* 3, 27; *Rím* 8, 29). Pretože Boh nás predurčil, aby sme sa stali jeho synmi (*Efl*, 5)... Teda ak ste sa „stali účastníkmi Krista“ (*Hebr* 3, 14), je správne, ak sa nazývate kristami alebo pomazanými... Stali ste sa pomazanými tým, že ste prijali pečať Ducha Svätého. Keďže ste obrazmi Krista, všetky obrady, ktoré sa nad vami vykonali, majú symbolický význam.

Kristus sa obmyl v Jordáne. Vstúpil do jeho vôd božskou prítomnosťou svojho tela, vynoril sa a Duch Svätý ho navštívil v substancálnej podobe, spočinul na ňom. Aj vy, keď ste sa vynorili z posvätenej vody, boli ste pomazaní rovnakým spôsobom ako Kristus. Toto pomazanie je Duch Svätý, o ktorom blahoslavený Izaiáš povedal vo svojom proroctve: „Duch Pána je nad mnou, lebo ma pomazal“ (*Iz* 61, 1)...

Ale pozor! [Krizmu] nemožno považovať iba za olej. Tak ako eucharistický chlieb po *vzývaní* Ducha Svätého už nie je len chlebom, ale telom Krista, tak svätá [krizma] po vzývaní nie je už obyčajným olejom, ale Kristovou milosťou, ktorá skrze prítomnosť Ducha Svätého vstúpuje do nás jeho božstvo.

Svätý Cyril Jeruzalemský, 4. storočie⁶⁷

⁶⁷ Svätý Cyril Jeruzalemský: *Katechézy* 3, 1 - 3.

Manželstvo

Nie som prvý z tých, ktorí si všimli, že Biblia je ľúbostný príbeh o tom, ako Boh miloval ľudstvo. Cirkev akoby to chcela pri zostavovaní Písma zdôrazniť, keď sa biblický kánon začína i končí svadbou. Rozprávanie o stvorení v *Knihe Genezis* vrcholí utvorením muža a ženy - Adama a Evy - prvých dvoch, ktorí sa stali jedno (*Gn* 2, 23 - 24). V Jánovej apokalypse - v *Knihe zjavenia* - dochádza k vyvrcholeniu úplne na záver. Prorok vidí nebo, ktoré anjel, čo ho sprevádza, opisuje ako „svadobnú hostinu Baránka“ (*Zjv* 19, 9) — oslavu spoločenstva Krista a Cirkvi.

Medzitým sa odvíja ľúbostný príbeh. Keď Boh hovoril skrze prorokov, svoju zmluvu s Izraelom zobrazil ako manželstvo. Hovoril, že on alebo Mesiáš prichádza ako ženích, aby si vzal svoj ľud ako nevestu (pozri *Oz* 2, 16 - 24; *Jer* 2, 2; *Iz* 54, 4 - 8). V Izraeli sa teda manželstvom ľudí pozemsky zobrazovala Božia večná láska.

Niektorí ľudia mylne karikujú židovské náboženstvo ako legalistické jednoducho preto, že kladie dôraz na Zákon. Jon Levenson, súčasný židovský vedec, to vyvrátil takto: „Nie je to otázka zákona *alebo* lásky, ale zákona počatého v láske, lásky vyjadrenej v zákone. Tieto dve veci tvoria jednotu.“⁶⁸ Ďalej vysvetľuje,

⁶⁸ Jon Levenson: *Sinai and Zion: An Entry into the Jewish Bible*, str. 76.

že Biblia je bez svadobného kľúča nepochopiteľná: „Na vrchu sa za dávnych dní dovŕšila ľúbostná láska - manželstvo, v ktorom Jahve bol ženíchom a Izrael... bol nevestou.”⁶⁹ Manželstvo nadobudlo základný význam zväzku medzi Bohom a jeho vyvoleným ľudom. Bola to *zmluva* - po hebrejsky *berít* - rodinné puto.

Avšak neradoval sa len Izrael. Pretože túto „svadbu” neba a zeme oslavuje celé stvorenstvo. Boh skrze proroka Ozeáša prisľúbil: „V ten deň uzavriem pre nich zmluvu s poľnou zverou, s nebeským vtáctvom i plazmi zeme. Odstránim z krajiny luk, meč a vojnu a dám im odpočívať v bezpečí. Vtedy si ťa navždy zasnúbim, zasnúbim si ťa v spravodlivosti a práve, v láske a milosrdenstve, zasnúbim si ťa vo vernosti a ty spoznáš Pána” (*Oz*2,20 - 22). Levenson uzatvára: „V poslednej strofe Ozeášovho proroctva (v. 23 - 25) sa celé stvorenie zúčastňuje na svadobnom obraze. Nebo odpovedá zemi a zem odpovedá svojou krásou... Celý vesmír sa zúčastňuje na svätom novom sobáši Jahveho a Izraela.”⁷⁰

Rabín Michael Fishbane nachádza obrazy manželstva od Ozeáša po Jeremiáša (pozri *Jer* 2, 2; 3, 1). Ale predovšetkým píše: „Námet zmluvnej lásky medzi Bohom a Izraelom nadobudol slávnostný výraz v klasickej rabínskej interpretácii *Piesne piesní*.”⁷¹ A kresťan dodáva, že jej tradícia pokračuje v Cirkvi prostredníctvom svätcov a učiteľov, od svätého Hipolyta a svätého Gregora Nyssenského cez svätého Bernarda z Clairvaux a svätého Tomáša Akvinského až po pápeža Jána Pavla II.

⁶⁹ Tamže, str. 77 (pod vrchom sa rozumie Sinaj).

⁷⁰ Tamže, str. 79.

⁷¹ Michael Fishbane: *JPS Bible Commentary: Haftarat*, str. 555 - 556.

Proroci predpovedali novú a večnú zmluvu, ktorá obnoví pôvodnú zmluvu medzi Bohom a Adamom, Bohom a ľudstvom, Bohom a celým stvorením. Zo všetkého sa vlastne stane „nové stvorenie“. Ježiš Kristus zase používal obrazy zásnub a manželstva. Keď teda Ježiš prišiel, nazval sa „ženíchom“ a tých, ktorí s ním boli zjednotení v krste, nazval „nevestou“ (pozri *Jn* 3, 29; *Mk* 2, 19; *Mt* 22, 1 - 14; 25, 1 - 13; *1 Kor* 6, 15 - 17; *2 Kor* 11, 2).

Práve Ježiš nám podal prvý vyslovene manželský výklad *Knihy Genézu*. Veď keď sa to tak vezme, tak slovo „manželstvo“ sa v príbehu o Adamovi a Eve ani neobjavuje. A predsa vieme, že o manželstve je, pretože to potvrdil Ježiš (pozri *Mk* 10, 2 - 16). Povedal, že v príbehu raja sa zjavuje Božia vôľa „od počiatku stvorenia“ a že „čo Boh spojil, človek nech nerozlučuje“.

V Novom zákone zase svätý Pavol opisuje udalosti hlboko mysticky. V *Liste Efezanom* citoval text z *Genesis* **Í** vysvetlil, že manželská zmluva v raji sa týka zmluvy medzi „Kristom a Cirkvou“ (pozri *EJ5*, 21 - 33). Keď takto nespochybniteľné naráža na to, ako sa Adam a Eva stali jedným telom, akoby zároveň objasňoval, čo mal Adam urobiť a v čom zlyhal. Pomáha nám pochopiť, že Adam kvôli svojej neveste nezaprel seba, ako by mal, ale nechal sa zastrašiť hadom. Na druhej strane Kristus sa seba zriekol pre svoju nevestu, Cirkv. Kde prvý Adam zlyhal a malo to veľmi vážne následky, tam nový Adam uspel a priniesol spásu.

Všimnite si, že Pavol nezavrhuje doslovný význam textu z *Genesis* ani nehovorí, že to o ozajstných manželoch neplatí. Podáva nám v podstate krásny výklad o láske, ktorú manželia prežívajú. Hovorí nám však, že manželstvo symbolizuje aj oveľa väčšie tajomstvo - lásku Krista k svojej neveste Cirkvi; lásku Boha k svojmu ľudu.

Toto tajomstvo nadobúda najsilnejšie vyjadrenie v poslednej biblickej knihe, v *Zjavení svätého Jána*, ktorá sa nazýva aj *Apokalypsa* z gréckeho slova *apokalypsis*, čo doslovne znamená „odhalenie“. Podobne ako príbeh Adama a Evy aj *Apokalypsa* evokuje obrazy, ktoré sú aj svadobné aj kňazské. Závoje boli aj sú štandardnou súčasťou tradičnej celotýždňovej svadby u Židov. *Apokalypsis* (sňatie závoja) sa vlastne začalo spájať s prvou chvíľou manželskej intimity a telesného splynutia, fyzického dovŕšenia zmluvy o zasnúbení.

Božia svätýňa je zahalená závojom ako nevesta a odkrýva sa iba pri dovŕšení Novej zmluvy (pozri *Mk* 15, 38). Svätýňa svätých v jeruzalemskom chráme bola štvorcová miestnosť pokrytá zlatom (*1 Kr* 6, 19 - 20). Pred zrakmi ľudí ju chránila opona od stropu až po zem, vyšívaná obrázkami zvierat a kvetov. (Takto samotná príroda symbolicky „zahaľovala“ ešte väčšiu realitu.) Táto opona sa roztrhla, doslovne i obrazne, keď Kristovo telo bolo prebodnuté v jeho akte sebaodarujúcej sa lásky na kríži. Pre jeho sebaobetovanie „máme... smelú dôveru, že vojdeme do Svätyně skrze Ježišovu krv, tou novou a živou cestou, ktorú nám otvoril cez oponu, to jest cez svoje telo“ (*Hebr* 10, 19 - 20).

To, čo je zahalené, je sväté a odhaľuje sa iba v zmluvnej láske. A *Apokalypsa* „odhaľuje“ práve konečné zavŕšenie v dejinách, manželstvo Krista a jeho nevesty, Cirkvi (pozri *Zjv* 19, 9; 21, 9; 22, 17). Ona je „sväté mesto, nový Jeruzalem, vystrojené ako nevesta, ozdobená pre svojho ženícha“ (*Zjv* 21, 2). Kristova nevesta je ako svätýňa svätých štvorcová a ožiarená čistým zlatom (*Zjv* 21, 16 - 18).

„Odhalením“ Cirkvi kňazský Ženích zjavuje dar svojej lásky svojej neveste - nový Jeruzalem - v „sláve a krásy“ Ducha (pozri *Ex* 28, 2). Manželstvo slávnostne uvádza nové stvorenie - „nové nebo a novú zem“ (*Zjv* 21, 1).

Opakuje sa úvodná kapitola *Knihy Genezis*. Origenes, učenec z tretieho storočia, bol presvedčený, že *Apokalypsa* je kľúčom k pochopeniu *Jánovho evanjelia*. Veľa z toho, čo nás mátie, keď uvažujeme o svadobnej hostine v Káne, je hneď jasnejšie, keď pochopíme, že Ján opisuje novú genézu, nové stvorenie, eschatologickú „svadobnú hostinu“ Božieho Baránka.

V prvej zmluve vidíme manželskú jednotu muža a ženy, Adama a Evy (pozri *Gn* 2, 23 - 24). V novej zmluve vidíme nového muža a novú ženu prítomnú na svadobnej hostine. Je pravda, že Mária je Ježišova matka, a nie jeho nevesta. Ale aby sme pochopili nadprirodzenú hĺbku biblického symbolizmu, ktorý sem vložil Ján, potrebujeme odložiť bokom „prirodzené“ čítanie. Mária na seba ako na „ženu“ sústreďuje množstvo biblických symbolov a očakávaní. Je súčasne dcérou Izraela, matkou nového Božieho ľudu i nevestou Boha.

V Káne sa Ježiš javí ako nový Adam, prvorodený nového stvorenia. To, čo tu Ján naznačuje, sa objasňuje na mnohých miestach v Novom zákone. Pavol volá Ježiša „predobrazom“ Adama (pozri *Rim* 5, 14) a novým alebo posledným Adamom (pozri *1 Kor* 15, 21 - 22. 45 - 49). V Káne je Mária novou Evou, nevestou nového Adama, matkou nového stvorenia.

V Káne dochádza k premeneniu vody na víno - k transsubstanciácii, ktorá predznamenáva pokrm Ježišovej novej zmluvy: Eucharistiu, telesné zavŕšenie zmluvy medzi Bohom a jeho Cirkvou. Práve v Eucharistii nám Ježiš dáva svoje telo ako pokrm (*Jn* 6, 26 - 58) a my, Božie deti, „máme účasť na krvi a tele“ (*Hebr* 2, 14). Práve v Eucharistii Ježiš pozýva celé ľudstvo na Baránkovu svadobnú hostinu. Práve v Eucharistii sa Kristus pozerá na Cirkev ako Adam na Evu a hovorí: „Toto je konečne kosť z mojich kostí a telo z môjho tela“ (*Gn* 2, 23).

Keď sa zúčastňujeme na svätej omši a prijímame Eucharistiю, stávame sa hosťami na svadbe, každý má miesto pri hlavnom stole „manželského hodovania“, ktoré Ježiš vo svojich podobenstvách nazýval „hostina“. Vstupujeme do hĺbky spoločenstva lásky, ktorou Boh miluje každého človeka. Pri krste je každý z nás „zasnúbený Kristovi“ (2 Kor 11, 2). Každá svätá omša je hostinou zásnub. „Každá slávnosť,“ povedal Augustín, „je oslavou manželstva - oslavujú sa zásnuby Cirkvi. Kráľov Syn sa ide ženiť a... hostia, ktorí vstupujú do tohto manželstva, sú nevestou. .. Pretože celá Cirkev je Kristovou nevestou.“

Platí to o chráme a rovnako o neveste. Vzájomná súvislosť je mimoriadne jasná v Ježišovom rodnom jazyku. Svätosť sa po hebrejsky povie *kiddušin*. Toto slovo sa zároveň používa na označenie židovského svadobného obradu a manželského stavu.

Keď som v náš svadobný deň prvýkrát uvidel svoju milovanú Kimberly, jej krásu, hoci zahalenú, mi takmer vyrazila dych. Bolo to niečo tajomné, vôbec som to nečakal. Naša svadba bola pre mňa zjavením. Len málo som si uvedomoval, že sa práve niečo začína. Nová genéza, nové stvorenie, nová zmluva.

Uvažujte v srdci

Autorom manželstva je Boh. Už od počiatku predznamenal vtelenie jeho Syna; a preto v ňom spočíva niečo sväté a nábožné, čo nepriechádza zvonka, ale je vrodené; nepochádza od človeka, ale je prirodzene implantované.

Pápež Lev XIII., 19. storočie⁷²

⁷² Lev XIII.: *Arcanum Divinae* 19.

Kňazstvo

Predtým, ako som sa stal katolíkom, bol som antikatolíkom. Už ako stredoškolák som bol aktívnym členom kvázicirkevných organizácií, v ktorých nás poučovali, ako „argumentovať“ proti katolíckej viere. Často som konfrontoval katolíkov Ježišovými slovami: „Ani Otcom nevolajte nikoho na zemi“ (Mt 23, 9). Prečo potom katolíci oslovujú kňazov „otče“, pýtal som sa ich. Teraz ma to zaráža. Ani nie tak preto, že som nerozumel katolicizmu. Skôr preto, že som si zle vysvetľoval Bibliu.

Modlil som sa a hľadal. Po rokoch som pochopil, že Písmo naozaj prezentuje Božích kňazov ako otcov. Kňaz je v biblickom náboženstve otcom - dokonca významnejším ako naši pokrvní alebo adoptívni otcovia, ktorých takto nazývame „na zemi“.

Podme však od začiatku. Keď si rozoberieme Starý zákon, históriu kňazstva môžeme rozdeliť na dve obdobia: patriarchálne a levitické. Patriarchálne obdobie spadá do obdobia *Knihy Genezis*, kým levitické obdobie sa začína v *Knihe Exodus* a končí sa príchodom Ježiša.

Náboženstvo patriarchálneho obdobia sa významne odlišovalo od náboženstva, ktoré Izrael praktizoval, keď Mojžiš prijal Zákon na vrchu Sinaj. Jeho pevným základom bol prirodzený rodinný poriadok, v ktorom predovšetkým moc prechádzala z otca na

syna - zásadne prvorodeného - vo forme „požehnaní“ (pozri *Gn 27*).

V *Knihe Genesis* nenachádzame osobitnú spoločenskú vrstvu ani inštitúciu kňazstva. Nie je presne určené, na ktorom mieste sa majú prinášať obety, neexistuje chrám. Patriarchovia si sami stavajú oltáre a prinášajú obety na miestach a v čase, ktoré si sami zvolia (pozri *Gn 4, 3 - 4; 8, 20 - 21; 12, 7 - 8*). Otcovia sa stávajú kňazmi prirodzene.

Tento úrad je spojený s rúchom. Keď Rebeka vzala šaty svojho prvorodeného Ezaua a dala ich Jakubovi (*Gn 27, 15*), symbolicky tým presunula kňazský úrad. Rovnaká dôležitosť sa pripisuje aj o generáciu neskôr „pestrofarebnej tunike“, ktorú dal Jakub svojmu synovi Jozefovi (pozri *Gn 37, 3 - 4*). Už teda chápeme, prečo Jozefových bratov naplňala závišť.

Otcovstvo je pôvodným základom kňazstva. Jeho prvotný význam sa odvíja od úlohy otca v rodine - reprezentoval ju navonok, bol duchovnou autoritou a viedol bohoslužby. Práve prvorodený je otcov priamy dedič, pripravuje sa, že raz v rodine prevezme otcovu moc a kňazstvo. Kňazstvo patrilo otcovi a ich „požehnaným“ synom od počiatku.

Táto obyčaj pokračuje aj v *Knihe Exodus*. Boh vyjaviť Mojžišovi: „Izrael je môj prvorodený syn“ (*Ex 4, 22*). Bol teda spomedzi mnohých národov na zemi Božím dedičom a kňazom. Počas Paschy boli prvorodení synovia národa vykúpení krvou veľkonočného baránka, a tým boli posvätení slúžiť ako kňazi v každom z dvadsiatich kmeňov a rodín Izraela (*Ex 19, 22 - 24*). Boh dal Izraelu jedinečné povolanie byť „svätým národom a kráľovským kňazstvom“ - „starším bratom“ v rodine národov. Ako sa mali prvorodení synovia stať kňazmi v rodine, tak mal Izrael účinkovať ako Boží prvorodený syn medzi národmi.

Ale bol v tom jeden háčik. Postavenie Izraela záviselo od najväčšieho „ak“ v dejinách: „Ak teraz budete poslúchať môj hlas a ak zachováte moju zmluvu“ (Ex 19, 5 - 6). A Izrael to nedodržel. Jeho kmene uctievali zlaté teľa, a preto prišli o požehnanie kňazstva. Zostalo len jednému - levitom (Ex 32, 25 - 29), ktorí ako jediní modlárstvu nepodľahli.

Kňazstvo v Izraeli sa teda stalo dedičným úradom vyhradeným pre elitu. Obety sa prestali prinášať v domoch a otcovia prestali byť kňazmi. Boh ostatným kmeňom úrad odobral, pretože boli neverní. Samotní leviti si udržali výhradné právo na kňazstvo v Izraeli počas všetkých nasledujúcich storočí až do Ježišových čias.

Napriek tomu sa z *Knihy Sudcov* dozvedáme, že Izrael neprestal stotožňovať kňazstvo s otcovstvom. V sedemnástej kapitole sa dočítame o mužovi menom Micha, ktorý posväť svojho syna ako kňaza, aby konal bohoslužbu v rodinnej svätyni ich príbytku.

Keď sa však pred jeho dverami objaví levita, Micha prosí: „Zostaň u mňa a buď mi otcom i kňazom“ (Sdc 17, 10)! O kapitolu neskôr Michovu žiadosť takmer doslovne zopakujú Danovci, keď pozvú levitu, aby sa stal kňazom celému ich kmeňu: „Pod' s nami a buď nám otcom a kňazom“ (Sdc 18, 19)!

Na ich prosbách nie je najpozoruhodnejšie to, o čo prosia, ale prečo to robia. Micha nám v tých niekoľkých slovách umožňuje letmo nazrieť do prechodného obdobia v izraelskom národe. Otcovia ešte stále udeľovali svojim synom kňazstvo v domácej svätyni - ako to zvykli robiť predošlé generácie. Avšak kňazstvo levitov už bolo dôležitejšie ako kňazstvo Michovho syna - čo značí, že vznikol nový posvätný poriadok.

Výrok Michu i Danovcov dosvedčuje, že otcovstvo sa stále považovalo za významný znak kňazskej služby - aj keď už kňazstvo nebolo súčasťou rodinnej štruktúry.

Tieto úryvky z *Knihy Sudcov* veľa vypovedajú. Duchovné otcovstvo kňaza je vo svojom jadre hlboko vryté v dejinách nášho náboženstva a siahla až ku koreňom Izraela!

V plnosti času Boh Otec poslal Ježiša, verného prvorodeného syna (*Hebr 1, 6*) a kňaza (*Hebr 10, 21*), nielen aby obnovil prirodzené kňazstvo, ale aby aj v rámci Cirkvi ako Božej rodiny ustanovil kňazstvo nadprirodzené.

S Ježišom teda došlo k obnoveniu prirodzeného kňazstva otcov a k ustanoveniu otcovského poriadku novozákonného kňazstva. Podľa *Listu Hebrejom* bol Ježiš prvorodený Boží Syn (pozri *Hebr 1, 6*), mal teda plné právo byť dokonalým prostredníkom medzi Bohom Otcom a nami, jeho bratmi a sestrami. Pre Krista sme „deti, ktoré mi dal Boh“ (*Hebr 2, 13*), „mnohí synovia“ (*Hebr 2, 10*), „jeho bratia“ (*Hebr 2, 12*), nové „Abrahámové potomstvo“ (*Hebr 2, 16*), ktoré spolu tvorí Boží „dom“. Ježiš ho buduje a riadi (*Hebr 3, 3*) ako syn (*Hebr 3, 6*). Všetci kresťania sú pokladaní za Krista, Cirkev sa tak stáva „zhromaždením prvorodených“ (*Hebr 12, 23*).

Svätý Peter v príhovore k Cirkvi dvíha štandardu, ktorú Izrael stratil na púšti: „Vy ste vyvolený rod, kráľovské kňazstvo, svätý národ, ľud určený na vlastníctvo“ (*1Pt2, 9*).

Opäť to zopakujem: kňazi sú otcovia v Cirkvi, ktorá sa stala „všeobecnou Božou rodinou“ (pozri *KKC 1 a 1655*). Apoštoli, prví Kristovi kňazi, jasne vnímali svoju úlohu ako otcovskú. Svätý Pavol uvádza svoje duchovné otcovstvo: „Veď keby ste mali hoc aj desaťtisíc vychovávateľov v Kristovi, otcov nemáte mnoho, lebo v Kristovi Ježišovi ja som vás splodil skrze evanjelium“ (*1 Kor 4, 15*; pozri aj *Flp 2, 22*; *1 Tim 1, 2. 18*; *2 Tim 1, 2*; *Tit 1, 4*; *Flm 10*). Pavol bol otcom nie preto,

že by bol ženatý a staral sa o rodinu; to nie. Bol otcom, pretože bol kňazom, „služobníkom... a konal posvätnú službu Božiemu evanjeliu" (*Rim* 15, 16).

Svätý Augustín rovnakým spôsobom chápal biskupskú službu, ktorú zdedil od apoštolov: „Apoštoli boli poslaní ako otcovia; nahradili ich vám narodení synovia, ktorí boli ustanovení za biskupov... Otcami ich volá Cirkev, ktorá ich zrodila, ktorá ich dala na biskupský stolec ich otcov... Takáto je Katolícka cirkev. Zrodila synov, ktorí na celej zemi pokračujú v diele jej prvých otcov."⁷³

Toto je pravé biblické učenie. Naši kňazi nie sú len manažérmi či funkcionármi. Sú otcami. Posvätné kňazstvo nesúvisí ani tak s úradnou funkciou, ako s rodinným vzťahom.

Môj farár je teda otcom veľkej rodiny. Pred Bohom musí prevziať zodpovednosť za tisíce ľudí. Jeho otcovstvo nie je len metaforické. Opravdivé otcovstvo dáva život. Ako prirodzený otec som dal biologický ľudský život - avšak vo sviatostiach krstu a Eucharistie kňaz odovzdáva *božský život* a *božské človečenstvo* Ježiša Krista.

Vysvätený kňaz si zasluhuje našu úctu ako duchovný otec. *Každý* kňaz - bez ohľadu na jeho slabosti alebo hriechy. Boh nestanovil nijaké podmienky, keď povedal: „Cti svojho otca a svoju matku." Neexistujú výnimky. Keď človek v kňazstve zlyhá, mali by sme sa za neho modliť, osobne mu povedať, čo nás znepokojuje, potom ho napomenúť pred svedkami; a ak nič nepomôže, mali by sme ísť za biskupom. To všetko s úctou k človeku, k jeho kňazstvu a k jeho otcovstvu. Práve toto môžu deti robiť pre svojich otcov (pozri *Gn* 9, 22 - 27).

⁷³ Svätý Augustín: *Výklad žalmov* 44, 32.

Uvažujte v srdci

Argument, že v dávnych časoch Bohu oddaní muži plodili deti, už pre nás nemá význam. Veď na vlastné oči vidíme, že s Božou pomocou prichádzajú tisíce národov z rôznych miest, krajín a sfér a schádzajú sa na evanjeliové učenie nášho Vykupiteľa, aby sa spoločne zúčastnili Božej náuky. Je správne, že učitelia a ohlasovatelia pravej úcty k Bohu sa vymanili z pút každodenných starostí a zarábania na chlieb. Títo muži majú teraz povinnosť úplne sa zdržiavať manželstva, aby sa mohli s oddanosťou venovať dôležitejším veciam. Teraz majú na starosti sväté plodenie nasledovníkov, nie pohlavné. Prevzali na seba zodpovednosť nie za jedno či dve deti, ale za neobmedzený počet naraz - za ich zrod, Bohu milú výchovu a každodennú starostlivosť.

Euzébius Cézarejský, 4. storočie⁷⁴

⁷⁴ Euzébius Cézarejský: *Demonstration of the Gospel* 1, 9, citované podľa Stefan Heid: *Celibacy in the Early Church* (San Francisco: Ignatius Press, 2000), str. 119.

Pomazanie chorých

Keď Ježiš vyslal Dvanástich, tí sa vydali do sveta. Ka veľmi rýchlo sa dostavili výsledky. V *Evanjeliu svätého Marka* sa dozvedáme, že „pomazali olejom veľa chorých a uzdravovali" (*Mk 6, 13*). Museli žasnúť, čo všetko bolo v ich moci. A predsa to nebolo nič v porovnaní s úlohou, ktorá ich čakala. Ako Ježiš objasnil na mnohých miestach *Markovho evanjelia*: odpustiť hriechy je viac ako uzdraviť smrteľne chorého (*Mk 2, 9*).

Keď Ježiš uzdravoval od strašných chorôb a postihnutí, bolo to znamením duchovného uzdravenia: „Aby ste vedeli, že Syn človeka má na zemi moc odpúšťať hriechy" (*Mk 2, 10*). Vonkajšie znamenia hovorili o tom, čo sa odohrávalo v duchu. Ježiš tak robil s pochopením pre ľudskú slabosť.

Keď už apoštoli boli svedkami mnohých a mnohých zázrakov, Ježiš ich uistil, že budú konať „ešte väčšie" (*Jn 14, 12*).

Apoštoli na začiatku svojho účinkovania vracali telesné zdravie podobne ako Ježiš. To však bolo znamením hlbšieho uzdravenia, ktoré sa malo diať skrze Cirkev po Turícach.

Do služby duchovného uzdravovania v Cirkvi nás uvádza *List svätého Jakuba*: „Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších Cirkvi; a nech sa nad ním modlia a mažu ho olejom v Pánovom mene. Modlitba

s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví; a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu" (*Jak* 5, 14 - 15).

Dnes túto sviatosť poznáme pod názvom pomazanie chorých.

Správne sa pýtame, prečo by *telesné* uzdravenie malo sprevádzať uzdravenie *duchovné*. Dôvodov je veľa, okrem iných aj ten, že ťažké telesné utrpenie je často sprevádzané ťažkou duchovnou skúškou. Pokušenie pochybovať o Božej добрote a moci, dokonca aj o jeho existencii, bude na nás s väčšou pravdepodobnosťou doliehať vo vyhrotených situáciách. Jóbova žena prirodzene očakávala, že sa jej manžel poddá zúfalstvu a bude „preklínať Boha" (*Jób* 2, 9).

Sviatostné pomazanie nám dáva potrebnú milosť, aby sme v takýchto skúškach obstáli. Zamyslite sa, čo symbolizoval olej pre prvých kresťanov. Uzdravoval a posilňoval. Bol základom mnohých liečiv. Používal sa aj na natieranie športovcov v aréne. Zápasníci sa natierali olivovým olejom, pretože olej ich posilňoval v boji a umožňoval im vykĺznuť zo zovretia nepriateľa.

Všetky tieto materiálne hodnoty sú pre kresťanov symbolom duchovných hodnôt. Pomazanie duchovne uzdravuje a posilňuje, aby sme vyklzli zo zajatia Zlého a vytrvali s ním v boji. Ba viac ako vytrvali. Aby sme „slávne zvíťazili skrze toho, ktorý nás miluje" (*Rim* 8, 37). S pomazaním je spojené aj odpustenie hriechov - ten veľký zázrak, ktorý Ježiš spomenul v *Evanjeliu svätého Marka*. S ním aj zoči-voči istej smrti máme jasnú myseľ a pokoj v duši. Máme zmysluplnú nádej, že smrť bude bránou do večného života.

Niekedy sa sviatostné pomazanie spája s telesným uzdravením, ak to pomôže spaseniu duše. Je to úžasné, nie je to však pravidlom; zvyčajné účinky pomazania sú v podstate zázračnejšie. Je oveľa pravdepodobnejšie,

že pri pomazaní dostaneme to, čo naozaj potrebujeme: prijmemo s pokorou svoje utrpenie, zjednotíme ho s utrpením Krista a začneme ho vnímať ako pokánie za hriechy, najmä vlastné. Pomazanie nám pomáha premieňať utrpenie tela na niečo, čo uzdravuje oveľa hlbšie, niečo, čo je skutočne vykupiteľské.

Kristus teda umožnil, aby jeho trpiaci ľud mal dokonalejšiu účasť na jeho živote. Prvá Cirkev tento dar pochopila a prejavovala zaň úžasnú vďačnosť. Túto sviatosť ospevuje svätý Afrahat, jedna z najvýznačnejších osobností medzi sýrskymi kresťanmi. V Egypte ju vychvaľuje svätý Serapion, spoločník svätého Atanázia. A pápež Inocent I. dáva rímskemu duchovenstvu podrobné pokyny, ako ju vysluhovať.

Ježiš prišiel, aby priniesol *spásu* - toto slovo je v starovekých jazykoch synonymom „zdravia“. Jeho telesné uzdravovanie bolo znamením hlbšieho a trvácnejšieho duchovného uzdravenia. Všetci, ktorých Ježiš počas svojho účinkovania uzdravil, napokon aj tak zomreli. Ich telesné vyliečenie malo teda druhoradú dôležitosť, podriadilo sa trvalému duchovnému uzdraveniu, ktoré prekonalo aj telesnú smrť.

Hoci Ježišove uzdravovania boli v prvom rade duchovné, stále ich vykonával fyzickými prostriedkami - napríklad potrel muža blatom a slinou (*Jn 9, 6 - 7*). Prečo Boh prejavuje svoju moc takými jednoduchými pozemskými prostriedkami? On nás utvoril, vie teda, že ľudské bytosti sa učia prostredníctvom zmyslami vnímateľných znamení a sviatostí.

Okrem toho počas svojho krátkeho účinkovania nekonal svoje dielo len pre hŕstku ľudí v takmer neznámej krajine. Ustanovil na zemi Cirkev, aby mohol svoje vtelenie - svoje uzdravovanie a svoju spásu - rozšíriť v priestore a čase.

Uvažujte v srdci

V Starom a Novom zákone zaujímajú dôležité miesto choroby a uzdravenie z nich. Učíme sa chápať, aký majú vzťah k ekonómii spásy. Choroba sa spája s hriechom a zlom; keď Boh uzdravuje telo, stará sa aj o dušu; uzdravovanie chorých a oslobodzovanie posadnutých od zlých duchov je jedným zo znamení mesiášskeho kráľovstva.

Choroba prišla na tento svet práve skrze hriech a priniesla bolesť a otrockú prácu, utrpenie pri pôrode a smrť (*Gn 3,15 - 19*). Hoci choroba sa v kľatbe Adama a Evy vyslovene nespomína, teologická tradícia ju tam vždy oprávnené zaraďovala...

Hoci Kristus uzdravoval chorých a dal Cirkvi moc nad chorobami, nezakázal ich. Ani smrť, ani bolesť, ani lopotu. Ale ako premohol smrť, tak zvíťazil aj nad neduhmi; mesiášska doba bola ustanovená raz a navždy. V nebeskom Jeruzaleme nebude pre choroby miesto; hoci tu na zemi stále sú. Ale Kristus premohol hriech i diabla, kvôli ktorému hriech vznikol. Choroba preto prestala byť prekliatím. Môže sa stať vykúpením. V nej sa kresťan stane podobným Kristovi v jeho utrpení a zároveň sa na ňom dosvedčí moc zmŕtvychvstalého Krista. Keď Pavol prosil, aby bol oslobodený od ostňa, ktorý trápil jeho telo, Pán odpovedal: „Sila sa dokonale prejavuje v slabosti“ (*2 Kor 12, 9*). Pavol mal na vlastnom tele dovŕšiť pre Cirkev „to, čo chýba Kristovmu utrpeniu“ (*Kol 1, 24*). „Stále nosíme na tele Ježišovo umieranie, aby sa na našom tele zjavil aj Ježišov život“ (*2 Kor 4, 10*).

Aimé Georges Martimort, 20. storočie⁷⁵

⁷⁵ Aimé Georges Mattimort: *The Signs of the New Covenant*, str.264 - 265.26!

VI.

Korenie života

Kadidlo

Katolicizmus sa niekedy nazýva aj náboženstvom, ktoré „lahodí uchu i čuchu". Naša tradícia aktivizuje celého človeka. Boh nás stvoril ako jednotu tela a duše a my ho ako jeden celok zvelebujeme. Chválime ho v duchu a pravde (*Jn* 4, 24) a vo svojej „duchovnej bohoslužbe" „prinášame svoje telá" „ako živú obeť" (*Rim* 12, 1). Bohoslužba v Cirkvi teda zapája všetko, čo sme, vrátane našich telesných i duchovných zmyslov. Počas liturgie rozjímame nad evanjeliom, to však nie je všetko. Počúvame ho, vidíme, prežívame, ochutnávame a aj cítime. Zvoníme, aby sme ohlásili Pánovu prítomnosť. Spaľujeme voňavé kadidlo pred jeho oltárom.

Pamätám si, ako som sa v istom byzantskom seminári po prvýkrát zúčastnil katolíckej liturgickej modlitby, konkrétne vešpier. Moja kalvínska výchova ma na takýto zážitok vôbec nepripravila - kadidlo a ikony, prostrácie a poklony, hymny a zvony. Rozihralo mi to všetky zmysly. Po skončení sa ma jeden seminarista opýtal: „Co na to hovoríš?" Zmohol som sa len na vetu: „Teraz viem, prečo mi dal Boh telo: aby som v liturgii chválil Pána s jeho ľudom."

Naša bohoslužba nie je len dobrá a pravdivá. Je aj nádherná. Pretože je pre Boha. Pred jednou či dvoma generáciami sa kadidlo používalo počas omše oveľa častejšie. Nie som prvý z konvertitov, ktorí boli

očarení po svojom prvom stretnutí s kadidlom. Bol to príjemný estetický zážitok. Nekatolíci nás oprávnene spájajú s „lahodením uchu i čuchu". Robí to silný dojem.

Až taký silný, že niektorí ľudia mali obavy, či ich kadidlo neodvedie od pravej bohoslužby. Obávali sa, že sa z liturgie stane len estetický zážitok, náboženstvo vonkajších prejavov, a nie skutočného vnútorného života. Boh Izraelitov vystríhal pred takouto honosnosťou a prostredníctvom proroka Izaiáša im dokonca odkázal: „Neprinášajte už zbytočné obety; odporné je mi kadidlo" (*Iz* 1, 13).

Boh však nezakazoval vonkajšie formy bohoslužby. Len chcel, aby sa jeho ľud na ňu pripravil aj vnútorne. Skrze proroka Malachiáša predpovedal deň, keď „od východu slnka až po západ... na každom mieste budú prinášať môjmu menu kadidlo a čistú obeť" (*Mail*, 11).

Kadidlo tvorilo dôležitú súčasť biblického náboženstva. A tak to aj zostalo, pretože Boh sa o to sám postaral. Kňazi Starej zmluvy museli povinne prinášať kadidlové obety, Starý zákon im osobitne predpisoval jeho vôňu, nádoby i obrady (pozri napríklad *Ex* 30). O veľkňazovi Áronovi Boh povedal: „A spomedzi všetkých izraelských kmeňov som si ho vyvolil za kňaza, aby vystupoval k môjmu oltáru, aby páliť tymian" (*1 Sam* 2, 28).

A podľa toho sa kňazi riadili v časoch od Mojžiša po Ježiša i neskôr. Zacharias, Ježišov príbuzný, práve vykonával svoju kňazskú úlohu, páliť tymian v chráme, keď sa mu zjavil anjel Gabriel. Zjavne bolo zvykom, že „v čase kadidlovej obety sa vonku modlilo množstvo ľudí" (*Lk* 1, 9 - 11).

Kadidlo sa stalo najcharakteristickejším znakom bohoslužby. Zrnká tymianu nasypané do kadidelnice

s horúcimi uhlíkmi stúpajú k nebu ako voňavý dym. Ten má navonok zobrazovať vnútorné mystérium, ktorým je ozajstná modlitba. „Moja modlitba nech sa vznáša k tebe ako kadidlo a pozdvihnutie mojich rúk ako večerná obeta," hovorí žalmista (Ž 141, 2). Túto metaforu použil aj svätý Pavol (pozri *Flp* 4, 18). Filón Alexandrijský, židovský teológ prvého storočia, vnímal dym z kadidelnice voľne stúpajúci do nebies ako symbol duchovných i rozumových schopností ľudstva vytvorených podľa Božieho obrazu. Podľa jeho slov prinášanie kadidlovej obety spolu s obetou zvierat symbolizovalo, že sa Bohu odovzdáva celistvosť ľudskej prirodzenosti, teda tela i duše.⁷⁶

Kadidlo bolo s bohoslužbou spojené natoľko, že u prorokov znamenalo spáchať neveru, ak ho zapálili modlám. „I prerokujem s nimi svoj spor pre všetku zlobu tých, čo ma opustili, prinášali kadidlo cudzím bohom a klaňali sa dielu svojich rúk" (*Jer* 1, 16).

To isté platilo aj v prvých storočiach kresťanstva. Rímsky zákon vyžadoval, aby všetci občania pálili kadidlo pred božstvom cisára. Niektorí kresťania si (dočasne) život zachránili tým, že tú štipku kadidla obetovali. Tým však spáchali smrteľný hriech odpadlícťva. Vymenili skutočnú bohoslužbu za falošnú, a tým sa vylúčili z Cirkvi. Kresťania, ktorí vytrvali a ostali verní, označovali zradcov ako „turiferov" - doslova „paličov kadidla"⁷⁷.

U všetkých starovekých národov bolo teda pálenie kadidla úplne symbolickým úkonom bohoslužby. Keď chcel svätý Ján vo svojom videní slovami opísať bohoslužbu anjelov v nebi, povedal, že počas nej

⁷⁶ Filón Alexandrijský: *The Special Laws* 1, 171.

⁷⁷ V dnešnej liturgii označuje slovo turifer liturgickú službu toho, kto má na starosti kadidlo.

stúpал dym z mnohých kadidiel (pozri *Zjv* 5, 8). Podľa jeho slov modlitby svätých na zemi sa vznášajú do neba ako kadidlo (pozri *Zjv* 8, 3 - 4).

Kadidlo je s bohoslužbou späté. Nie je nevyhnutné, ale je krásne, expresívne a právom patrí k Božej úcte. Boh ho predpísal v Zákone nie pre seba, ale kvôli nám, aby sme skrze neho vnímali krásu bohoslužby.

Za Ježišových čias sa kadidlo zapaľovalo nielen v chráme, ale aj pri *chaburab* (spoločnom stolovaní), o ktorom sme hovorili v štvrtej kapitole. Medzi rabínmi sa viedli siahodlhé diskusie, ako ho pri rodinnom kozube správne používať.

O čo viac by sme mali dbať o to, aby sa tento vonavý znak používal počas omše - keď spolu stolujeme ako novozákonní bratia.

Prvé kresťanské dokumenty - *Didaché*, svätý Justín, svätý Irenej - vzťahovali proroctvo Malachiáša 1, 11 na Eucharistiu. Tvrdili, že svätá omša je tá čistá, vždy a všade prítomná kadidlová obeta pre izraelského Boha. Svätý Pavol to vystihol: „Ale vďaka Bohu, ktorý nám vždy dáva víťazstvo v Kristovi a našim prostredníctvom zjavuje na každom mieste vôňu jeho poznania. Lebo sme Kristovou ľubeznou vôňou pre Boha uprostred tých, čo sú na ceste spásy... vôňou života pre život" (*2 Kor* 2, 14 - 16).

Uvažujte v srdci

Najvyšší Pane Ježišu Kriste, Božie Slovo, ty, ktorý si na kríži obetoval seba ako nepoškvrnenú obetu Bohu Otcovi, uhlie dvojakej prirodzenosti, ktoré sa v kliešťoch dotklo pier proroka a očistilo ho od hriechov: dotkni sa aj srdce nás hriešnikov a očisti nás od každej poškvrny

I a čistých nás predostri pred tvoj svätý oltár, aby sme ti mohli prinášať obetu chvály. Prijmi od nás, svojich nehodných sluhov, túto obetu ako sladkú vôňu, urob voňavou našu dušu i telo a očisti nás posväcujúcou mocou tvojho presvä-tého Ducha...

Prijmi z rúk nás, hriešnikov, túto obetu, ako si prijal obetu Ábela a Noema, Arona a Samue-la a všetkých tvojich svätých, chráň nás od všet-kého zla, aby sme ťa mohli bez prestania chvá-
I liť, velebiť a oslavovať...

Vzdávame ti vďaky, Spasiteľ a Boh všetkých, za všetky dobrá, ktoré si nám dal, a za spoločen-stvo tvojich svätých a čistých tajomstiev. Priná-šame ti túto obetu a prosíme: ukry nás v tóni svojich perutí a daj, aby sme boli hodní až do posledného dychu mať účasť na tvojich svätých tajomstvách pre posvätenie našich duší a tiel, pre dedičstvo nebeského kráľovstva. Pretože ty, Bože, si naše posvätenie a vzdávame chválu a vďaku tebe, Otcu i Synu i Svätému Duchu.

Modlitba obetovania z Božskej liturgie
svätého Jakuba, 4. storočie alebo skoršie obdobie

Sviece

Izraeliti v Starom zákone konali bohoslužbu obklopení plamienkami mnohých svetiel. „Šalamún dal tiež zhotoviť... svietniky z rýdzeho zlata, päť na pravú a päť na ľavú stranu pred prítokom“ (/ Kr 7, 48 - 49). Viacramenné svietniky boli natoľko dôležité, že hlavný z nich, sedemramenná chrámová menora, sa stal najznámejším symbolom judaizmu. Objavuje sa na nespočetnom množstve mincí, amuletov a domových svietidiel od staroveku. Aj rímsky cisár Titus dal na pamiatku dobytia Jeruzalema vyhotoviť obraz, na ktorom jeho vojská odnášajú menoru.

Všetko nasvedčuje tomu, že apoštoli vnímali svoju Eucharistiu ako pokračovanie bohoslužieb v chráme. V nej samotnej sa vlastne naplnila chrámová bohoslužba. Potvrďuje to najmä jazyk obradov, ktorý používali apoštolskí otcovia (napríklad *obeta*, *obetovanie* a *oltár*); a takto to vnímajú aj židovskí, aj kresťanskí odborníci na Bibliu. Baruch Levine napísal vo svojom komentári ku *Knihe Levitikus*: „Kresťanská úcta vo forme tradičnej omše sprostredkúva veriacim zážitok obety, spoločenstva a zároveň vyhlasuje, že Boh je prítomný. Kresťanský kostol je teda chrámom.“⁷⁸

Už generácia apoštolov si všimla nadväznosť v mnohých prvkoch a detailoch, ktoré sa predtým

⁷⁸ Baruch Levine: *Leviticus*, str. 217.

spájali s chrámovou bohoslužbou a teraz sa uplatnili v liturgii. Dokumentuje to aj novozákonné používanie svetiel a lúčov.

V jednom z najstarších historických opisov kresťanskej liturgie sa spomína, ako svätý Pavol káže v preplnenej miestnosti. Svätý Lukáš poznamenáva, že „v hornej sieni, kde sme boli zhromaždení, bolo mnoho lúčov“ (Sk 20, 8). Nebolo by tých svetiel na takom malom priestore priveľa, ak by mali mať skôr úžitkový ako slávnostný charakter?

Svätý Ján v *Apokalypse*, v poslednej knihe Nového zákona, zobrazuje nebeskú bohoslužbu ako verný odraz bohoslužby pozemskej. Všade stoja svietniky. Žiarivé svetlá symbolizujú život cirkvi. Ján varuje, že Boh by mohol cirkvi svietnik zobrať, ak by začala vo svojej zbožnosti ochabovať (pozri Zjv 2, 5). V nádhernom liturgickom obraze sa Kristus zjavuje v kňazskom rúchu uprostred žiary mnohých svetiel (Zjv 1, 12 - 13). Tento obraz určite dôverne poznali - bol to obraz kresťanského kňaza, ktorý prináša obeť liturgie „v zastúpení Krista“ (*enproso Christo*, 2 Kor 2, 10).

Samotná lampa bola symbolom Ježiša Krista, ktorý neustále hovoril o svojom evanjeliu i o sebe ako o svetle: „Ja som svetlo sveta; každý, kto ma nasleduje, nebude kráčať vo tmách, ale bude mať svetlo života“ (Jn 8, 12). *Osvietenie* (niekedy prekladané ako „osvetlenie“) patrilo medzi najčastejšie synonymá krstu v ranej Cirkvi (pozri *Hebr* 10, 32). Aj dnes počas veľkej krstnej slávnosti Cirkvi - počas veľkonočnej vigílie - kňaz dvíha do výšky paškál a trikrát spieva: „Kristus, svetlo sveta!“

Lampa je symbolom Krista, znakom, že Boh je prítomný medzi nami. Ale nielen to. Kristus neprišiel, len aby nám osvetlil cestu, ale aby nám dal svoje svetlo. Bohočlovek, ktorý zjavil seba ako svetlo sveta,

povedal svojim nasledovníkom: „Vy ste svetlo sveta" (*Mt* 5, 14). Kresťania sú Kristovi natoľko blízki, že sa skrze osvetlenie stávajú tiež svetlom. Máme účasť na Božom svetle (*2 Pt* 1, 4); vplyvom milosti sa stáva aj našou prirodzenosťou! Preto môžeme pravdivo spievať: Moje malé svetielko, chcem, aby svietilo.

Prví cirkevní otcovia dosvedčujú, že v kresťanskej bohoslužbe sa svetlá používali v hojnej miere. Oveľa viac, ako bolo z hľadiska funkčnosti potrebné. Svätý Hieronym, najväčší staroveký znalec Písma, mal z tejto cirkevnej tradície radosť: „Hoci zore sa už zapaľujú, sviece svietia, keď sa číta evanjelium – *nie preto, aby rozhnali temnotu, ale ako prejav nalej' radosti*.

Opäť zopakujem, že sviece predstavujú Kristovo svetlo. Dal ho svojmu vyvolenému ľudu, svojim svätým. Hieronym poznamenáva, že Ježiš opísal svätého Jána Krstiteľa ako „lampu, ktorá horí a svieti" (*Jn* 5, 35). Kresťania teda aj dnes nasledujú Ježišov príklad, keď zapaľujú sviece v kaplnkách svätých. Hieronym spomína pohreb jednej svätice, svätej Pauly, ktorej mnohí biskupi prišli vzdať úctu so sviecami.⁸⁰ Zároveň opisuje, že v pohrebiskách mučeníkov horelo množstvo svetiel.⁸¹ Aj dnes zapaľujeme nad hrobmi svätých sviece. Svoje modlitby spájame s ich modlitbami.

Svätý Atanáz Alexandrijský považoval zapaľovanie votívnych sviečok za „obetu" veriacich. Keď ich je zapálených veľa – či už pred obrazom Ježiša, Márie alebo svätých –, vzdáva sa tým veľká sláva Bohu, ktorý nám na nej dal účasť. Svätý Pavlín z Noly opísal takéto posvätné miesto na konci štvrtého storočia: „Zástupy svetiel žiarivé oltáre korunujú a vôňou

⁷⁹ Svätý Hieronym: *Against Vigilantius* 7.

⁸⁰ Svätý Hieronym: *Listy* 108.

⁸¹ Svätý Hieronym: *Against Vigilantius* 7.

voskových sviec sa naplňajú / z voňavých knôtov pokojne svieti voňavý lúč / aby rozradostnil noc a radosť naplnila žiarivý deň... nespočetné lampy v nekončiacom plameni."⁸²

Svätý Hieronym povedal: „Materiálnym svetlom sa naznačuje svetlo, o ktorom čítame v žaltári: ‚Tvoje slovo je svetlo pre moje nohy a pochodeň na mojich chodníkoch‘ (Ž 119, 105).“ Pochodeň je Kristus. A jeho milosťou aj jeho svätí. Ty a ja.

Chcem, aby svietilo, svietilo, svietilo!

Uvažujte v srdci

Lampy, ktoré zapaľujete, sú sviatosťou osvetlenia [krstu]. Skrze ne sa ako žiariace a panenské duše stretneme so Ženíchom so zapálenými lampami viery; nebudeme ľahkovážne spať, aby sme ho nepremeškali, budeme ho vyzerieť, ak príde nečakane; aby nás nevyhnali zo svadobnej siene hladných a bez oleja, že sme nevykonali nič dobré [pozri *Mt* 25, 1-13]. Viem totiž, aké je to poľutovaniahodné. Príde, keď sa plačúci budú dožadovať stretnutia. Stretnú sa s ním tí, ktorí boli prezieraví s horiacimi lampami, a nasýtia sa.

Svätý Gregor Nazianský, 4. storočie⁸³

⁸² Svätý Pavlín z Noly: *Carmina* 111.

⁸³ Svätý Gregor Nazianský: *Oratio* 40, 46.

Sväté obrazy

Nad hlavným oltárom Baziliky Nepoškvrneného počatia vo Washingtone sa vyníma kolosálna mozaika *Krista Pantokratora*. Azda len ustálený štýl byzantského slohu mierni Ježišovu majestátnosť na tomto pôsobivom portréte.

Môj vzťah k nemu je rozporuplný. Počas prvých rokov môjho kresťanstva - počas strednej aj vysokej školy i keď som sa pripravoval na duchovnú službu v presbyteriánskom seminári - som bol vychovávaný v prevažne kalvínskej, protestantskej tradícii, ktorá zdôrazňovala Božiu suverenitu a jeho súd. „Lebo Pán je naším sudcom, Pán naším zákonodarcom. Pán je naším kráľom“ (Iz 33, 22). Práve tento Ježišov rozmer znázorňuje mozaika v bazilike. Je len iróniou osudu, že som bol vplyvom kalvinizmu pripravený takto o Kristovi zmýšľať, ale nie takto ho vidieť - teda nie v tomto živote. Reformátor Ján Kalvín bol tvrdým odporcom náboženských obrazov, mal rád holé steny kostola, dokonca aj prázdne kríže. Tvrdil, že obrazy - aj obrazy Krista - vedú k modlárstvu, predstavujú nebezpečenstvo, že úcta k dočasným symbolom nahradí úctu k zvrchovanému a transcendentnému Pánovi.

Katolíkom som už viac ako dve desaťročia. A predsa premýšľam zakaždým, keď si kľaknem pod toto veľmi efektné vyjadrenie Božieho majestátu, či sa vo mne nechveje pozostatok kalvína. A pritom takéto chvenie pred svätým obrazom môže prežívať iba katolík.

Pred niekoľkými rokmi dal istý esejista tejto ikone pomenovanie „Odstrašujúci Kristus“. Naozaj trochu vzbudzuje strach. Akoby bola v rozpore so zvyklosťami (v USA) pri výrobe kresťanských pohľadníc. V súčasnosti sa Pán zobrazuje, ako na univerzitnom futbalovom zápase chytá spolu s brankárom alebo ako na školskom plese objíma tínedžerov. Na moderných obrazoch Ježiš vyzerá ako sympaťák, ktorého americký ilustrátor Norman Rockwell nejakým omylom vynechal zo všetkých titulných strán sobotného večerníka *Saturday Evening Post*. „Odstrašujúci Kristus“ tomuto profilu nezodpovedá.

Na diele *Kristus Pantokrator* je ešte jeden znepokojujúci paradox. Zachytáva Krista na súde, ako ho opisuje *Kniha zjavenia*. A či nezobrazuje tá istá kniha Krista ako Baránka, ktorý bol taký krotký, že vyzeral ako mŕtvy {Zjv 5, 6)? Nestalo sa Slovo telom v mužovi, ktorý žehnal pokorných a na úder neodpovedal úderom?

Ikona nás núti vysporiadať sa so zdanlivým rozporom v kresťanstve: náš Pán je spravodlivý sudca, mocný pomstiteľ, ktorý je v hneve schopný poslať smrteľných hriešnikov do pekla; a predsa je milosrdný a mierny ako mladé jahniatko.

Niektorí ľudia sa pokúsili zladiť tieto obrazy tým, že z nich urobili postupnosť. Hovorí, že Ježiš bol jemný a láskavý pri svojom prvom príchode, ale pri druhom príchode už nebude jednať v rukavičkách a potom nemôžeme čakať Sympaťáka. Nuž, neplatí to z niekoľkých dôvodov: predovšetkým z evanjelií sa dozvedáme, že Ježiš sa nahneval na zlých ľudí aj počas svojho pozemského života; v *Knihe zjavenia* sa zároveň hovorí, že náš Pán je Baránok až do konca, kým sa nezavŕši celá história ľudstva.

Koho teda uctieваме? O kom rozjímame? Je to Sudca či Baránok? Odstrašujúci Ježiš alebo Sympaťák? Ktorý je opravdivý Pán a Kristus?

Dogma nás nenúti vyberať si. Tajomstvo vtelenia si vyžaduje, aby sme prijali dokonalú jednotu mnohých zdanlivo nezlučiteľných vecí: nekonečné obsiahnuté v konečnom; večné vstupujúce do času; obetný Bará-nok účtujúci v Deň hnevu.

A nie sú to subtílné odtienky vyhradené teológom. Od zrodenia Cirkvi o tom vedeli robotníci v prístave i predavači hydiny, práčky i krajčírky. Aj kresťania, ktorí nevedeli čítať, spoznali Krista prostredníctvom svätých obrazov, akým je aj *Kristus Pantokrator*.

V ôsmom storočí vzniklo vo východných cirkvách hnutie, ktoré sa chcelo náboženských obrazov zbaviť. Hnutie viedla elita - intelektuáli, teológovia i cisári. Domnievali sa, že ikony urážajú Božiu slávu a majes-tát, ktoré sa v skutočnosti nedajú zobrazíť. Transcen-dentného Boha možno uctievať len rozumom, hovorili. Získali súhlas zničiť ikony v kostoloch celej ríše; a na základe toho dostali meno *ikonoklasti*, obrazoborci.

Svätci sa však postavili proti elite a vyhrali. Títo svätí muži a ženy sa volali *ikonoduli*, ctitelia ikon. Argumentovali, že Boh sa ponížil a vzal si na seba telo, preto obyčajní ľudia majú právo rozjímať o ňom ako o vte-lenom. Svätý Teodor Studita, najvýrečnejší z ikono-dulov, napísal, že Kristus „zostáva vo výšinách svojho Božstva, vo sfére nemateriálnosti a neopísateľnosti, taká je aj jeho sláva; on však taký vznešený zišiel a stal sa opísateľným vo svojom vlastnom tele. Stal sa matériou, čiže telom. Ten, ktorý všetkému, čo existuje, dodáva charakter, nehanbí sa byť tým, čím sa stal, čo prijal (t. j. telo), a nehanbil sa, aby ho nazývali telom.”⁸⁴

Sväté obrazy dnes odhaľujú to, čo zjavila Ježišova ľudská tvár, keď žil na zemi v prvom storočí. Aj vtedy,

⁸⁴ Svätý Teodor Studita, citované podľa Christoph Schönborn: *Ikona Krista*, str. 251.

keď obraz znázorňuje Krista ako vládcu a sudcu, znázorňuje ho ako ľudskú bytosť a pripomína nám jeho pokoru, jeho ochotu mať účasť na stave človeka v celej jeho slabosti. Niektorých ľudí v celej histórii poburovalo ľudské telo Boha, ktoré vzal na seba v Ježišovi - jeho krvácanie a zomieranie. Chceli, aby bol späť v bezpečí svojho neba, čisto božský. To je však nemožné, lebo Slovo sa stalo telom a prebývalo medzi nami, ako nám pripomína *Jánovo evanjelium*. On to telo stále má. Keď zomrel, nezhodil ho zo seba, ako sa had vyzlieka z kože. Oslávil ho a teraz ho ako obeť lásky ponúka Otcovi. Na obrazoch je jednoduchého poburujúce to, čím poburuje vtelenie so všetkými paradoxmi.

Uvažujte v srdci

Keďže niektorí vidia chybu v tom, že si uctieame a vážime obrazy nášho Spasiteľa, Panny Márie a tiež aj svätých a služobníkov Krista, pripomeňme im, že na počiatku Boh stvoril človeka na svoj obraz (*Gn* 1, 26). Na základe čoho si teda preukazujeme vzájomnú úctu, ak nie preto, že sme utvorení na Boží obraz? Preto tak ako hovorí Bazil, skutočne skúsený vykladač Božích vecí, úcta k obrazu prechádza na zobrazovaného... Veď prečo si Mojžišov ľud ctil svätostánok (*Ex* 33, 10), ktorý niesol obraz a vzor nebeských vecí alebo skôr celého tvorstva? Boh naozaj povedal Mojžišovi: „A hľaď, aby si to urobil podľa vzoru, ktorý si videl na vrchu“ (*Ex* 25, 40). A vari aj cherubíni, ktorí zatieniajú Boží trón, nie sú tiež dielom ľudských rúk (*Ex* 25, 18)? A ďalej, čím je slávny jeruzalemský

chrám? Nevytvorila ho vari ľudská ruka a zručnosť človeka (*1 Kr 8*)?

Boh sa v hĺbke svojho milosrdenstva naozaj stal človekom, aby nás spasil... Žil na zemi a prebýval medzi ľuďmi (*Bar 3, 38*), robil zázraky, trpel, bol ukrižovaný, vstal z mŕtvych a vystúpil opäť do neba. Pretože toto sa skutočne udialo a človek bol toho svedkom, všetko bolo spísané pre nás, ktorí sme vtedy nežili, aby sme si to zapamätali a podľa toho sa riadili, aby - hoci sme nevideli - sme mohli počuť a uveriť, získať Pánovo požehnanie. Nie každý vie čítať; a nie každý má na čítanie čas. Otcovia teda súhlasili, aby sa tieto udalosti zvečnili na obrazoch... aby slúžili ako výstižný pamätník. Často keď nemyslíme na Pánovo umučenie a zbadáme obraz Kristovho ukrižovania, bezpochyby nám jeho spasiteľné utrpenie opäť zaujme myseľ a my padáme na kolená a uctieваме nie obraz, ale toho, ktorého zobrazuje - tak ako neuctievame materiál, z ktorého sú urobené evanjeliá alebo kríž, ale toho, koho symbolizujú... Rovnako to platí v prípade Pánovej matky. Úcta, ktorú jej vzdávame, prislúcha jemu, ktorý sa skrze ňu stal telom... Úcta k obrazu prechádza na zobrazovaného.

Svätý Ján Damascénsky, 8. storočie⁸⁵

⁸⁵ Svätý Ján Damascénsky: *Exposition of the Orthodox Faith* 4, 16.

Relikvie

Svätí žijú v Božej milosti natoľko, že hoci ich telá odpočívajú bez života tisíc i viac rokov, skrze ich pozostatky k nám milosť stále prúdi. Dávno pred príchodom Krista mal prorok Ezechiel videnie o údolí plnom suchých kostí. Pán Boh povedal kostiam: „Hľa, ja vložím do vás ducha a ožijete“ (Ez 37, 5)! Dýchol na ne a ony naozaj ožili. Boží dych však má oveľa väčšie účinky. Kosti vyvoleného ľudu nielen *oživajú*, ale aj *dávajú život*.

Zamyslime sa nad iným príbehom z čias prorokov. „Keď raz pochovávali akéhosi muža, zazreli lupičskú bandu a hodili toho muža do Elizeovho hrobu. Len čo sa ten muž dotkol Elizeových kostí, ožil a stal si na nohy“ (2Kr 13, 21). Stačilo, aby sa len dotkol mŕtvych kostí proroka Elizea a do tela sa mu vrátil život - taká veľká Božia milosť pôsobí skrze telá svätých. A toto platilo aj v Starom aj v Novom zákone. Prorok Elizeus sa o tom presvedčil ešte za svojho života. Keď raz musel prejsť cez rieku, jednoducho po nej udrél plášťom proroka Eliáša a voda sa pred ním rozostúpila (pozri 2 Kr 2, 14). Aj veriaci za Ježišových čias brali relikvie ako samozrejmosť. Z evanjelia sa dozvedáme o žene, ktorá „dvanásť rokov trpela na krvotok“. Hoci sa už na lekársku pomoc nespoliehala, vedela, že stačí, ak sa dotkne niečoho, čo prišlo do kontaktu so svätým. Keď Ježiš prechádzal okolo, povedala si: „Ak sa dotknem

čo len jeho odevu, ozdraviem" (*Mt 9, 20 - 21*). A naozaj ozdravela.

Ježiš prv ako vystúpil do neba, dýchol na Cirkev (*Jn 20, 22*) a odovzdal jej životodarného Ducha. Takto jeho uzdravujúca sila prešla na svätých; a Nový zákon dokazuje, že nelenili: „A čím ďalej, tým viac pribúdalo veriacich Pánovi; veľké množstvo mužov a žien. Ešte aj na ulice vynášali chorých a kládli ich na posteľe a lôžka, aby aspoň Petrova tôňa padla na niektorého z nich, keď tade pôjde. Aj z miest okolo Jeruzalema sa zbiehali množstvo ľudu, prinášali chorých a trápených nečistými duchmi a všetci sa uzdravovali" (*Sk 5, 14 - 16*).

Prešli desaťročia „a Boh robil Pavlovými rukami neobyčajné divy, takže aj na chorých donášali šatky a zástery, ktoré sa dotkli jeho tela, a neduhy ich opúšťali a zlí duchovia vychádzali" (*Sk 19, 11 - 12*).

Stačilo, aby sa len šatkou či plášťom dotkli tela apoštola - alebo sa dostali aspoň do jeho tieňa!

Niet divu, že prví kresťania neprestali dôverovať relikviám svätých. Archeológovia naďabali na množstvo dôkazov, ktoré sa datujú do čias, keď zomreli svätí Peter a Pavol v Ríme. Veriaci veľmi starostlivo uchovávali ich pozostatky a do mesta sa hrnuli zástupy pútnikov, aby im vzdali úctu a dotkli sa ich.

Takejto veľkej úcte sa v Cirkvi netešili len apoštoli. Prví kresťania postavili veľa kostolov aj nad hrobmi mučeníkov. Týmto sa rozhodujúco odčlenili od tradície Rimanov a Židov, ktorí (ako väčšina starovekých ľudí) považovali ľudské mŕtvoly za poškvrnené a nečisté - prinášajúce skôr smrť ako život.

Kresťania však verili v zázračnú výmenu: Kristus sa stal tým, kým sme my, aby sme sa my mohli stať tým, kým je on. Prišiel, aby zbožstvil naše telo i dušu, mäso, kosti i krv. A tak telá svätých teraz prinášajú svetu jeho život.

Kresťania prejavovali vieru v túto skutočnosť obrovskou radosťou, veľkou nádherou a veľkými kostolmi. Bazilika svätého Petra aj Bazilika svätého Pavla za hradbami sú majestátne relikviárne chrámy postavené nad hrobmi apoštolov. Cisár Julian, ktorý v druhej polovici štvrtého storočia viedol boj za opätovné spohanštenie Rímskej ríše, nenávidel kresťanov pre ich kult relikvií. Povedal: „Celý svet ste zaplavili hrobmi a hrobkami.“

Vnútri bazilík priamo nad hrobmi apoštolov a mučeníkov postavila Cirkev oltáre. Časom sa vo všetkých kresťanských kostoloch stalo zvykom ukladať malé relikvie svätých do zapečatenej dutiny vnútri chrámového oltára. Takto sa v každom kostole na svete mohla viditeľným spôsobom napodobniť duchovná bohoslužba, ktorú svätý Ján uzrel v nebi: „Keď otvoril piatu pečať, videl som pod oltárom duše zabitých pre Božie slovo a pre svedectvo, ktoré vydali“ (Zjv 6, 9).

Najvzácnejšie relikvie Cirkvi sú však tie, ktoré sa spájajú so životom, poslaním, utrpením a smrťou Ježiša. Preto celý kresťanský svet prispieva k starostlivosti o svätyne vo Svätej zemi, kde Ježiš prežil svoj pozemský život. Nad Ježišovým hrobom sa vypína Bazilika Svätého hrobu a na mieste, kde sa podľa tradície narodil, sa týči Bazilika Narodenia. V dokumentoch zo štvrtého storočia sa dozvedáme, ako hlboko si kresťania ctili drevo kríža, na ktorom bol Ježiš ukrižovaný. Niektorí to však so svojou úctou prehnali. V staroveku počas Svätého týždňa jeruzalemský biskup podľa tradície zvolával zhromaždenie, aby si bozkom uctili relikvie svätého kríža. Raz z neho istý muž pred odchodom kus odhryzol!

Nedovoľím si teda tvrdiť, že učenie o relikviách bolo vždy a všade jasne chápané.

Ale ako to bolo v starovekej Cirkvi, tak je to aj dnes: úcta k relikviám je jednoznačne a čisto kresťanská.

Uvažujte v srdci

[Adresované Vigilantiovi, heretikovi, ktorý odmietal úctu k relikviám:]

Povedzže nám jasnejšie - aby nebolo pochyb o tvojom rúhaní -, čo myslíš vetou „prášok zabalený v drahej látke v maličknej nádobke“.

Neznepokojuje ho nič iné ako relikvia mučeníkov uložená v drahom závoji. Mali ju zabaliť do handry či do utierky alebo vysypať ako smeti, aby mohli uctievať samotného Vigilantia v pijanských driemotách?

Či sa dopúšťame znesvätenia, keď vstupujeme do bazilík apoštolov? Zhanobil cisár Konštantín I. pamiatku svätých Ondreja, Lukáša a Timoteja, keď preniesol ich relikvie do Konštantínopola? V ich prítomnosti kričia zlí duchovia (*Sk* 8, 7; 5, 16). Aj zloduch, čo prebýva vo Vigilantiovi, dosvedčuje, že cítia vplyv svätých. Dopustil sa azda cisár Arkadius neúcty, keď po takej dlhej dobe preniesol z Judey do Trácie kosti blahoslaveného Samuela? Majú sa všetci biskupi považovať nielen za svätokrádežných, ale aj za hlúpych, pretože zabalili do hodvábu a uložili do zlatej nádoby ten najbezценnejší prach a popol? Sú azda ľudia vo všetkých kostoloch blázni, keď prišli za svätými relikviami a s obrovskou radosťou ich privítali, akoby uprostred seba uvideli živého proroka, čím vytvorili jeden veľký zástup od Palestíny až do Chalcedónie a jedným hlasom prevolávali Kristovi na slávu?...

Ty pochybuješ, pretože myslíš len na mŕtve telo, a teda sa rúhaš. Prečítaj si evanjelium:

Boh Abraháma, Boh Izáka a Boh Jakuba nie je Bohom mŕtvych, ale živých (*Mt* 22, 32). Ak teda žijú, nedržia ich, ako si sa sám vyjadril, vo vznešenom väzení.

Svätý Hieronym, 5. storočie⁸⁶

⁸⁶ Svätý Hieronym: *Against Vigilantius* 5.

Pôst a umŕtvovanie sa

Medzi ľuďmi sa niekedy povára, že pôsty a telesná disciplína už v katolíckej spiritualite dávno vyšli z módy. To však nie je pravda. Keď chceme ísť za Kristom, musíme si odopierať, čo si žiada telo. Ježiš povedal: „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba, vezme svoj kríž a nasleduje ma“ (*Mt 16, 24*). Svätý Pavol to podal ešte tvrdšie, keď sa prihovárал Kolosanom: „Umŕtvujte teda svoje pozemské údy“ (*Kol 3, 5*).

Všetko pozemské je dobré, pretože to stvoril Boh. Niet však pochyb o tom, že niekedy po tom túžime až priveľmi. Pováčšine by sme pri najbližšej príležitosti zjedli oveľa viac, ako potrebujeme, a to nie je dobré. A duši to môže uškodiť ešte viac ako telu. Lipneme na stvorených veciach a na potešení, ktoré nám prinášajú. A časom ich chceme viac ako duchovné dobro. Radšej si poobede zdriemneme alebo si pozrieme seriál, ako by sme sa mali pomodliť ruženec. Nechávame si pustené rádio, v ktorom znevažujú politikov, aj keď vieme, že nás to nabáda zhrešiť voči láske. Dáme si ešte jedno pivo, hoci nám to zakázal aj lekár, aj spovedník.

Svätý Augustín povedal, že hriech sa začína tam, kde sa odvrátíme od Boha a obrátíme sa k menším dobrám. Keď hrešíme, nevyberáme si nutne zlo, ale niečo, čo je menšie ako Boh a jeho vôľa.

Naše telo je tak stavané. Už od dedičného hriechu nevie, kedy má dosť. Keď ho teda máme, musíme ho podriaďovať disciplíne. Žiada si viac než potrebuje. Musí teda dostať menej, ako si žiada.

Ako to urobiť? Rovnako, ako keď si zaumienime dosiahnuť niečo náročné. Co urobíme, keď chceme schudnúť? Začneme cvičiť. Dodržiavame diétu. Čím viac sa namáhame, tým lepší výsledok dosiahneme. Ako dosiahneme kariérny rast? Vzdáme sa zábavy a viac sa sústredíme na prácu. Pouvažujte nad prísloviem: „Bez práce nie sú koláče.“ Jedna známa účtovníčka mi raz spomenula neoficiálne heslo v ich firme: „Komu chýba frajerka, maká ako úderka.“

Keď chceme dosiahnuť pozemské či nebeské ciele, musíme byť disciplinovaní. Mojžiš a Eliáš sa postili predtým, ako predstúpili pred Boha (*Ex* 34, 28; *1 Kr* 19, 8). I prorokyňa Anna sa pôstom pripravovala na príchod Mesiáša (*Lk* 2, 37). Aj Ježiš sa postil (*Mt* 4, 2), aj keď sa nepotreboval očistiť. Zaiste nám chcel byť príkladom. Vlastne počítal s tým, že ho budeme napodobňovať. „A keď sa postíte,“ povedal, „nebudte zamračení ako pokrytci“ (*Mt* 6, 16). Nepovedal „ak sa budete postiť“, ale „keď sa postíte“.

Cirkev od nás vyžaduje určitú disciplínu. Hodinu pred svätým prijímaním musíme dodržiavať sviatostný pôst. Je to malá obeta, no možno v nás vzbudí „sviatostný hlad“ - nielen hlad po sviatosti, ale aj hlad ako telesný znak duchovnej reality: túžby po jednote s Pánom. Práve preto sa postili apoštoli, keď sa pripravovali na službu Bohu (pozri *Sk* 13, 2 - 3).

Prísny pôst máme dodržiavať dva dni v roku: na Popolcovú stredu a na Veľký piatok. V tieto dni sa môžeme najesť do sýtosti len raz za deň. Táto porcia by objemovo nemala prevýšiť ďalšie dve porcie dopy, ktoré ešte môžeme v ten deň zjesť. V tieto dva dni

nesmieme jesť mäso. (Cirkev žiada, aby sme sa zdržiavali mäsa každý piatok v roku alebo ho nahradili iným pôstom.)

Ak to porovnáme s tým, čo si odriekame v iných oblastiach - v škole, v práci, v rodine či pri športe -, dovedna to nie je veľa. Naša vernosť v malom by mala byť indikátorom stálej vernosti, ktorú od nás Ježiš žiada. Na odriekanie by sme si mali navyknúť. Predovšetkým by sme sa mali zamerať na tie obety, ktoré urobia radosť druhým: prepnúť na program, ktorý by si radšej pozrela manželka, alebo nechať deťom posledný kus koláča.

Dobrovoľným sebazapieraním vraciame Bohu, čo mu patrí; a dosvedčujeme, že nám väčšmi záleží na duchovných dobrách. Aj tak sa všetky dobrá jedno po druhom pominú. Nie je pre nás oveľa lepšie, ak sa ich vzdáme dobrovoľne, z lásky? Ak sme na sebazapieranie navyknutí, potom možno nebudeme takí zatrpknutí, keď časom prideme o to, čo nás teší. Strácať budeme a nikto si od nás nebude pýtať povolenie. Katolícky spisovateľ Jorge Luis Borges napísal príbeh, ktorý symbolicky zobrazuje hranice zmyslového potešenia. Rozprávač, starý muž, sníva, že vychutnávame pozemských dobier je obmedzené nejakým osudovým číslom: „Vytiahneš číslo, ktoré zodpovedá džumbieru, a budeš žiť ďalej. Vytiahne číslo, ktoré zodpovedá jemnosti kryštálu, a budeš žiť o pár dní viac.”

Príde chvíľa, keď sa ocitneme zoči-voči smrti. Niektorí ľudia to berú pokojne, dokonca s radosťou, v očakávaní naplnenia a splnenia túžob. Iní sa boja, že veľa stratia.

Ak sa celý život pripravujeme na smrť, potom dáva zmysel Ježišova rada, aby sme robili denné sebazaprenia. „Aj vy ste teraz smutní; ale zasa vás uvidím a vaše srdce sa bude radovať. A vašu radosť vám nik nevezme” (*Jn 16, 22*).

„Keď sa postíte," hovorí Ježiš, „nebuďte zamračení". My, ktorí sa postíme, máme dôvod na radosť. Keď takto žijeme, buďme ako Kristus, ktorý bol dokonale slobodný, lebo nikto mu nemohol nič vziať. Dobrovoľne sa zriekol aj seba samého (*Jn 10, 17*).

Stačilo by ho napodobňovať. No my robíme viac. Máme účasť na jeho živote a Božom diele vykúpenia. Ovocie svojich sebazaprení môžeme venovať druhým ako prejav lásky. So svätým Pavlom môžeme povedať: „Teraz sa radujem v utrpeniach pre vás a na vlastnom tele dopĺňam to, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre jeho telo, ktorým je Cirkev" (*Kol 1, 24*).

Uvažujte v srdci

Už tu na zemi sa postime, modlime a budme milosrdní. Dávajme Bohu to, čo si môže vziať. Ak nám zlý duch vložil do mysle túžbu hromadiť pozemky a pozemské dobrá, pamätajme, že si ich neponecháme večne. Ak nás straší vyhnanstvom a útekem z vlasti, pamätajme, že sme boli zrodení pre šíry svet, nie ako strom, ktorý je zakorenený na jednom mieste. A kamkoľvek pôjdeme, Boh bude s nami.

Svätý Tomáš Morus, 16. storočie⁸⁷

⁸⁷ Svätý Tomáš Morus, citované podľa E. E. Reynolds: *The Heart of Thomas More*, str. 170 - 171.

VIL

Život v hojnosti

Spoved'

Boží ľud od nepamäti pristupoval k pokániu, uzdravovaniu a uzmierovaniu prostredníctvom vyznávania hriechov.⁸⁸ Prečítajte si prvé stránky Biblie. Už v nich sa Boh pýta Adama: „Kde si?“ Neskôr položil bratovrahovi Kainovi otázku: „Kde je tvoj brat?“ Všemohúci sa to nepýtal preto, že by nepoznal odpoveď. Vie o všetkom. Adam či Kain mu však boli niečo dlžní. Boh ich chcel otázkou povzbudiť, aby sa ku všetkému priznali. Chcel to kvôli nim, aby opäť mohli žiť v pravde. Žiaľ, nedočkal sa.

Prelistujte si celý Starý zákon. Prídete na to, že Boh naučil izraelský ľud vyznávať hriechy a robiť pokánie viacerými spôsobmi, a to obetami, obetami za hriech a zápalnými obetami. Museli sa naozaj usilovať, obeta bola drahá a krvavá. Kajúcnik musel kúpiť potrebné zviera, priniesť ho na oltár a zabiť ho vlastnými rukami. Zaručene však odchádzal s pokojom v duši, že sa vyznal z hriechu a urobil pokánie, ktoré Boh vyžadoval.

Ľudská túžba vyznať svoje hriechy príchodom Ježiša nevymizla. Vykonáva sa však jemnejším, ľahším a účinnejším spôsobom. Ježiš túto túžbu dokonale naplnil, keď v Cirkvi ustanovil kňazstvo a sviatosť zmierenia.

⁸⁸ Rozsiahlu úvahu o sviatosti zmierenia pozri v mojej knihe *Bože, buď milostivý* (Slovo medzi nami - redemptoristi, Bratislava 2006).

Spoveď možno vnímať mnohorako. Ako súdnu sieň s božským Sudcom. Ako zúčtovanie dlhov. Alebo ako liečenie, ako zdravotnú starostlivosť. Myslím, že to pomáha najväčšmi. Spoveď sa o našu dušu stará tak, ako sa lekári, dietetici, fyzioterapeuti a lekárnici starajú o naše telo.

Zamyslime sa nad tým, čo všetko podnikáme, aby sme svoje telo udržali schopné prevádzky. Chodíme na pravidelné prehliadky k všeobecnému lekárovi, k zubárovi, k očnému. A nikto nám nemusí pripomínať, aby sme si čistili zuby, sprchovali sa alebo si dali tabletku, keď nás niečo bolí. Je to pre naše dobro i pre dobro ľudí okolo nás. Ak by sme sa prestali sprchovať, v kancelárii by pri nás nikto nechcel sedieť.

Ak teda toľko času trávime starostlivosťou o telo, nemali by sme viac času venovať starostlivosti o dušu? Veď telo sa napokon skôr či neskôr poberie z tohto sveta, ale duša bude žiť naveky.

Navyše, rozhodnutie starať sa o svoj duchovný rast a hygienu bude mať nevídany vplyv na ľudí okolo nás. Nič nepomáha rodinnému životu a pracovnej morálke väčšmi ako čistá duša a rady skúseného spovedníka. Na druhej strane našim vzťahom a duševnému zdraviu nič neškodí viac ako bremeno hriechu a viny. Spoveď je bezplatná zdravotná starostlivosť, ako aj bezplatné životné poistenie! Kristus je božský Lekár; vždy nám vie zaručiť uzdravenie, čo ľudskí lekári nedokážu. Vlastne nám vie zaistiť nesmrteľnosť. Lekár, ktorý by to všetko vedel, by mal v čakárni dlhočizné rady. Obavy zo spovede môže premôcť len silnejšia viera v Ježiša Krista a v jeho moc.

Keď vás niečo bolí, idete k lekárovi. Možno k nemu ísť nechcete. Možno vám návštevy u lekára nie sú príjemné. Možno v sebe máte hlboko zakorenený strach z ambulancií. Musíte ho však prekonať, ak

potrebujete zafixovať zlomeninu nohy, zbaviť sa infekcie alebo zašiť krvácajúcu ranu. Účtovník alebo automechanik by vám asi nepomohli.

V novozákonnom obrade Boh sám slúži ako najvyšší kňaz. V tom sa líši od starozákonného. Zákonníci a farizeji sa právom Ježiša pýtali: „Kto môže okrem Boha odpúšťať hriechy" (*Mk 2, 7*)? Neverili, že Ježiš je Boží Syn. Iba Ježiš mohol oprávnenne povedať: „Synu, odpúšťajú sa ti hriechy" (*Mk 2, 5*).

Ježiš mal moc udeliť oprávnenie odpúšťať aj svojim vyvoleným kňazom, svojim apoštolom. V deň svojho zmŕtvychvstania to aj urobil: „Keď to povedal, dýchol na nich a hovoril im: ‚Prijmite Ducha Svätého. Komu odpustíte hriechy, budú mu odpustené, komu ich zadržíte, budú zadržané" (*Jn 20, 22 - 23*).

Ježiš teda dal svojim učeníkom väčšiu moc, ako mali kňazi Izraela. Rabíni sa o tejto starovekej kňazskej moci vyjadrovali ako o „zväzovaní a rozväzovaní" a Ježiš rovnakými slovami opísal, čo práve odovzdával apoštolom. Zviazať a rozviazať znamenalo pre rabínov prisúdiť človeku právo byť súčasťou vyvoleného ľudu alebo ho odtrhnúť od jeho života a bohoslužieb.

Ježiš priviedol starý úrad k naplneniu a dal mu nový rozmer. Jeho predstavitelia nemali vynášať už len čisto pozemské rozhodnutia. Pretože Cirkev získala podiel na moci vteleného Boha, jej moc sa rozšírila. „Veru, hovorím vám: Co zviažete na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažete na zemi, bude rozviazané v nebi" (*Mt 18, 18*). Cirkev teda môže odpúšťať hriechy v Božom mene. Môže znížiť trest za hriech alebo od neho oslobodiť.

To všetko však predpokladá vyznanie hriechov. Apoštoli mohli využiť svoju moc nad dušami, až keď počuli nahlas vyznávané hriechy. Inak by nevedeli, čo majú rozviazať alebo zviazať.

Apoštoli túto svoju moc využívali a prvým kresťanom kázali o vyznávaní hriechov. „Ale ak vyznávame svoje hriechy, on je verný a spravodlivý: odpustí nám hriechy a očistí nás od každej neprávosti" (*1 Jn* 1, 9). Svätý Pavol ďalej vysvetľuje, že „vyznávame ústami", nielen srdcom a mysľou (*Rim* 10, 10). Svoju misiu považoval za „službu zmierenia" (*2 Kor* 5, 18) - opäť toto poslanie vykonávali v Starom zákone jeruzalemskí kňazi, ktorí sprostredkúvali odpustenie hriechov prostredníctvom obety zmierenia v chráme.

Svätý Jakub sa spovedi venuje na konci rozpravy o sviatostných povinnostiach kňazov. Po grécky ich nazval *presbyterous*, čo doslovne znamená „starší", ale je koreňom slova *presbyter*, teda kňaz. Jakub povedal: „Je niekto z vás chorý? Nech si zavolá starších Cirkvi; a nech sa nad ním modlia a mažú ho olejom v Pánovom mene. Modlitba s vierou uzdraví chorého a Pán mu uľaví; a ak sa dopustil hriechov, odpustia sa mu. Vyznávajte si teda navzájom hriechy a modlite sa jeden za druhého, aby ste ozdraveli. Lebo veľa zmôže naliehavá modlitba spravodlivého" (*Jak* 5, 14 - 16).

Jakub celkom jasne dáva do súvislosti zvyk spovedať sa s uzdravujúcou službou kňaza. Kňazi sú liečiteľia. Keď sme fyzicky chorí, ideme za nimi, aby nás pomazali; a *preto* ich ešte túžobnejšie vyhľadávame, keď potrebujeme uzdravenie vo sviatosti zmierenia, keď našu dušu ťaží hriech.

Všimnite si, že svätý Jakub nepovzbudzuje zhromaždených, aby vyznávali svoje hriechy iba samotnému Ježišovi; ani im nehovorí, že sa majú spovedať v tichosti, v srdci. Môžu to urobiť pre svoje dobro. Nebudú však verní Božiemu slovu, ktoré ohlasoval svätý Jakub, kým nahlas nevyznajú svoje hriechy „druhému človeku", osobitne *presbyterovi*, kňazovi.

V ranej Cirkvi v tom mali jasno. Toto učenie nachádzame v *Didaché*, v najstaršom kresťanskom dokumente, ktorý máme okrem Písiem. V ňom čítame: „V cirkvi vyznávaj svoje priestupky a nepristupuj k svojej modlitbe s nečistým svedomím.“⁸⁹ V ďalšej kapitole sa hovorí, aká je spoveď dôležitá pred prijatím Oltárnej sviatosti: „Keď sa v Pánov deň (nedeľu) zhromaždíte, lámate chlieb a vzdávajte vďaky [po grécky *eucharistesate*], vopred vyznajúc svoje priestupky, aby vaša obeta bola čistá.“⁹⁰

Spoveď by mala byť vždy individuálna, ušná - čiže hovorená - a konkrétna. Cirkev schvaľuje spoločné kajúce pobožnosti, ale jasne stanovuje, že majú viesť každého veriaceho k individuálnej spovedi. Aj keď prijmete všeobecné rozhrešenie na bojisku, mali by ste ísť za kňazom hneď, ako paľba utíchne a budete v bezpečí.

Nie je to tak dávno, čo zbožní katolíci chodievali na svätú spoveď každý týždeň. Počas sobôt sa tvorili dlhé rady. Svätí nám odporúčajú, aby sme chodievali aspoň raz do mesiaca.

Prečo táto prax v posledných rokoch upadá a v niektorých farnostiach je možnosť vyspovedať sa „iba po telefonickom dohovore“? Poslední pápeži pripisujú tento úpadok tomu, že sme stratili zmysel pre hriech. Myslím si, že je to pravda. Žijeme v kultúre bez slabostí. Máme poistenie motoristov bez ohľadu na to, kto je vinníkom nehody. Máme rozvodové konania, v ktorých sa ani jednej strane neprisudzuje vina. Presviedčame sa, že „ja som v pohode, ty si v pohode“ bez ohľadu na to, čo si v živote vyberieme.⁹¹

⁸⁹ *DidachéA*, 14.

⁹⁰ ***Didaché 14,1.***

⁹¹ Thomas A. Harris: *I'm OK, you're OK.*

Pravdou však je, že v pohode nie sme, lebo všetci hrešíme a všetci znášame následky vlastných hriechov i hriechov iných. Sme teda vo vojnovom stave s Bohom, ktorý nás stvoril, i so svetom, ktorý pre nás vytvoril. Áno, Boh nás miluje takých, akí sme, ale miluje nás priveľmi na to, aby nás v tom nechal. Musíme zažiť jeho odpustenie, aby sme sa mohli uzdraviť a rásť, a potom sami odpúšťať.

Musíme opäť nadobudnúť zdravý zmysel pre hriech, aby sme mohli byť opäť duchovne zdraví.

Uvažujte v srdci

Je pre človeka lepšie, keď vyznáva svoje hriechy, ako keď si zatvrdí srdce.

Pápež svätý Klement L, 1. storočie⁹²

⁹² Svätý Klement Rímsky: *List Korint'anom* 51.

Odpustky

Predstavte si, že ste kamarátovi požičali tisíc eur. Krátko nato za vami prišiel so slovami: „Neuveríš, čo sa mi stalo. Bol som na nákupe a všetky peniaze som stratil. Vrátiť ti ich budem môcť najskôr za pol roka.“ Určite by medzi vami vzniklo napätie, možno by padli aj ostrejšie slová.

A teraz si predstavte, že sa zjaví váš dobrý priateľ a povie vám: „Modlil som sa za tvojho dlžníka... Odpusti mu, prosím, čo ti dlhuje.“ Ak pre váš rozpočet tisíc eur znamená to, čo pre mňa tisíc dolárov, asi by ste sa schuti zasmiali. Právom by ste tú žiadosť považovali za nespravodlivú.

Takto si niektorí ľudia vysvetľujú odpustky - ako odpustenie dlhov v duchovnej rovine. Odpustky však neznamenajú dlh odpustiť, ale *splatiť* ho. Akoby prišiel niekto a zaplatil vám tisíc eur namiesto kamaráta.

Kristus poveril Pannu Máriu a svätých, aby to urobili za nás. I od nás žiada, aby sme splatili dlh za druhých. I za tých, ktorí už zomreli a sú teraz v očistci.

Pri získaní odpustkov Cirkev čerpá z pokladu zásluh Krista a svätých - z pokladu, ktorý je nekonečný. Dáva nám ich, pričom predpokladá, že sme v stave milosti (že nemáme na svedomí ťažký hriech) a splnili sme ďalšie podmienky (spoveď, sväté prijímanie a modlitba na úmysel Svätého Otca). Odpustky môžu

byť úplné, pri ktorých sa odpúšťajú všetky tresty za hriechy, alebo čiastočné.

Odpustky sú také staré ako biblické náboženstvo, vždy boli jeho súčasťou. Svedectvo o nich prinášajú starovekí rabíni i cirkevní otcovia. Uvažujme o nich tak, ako sa píše v Starom zákone.

Abrahám bol spravodlivý muž. Žil vierou, ktorú prejavoval mnohými skutkami. Boh ho opakovane skúšal a on vždy verne poslúchol. V 22. kapitole *Knihy Genezis* ho čakala posledná skúška: Boh mu prikázal, aby obetoval svojho milovaného syna Izáka. Abrahám prejavil ochotu a išiel s Izákom na vrch Morja. Boh však Izáka ušetril a Abraháma odmenil prísľubom, že požehná jeho potomstvo.

Jeho potomkovia však o toto požehnanie prišli tým najstrašnejším spôsobom: uctievali zlaté teľa a klaňali sa mu ako modle. Spáchali nesmierne závažný hriech, nezmyselne prejavili nevďačnosť Bohu, ktorý ich len nedávno zázračne vyslobodil z egyptského otroctva. Za tento hriech si Izraeliti zaslúžili smrť.

Ako ich Mojžiš uchránil pred zaslúženým trestom? Tým, že sa dovoľával zásluh ich predkov. Povedal Pánovi: „Spomeň si na Abraháma, Izáka a Izraela, svojich služobníkov, ktorým si na seba samého prisahal a vyhlásil: „Rozmnožím vaše potomstvo ako hviezdy na nebi a celú túto zem, o ktorej som hovoril, dám vášmu potomstvu a budete ju mať navždy“ (*Ex 32, 13*)!

Mojžiš neprosil za Izraelitov preto, že boli jeho súčasníkmi, ale preto, že boli potomkami veľkých patriarchov. V tomto príbehu môžeme vidieť dočasné odpustenie hriechov. Boh sa chystá zničiť Izraelitov, ale neurobí to. Mojžiš sa za nich prihovára na základe pokladu zásluh, zásluh otcov.

Starovekí rabíni si tento príbeh nevedeli inak vysvetliť. Zásluhy im umožňovali zabezpečiť si Božie

milosrdenstvo i spravodlivosť zároveň. Rovnaký princíp uplatnili aj v príbehu o Noemovi, skrze ktorého spravodlivosť sa budúce generácie zachránili pred ničivými následkami potopy, i v príbehu o Dávidovi, ktorého dobrota uchránila jeho syna Šalamúna pred zaslúženou pohromou.

Cirkevní otcovia vnímali starozákonné príbehy ako len nejasné tiene toho, čo Boh Otec robí teraz skrze Krista. V Starom zákone zásluha prešla z Abraháma na Izáka a na Izraela a potom na všetkých jeho potomkov. Teraz prechádza z Otca skrze Syna v Duchu Svätom na Pannu Máriu, svätých, mučeníkov a aj na nás všetkých.

Žijeme v spoločenstve s inými. Platí to v poriadku prírody i v nadprirodzenom poriadku. Svätí nesú svoje bremená a aj my si musíme „niesť vzájomne bremená“ (*Gal6,2*). Svätý Pavol tomu rozumel, keď povedal: „Na vlastnom tele dopĺňam to, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre jeho telo, ktorým je Cirkev“ (*Kol 1, 24*).

Ježiš na kríži zvolal: „Je dokonané.“ Dokonalé dielo nášho vykúpenia sa naozaj skončilo. No v inom zmysle sa práve začalo - pretože v tej chvíli Kristus odovzdal svojho Ducha a skrze neho nám dal moc, aby sme mali podiel na jeho živote, smrti a zmŕtvychvstaní. Odovzdal nám všetko, na čo mal on právo. A tak na konci svojej pozemskej púte mohol povedať: „Je dokonané“ a zveriť svoje vykupiteľské dielo Duchu Svätému. Duch dáva svätým - a všetkým nám - to, čo Kristus získal svojím životom, smrťou a zmŕtvychvstaním.

Všetko je ako riadená ekonomika. Boh dal apoštolom a ich nasledovníkom, pápežovi a biskupom, moc zväzovať a rozväzovať (*Mt 16, 19; 18, 18*). Teraz teda Cirkev využíva moc, ktorú Mojžiš použil na vrchu Sinaj. Je to právo a povinnosť dovolávať sa zásluh svätých.

Cirkev tieto zásluhy rozdeľuje tak, že ich spája s určitými modlitbami, skutkami a obetami na budovanie

Kristovho tela. Sú rôznorodé: napríklad od nezjedenia jedného cukríka až po putovanie do Svätej zeme.

Keď Cirkev hovorí o odpustkoch, hovorí o nich v kontexte „plnosti dobier Božej rodiny“ (pozri nižšie). Chodte teda a získavajte odpustky. Získavajte ich aj pre iných - pre zomrelých. Môžete tak urobiť, lebo Boh je aj spravodlivý, aj milostivý, aj skutočne zhovievavý. Je naším Otcom. Všetko zariadil tak, aby aj nadprirodzený život bol rodinnou záležitosťou.

Uvažujte v srdci

„Z nepreskúmateľného a milostivého rozhodnutia Božej prozreteľnosti sú ľudia navzájom spojení nadprirodzeným putom, na základe ktorého hriech jedného škodí iným, podobne ako aj svätosť jedného prospieva iným. Takto si veriaci vzájomne pomáhajú dosiahnuť nadprirodzený cieľ. Očividným dôkazom tohto puta je samotný Adam, ktorého hriech prešiel na všetkých ľudí cestou odovzdávania života. Avšak najväčším a najdokonalejším princípom, základom a príkladom tohto nadprirodzeného puta je sám Kristus, s ktorým nás do spoločenstva povolal Boh...

Veriaci, ktorí nasledovali Krista, sa vždy usilovali navzájom si pomáhať na ceste k nebeskému Otcovi modlitbou, odovzdávaním duchovných dobier a kajúcnosťou. Čím vrúcnejšia láska ich podnecovala, tým ochotnejšie napodobňovali Krista v jeho utrpení, niesli svoje kríže ako zadosťučinenie za hriechy svoje i za hriechy iných s presvedčením, že môžu pomôcť svojim bratom získať spásu od milosrdného Boha Otca. Starodávna dogma o spoločenstve svätých

hovorí, že život každého Božieho dieťaťa je v Kristovi a skrze Krista podivuhodným putom spojený so životom všetkých bratov kresťanov v nadprirodzenej jednote Kristovho mystického tela akoby v jednej tajomnej osobe.

Takto vznikol „poklad Cirkvi"... Je to neko-
nečná a nevyčerateľná hodnota, ktorú majú u Boha zadosťučinenia a zásluhy Krista Pána obe-
tované za to, aby celé ľudstvo bolo oslobodené
od hriechu a dosiahlo spoločenstvo s Otcom; je
to sám Kristus Vykupiteľ, v ktorom sú a pretrvá-
vajú zadosťučinenia a zásluhy jeho vykúpenia. Do
tohto pokladu patrí okrem toho aj naozaj nesmier-
na, nezmerateľná a stále nová hodnota, ktorú ma-
jú pred Bohom modlitby a dobré skutky prebla-
hoslavenej Panny Márie a všetkých svätých, ktorí
kráčali v šľapajach Krista Pána vďaka jeho milos-
ti, a tak sa posvätili a dokončili dielo milé Otco-
vi; takže keď pracovali na vlastnej spáse, prispeli aj
k spáse svojich bratov v jednote tajomného tela.

„Pretože všetci, čo sú v Kristovi a majú je-
ho ducha, tvoria jednu Cirkev a sú s ním jed-
no" (pórov. Ef 4, 16)... Preto je nepochybne
trvalé puto lásky a hojná výmena všetkých do-
bier medzi veriacimi, ktorí už dosiahli nebes-
kú vlasť alebo odpykávajú [svoje] viny v očistci,
alebo ešte putujú na zemi. Nimi sa uzmiere Bo-
žia spravodlivosť, keď už za všetky hriechy celé-
ho mystického tela bude dané zadosťučinenie.
A Božie milosrdenstvo takto nakláňajú k odpúš-
ťaniu, aby sa úprimne kajúci hriešnik rýchlejšie
dostal k plnosti dobieh Božej rodiny."

Pápež Pavol VI., 20. storočie⁹³

⁹³ Pavol VI.: *Apokokkdkonštitikialndulgentiarum doctrina* 4 - 5, 1. 1.1967.

Orodovanie svätých

Apoštol Pavol sa nazval „prvý z hriešnikov“ (1 Tim 1, 15). Zároveň však vedel, že je svätý.

Pre svätého Pavla ako aj pre celú Katolícku cirkev sú „svätými“ všetci kresťania, pretože prijali krst. „Svätý“ znamená „zbožný človek“. Kresťania sa nimi nestávajú preto, čo sa naučili alebo urobili, ale preto, že v nich prebýva všemohúci Boh. Sme svätí, pretože sme chrámom Ducha Svätého - a v Pavlovom vnímaní sveta nič nie je na zemi svätejšie ako Boží chrám.

Takto sa začína *List svätého Pavla Kolosanom*: „Tým svätým a veriacim bratom v Kristovi, čo sú v Kolosách: Milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca. Vzdávame vďaka Bohu, Otcovi nášho Pána Ježiša Krista, vždy, keď sa za vás modlíme, lebo sme počuli o vašej viere v Krista Ježiša a o láske, akú máte k všetkým svätým..., aby ste mocou jeho slávy upevnení všetkou silou boli veľmi trpezliví a vytrvalí a s radosťou vzdávali vďaka Otcovi, ktorý vás urobil súcimi mať účasť na podiele svätých vo svetle“ (Kol 1,2- 12; kurzíva doplnená).

K zbožnosti - svätosti - sú jednoducho povolani všetci kresťania. Pavol v tomto krátkom úryvku rozlišuje aj medzi svätými na zemi (Kol 1, 2) a „svätými vo svetle“ (Kol 1, 12). Katolícka zbožnosť neskôr nazvala tých prvých „Cirkev bojujúca“ a tých druhých „Cirkev víťazná“. V *Liste Hebrejom* (12, 1) sa píše, že „oblak svedkov“ obklopuje bojujúcu Cirkev.

Svätých na zemi, ktorí majú rovnaké povolanie ako my, zahŕňame láskou. Svätým vo svetle vzdávame osobitnú úctu, ktorú nazývame uctievanie svätých. Boha uctieваме iným spôsobom. Úcta k svätým sa skôr podobá na hlbokú úctu k žijúcim rodičom a starým rodičom. Milujeme ich tak veľmi, že doma máme ich zarámované fotografie na čestnom mieste. Neváhame rodičov prosiť, aby sa za nás modlili; nečakajme a prosíme o príhovor aj našich zosnulých predkov vo viere.

Svätý Pavol žiadal o orodovanie svätých v Kolosách (pozri *Kol* 4, 3). Pretože ak máme účasť na živote a Božej prirodzenosti Ježiša Krista, máme účasť aj na jeho jedinečnom úrade, v ktorom je „jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi“ (*1 Tim* 2, 5). Svätý Pavol teda mohol žiadať, „aby sa konali prosby, modlitby a orodovania a vzdávali sa vďaky za všetkých ľudí“ (*1 Tim* 2, 1). A navyše mohol aj sľúbiť, že sa bude prihovárať za svätých v Kolosách: „Neprestávame sa za vás modliť“ (*Kol* 1, 9).

Na základe poznatkov Nového zákona si môžeme byť istí, že svätý Pavol neprestáva orodovať ani v súčasnosti. V *Knihe zjavenia* (6, 9 - 10) sa dozvedáme, že mučeníci v nebi vedia, čo sa odohráva na zemi, a volajú k Bohu, aby to napravil. Aj Ježiš v jednom z podobnstiev opisuje orodovanie v nebi (*Lk* 16, 27 - 28).

Prví kresťania zachovávali živú úctu k spoločenstvu svätých. Nebola to len úcta k predkom, pretože svätých nepovažovali za mŕtvych, stále boli prítomní medzi nimi. Svätí boli v Cirkvi na zemi viac prítomní, pretože žili v Božej prítomnosti. Neboli mŕtvi; vlastne boli živší ako Cirkev na zemi.

Zbožnosť raných kresťanov je zjavná zo stoviek archeologických nálezov, z impozantných umeleckých diel i z jednoduchých kresieb, z pamätníkov i z bežných vecí v domácnosti. Volanie Cirkvi na zemi

neprestáva vystupovať k svätým v nebi: „Orodujte za nás" a „Žehnajte nám".

Svätí v sláve vždy boli súčasťou veľkej rodiny Cirkvi. Kresťania, ktorí ich prežili, oslavujú výročie ich smrti ako „narodeniny". Mnohí z nich majú stále miesto v kalendári všeobecnej Cirkvi.

Vedec Peter Brown opakovane zdôrazňuje, že úctu k svätým nevyvolala náboženská poverčivosť „más". Nevyvinula sa z pohanstva. Pohanov vlastne desila kresťanská úcta k svätým a zavrhovali ju ako nemiestnu!

Najživšiu úctu k svätým prechovávali najvýznamnejší biblickí odborníci starovekého kresťanstva. Najvýrečnejšie o nej písali biblisti ako svätý Hieronym, svätý Augustín a svätý Ján Zlatoústý.

Hieronym si ich ctí natoľko, že nedefné popoludnia trávil v tmavých chodbách rímskych katakomb medzi pozostatkami mučeníkov.

Svätý Ján Zlatoústý v 4. storočí žasol nad tým, ako sa vplyvom kultu svätých náhle menia role. „Aj cisár..., ktorý sa oblieka do purpuru a trasie sa pred ním všetko, na čo kývne, často padá na tvár pri hrobe mučeníka a prosí o jeho orodovanie."⁹⁴ Ten svätec bol možno za pozemského života plebejcom alebo niekým bezvýznamným! Kto sa trasie teraz? Spomenul aj pokorné manželky, ktoré svätých úpenlivo prosili, aby im ochraňovali manželov, ktorí sa vydali na nebezpečné cesty.

Svätý Augustín často kázal o životoch svätých a v niekoľkých obširných spisoch bránil katolícku úctu k nim. Pováčšine reagoval na útoky manichejcov - heretikov, ktorí sa natoľko vzdialili od kresťanstva, že v skutočnosti boli viac pohana ako kresťania. Ich

⁹⁴ Svätý Ján Zlatoústý: *On All the Martyrs*, citované v *The Cult of the Saints*, str 247.

argumenty sa až nápadne podobajú na výroky novodobých odporcov katolíckej viery. „Modlitby mučeníkov nám pomáhajú," kázal. „Veď práve na ich sviatky si pripomínáme *vlastnú* svätosť... nemyslíme si, že ich slávime kvôli mučeníkom. Oni nepotrebnú naše slávnosti. Radujú sa s anjelmi v nebi. Majú z nás väčšiu radosť, keď ich napodobňujeme, ako keď ich oslavujeme" [kurzíva doplnená].⁹⁵

Opäť sa vo mne ozývajú slová svätého Pavla: „Napodobňujte ma, ako aj ja napodobňujem Krista" (1 Kor 11, 1). Uctievať svätého Pavla znamená oslavovať Krista, že sa jeho milosť zjavila v živote jeho rodiny na zemi. Svätý Pavol povedal: „Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus" (Gali, 20). Kristus naozaj žije vo všetkých svätých, čím sa ešte dokonalejšie stávajú podobnými Kristovi.

Kresťania so svätými prežívajú hlbokú spolupatričnosť, rodinné spoločenstvo. Svätý Pavlín z Noly, biskup zo štvrtého storočia, si za svojho patróna vybral svätého Félixa, mučeníka. V jednej básni ho oslovuje ako „ctený otec, večný orodovník, Félix, môj opatrovník, Félix, drahý priateľ Krista".⁹⁶

Počas celých kresťanských dejín sa veľa nezmenilo. Svätý Júda Tadeáš, svätý František z Assisi, svätý Anton Paduánsky, svätá Katarína Labouré, svätá Terézia z Lisieux, svätý Maximilian Kolbe, svätý Páter Pio - k obľúbeným svätcom sa už stáročia prihovárame rovnakými slovami.

Takýmto osobnostiam neváhame povedať: „Oroduj za nás!"

⁹⁵ Svätý Augustín: *Sermons* 325, 1.

⁹⁶ Svätý Pavlín z Noly: *Carmina* 21.

Uvažujte v srdci

Je pravda, že kresťania vzdávajú zbožnú úctu pamiatke mučeníkov. Má nás povzbudiť, aby sme ich napodobňovali a zároveň aby sme získali účasť na ich zásluhách a orodovanie v modlitbách. Oltáre však nestavíme mučeníkom, ale Bohu, hoci je to na ich *pamiatku*. Nik, kto slúži pri oltári postavenom nad hrobom svätca, nehovorí: „Prinášame ti obeť, Peter!“ ani „Pavol!“ ani „Cyprián!“ Obeta sa prináša na pamiatku korunovaných Bohom, ktorý korunoval ich mučeníctvo.

Na takomto mieste prechováame väčšie city a lásku voči tým, ktorí sú nám príkladom, i voči tomu, s ktorého pomocou môžeme ich príklad nasledovať. K mučeníkom pristupujeme s rovnakou nehou ako k svätým Božím mužom, ktorí ešte žijú, lebo vieme, že ich srdcia sú pripravené podstúpiť za pravdu evanjelia rovnaké utrpenie. Voči mučeníkom pociťujeme viac úcty, pretože vieme, že oni už svoj boj vyhrali. S veľkou dôverou môžeme chváliť víťazov v nebi, ako aj bojovníkov tu na zemi.

Opravdivá úcta k Bohu sa po grécky povie *latría* (v latinčine pre ňu neexistuje adekvátny výraz), ktorá v učení i v praxi prináleží iba Bohu. Súvisí s ňou aj prinášanie obety, ako vidíme v slove *idolatria*, čo znamená vzdávanie úcty idolom, modlám. Podobne nikdy neprinášame ani od nikoho nežiadame, aby prinášal obeť mučeníkovi, ani svätej duši, ani anjelovi. Každému, kto by upadol do tohto omylu, to vysvetľuje učenie buď prostredníctvom nápravy, alebo výstrahy. I samotné sväté bytosti, či už svätí

alebo anjeli, odmietajú prijať to, o čom vedia, že patrí iba Bohu. Dozvedáme sa o tom od Pavla i Barnabáša, keď im ľudia z Lykaónie chceli za učené zázraky obetovať ako bohom. Roztrhli si šaty a bránili ľudu, kričali na nich a presviedčali ich, že nie sú bohmi. Dosvedčujú to i anjeli v *Apokalypse*, kde sa dozvedáme, že anjel nedovolil, aby sa mu klaňali, a tomu, čo to robil, povedal: „Som spoluslužobník tvoj a tvojich bratov" (*Zjv* 19, 10).

Sv. Augustín, 4. storočie⁹⁷

⁹⁷ Svätý Augustín: *Odpoved' Faustovi* 20, 21; pozri tiež *Boží štát* 8, 27.

Putovanie

Do Ježišovho náboženského života nevyhnutne patrilo putovanie. Obetný kult v jeruzalemskom chráme bol stredobodom starovekého židovstva. Iný chrám neexistoval, tak ako neboli nijakí iní bohovia. Boh je jeden, preto mal iba jedno sväté mesto, ku ktorému zvolával putovať svoj ľud: „Trikrát do roka sa všetko z teba, čo je mužského rodu, ukáže pred tvárou Pána, tvojho Boha, na mieste, ktoré si vyvolí: na slávnosť Nekvasených chlebov, na slávnosť Týždňov a na slávnosť Stánkov" (*Dt 16, 16*; pozri aj *Ex 23, 17*). Mária a Jozef plnili tento rozkaz každý rok. O Ježišovom detstve sa dozvedáme iba z príbehu, ako Svätá rodina putovala do Jeruzalema, keď mal Ježiš dvanásť rokov. Túto povinnosť dodržiaval aj v dospelosti. Evanjelisti pravidelne spomínajú, ako putoval „do Jeruzalema" na sviatky (pozri *Jn 2, 13*; *5, 1*). Aj svätý Pavol robil povinné púte, dokonca aj po svojom obrátení: „Pavol sa totiž rozhodol obísť Efez..., lebo sa ponáhľal, aby bol na Turíce podľa možnosti už v Jeruzaleme" (*Sk 20, 16*).

Apoštolí napriek tomu predvídali, že príde deň, keď už budú takéto púte prežitkom. Svätý Pavol to naznačil, keď porovnával pozemské mesto s nebeským: „Ale Jeruzalem, ktorý je hore, to je tá slobodná, ktorá je našou matkou" (*Gal 4, 26*). V *Apokalypse* svätý Ján trikrát hovorí o „novom Jeruzaleme, ktorý

zostupuje z neba od môjho Otca" (Zjv 3, 12; pozri aj 21,2 a 21, 10).

„Nový Jeruzalem" teda nemá zemepisnú polohu, ale eucharistickú. Kresťania, ktorí chcú chváliť Boha, musia prísť na nový „vrch Sion a k mestu živého Boha, k nebeskému Jeruzalemu, k myriádám anjelov, k slávnostnému zhromaždeniu a k spoločenstvu prvorodených, ktorí sú zapísaní v nebi, k Bohu, sudcovi všetkých, k duchom spravodlivých, ktorí už dosiahli dokonalosť, k Ježišovi, prostredníkovi novej zmluvy, a k pokropeniu krvou, ktorá volá hlasnejšie ako Ábelova" (Hebr 12, 22 - 24). Nebeský Jeruzalem zostúpil na zem a je na dosah vo forme svätej omše.

Zničenie jeruzalemského chrámu v 70. roku po Kr. okrem iného prispelo k tomu, že otázka povinných pútí stratila význam. Cirkev od kresťanov nikdy nepožadovala, aby púte vykonávali, ako je to v Starom zákone a v moslimskom Koráne. Napriek tomu ich kresťania začali horlivo a dobrovoľne praktizovať.

Prví kresťania túžili navštíviť miesta, kde Ježiš žil. Svätý Meliton Sardský zašiel okolo roku 170 po Kr. na miesta, kde Ježiš trpel, a veľmi to ovplyvnilo jeho kázanie. Staroveký historik Euzébius opisuje biskupa z Kappadócie, ktorý išiel do Jeruzalema okolo roku 210, aby si uctil tieto posvätné miesta a preskúmal ich. V polovici štvrtého storočia sa známej púte do Svätej zeme zúčastnila svätá Helena, matka cisára Konštantína. Počas nej riadila archeologické vykopávky.

Jeruzalem stále priťahuje, pretože sú v ňom pamiatky na Pánovo utrpenie. Neputuje sa však len tam. Zbožní cestovatelia sa hrnú do Ríma, aby si uctili hroby svätých Petra a Pavla a pozreli si miesta, kde boli umučení. Pútnici sa vydávajú na cestu aj preto, aby uvideli žijúcich svätcov - a možno od nich aj získali radu. Svätý Anton Pustovník sa stal natoľko známy, že k svojmu

obydliu pritiahol davy. Mnohí z návštevníkov zostali žiť v jeho blízkosti ako pustovníci či mnísi. Pod jeho vplyvom vraj uprostred púšte vzniklo mesto.

Pútnikov priťahujú i ďalšie destinácie: miesta, kde sa zjavil Ježiš alebo Mária; miesta, ktoré sa preslávili v príbehoch svätých; pramene, studne a jazierka, kde sa udiali zázraky; miesta, kde sa uchovávali relikvie; neobvyčajne krásne chrámy a pozoruhodne sväté obrazy.

Dalo sa očakávať, že tradícia pútí, keďže nie je povinná ako u židov, po rozšírení kresťanstva upadne. Opak je však pravdou. Máme o nej množstvo záznamov už zo štvrtého storočia. V ďalších storočiach sa u kresťanov nadšenie pre putovanie len prehlbovalo.

Ešte zaujímavejšie je, že čoskoro sa púť stala hlavnou metaforou pre obyčajný pozemský život. Prví kresťania často hovorili o vyhnanstve a pútnikoch, ktorí sú na ceste domov. Svätý Augustín zobrazuje veriacich „ako pútnikov v pomínavosti“.⁹⁸ Učiteľský úrad často znázorňuje Cirkev ako „putujúci Boží ľud“; aj počas liturgie prosíme Pána, aby „vo viere a láske upevnil svoju Cirkev, putujúcu na zemi“.

Z modernej katolíckej mapy sveta sa dozvieme o mnohých miestach vhodných na putovanie. Najobľúbenejšími sú tradične Jeruzalem a Rím, ale mimoriadne populárne sú aj mariánske svätyne v Lurdoch a vo Fatime. Už od stredoveku zaplavujú pútnici Santiago de Compostela, katedrálu svätého Jakuba v Španielsku. Pápež Ján Pavol II. nazval pútnickú cestu do Santiaga symbolom života putujúcej Cirkvi na zemi, „vzorom, ako Cirkev putuje k nebeskému mestu“.⁹⁹ Povedal, že „je cestou modlitby a pokánia, lásky

⁹⁸ Svätý Augustín: *Boží štát* 19, 17.

⁹⁹ Ján Pavol II: Príhovor pútnikom v Santiago de Compostela, 19. august 1989.

a vzájomnej podpory; tiahne sa tam, kde sa viera zapisuje do dejín ľudstva a aj kultúru premieňa na niečo kresťanské. Na ceste do Santiaga rozprávajú o dobrodružnom putovaní kresťanov chrámy a opátstva, nemocnice a útulky. Na nej sa viera stáva životom, dejinami, kultúrou, láskou a prejavom milosrdenstva".

Pápež Ján Pavol II. si všimol, že ani jeden pútnik nejde sám - či už v skutočnosti alebo metaforicky. Všetkých nás sprevádza „tajomný pútnik do Emáuz" (pozri *Lk* 24, 15 - 35), ktorý nám vysvetľuje slovo a dáva sa nám spoznať pri lámaní chleba. Všetky tie veľké zázraky sa dejú vo svätej omši - vždy, keď zostupuje na zem nebeský Jeruzalem.

Keď chceme ísť na púť, nemusíme sa vybrať na druhý koniec sveta. Do skromných mariánskych svätýň sa z domu poväčšine poľahky dostaneme aj autom. Niektorí kresťania radi navštevujú blízke svätyne, diecézne katedrály alebo aj vlastný farský kostol, pričom sa pomodlia päť desiatkov ruženca cestou tam, päť desiatkov priamo na mieste a päť na ceste domov. Aj my môžeme putovať podobne ako v staroveku, navštíviť hroby známych svätcov alebo ísť si uctiť hroby našich predkov a učiteľov.

Púť považujeme za sväteninu: vonkajší znak vnútornej milosti. Pripomína nám, že pokým žijeme tu na zemi, putujeme a máme vytrvať na ceste k vznešnému cieľu.

Uvažujte v srdci

Paula vstúpila do Jeruzalema... A hoci prokonzul Palestíny a ich rodinný priateľ... jej dal k dispozícii svoje oficiálne sídlo, radšej sa rozhodla pre skromnú izbu. Popritom na každom

svätom mieste, ktoré navštívila, prejavovala takú veľkú rozcítenosť a nadšenie, že by sa od neho nevedela odlúčiť, keby nemala túžbu navštíviť ďalšie. Pred krížom sa v hlbkej úcte hodila na zem, akoby na ňom videla visieť Pána; a keď vstúpila do hrobu, kde došlo k zmŕtvychvstaniu, pobožkala kameň, ktorý anjel odvalil od vchodu do hrobu. Oduševnene sa ústami dotkla každého miesta, na ktorom ležalo Pánovo telo, ako keď vyprahnutý človek príde k vytúženej rieke. Celý Jeruzalem vie, koľko slz tam vyronila, koľko vzdychov vyslovila, koľko smútku vyplakala; a vie to aj Pán, ku ktorému sa modlila.

Svätý Hieronym, 4. storočie¹⁰⁰

¹⁰⁰ Svätý Hieronym: *Listy* 108, 9.

Božia prítomnosť

V starovekom svete u Židov bol chrám centrom života: bol ústrednou svätyňou židovstva v Jeruzaleme, miestom bohoslužby. Dal ho postaviť kráľ Šalamún, neskôr bol zničený a postavený nanovo. Potom ho na prelome letopočtov veľkolepo obnovili králi dynastie Herodesovcov. Židia mali len jeden chrám. Iba v ňom mohli prinášať obety; Boh ho určil ako miesto svojej prítomnosti. Iba toto jediné miesto na zemi sa mohlo skutočne nazývať svätým. Prebýval v ňom Boží Duch.

Je dôležité ujasniť si, že Židia neverili, že Boh je prítomný *iba* v chráme a nie je aj medzi ľuďmi. Vyznávali, že Boh je všade, podobne ako my dnes. Verili však aj v to, že v jeruzalemskom chráme a v jeho obradoch sa sprítomňuje pre ľud zvláštnym spôsobom. V chráme sa mohli očistiť od svetskej špiny a zakúsiť skutočnú Božiu prítomnosť.

Keď sa však Slovo stalo telom, chrám dosiahol svoju plnosť v Ježišovi Kristovi, keď za Boží chrám označil *svoje telo* (pozri *Jn 2, 19 - 21*). Takto bola forma a úloha jeruzalemskej stavby povýšená a dosiahla dokonalosť v Kristovom tele.

Navyše, Ježiš vyhlásil, že chrámom jeho tela je jeho ľud, Cirkev (pozri *Sk 9, 4*).

Toto zjavenie malo veľmi hlboký vplyv na svätého Pavla a stalo sa hlavnou témou jeho kázní. Cirkev

sa teda stala zvláštnym miestom Božej prítomnosti a centrom obety. „Neviete, že ste Boží chrám a že vo vás prebýva Boží Duch? Kto by teda Boží chrám zničil, toho Boh zničí. Lebo Boží chrám je svätý - a ním ste vy" (1 Kor 3, 16 - 17). A ešte: „Vy ste chrám živého Boha, ako hovorí Boh: „Budem v nich prebývať a medzi nimi chodiť, budem ich Bohom a oni budú mojim ľudom" (2 Kor 6, 16).

Božia prítomnosť a obrady očisťovania sa viac nevzťahovali len na jedno zemepisné miesto. Prestali byť výlučným privilegiom jedného etnika. Chrám už nemá steny. Je všeobecný - čiže *katolícky*.

Tento myšlienkový prúd pokračuje v *Liste Efezanom*, v ktorom nachádzame vlastnosti Cirkvi z *Vyznania viery* - je jedna, svätá, katolícka a apoštolská. Hovorí sa o nej ako o stavbe chrámu: „Teda už nie ste cudzinci ani prišelci, ale ste spoluobčania svätých a patríte do Božej rodiny. Ste postavení na základe apoštolov a prorokov; hlavným uholným kameňom je sám Kristus Ježiš. V ňom celá stavba pevne pospájaná rastie v svätý chrám v Pánovi, v ňom ste aj vy vbudovaní do *Božieho prístyku v Duchu*" (Ef2, 19 - 22, kurzíva doplnená).

Keď žijeme naplno v Cirkvi, stávame sa chrámom Božej prítomnosti. A predsa nás katolícka tradícia učí „cvičiť sa" vo viere v Božiu prítomnosť a robiť „úkony viery v Božiu prítomnosť" - vyzývať Boha jednoduchými modlitbami. Ak je v nás Boh vždy prítomný, prečo je to potrebné?

Je to kvôli nám, nie kvôli nemu! Veď Boh nie je džin, kvôli ktorému musíme pošúchať lampu, aby sa objavil. Nie, on je prítomný. Avšak nám to treba pripomínať.

Pouvažujte nad istou analógiou: Keď k nám príde na návštevu moja drahá mama, vedome sa veľmi

usilujem, aby som náhodou nepovedal niečo, o čom viem, že ju rozčuľuje. Skôr sa ju zámerne usilujem potešiť. Robím to preto, že si ju vážim a mám ju rád - a možno aj preto, že som nikdy nestratil tú detskú túžbičku potešiť rodičov, čo považujem za zdravý druh strachu a bázne.

Mamy nám, samozrejme, v tomto úsilí pomáhajú. Ak náhodou zabudneme, že sú nablízku, vedia sa pripomenúť: napríklad si odkašľú alebo im niečo vypadne z ruky.

Nebolo by úžasné takto citlivo vnímať aj Božiu prítomnosť? Kiež by sme sa tak veľmi usilovali robiť, čo sa mu páči, a vyhýbať sa tomu, čo nemá rád.

Žiaľ, Boh si kvôli nám nikdy neodkašle. Pozornosti sa dožaduje inými spôsobmi. Mnohé z nich zaznamenala katolícka tradícia. Kapitoly tejto knižky jednotlivu i spoločne môžeme vnímať ako cvičenie sa v prežívaní Božej prítomnosti.

Predovšetkým máme Pána lepšie spoznávať. Keď čítame Písmo a modlíme sa, rastieme v poznaní, ako Boh koná; vtedy začíname milovať, pretože nemôžeme milovať, čo nepoznáme.

Dá sa však urobiť ešte viac. Napríklad využiť aj určité špecifické metódy známe ako „modlitba Božej prítomnosti“.

Modlitbové knihy nám ponúkajú mnoho formálnych modlitieb, prostredníctvom ktorých vyznávame Božiu prítomnosť. Moja obľúbená začína slovami: „Pán môj a Boh môj. Pevne verím, že si tu, že ma vidíš, že ma počuješ. V hlbokej úcte sa ti klaniam...“ Stačilo by prvých päť slov. Preslávil sa nimi apoštol svätý Tomáš, keď spoznal zmŕtvychvstalého Pána (Jn 20, 28). Alebo stačí vysloviť meno Ježiš či použiť niektorú zo strelných modlitieb, o ktorých sme hovorili v dvanástej kapitole.

Dobrou pomôckou sú aj obrazy. Ak máme možnosť, zavesme si v práci na stenu kríž alebo svätý obraz. Ak to nie je možné, popremýšľajme, ako si inak pripomenúť Pánovu prítomnosť. Jeden môj priateľ si každé ráno urobí z dvoch kancelárskych spiniek krížik a dá si ho k telefónu. Prevažnú časť pracovnej doby telefonuje, a tak má na očiach ustavičný symbol Božej prítomnosti. Prví kresťania obišli pre nich v tej dobe nebezpečný znak kríža tým, že si na domy i dielne, na lampy i na bochníky chleba dávali znak ryby. Zaiste aj my prideme na to, ako si diskrétne pripomenúť Božiu prítomnosť.

Z rôznych tradícií, s ktorými ste sa stretli v tejto knižke, si určite vyberiete tie, ktoré pomôžu vám. Môžete si z nich vytvoriť akúsi postupnosť a rozložiť ich do celého dňa.

Božiu prítomnosť si chceme uvedomovať neustále. Naše úsilie modliť sa a spoznávať Boha je ako sadiť celý deň popínavé rastliny. Sú to chvíle, v ktorých všetku pozornosť venujeme Pánovi. Ak ich žijeme správne, začnú sa rozrastať. Zrazu si celý deň uvedomujeme, že Boh je s nami ako keď brečtan obopína a skrášľuje stenu starého domu.

Uvažujte v srdci

[Brat Vavrinec] na začiatku svojho noviciátu premýšľal v čase určenom na súkromnú modlitbu o Bohu. O jeho existencii sa chcel v mysli presvedčiť, do srdca si ju vtlačiť. Radšej sa oddal zbožným citom a svetlu viery než rozumovému štúdiu a komplikovaným mediaciám. Takto žil pomaly, ale isto v poznávaní a v Božej láske a rozhodol sa, že sa bude čo najväčšmi usilovať, aby neustále vnímal jeho

prítomnosť a ak to bude možné, aby na neho nikdy viac nezabudol.

Keď si pri modlitbe v mysli vzbudil hlboký cit k tomuto nekonečnému Bytiu, šiel za svojou prácou v kuchyni (pracoval ako kuchár); najskôr pouvažoval nad množstvom rozličných úloh, ktoré si vyžadovala jeho práca - čo, kedy a ako treba urobiť. Všetky prestávky, ako aj čas pred i po práci trávil v modlitbe.

Keď začal pracovať, povedal Bohu so synovskou dôverou: „O, môj Bože, ty si so mnou a ja sa teraz musím sústrediť na tieto vonkajšie veci v súlade s tvojimi prikázaniami. Prosím ťa, aby si mi dal milosť byť stále v tvojej prítomnosti; pomôž mi k tomu svojou pomocou, prijmi všetku moju prácu a všetky moje city.“

Počas práce pokračoval v priateľskom rozhovore so svojím Stvoriteľom, prosil ho o milosť a obetoval mu všetky svoje skutky. Po práci skúmal, nakoľko si splnil povinnosti; ak zistil, že dobre, ďakoval Bohu; ak zle, prosil o odpustenie; a bez toho, aby ho to odradilo, opäť sa sústredil a pokračoval v prežívaní Božej prítomnosti, akoby sa ani nevzdialil. „Takto," povedal, „keď som vstával zo svojich pádov a často si obnovoval vieru a lásku, prišiel som do stavu, v ktorom by bolo nemyslieť na Boha rovnako ťažké, ako bolo zo začiatku ťažké si na to zvyknúť.“

Brat Vavrinec považoval kráčanie v Božej prítomnosti za takú výhodu, že ho vrele odporúčal aj iným; svojím príkladom však dosiahol oveľa viac ako akýmkoľvek slovom. Pohľad na jeho tvár povznášal; zračila sa na nej príjemná a tichá zbožnosť, ktorá nezadržateľne priťahovala tých, čo ho pozorovali. Všimli si, že na

Boha pamätal a svoju myseľ upieral k nebu aj v tom najväčšom zhone v kuchyni. Nenáhlil sa ani sa bezcieľne nepotuloval, ale vždy s pokojom a s rozvahou v správnu chvíľu urobil, čo bolo treba. „Čas, keď pracujem," hovoril, „sa nelíši od času, keď sa modlím. Kým niekoľko ľudí sa razom dovoláva rozličných vecí, ja mám v sebe Boha a som taký pokojný, akoby som kľáčil pred svätostánkom."

Spomienky na brata Vavrinca
od anonymného autora, 17. storočie¹⁰¹

¹⁰¹ Brat Vavrinec: *Practice of the Presence of God*, Conversation 4 (upravené).

Almužny

Možno sa pýtate, čo má táto téma spoločné s modlitbou a nábožnosťou. Odpoveď je jednoduchá: všetko.

Predovšetkým to, že túžba dávať almužny vychádza prirodzene i nadprirodzene z modlitby. Čím sme bližšie k Ježišovi, tým viac ho spoznáваме a chceme ho nasledovať. On svojim nasledovníkom celkom jasne prikázal, aby boli milosrdní (*Lk* 12, 33; *Mt* 6, 2 - 4). Navyše, čím sme mu bližší, tým sa mu chceme väčšmi podobať; a on dal všetko, čo mal, vôbec nič si nenechal.

Obdarúvanie samotné je veľmi silnou modlitbou. V Biblii sa hovorí: „Dobrá je modlitba a pôst, almužna a spravodlivosť... Lepšie je dávať almužnu ako kopať zlaté poklady. Almužna vyslobodzuje zo smrti a očisťuje od každého hriechu. Tí, čo dávajú almužnu, budú prekypovať životom" (*Tob* 12, 8 - 9).

Prečo je milosrdenstvo lepšie ako modlitba i pôst? Pretože ich v sebe obsahuje a zároveň i presahuje. Dávať almužny znamená dávať Bohu. Znamená to, že nezískavame pre neho peniaze, ale on si v modlitbe získava našu myseľ i srdce. Ak sme skutočne milosrdní, prežívame pôst, pretože dávame zo svojho vnútra, až nás to bolí. Ježiš konštatoval, že chudobná vdova bola v porovnaní so všetkými bohatými dobrodincami najštedrejšia: „Lebo všetci dávali zo svojho nadbytku, ale

ona pri svojej chudobe dala všetko, čo mala, celé svoje živobytie" (Mk 12, 44).

Keď dávame almužny, čerpáme silu zo skutočnej modlitby. Bez modlitby sa to ľahko zmení len na ľudomilnosť: na príležitosť zviditeľniť sa a pohľadiť si ego.

Na druhej strane modlitba zo srdca nás vždy bude viesť k väčšej štedrosti. To platí najmä vtedy, ak sme účastní na omši. Čím sme zbožnejší, tým väčšími by sme mali vnímať povolanie dávať zo seba, dávať z hĺbky srdca. Dosvedčili to aj prví kresťania: nemôžeme tvoriť dobré spoločenstvo, ak si nevšímame chudobných. Uvažujte nad slovami svätého Jána Zlatoústeho zo štvrtého storočia: „Chceš si uctiť Kristovo telo? Neopovrhuj ním, keď je nahý. Ani si ho neuctievaj hodvábnymi rúchami, kým si ho nevšímaš vonku, kde trpí zimou a nahotou. Lebo ten, ktorý povedal: ‚Toto je moje telo‘ a slovom potvrdil skutočnosť, ten istý povedal: ‚Videli ste, že som hladný, a nenakŕmili ste ma‘ a: ‚Čokoľvek ste neurobili jednému z týchto najmenších, ani mne ste to neurobili‘... Veď čo je z toho, ak je Kristov stôl obťažovaný zlatými pohármi, a on sám hynie od hladu? Najprv nakŕm hladného, až potom z toho, čo vystane, ozdob jeho oltár.“¹⁰²

Ešte oveľa skôr okolo roku 107 po Kr. to rovnako dal do súvislostí svätý Ignác Antiochijský. Poznamenal vlastne, že nevšímavosť k chudobným a odmietanie Eucharistie je prejavom dvojnásobného bludárstva: „Nestarájú sa o dobročinnosť, ani o vdovy, ani o siroty, ani o postihnutých, ani o väzňov, ani o hladných, ani o smädných. Zdržiavajú sa Eucharistie a (spoločnej) modlitby, pretože nevyznávajú, že Eucharistia je telom nášho Spasiteľa Ježiša Krista.“¹⁰³

¹⁰² Svätý Ján Zlatoústý: *Homílie na Evanjelium podľa Matúša* 50, 3 - 4.

¹⁰³ Svätý Ignác Antiochijský: *List Smyrňanom* 7.

A aby sme si nemysleli, že požiadavky kresťanského života sa odvtedy zmenili, musíme si všímať príklad katolíkov, ktorí žijú okolo nás. Niektorí z nich žijú vo vašej farnosti a možno niekde podávajú polievku bezdomovcom - vy ich však vidíte v prvom rade každý deň na omši.

Títo všetci hrdinsky dávajú a občas si ich prácu niekto všimne. Dorothy Day, zakladateľka Katolíckeho robotníckeho hnutia, bola znamenitým príkladom eucharistického rozdávania sa. Robert Ellsberg o nej povedal: „Verila v skutočnú prítomnosť Krista v premenenom chlebe a víne na oltári. Verila aj, že Kristus je skutočne prítomný v chudobných. náš postoj k chudobným teda preverí, do akej miery je naša úcta k Bohu opravdivá. Ako môžeme milovať Boha, ktorého sme nevideli, ak nemilujeme blížneho, ktorého vidíme? Vieme prejaviť lásku k hladnému inak ako tým, že mu dáme jesť? Chudobní sú Ježišom a čo urobíte pre nich, urobíte pre neho - v tom spočíva ich tajomstvo.“¹⁰⁴

Eucharistia je kľúčom k civilizácii lásky. Chráni nás pred pomýlenou láskavosťou a príjemnou ľudomilnosťou, pretože nám dáva milosť obetovať sa tak ako Ježiš. Úplne ako on. Eucharistia nás chráni aj pred mesiášskym komplexom, pretože skrze Oltárnu sviatosť v nás pôsobí skutočný Mesiáš.

Tento fenomén si všimli a zdokumentovali aj nekatolíci. Anglikánsky vedec Gregory Dix označil za „dokázateľný historický fakt, že ‚vznešené‘ učenie o tejto sviatosti vždy sprevádzalo citlivejšie svedomie voči podmienkam, v akých sa nachádzali Kristovi chudobní“.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Robert Ellsberg: Príhovor na sympóziu Univerzity v New Yorku na počesť storočnice Dorothy Day, 8. november 1997, archivované na www.catholicworker.org.

¹⁰⁵ Gregory Dix: *The Shape of the Liturgy*.

Sociológ Robert Bellah, člen Episkopálnej cirkvi, neskôr poznamenal, že americká spoločnosť má poslednú veľkú nádej v eucharistickej zbožnosti katolíkov. „Kultúrny kód, ktorý musíme zmeniť," povedal, „siahla hlbšie ako do ideologickej či politickej analýzy; má svoje korene... v náboženskej predstavivosti... Verím, že v tejto chvíli je potrebné, aby sme vytvorili nový kultúrny kód, v ktorom oveľa väčší význam pripíšeme sviatostnému životu... najmä Eucharistii... Vo chvíli, keď sa stávame členmi jeden druhého, nielenže máme účasť na Eucharistii, ale sa ňou vlastne stávame; nezištnou láskou voči celému svetu završujeme, 'čo chýba Kristovmu utrpeniu', ako hovorí svätý Pavol v *Liste Kolosanom*.¹⁰⁶

Pápež Pavol VI. sa kedysi opýtal: „Chcete mier?" A v očakávaní kladnej odpovede odvetil: „Pracujte na spravodlivosti." Položme si teda otázku: „Chceme spravodlivosť?" Nás i prvých kresťanov k nej povoláva oltár. Nasledujúci výrok uvádzam aj v inej kapitole, ale neuškodí, ak ho tu zopakujem. Práve preto pretrval najmenej od tretieho storočia: „Vdovy a siroty majte v úcte ako oltárnu obeť."

To vyvoláva niekoľko praktických otázok. Napríklad koľko by sme mali dávať? Niektorí svedomito odvádzajú desiatok - čiže dávajú na dobročinné ciele jednu desatinu nezdaneného príjmu. To je chvályhodné. Nie je to však Božie nariadenie; a niekomu sa to v určitom období môže zdať málo. Keď iní potrebujú viac, mali by sme byť štedrejší. Inokedy zase nemúsime mať na rozdávanie ani tú desatinu.

Sme teda tam, kde sme začali: pri modlitbe, pred oltárom. Ak sa pozeráme na Pána v Eucharistii - ktorý

¹⁰⁶ Robert N. Bellah: Religion and the Shape of National Culture, in *America*, 31. júl/7, august 1999, str. 9 - 14.

sa pre nás zriekol seba samého, nič si nenechal pre seba - a úprimne mu povieme, že dávame toľko, koľko vládžeme, potom asi dávame toľko, koľko by sme mali. Ak nie, asi by sme to mali prehodnotiť.

Uvažujte v srdci

Kristus chápal, že máme veľký hlad po Bohu..., že sme boli stvorení, aby sme ho milovali. Preto sa stal Chlebom života a povedal: „Ak nebudete jesť moje telo a piť moju krv, nebudete žiť, nebudete milovať, nebudete slúžiť.“

Zároveň nám chce dať príležitosť, aby sme lásku k nemu prejavili živými skutkami. Je hladný nielen po chlebe, ale aj po láske. Je nahý, no nechýba mu len oblečenie, ale aj chápanie lásky, dôstojnosť, ľudská dôstojnosť. Stal sa bezdomovcom, no nechýba mu len miestečko niekde v rohu izby, ale aj naša hlboká úprimná láska k iným. A toto je Eucharistia. Toto je Ježiš, živý Chlieb, ktorý prišiel lámať s tebou a so mnou.

Blahoslavená Matka Terézia z Kalkaty,
20. storočie¹⁰⁷

¹⁰⁷ Blahoslavená Matka Terézia z Kalkaty, citované v David Scott: *A Revolution of Love: The Meaning of Mother Teresa*, str. 88.

VIII.

Láska môjho života

Úcta k Najsvätejšej Trojici

My kresťania máme často sklon vnímať Najsvätejšiu Trojicu ako interpunkčné znamienko. Vzáyname ju na začiatku a na konci modlitby, keď sa prežívame. Alebo sa na záver pomodlíme trojičné *Sláva Otcu*. Medzitým sa však príliš nezaobráame jedným Bohom, ktorý je v troch osobách. V čom môže byť problém? Toto tajomstvo je prihlboké na pochopenie, tak prečo by sme sa ním mali zaoberať?

Spomínam si, ako raz jedna katechétku požiadala žiakov, aby jej vysvetlili, čo je to *tajomstvo*. Jeden chlapec dvihol ruku a odvetil: „Nóóó, je to niečo, čomu musíme veriť, aj keď vieme, že to nie je pravda.“

Iste pochopíme, že chlapec to mal dopletené, nemôžeme s ním súhlasiť. Vieme totiž, že tajomstvo Trojice je pravdivé. Vlastne je najpravdivejšie zo všetkého, čo poznáme. Trojica nie je len veľké písmeno na začiatku modlitby a bodka na jej konci. Trojica je obsah, materiál, subjekt i objekt našej modlitby. Pouvažujte nad tým, čo o nej hovorí *Katechizmus Katolíckej cirkvi*.

Tajomstvo Najsvätejšej Trojice je ústredným tajomstvom kresťanskej viery a kresťanského života. Je to tajomstvo Boha, aký je sám v sebe. Toto tajomstvo je teda prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré ich osvetľuje.

Je najzákladnejším a najpodstatnejším učením v „hierarchii právd“ viery. „Celé dejiny spásy sú dejinami cesty a spôsobu, akým sa pravý a jediný Boh, Otec, Syn a Duch Svätý, zjavuje ľudom, a keď sa odvrátia od hriechu, zmieruje a spája ich so sebou.“ (KKC 234)

Trojica je príčinou všetkého, ústrednou realitou každej cirkevnej slávnosti, zdrojom všetkých ostatných tajomstiev a celej zbožnosti. Všetky sviatosti a celá katolícka liturgia sa točia okolo Najsvätejšej Trojice.

Prečo sa teda okolo nej len nesmelo obšmietame alebo sa ňou zaoberáme len formálne?

Domnievam sa, že hlavný problém spočíva v tom, ako vnímame „tajomstvo“. O tajomstvách uvažujeme takmer matematicky: sú také záhadné, také protirečivé, že ich vôbec nemožno vyriešiť. Učenie o Trojici si naozaj zdanlivo protirečí. Hovorí sa v ňom, že tri sa rovná jednej, hoci vieme, že to tak nie je. Buď tomu veríme, alebo nemáme právo volať sa kresťanmi. A tak súhlasíme a začneme sa modliť.

Tajomstvo však nie je matematika. Radšej o ňom uvažujme ako o manželstve alebo o akomkoľvek inom hlbokom ľudskom vzťahu. Svojho partnera možno nikdy „neprekukneme“, ale určite ho môžeme väčšími milovať, spoznávať i chápať.

Trojica je láskyplný vzťah, ktorý - ako dúfame - budeme spoznávať celú večnosť v nebi. Ak nerastieme v láske k tomuto tajomstvu, nijako sa nepribližujeme k nebu. Potom je naša viera povrchná. Uniká nám, čo sa to vlastne v „dejinách spásy“ udialo, že sa zjavil trojjediný Boh.

Boh Otec poslal Syna, aby sme mohli prijať Duha. Prečo to urobil? Pamätajme si: Boh sa stal jedným z nás, aby sme sa my mohli stať ním. Vzal na seba

našu prirodzenosť, aby sme my mohli prijať tú jeho. Nebo znamená mať podiel, spoločenstvo, do ktorého sme vstúpili už pri krste.

Slovo *Trojica* sa v Písme nenachádza. Tento teologický pojem zaviedli kresťania, aby opísali realitu v srdci Božieho zjavenia. *Evanjelium svätého Matúša* sa končí Ježišovým prikázaním, aby apoštoli krstili „v mene Otca i Syna i Ducha Svätého" (*Mt* 28, 19). V tejto tajupnej vete sa hovorí o jednom „mene", ale v skutočnosti sa vymenúvajú tri osoby. Svätý Pavol si osvojil rovnaké tajomstvo, keď vyslovuje požehnanie, ktoré teraz používame na začiatku svätej omše: „Milosť nášho Pána Ježiša Krista a láska Boha Otca i spoločenstvo Ducha Svätého nech sú s vami všetkými" (*2 Kor* 13, 14).

Pre svätého Pavla je trojičným tajomstvom vlastne každý aspekt kresťanského náboženstva. Napríklad modlitba. Pavol začína premisou, ktorú potvrdzuje skúsenosť, aspoň v mojom prípade: „Nevieme ani to, za čo sa máme modliť, ako treba" (*Rim* 8, 26). Je to naozaj problém: chceme sa rozprávať s Bohom, ktorý je úplne iný ako my. Ako máme nájsť spoločnú reč? Kde máme začať?

Spoločnú reč máme, pretože Boh nám ju dal vo svojom večnom Slove. Modlíme sa zvnútra Krista a v sile jeho Ducha. Vlastne „sám Duch sa prihovára za nás nevysloviteľnými vzdychmi" (*Rim* 8, 26). Kresťanská modlitba sama osebe dosvedčuje život, ktorý sme pri krste získali: „Sám Duch spolu s našim duchom dosvedčuje, že sme Božie deti" (*Rim* 8, 16). Podľa svätého Pavla teraz žijeme „v Kristovi" (*Rim* 8, 1), môžeme sa teda prihovárať Otcovi v plnosti pravdy v Duchu Syna. Môžeme ho volať „*Abbat Otče!*", myslieť to úprimne a pravdivo.

Do života Trojice sme pozvaní aj počas pozemského života. Nemusíme čakať, kým sa dostaneme do

neba. Nebo zostúpilo k nám - hoci stále čakáme na deň dovŕšenia, keď budeme ako Boh, keď ho budeme vidieť takého, aký je (pozri *1 Jn 3, 2*). Celá modlitba je teda trojičná, nielen jej začiatok alebo koniec.

Podľa svätého Pavla je trojičná aj celá morálka, pretože každý náš skutok by mal vyjadrovať spoločenstvo s Bohom. Každé kresťanské uvažovanie o akejkoľvek náboženskej otázke by malo mať svoj základ v Trojici, hoci sa často len predpokladá a výslovne sa o nej nezmiňujeme.

Pri modlitbe však hovoríme o Trojici celý čas, nielen vtedy, keď sa prežehnávame alebo sa modlíme Sláva Otcu.

I na omši by nám toto tajomstvo mali pripomínať mnohé modlitby. Omša samotná je trojičnou modlitbou: klaniam sa v Duchu, zjednocujeme sa so Synom, keď sa obetuje Otcovi. Zehnáme sa znamením kríža a prijímame požehnanie svätého Pavla. Trikrát opakujeme napríklad *Pane, zmiluj sa, Svätý* a trojité *Amen* na konci eucharistickej modlitby. *Zmiluj sa* a *Svätý* neopakujeme iba preto, aby sme ich zdôraznili. Nepriamo nimi vzývame Trojicu. A otvorene ju vzývame inými omšovými modlitbami, napríklad v *Sláva Bohu na výsostiach* a v Nicejsko-carihradskom vyznaní viery.

Aj naše kresťanské povolanie je trojičné. Trojica je tajomstvom v centre našej viery a Boh túži, aby bola podstatou nášho života. Pre nás je však ťažké začať vôbec rozjímať o jeho vnútornom živote. Uľahčuje nám to skutočnosť, že sa stal kvôli nám človekom.

Ako inak môžeme hlbšie vniknúť do tohto tajomstva? Pápež Ján Pavol II. odporúchal, aby sme o ňom začali uvažovať ako o vzťahu, ktorý veľmi dobre poznáme: ako o tajomstve rodinného života. „Prvotný vzor rodiny treba hľadať v Bohu samotnom, v trojičnom

tajomstve jeho života. Božské ‚My‘ je večným vzorom ľudského ‚my‘, najmä toho ‚my‘, ktoré vytvorili muž a žena stvorení na Boží obraz a podobu."¹⁰⁸ Ten istý pápež to stručnejšie vyjadril takto: „Boh vo svojom najhlbšom tajomstve nie je samotár, ale rodina, pretože má v sebe otcovstvo, synovstvo i podstatu rodiny: lásku."¹⁰⁹ Boha a jeho večnú rodinu začneme spoznávať v rozjímaní o tom, aká by mala byť rodina pozemská.

Sme stvorení pre lásku. Keď prežívame lásku v rodinnom živote, zakusujeme - hoci len čiastočne - obraz väčšej slávy, ktorá bude v nebi. Tej slávy, ktorú teraz hlásame v modlitbe: „Sláva Otcu i Synu i Duchu Svätému, ako bolo na počiatku, tak nech je i teraz i vždycky i na veky vekov. Amen!"

Uvažujte v srdci

Pre nás nevšimavých ľudí všetky tri osoby Najsvätejšej Trojice sú v jednej osobe tak, ako keď sú na jednom tele namaľované tri tváre - aspoň tak sa to zobrazuje na maľbách. Preto máme veľký strach, akoby tajomstvo ani neexistovalo, akoby sa nik neodvážil naň čo i len pomyslieť. Pretože rozum sa zdráha, má strach, že ak by o tej pravde zapochyboval, stratil by niečo hodnotné.

[Vo videní] uzrela som tri vzdialené osoby, môžeme sa na ne pozerať a rozprávať sa s nimi. Potom som zbadala, že iba Syn mal ľudskú podobu, skrze ktorú bolo vidieť pravdu o Trojici.

¹⁰⁸ Ján Pavol II.: *List rodinám* 6, 2. 2. 1994.

¹⁰⁹ Ján Pavol II.: *Puebla: Pút'viery*, citované podľa Scott Hahn: *Otec, čo plníšľuby*, str. 36.

Osoby sa vzájomne milovali, rozprávali a poznali... Pre túto veľkú pravdu som ochotná zomrieť aj tisíckrát. Vo všetkých troch osobách je iba jedna vôľa, jedna sila a jedna moc, a to tak, že jeden bez druhého nemôžu nič urobiť.

Svätá Terézia z Avily, 17. storočie¹¹⁰

¹¹⁰ Svätá Terézia z Avily, citácia z Kirean Kavanaugh: *Terézia z Avily: Cesta modlitby*, str. 102.

Ruženec

Hľa, od tejto chvíle blahoslaviť ma budú všetky pokolenia" (*Lk* 1, 48).

Keď sa modlíme ruženec, plní sa toto proroctvo aspoň päťdesiatkrát. Pannu Máriu „blahoslavíme“ inšpirovanými slovami Svätého písma.¹¹¹ Oslovujeme ju pozdravom anjela Gabriela: „Zdravas', milosti plná, Pán s tebou" (*Lk* 1, 28). Jej výnimočnosť potvrdzujeme slovami príbuznej Alžbety: „Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod tvojho života" (*Lk* 1, 42). Je radosť opakovať tieto slová, pretože sú významovo bohaté a umocňujú ich evanjeliové udalosti, o ktorých rozjímame.

Ruženec je meditatívna modlitba overená časom. Odporúčali ju pápeži v priebehu storočí, denne sa ju modlili svätí. Majú ju radi robotníci, deti, tí, čo pravidelne dochádzajú za prácou, i vedeckí géniovia. V obľube ju mal aj významný chemik, biológ a lekár Louis Pasteur.

Pri modlitbe ruženca opakujeme určité modlitby a pritom rozjímame nad konkrétnymi udalosťami („tajomstvami“) z Ježišovho a Máriinho života. Po každom zdravase posúvame zrnká ruženca zoskupené do

¹¹¹ Podrobnejšie o katolíckom mariánskom učení a mariánskej zbožnosti pozri moju knihu *Kto si, Mária?* (Slovo medzi nami - redemptoristi, Bratislava 2006).

desiatkov. Ruženec má podobne ako ďalšie modlitby viacero podôb. Napríklad ruženec siedmich rán pozostáva zo siedmich tajomstiev po siedmich zrnkách. Niektorí ľudia sa na záver modlia „Zdravas', Kráľovná", iní Loretánske litánie a ďalšie modlitby za pápeža. A nájdu sa aj takí, čo mariánsky maratón ukončia všetkými vyššie spomenutými modlitbami! Líši sa aj etnicky: napríklad zbožní Nemci majú zvyk vložiť za každý *Zdravas'* improvizované tajomstvo. Napríklad keď rozjímajú o ukrižovaní, modlia sa: „Požehnaný je plod života tvojho Ježiš, ktorý zomrel za naše hriechy."

Cirkev oficiálne uznala dvadsať „tajomstiev" vhodných na rozjímanie. Všetky by sme si mali vyhľadať v Písme, aby sme o nich mohli hlbšie rozjímať: päť radostných tajomstiev (Zvestovanie, Navštívenie, Narodenie, Obetovanie a Nájdenie v chráme); päť tajomstiev svetla (Krst Pána Ježiša, Svadba v Káne, Zvestovanie kráľovstva, Premenenie na vrchu Tábor a Ustanovenie Eucharistie pri Poslednej večeri); päť bolestných tajomstiev (Potenie krvou, Bičovanie, Korunovanie trnám, Nesenie kríža a Ukrižovanie); a päť slávnostných tajomstiev (Zmŕtvychvstanie, Vystúpenie do neba, Zoslanie Ducha Svätého, Nanebovzatie a Korunovanie Panny Márie). Pápež Ján Pavol II. navrhol, aby každá päťica tajomstiev prislúchala konkrétnemu dňu v týždni: radostné na pondelok a sobotu, svetla na štvrtok, bolestné na utorok a piatok a slávnostné na stredu a nedeľu. Existujú aj „neoficiálne" ružence, ktoré vznikli príležitostne, ako sa šírila biblická či mariánska zbožnosť. Za tie roky som už videl mnohé - eucharistické tajomstvá, tajomstvá uzdravenia, tajomstvá Cirkvi. Ešte som sa nestretol s takými, ktoré by sa mi nepáčili, ale osobne sa modlievam základných dvadsať.

Z ľudského hľadiska ruženec *zaberá*, pretože si vyžaduje celého človeka. Musíme rozprávať i počúvať. Premýšľať i precitovať. Do modlitby zapájame aj bruš-
ká prstov, citlivé orgány hmatu. Keď sa modlíme pred
svätým obrazom, obohacujeme rozjímanie o ďalší
zmyslový zážitok. Zmŕtvychvstalý Pán posilňuje vieru
svojich učeníkov takto: „Pozrite na moje ruky a nohy,
že som to ja! Dotknite sa ma a presvedčte sa" (*Lk* 24,
39). Nám nestačí len to, že ho počujeme - nehovoriac
o tom, že jeho slovo len čítame. Chceme ho vnímať
všetkými zmyslami.

Umožňuje nám to vďaka láske svojej matky. V Pís-
me sa objavuje ako prvá z učeníkov. Keď pohanía zďa-
leka prichádzajú, aby našli Ježiša, nachádzajú „dieťa
s Máriou, jeho matkou" (*Mt* 2, 11). Keď si všimne, že
ľudia potrebujú pomoc, oroduje za nich (*Jn* 2, 3). Keď
Ježiš opustený priateľmi zomiera na kríži, ona ostáva
s ním; a Ježiš ju zverí „apoštolovi, ktorého miloval"
(čiže mne i tebe) slovami: „Hľa, tvoja matka" (*Jn* 19,
27). Takto nám pomáha rozjímať jej vlastným jedineč-
ným spôsobom. Ako jeho matka - ako svedok celého
jeho života, ale aj ako naša Matka, ktorú nám Ježiš dal.
Miluje nás materinskou láskou.

S Máriou sledujeme, ako sa odvíjajú udalosti našej
spásy. Ruženec prežívame všetkými zmyslami. Ľudia
sa často dostanú do úzkych, keď sa priveľmi sústre-
dia na to, ako naraz zvládnuť rozličné prvky: odrie-
kať modlitby, preberať zrnká ruženca a sústredene
premýšľať nad udalosťami evanjelia, pričom sa chcú
presne držať historických faktov.

Nie. Ruženec najlepšie funguje, keď zabudneme na
náhamu - keď prestaneme robiť veľa vecí naraz a ako
deti si vychutnanie chvíle so svojou Matkou. Najlep-
šie sa odreagujeme samotnou modlitbou ruženca! Kar-
dinál Joseph Ratzinger predtým, ako sa stal pápežom

Benediktom XVI., povedal v rozhovore jednému novinárovi: „Opakovanie znamená istý spôsob ukolísania do rytmu pokoja. Nestáva sa mi často, že by som s napätím sledoval a racionálne si uvedomoval každé slovo, ale naopak, dávam sa unášať rytmom opakovania, pravidelnosti. O to viac, že tie slová nie sú bez významu. Prinášajú mi veľké obrazy a predstavy, predovšetkým postavu Panny Márie - a skrze ňu zakaždým aj postavu Pána Ježiša.“¹¹²

Na takomto odriekaní nie je nič zbytočné. Modliť sa takýmto spôsobom znamená potešiť nášho Pána, ktorý svojim učeníkom povedal: „Keď sa modlíte, nehovorte veľa ako pohanovia“ (*Mt* 6, 7). Na druhej strane, opravdivých kresťanov neomrzí opakovať ruženecové modlitby, pretože naplňujú.

Najvhodnejšie je modliť sa ruženec v kruhu rodiny. Páter Patrick Peyton povedal: „Rodina, ktorá sa spolu modlí, spolu zostáva.“ Pápež Ján Pavol II. neúnavne podporoval rodinný ruženec. Preblahoslavenej Panne dal aj titul „Kráľovná rodiny“, ktorý pripojil na koniec najpopulárnejších mariánskych litánií. Mária sa zo všetkých týchto iniciatív určite teší. Matka Terezia z Kalkaty po hrôzostrašnom videní Kalvárie napísala, že Mária ju uistila: „Neboj sa. Nauč ich modliť sa ruženec - rodinný ruženec - a všetko bude dobré.“¹¹³

V rušnej domácnosti nie je jednoduché vtesnať ruženec do nabitého programu. Aj u nás bolo v jednom období takmer nemožné zastihnúť doma všetkých športovo orientovaných tínedžerov naraz. A tak sme sa zariadili podľa možností. Zamerali sme sa na čas, keď sme boli spolu takmer vždy - počas večere -

¹¹² Kardinál Joseph Ratzinger: *Boh a svet*, str. 259.

¹¹³ Matka Tereza: *Pod', buď' Mojím svetlom*, Kapucíni na Slovensku, Minor, Bratislava 2009, str. 127.

a ukončili sme ju desiatkom ruženca. Brali sme to ako „zálohu" na rodinný ruženec, až kým sa nebudeme vedieť lepšie zorganizovať.

Hoci je rodinný ruženec veľmi silnou milosťou, každý ho prežíva individuálne. Ľudia prijímajú určité modlitby rozlične, podobne ako sa líšia aj v ďalších veciach. Platí to aj o pápežoch. Pápež Ján Pavol II. bol známy tým, že sa každý deň modlil mnohé desiatky ruženca. Pápež Benedikt XVI. vyznal, že niekedy je pre neho priveľa rozjímať nad viac ako tromi desiatkami. Musí modlitbu prerušiť.

Nie všetci budeme prežívať ruženec natoľko emotívne. Niektorí z nás sa nevedia sústrediť napriek tomu, že upútava všetky zmysly.

Dopustili by sme sa však pýchy, ak by sme takúto modlitbu odmietli len preto, že sa ju nemodlíme dokonale. Keď boli naše deti veľmi malé, často ku mne prišli s „umeleckými dielami", ktoré boli v skutočnosti len čmáranice. Mne však pripadali ako majstrovské dielo - boli prejavom lásky. O čo by som bol v živote ukrátený, keby všetky moje deti v štyroch rokoch prestali maľovať len preto, že nevedia namaľovať *Monu Lisu*.

Pre Boha i preblahoslavenú Pannu je vzácné každé naše úsilie. Keď zotrývame v modlitbe ruženca, podobáme sa deťom (pozri *Mt* 18, 3), Máriiným deťom, deťom nebeského Otca.

Blahoslavený pápež Ján XXIII., Máriin milovaný syn, mal vynikajúcu radu pre ľudí, ktorých znechucovalo, že sa nevedia počas ruženca sústrediť. Títo ľudia to vzdali s tým, že sa ruženec radšej nebudú modliť vôbec, ako by sa ho mali modliť zle. Opravil ich slovami, že „zlý ruženec" je ten, ktorý sme sa nepomodlili.

Uvažujte v srdci

Napriek mariánskemu charakteru je ruženec kristocentrickou modlitbou. Vážnosťou jednotlivých častí zahŕňa vo svojej celistvosti hĺbku celého evanjeliového posolstva a je akoby jeho súhrnom. Je ozvenou Máriinej modlitby, stále sa opakujúceho Magnifikatu za dielo vykupiteľského vtelenia, ktoré sa začalo v jej panenskom lone. S ružencom vstupuje kresťanský ľud do Máriinej školy, aby sa tu dal voviesť do kontemplácie krásy Kristovej tváre a zakúšania hĺbky jeho lásky. Prostredníctvom ruženca získavajú veriaci množstvo milostí, ako keby ju prijímali priamo z rúk Vykupiteľovej matky.

Pápež Ján Pavol II., 20. storočie¹¹⁴

¹¹⁴ Ján Pavol II: Apoštolský list *Rosarium Mariâe Virginis* 1, 16. 10. 2002.

Škapuliare a agnušky

Agnušky boli súčasťou katolíckeho života už od prvých storočí Cirkvi. Archeológovia objavili veľa osobných ozdôb, z nich najpopulárnejší je kríž. Niektoré sú samostatné, iné sú vtlačené do medailónikov. Medailóniky preblahoslavenej Panny Márie boli obľúbené od nepamäti, muzeálne vzorky siahajú do staroveku. Veriacich oddávna zdobili aj vyobrazenia svätcov. V ranej Cirkvi v Egypte mali v úcte najmä svätého Menasa. Bol pochovaný pri prameni, ktorý sa preslávil svojou zázračnou vodou. Jeho obraz sa objavil na pútnických symboloch až vo Francúzsku!¹¹⁵

V priebehu storočí narastal počet svätcov, ktorých podobizne sa objavovali na agnuškoch. Pozrite si, čo ponúka katolícky obchod s náboženskými predmetmi a podľa počtu medailónikov konkrétneho svätca odhadnete, ako je „žiadaný“. Niektorí sa nemenia: svätý Jozef, svätý Júda, svätý Benedikt, svätý Krištof, svätá Terézia, páter Pio.

Nosíme aj škapuliare. Tieto látkové predmety sa nosia na pleciach a ako medailóniky majú veľa rôznych podôb. Až tak veľa, že by sme o nich mohli napísať osobitnú knihu. Radšej však ako príklad uvediem ten,

¹¹⁵ Svätý Menas by dnes bol prakticky neznámy, nebyť Ikony priateľstva z Taizé, ktorá je reprodukciou ikony Krista a svätého Menasa zo 6. storočia. Originál sa nachádza v Louvri.

čo nosím aj ja, pretože je najrozšírenejší. Je to hnedý škapuliar Panny Márie. A okrem toho práve o ňom som aj najväčšmi meditoval.

Škapuliar vyjadruje záväzok žiť kontemplatívne. Vyvinul sa z mníšskeho habitu, z oblečenia, ktoré charakterizovalo iný spôsob života. V staroveku bol škapuliar veľký vrchný odev, ktorý chránil tuniku mníchov pri práci. Zvyčajne bol vlnený, zakrýval plecيا a splýval dole pozdĺž tuniky, takže vyzeral takmer ako kríž. Jeho názov¹¹⁶ pochádza z latinského slova *scapula*, čo znamená plece. Časom sa stal škapuliar najcharakteristickejším mníšskym oblečením.

I laici postupne začali hľadať spôsoby, ako by mohli mať účasť na milostiach prameniacych z mníšskeho života. Nežijeme v klauzúre za múrmi kláštora, ale aj uprostred sveta túžime žiť kontemplatívne. Preto praktizujeme určité modlitby a meditácie a prispôbujeme si ich svojmu pracovnému životu. Niektorí ľudia sa napríklad modlia Liturgiu hodín.

Malý škapuliar je znamením, že máme účasť na zvätenom živote rehoľných bratov a sestier. Nie je taký veľký ako celý škapuliar. Konkrétne prostredníctvom hnedého škapuliara mám podiel na zásluhách a dobrých skutkoch karmelitánskeho rádu.

Hnedý škapuliar sa skladá z dvoch malých štvorcov hnedej látky, jedna sa nosí na hrudi a druhá na chrbte. Sú spojené dvoma retiazkami alebo stužkami. Keď som sa rozhodol, že budem nosiť škapuliar, požiadal som kňaza, aby ho požehnal a aby mi ho „odovzdal“ modlitbou určenou na tento účel. Takto ma prijal do karmelitánskeho rádu (hoci jeho nosenie si nevyžaduje zloženie sľubov ani osobné zvätenie či

¹¹⁶ Podrobnejšie o dejinách škapuliara napr. na <http://ocds.sk/spirit/skapuliar.htm>.

doživotnú vernosť). Obrad môže vykonať ktorýkoľvek kňaz alebo diakon.

Od začiatku som vedel, aké má tento zvyk hlboké biblické korene. Počiatky karmelitánskeho rádu siahajú k starozákonným prorokom Eliášovi a Elizeovi, ktorí žili v ústraní na odľahlom vrchu Karmel v hornatej krajine Samárii (pozri *1 Kr 18*, 19 a *2 Kr 2*, 25; 4, 25). Samotný hnedý škapuliar pripomína „Eliášov plášť“, ktorý si zobral a používal Elizeus (pozri *2 Kr 12*, 14).

Aj svätý Ján Krstiteľ, posledný z prorokov, nosil charakteristický chatrný odev - hrubý plášť z ľavej srsťi (*Mt 3*, 4) - a žil ako pustovník na púšti. Chodil teda „s Eliášovým duchom a mocou“ (*Lk 1*, 17). Ježiš ho s Eliášom výslovne stotožnil (*Mk 9*, 13).

Dávni kresťania čítali Písmo a túžili žiť ako proroci. Niektorí boli povolaní putovať do Svätej zeme a žiť ako pustovníci na vrchu Karmel. To boli začiatky karmelitánskeho rádu.

Ja nežijem natoľko neobyčajne či hrdinsky. Vlastne sa ukrývam - v premávke na diaľnici; v kancelárii, ktorú okupujem niekoľko hodín denne; uprostred detí, ktoré sa každý večer schádzajú k stolu. Môj život je skrytý rovnako ako hnedý škapuliar, ktorý nosím pod tričkom. To však neznamená, že nie je skutočný. Všetky bežné veci mi pripomínajú, že som súčasťou *duchovnej rodiny*, ktorá pretrváva už niekoľko storočí, jej deti sú roztrúsené po celej zemi a majú spoločné určité ciele a zvyky.

Rád karmelitánov vždy pestoval osobitnú a intenzívnu úctu k preblahoslavenej Panne Márii a práve jej podobizeň sa na hnedom škapuliari objavuje najčastejšie. Hovorí sa, že v 13. storočí sa zjavila istému karmelitánovi, svätému Šimonovi Stockovi, ktorý býval v bútľavom strome, a povedala mu, že tí, ktorí zomrú „oblečení do tohto rúcha, nikdy neokúsia večný oheň“.

Pápež Ján Pavol II. povedal, že škapuliar má moc, pretože je to „habit“ v každom zmysle slova, odev i vzor dobrej viery a dobrého správania. Ak ho verne nosíme, sme verní karmelskému životu Eliáša, Elizea i Jána, Ježiša a Márie.

Vždy, keď si ho po osprchovaní dávam, vedome sa rozhodujem, že budem žiť životným štýlom, ktorý je nebeský už teraz. Bolo by možné, aby som sa napokon do neba nedostal? A nič nie je čudné na tom, že mnohí ľudia škapuliar každý deň pobožkajú, keď si ho dávajú.

Svätá Terézia z Lisieux povedala: „Aká som šťastná, že máte na sebe svätý škapuliar! Je to istý znak predurčenia, a či tak nie ste ešte užšie spojená s Vašími sestričkami na Karmeli?“¹¹⁷

Opäť zdôrazňujem, že existuje ešte mnoho iných škapuliarov. Benediktínsky, dominikánsky, premonštrátsky. Od roku 1910 sa katolíkom povolilo nosiť namiesto plátenného škapuliara medailónik. Mnohí ho teda nosia. Na jednej strane je podobizeň Ježišovho Najsvätejšieho Srdca a na druhej strane obraz Panny Márie.

Uvažujte v srdci

V znaku škapuliara sa odzrkadľuje účinná syntéza mariánskej spirituality, ktorá oživuje nábožnosť veriacich a robí ich vnímavými na láskyplnú prítomnosť Panny a Matky v ich živote. Škapuliar je v podstate „habitom“. Kto ho prijíma, pridružuje sa viac či menej dôverne

¹¹⁷ Svätá Terézia z Lisieux: *Listy* (Lúč, Bratislava 1999), List Celine, str. 229.

ku karmelitánskemu rádu, zasvätenému službe Panne Márii pre dobro celej Cirkvi. Kto sa odeje do škapuliara, prichádza vlastne do zeme Karmel, aby „požíval jej ovocie a všetky jej dobrá“ (pórov. *Jer 2, 7*) a zakúsil Máriinu *nz/±yú* materskú prítomnosť; pritom sa každodenne usiluje o to, aby si vnútorne obliekol Ježiša Krista a zjavoval ho svetu ako toho, kto žije v nás, pre dobro Cirkvi a celého ľudstva.

Škapuliar nám teda pripomína dve pravdy: na jednej strane ustavičnú ochranu Najsvätejšej Panny, a to nielen počas našej životnej púte, ale aj vo chvíli prechodu do plnosti večnej slávy; na druhej strane vedomie, že úcta k Panne Márii sa nemôže obmedzovať na modlitby a pobožnosti na jej počesť pri niektorých príležitostiach, ale musí vytvárať „odev“ (habitus), to znamená musí sa stať trvalým postojom nášho kresťanského spôsobu života, prepojeného modlitbou a vnútorným životom prostredníctvom častej účasti na sviatostiach a prostredníctvom konania skutkov duchovného a telesného milosrdenstva. Tak sa škapuliar stane znakom „zmluvy“ a vzájomného spoločenstva medzi Máriou a veriacimi. Škapuliar predstavuje konkrétne dar, ktorý Ježiš na kríži zveril Jánovi a v ňom nám všetkým, ako aj dar, ktorý dal svojej Matke, keď jej zveril svojho milovaného apoštola i nás všetkých, a tak ju ustanovil za našu duchovnú Matku.

Pápež Ján Pavol II., 20. storočie¹¹⁸

¹¹⁸ Ján Pavol II.: *Posolstvokarmelitánskejrodine*, 25. 3. 2001, citované podľa <http://ocds.sk/spirit/listpope.htm>.

Meditatívna modlitba

Niekedy sa divím, koľko katolíkov odrádza od meditatívnej modlitby jej tajuplný a odstrašujúci názov. Vyvoláva predstavu človeka so zatvorenými očami a s prstami na spánkoch, ktorý hýbe predmetmi vzdialenými šesť metrov.

V skutočnosti je skromnejšia a tichšia. Svätá Terézia z Avily ju opísala „ako dôverný priateľský styk, v ktorom sa často zdržiavame sami s tým, o ktorom vieme, že nás miluje”.¹¹⁹

V istom zmysle je každá modlitba „meditatívna”, pretože by sme mali premýšľať vždy, keď sa modlíme: či už na omši, pri ruženci alebo pri deviatniku a podobne. Svätý Ján Damascénsky modlitbu definoval ako „pozdvihnutie mysle k Bohu”.

Jeden druh modlitby však zdôrazňuje predovšetkým naše duševné schopnosti, v tichom a dôvernom rozhovore obracia myseľ k Bohu. Práve takáto modlitba sa v kresťanskej tradícii nazýva meditatívnou – rozjímovou.

„Pánovo zmýšľanie” (1 Kor 2, 16) nadobúdame, keď sme v jeho blízkosti, keď sa s ním pokojne a dôverne rozprávame. Vieme to z vlastnej skúsenosti. Všetkých nás ovplyvnili priatelia, učitelia, rodičia. Vo všeobecnosti

¹¹⁹ Svätá Terézia z Avily: *Kniha môjho života* 8, 5, citované podľa KKC 2709.

platí, že čím viac času sme s nimi prežili v tichom osobnom rozhovore, tým väčší bol ich *vpływ*.

Postupne však prichádzame na to, že k tichému rozhovoru dochádza spontánne len zriedkakedy. Život ubieha v zhone a v ruchu. Aby sme sa dostali k rozhovoru, musíme o ne dbať a niekedy ich aj plánovať.

Rovnako to platí aj o rozhovore s Bohom. Podobne ako v manželstve či v priateľstve, ak chcú mať partneri k sebe blízko, je nevyhnutné, aby sa rozprávali.

Na rozjímavú modlitbu si musíme stanoviť čas. Našli by ste si pol hodiny? Svätý František Saleský povedal, že ak nemáme čas modliť sa polhodinu, mali by sme sa modliť celú hodinu! Mnohí duchovní spisovatelia považujú dvadsať minút denne za úplné minimum. Len začať rozhovor trvá niekoľko minút. A istý čas by sme mali Božie slovo v našej duši aj „počúvať“.

Je vhodné, ak si určíme čas a miesto, kde nám to dobre pôjde. Niektorým ľuďom najlepšie vyhovuje skoré ráno, prv, než sa pustia do bežných starostí. Niektorí sa zase ráno nevedia prebrať a *ožívajú* až neskôr. Iba vy viete, kedy vám najlepšie vyhovuje modliť sa.

Najlepšie miesto na modlitbu je v kostole pred svätostánkom. Ak sa tam však dostať nedá, mali by sme si nájsť dajaké tiché miesto, kde nás nebude nik rušiť. (Vypnite si mobil.)

Najvhodnejšie je začať „úkonom viery v Božiu prítomnosť“, krátkou modlitbou k Bohu: „Pán môj a Boh môj, pevne verím, že si tu prítomný, že ma vidíš, že ma počuješ.“ Takto sa na neho takpovediac „pozeráme z tváre do tváre“. Celý rozhovor potom prebieha spontánnejšie.

O čom by sme sa s ním mali rozprávať? O hocičom. O tom, čo sme prežili. O priateľoch. O rodičoch - o deťoch, o rodičoch, o partnerovi. Myslite na každého osobitne a rozprávajte, čo vás pri nich trápí.

Proste Boha, aby ich požehnal. Pýtajte sa, čo máte robiť, aby ste im lepšie slúžili. Pri meditatívnej modlitbe by sme nemali Bohu odrapotať len svoje úmysly. Je však potrebné, aby sme sa zdôverili aj s tým, čo nás trápi.

Je nutné, aby sme sa naučili aj odmlčať sa a počúvať. Prijímať Božie slovo do svojej duše a pritom vedieť, že si nemusíme uvedomovať, že sa nám prihovára, si už vyžaduje vieru a vedomé úsilie. Dušou neprijímame veci tak ako zmyslami či rozumom. Avšak môžeme si byť istí, že Boh odpovedá, aj keď to možno nebudeme vnímať. Možno až po rokoch si uvedomíme, čo sa vtedy pri modlitbe odohrало.

Pri rozjímavej modlitbe narážame na prekážky a ťažkosti. Napríklad často prekonávame vlastnú nesústredenosť. Nemalo by nás to však odradiť. Modlíme sa za to, čo nás rozptyľuje. Veď možno ide práve o to, čo nás naozaj trápi, čoho sa nevieme striasť, keď opúšťame pracovisko či odchádzame z domu. Mali by sme to odovzdať Pánovi a prosiť ho o svetlo.

Niekedy nás však môžu miasť myšlienky, ktoré nás znepokojujú: napríklad nečisté túžby alebo spomienky. Keď však opäť budeme volať k Bohu o pomoc a vytrvalosť, získame v tomto boji veľa milostí. Preblessená Panna Mária nám môže byť veľkou pomocnicou. Chce, aby sme zvíťazili.

Ak prežívame suchopárne obdobie, ak nemáme Pánovi čo povedať, aj s tým sa mu zdôverme a pýtajme sa, čo tým chce dosiahnuť. Môžeme si otvoriť Bibliu alebo nejakú duchovnú knižku a z nich pri modlitbe vychádzajme. Každý riadok dajme Bohu a prosme ho o svetlo. Takto to robila svätá Terézia, ktorá prežívala obdobie suchopárnosti viac ako desaťročie.

Alebo ak cítime Boží dotyk a nemáme potrebu rozprávať, môžeme meditovať podobne ako jeden

z farníkov svätého Jána Vianneya, ktorý dlhé hodiny sedával pred svätostánkom. Vysvetlil to takto: „Pozerám sa na neho a on sa pozerá na mňa.“

V istom zmysle musíme každú modlitbu premeniť na rozjímavú. To platí aj o spievaní hymnov! Svätý Pavol povedal: „Co teda? Budem sa modliť duchom, budem sa modliť aj myslou. Budem spievať duchom, budem spievať aj myslou" (1 Kor 14, 15). Čas na rozhovor s Bohom si musíme vyhraďať každý deň. Na jej názve nezáleží, nie je ničím exotickým ani ničím ezoterickým - je to jednoducho základná, elementárna, rozjímavá modlitba.

Uvažujte v srdci

Rozjímavou modlitbou je... premýšľať o tom, čo hovoríme, a chápať to, uvedomovať si, ku komu sa obraciame, kto sme my, ktorí hovoríme k takému veľkému Bohu. Rozjímavá modlitba znamená zaoberať sa týmito myšlienkami a im podobnými, napríklad ako málo sme pre neho vykonali a ako mu máme slúžiť. Nemyslíte si, že je to nejaké nezrozumiteľné bľabotanie, ani nedopustíte, aby vás jej názov vystrašil.

Keď odriekame *Otčenáš* alebo *Zdravas*, *Mária* alebo, ak chcete, akúkoľvek inú modlitbu, vtedy je to ústna modlitba. Ak ju však nespojité s rozjímavou modlitbou, podobá sa rozladenej hudbe, takže niekedy ani poriadne nevyslovujete jednotlivé prosby.

Svätá Terézia z Avily, 16. storočie¹²⁰

¹²⁰ Svätá Terézia z Avily: *Cesta k dokonalosti* 25, 3.

Úcta pred svätostánkom

Niektoré gestá nám dávajú pečať katolíkov. Jedným z nich je pokľaknutie. To krátke zohnutie jedného kolena sa v bežnom živote veľmi neobjavuje. Katolíci ho však robia akoby inštinktívne. Je takmer pavlovské. Raz som videl, ako do divadla vošli seminaristi a prv, než sa usadili do hľadiska, si niektorí z nich svedomito pokľakli a takmer okamžite sa začervenali.

Boh im určite odpustí nadmieru dobrých zvykov. Do kostí, nervov a svalov majú vpísanú hlbokú pravdu: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami. A my sme uvideli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodený Syn" (*Jn* 1, 14). V gréckom texte Jánovho evanjelia sa hovorí, že Božie Slovo „svätostánkovalo“ medzi nami. Postavilo si tu svoj stan.

Prví kresťania sa z toho tešili rovnako ako po mnohých rokoch seminaristi z divadla. Keď kňaz vyslovil slová premenenia, chlieb a víno sa úplne a natrvalo zmenili na telo a krv Ježiša Krista. Bolo by prejavom nevery povedať, že jeho prítomnosť je čisto symbolická. Išlo by o herézu, keby sme tvrdili, že trvá iba počas liturgie. Svätý Justín, mučeník, ktorý žil v Ríme okolo roku 150, svedčil o Ježišovej stálej prítomnosti v Eucharistii. Podľa jeho slov diakoni po skončení omše nosili sviatosť chorým a nevládnym. Tertulián, ktorý písal o generáciu neskôr v severnej Afrike, zase dosvedčil, že kresťania počas prenasledovania uchová-

vali sviatosť vo svojich domoch a preukazovali jej najvyššiu možnú úctu. Čoskoro nato Hypolit Rímsky napísal, že je potrebné uchovávať Eucharistiu v pevnej, nerozbitnej nádobe.

V krajinách od Ríma až po severnú Afriku uchovávanie Eucharistie a úcta k nej boli od prvopočiatkov charakteristickými znakmi života Cirkvi. Keď kresťanstvo dostalo slobodu, cirkevní otcovia zanechali ešte viac záznamov. Napríklad dozvedáme sa, že svätý Bazil (v polovici štvrtého storočia) používal svätostánok v tvare holubice, ktorý sa vznášal nad oltárom. O pár rokov neskôr svätý Pavlín z talianskej Noly opísal výklenok vybudovaný v novopostavenom kostole, ktorý väčšmi pripomína dnešné svätostánky.

Vedeli to, čo aj my dnes: Ježiš je skutočne prítomný v Oltárnej sviatosti - telom, krvou, dušou i božstvom. Tá prítomnosť je trvalá. Ak je trvalá, mala by byť uznaná skutkami. Musí byť uctená. Pretože je napísané: „Ako že žijem, hovorí Pán, pred o mnou sa zohne každé koleno" (*Rim* 14, 11). Ako povedal svätý Pavol, ak sa má „na meno Ježiš [zohnúť] každé koleno v nebi, na zemi i v podsvetí" (*Flp* 2, 10, kurzíva vložená), o čo viac by sa malo zohnúť pred jeho telesnou prítomnosťou!

V súčasnosti sa premenené hostie v kostoloch uchovávajú v takzvaných svätostánkoch. Pripomínajú verš *Ján* 1, 14 a zároveň prenosný stánok, v ktorom sa zjavoval Boh, ktorý používali starovekí Izraeliti. Podľa cirkevného práva by svätostánok mal byť „nepohnutelný, zhotovený z pevného nepriehľadného materiálu a tak uzavretý, aby sa čo najviac vylúčilo nebezpečenstvo zneuctenia". Svätostánok by mal byť „v takej časti kostola alebo kaplnky, ktorá je význačná, viditeľná, dôstojne vyzdobená, vhodná na modlitbu".¹²¹

¹²¹ CIC 938 (www.rcc.sk).

Z toho je zrejmé, že Cirkev chce, aby bol svätostánok miestom Božej úcty.

Robíme teda to, čo sa od nás očakáva. Keď prechádzame okolo svätostánku, vždy pred ním zohneme koleno.¹²² Môžeme urobiť aj viac, teda mali by sme. Okrem toho, že pravidelne chodíme na omšu, môžeme sa zastaviť v kostole a krátko *navštíviť* Ježiša v Najsvätejšej sviatosti. Ak sú s nami aj mladí ľudia, môžeme využiť príležitosť a poučiť ich. Takto ich učinne a v tichosti oboznámime s učením o trvalej prítomnosti Ježiša v Eucharistii - a určite si to lepšie zapamätajú, aj sa dozvedia viac ako zo stoviek katechizmov. Návšteva nemusí byť dlhá. Pozdravíť Ježiša a v tichosti sa pomodliť - na to stačí pár minút.

Katolíci preukazujú úctu aj oltárom v kostoloch. Keď okolo nich prechádzame, zastavíme sa a mierne sa ukloníme hlavou alebo trupom. Naučil nás to jednak Ježiš, ktorý preukazoval náležitú úctu oltáru v jeruzalemskom chráme (pozri *Mt* 23, 19 - 20), a cirkevní otcovia, ktorí vytvorili civilizáciu lásky, vyžarujúcu zo svätých. „Vdovy a siroty treba mať v úcte ako oltárnu obeť.“¹²³

Naša láska je vyjadrením eucharistickej viery a života. Predpokladá našu úctu ku Kristovmu telu - úctu, ktorá sa začína pred svätostánkom a oltárom, a pokračuje všade, kam ideme. Aj v divadle.

¹²² Východní kresťania prejavujú úctu hlbokým úklonom a prežehnaním sa.

¹²³ *Didascalia Apostolorum* 9.

Uvažujte v srdci

S mamou som chodieval na prechádzky, no nechodievali sme okolo kostolov. Do nich sme totiž vchádzali. Vzala ma dovnútra, doviedla ma až pred hlavný oltár a kľakla si v modlitbe.

Pozoroval som, ako sa jej ticho a dôstojne pohybujú pery. Cítil som, že pozorne počúva toho, koho som ja ani nevidel, ani nepočul. Modlitbe patrilo celé jej srdce. Zjavne sa rozprávala s niekým dôležitým, aj keď ja som videl len zlatý svätostánok a pri ňom blikajúce svetlo.

Všetko toto ma uchvacovalo, ale nie nadtľho. Zakrátko som mal dosť. Ťahal som ju za sukňu. „Poďme už.“ Akoby ma ani nepočula. Tak som to donekonečna opakoval, čoraz hlasnejšie.

Nakoniec sme odchádzali. Vtedy mi mama povedala: „Tam je Ježiš.“ Som si istý, že mi o Ježišovi, o našom Spasiteľovi a Bohu, hovorila už od čias, keď som bol malé bábätko, skôr, ako som čokoľvek chápal, i v časoch, keď som začal chápať len nejasne.

Ak mi mama povedala, že Ježiš je práve tu (bola veľmi múdra), a keď to povedal aj sám Ježiš, nuž tak to bolo. Zvestovali mi katolícku vieru v Eucharistiu a ja som vedel, že je to pravda.

Keď som neskôr robil diplomovú prácu zo psychológie, vedel som vymenovať dôvody, prečo dieťa verí aj tým najohromujúcejším veciam, ktoré mu rodič povie. Keď som však v teológii študoval prirodzenosť a následky viery, zistil som, prečo moja detská viera nebola len subjektívnym „pocitom istoty“, ktorý sa môže vytratiť, keď človek pri spoznávaní sveta pokročí.

V tomto nádhernom i desivom svete, v ktorom Boh skutočne prebýva, istý zbožný človek zvestoval pravdu viery veľmi malému dieťaťu. Dieťa však prijalo veľký dar viery už pri krsťte. A potom bez toho, aby som si to uvedomoval, Pán mi pripravoval obmedzenú myseľ, aby som pochopil pravdu o všetkých dobrách, ktoré mi chcel dať poznať. Takto som spoznal jednu z najlepších vecí.

Ronald Lawler, OFM Cap., 20. storočie¹²⁴

¹²⁴ Ronald Lawler: Ordinary Faith in the Eucharist v *Catholic Dossier*, september/október 1996, str. 28 - 30.

IX.

Život ide ďalej

Príprava na smrť

O zomieranie sa v istom zmysle zaujímame stále, pretože „nevieme ani dňa ani hodiny“ (Mt 25, 13). Učil som mladých študentov, ktorí zomreli náhle, bez varovania alebo pri nevyspytateľných neho-
dách. A mal som aj priateľov, ktorí žili viac ako desať rokov po tom, čo im lekári dávali len niekoľko mesiacov či týždňov života.

Nevieme predvídať chvíľu, keď sa poberieme z tohto sveta. A predsa vieme, že to bude jeden z najdôležitejších dní nášho života. Vlastne celý kresťanský život možno vnímať ako prípravu na smrť.

Mali by sme však rozlišovať medzi *vzdialenou* a *blízkou* prípravou. Správame sa totiž inak, ak vieme, že smrť je blízko, či už vlastná alebo niekoho z blízkych či priateľov.

Najlepšie sa pripravíme, ak si pravidelne vykonávame dobrú a dôkladnú spoveď, kým na to ešte máme jasnú myseľ a silu - čím skôr začneme, tým lepšie. Nič neprináša duši väčší pokoj ako dobre pripravená spoveď: jasná, výstižná, kajúcna a úplná. Ak sme sa už nespovedali dlhší čas - alebo aj kratší -, mali by sme sa pousilovať, aby sa nám počas ťažkej, možno poslednej choroby spoveď stala *dobrým návykom*.

Sviatosť pomazania chorých by sme mali prijať hneď, ako sa dozvieme, že sme ťažko chorí (pozri kapitolu 22). Zabezpečme si sväté prijímanie tak často, ako je to len možné - či už budeme chodiť na omšu

alebo oň požiadame kňaza v nemocnici či v miestnej farnosti. Je dôležité nadviazať takýto kontakt. Nie vždy zdravotnícky personál kontaktuje duchovného, ak o to pacient vyslovene nepožiada. V minulosti katolíci nosievali medailóniky alebo kartičky s nápisom: „V prípade núdze prosím o katolíckeho kňaza.“ Všimol som si, že na niektorých katolíckych školách mali študenti identifikačné preukazy, na ktorých mali tento nápis hrubo vytlačený veľkými písmenami hneď pod svojou fotografiou. Možno by bolo dobre mať pri sebe (možno v obale, kde máte preukaz poistenca) papierik s týmto textom - hádam by to podnietilo lekára alebo zdravotnú sestru zavolať k vám kňaza. V každom prípade je to silné svedectvo o dôležitosti viery a môže byť posledným úkonom, ktorý sa nám bude počítať za spravodlivosť. Keď otec môjho priateľa trval na tom, že chce mať počas pobytu v nemocnici na sebe škapuliar, pričom vysvetlil dôvod - celý ošetrojúci personál tiež chcel mať škapuliar!

Keď zomierame, je dôležité, aby sme si to plne uvedomovali a mysleli na to. Približujeme sa k cieľu a chceme ho dosiahnuť v správnom čase. Ak všetok čas premrháme tým, že sa budeme snažiť na smrť nemyslieť, nepodarí sa nám to. Tá myšlienka nás napokon aj tak premôže a v konečnom dôsledku to bude ešte horšie, pretože nebudeme pripravení.

Je teda dobré, ak podobne ako svätí usilovne premýšľame o „štyroch posledných veciach“: o smrti, o súde, o nebi a o pekle. Cirkev nás povzbudzuje, aby sme na ne mysleli, aj keď sme zdraví, aby sme vždy na svoj život pozerali z pohľadu večnosti. Zaiste ste už videli maľby, na ktorých boli zobrazené mníšske cely s ľudskou lebkou na pracovnom stole. Až tak ďaleko zájsť nemusíme. Keď však cestujeme, cesta ubieha plynulejšie a rýchlejšie, keď máme jasnú predstavu

o tom, kam ideme. Pri modlitbe, v Božej prítomnosti, by sme mali myslieť na smrť.

No nemalo by nás to ani zarmútiť, ani rozžliať. Tí mnísi mali veľký zmysel pre humor, hoci vedeli, že smrti neuniknú. Keď svätý Tomáš Morus, laik, právnik a otec veľkej rodiny, vystupoval na popravisco, dokonca žartoval aj s katom. Pre kresťana nie je nemiestne, keď sa smeje smrti do očí. Ci už sa o niekoho staráme alebo starostlivosť prijímame, nemali by sme podceňovať hodnotu úsmevu. Istý zomierajúci muž si každý deň pred návštevou zdravotnej sestry hodinu „nacvičoval“ úsmev. „Títo ľudia vidia za celý deň toľko utrpenia,“ vysvetlil. „Chcem im to trochu uľahčiť.“ Takto vyzerá hrdinská kresťanská láska. Som si istý, že ho to stálo nesmierne veľa. Nemusel však minúť ani cent a určite sa cítil lepšie aj on. Často by sme mali pamätať na to, že rozsudok smrti patrí k životu a neznamená, že máme právo svojou ľahostajnosťou spôsobovať druhým zármutok. Mali by sme byť v plnej miere ohľaduplní a usilovať sa zachovať si zdravý humor.

Katolícka spisovateľka Muriel Sparková sa neraz musela brániť pred kritikmi, ktorí považovali jej žartovanie o smrti za kruté. Odpovedala im takto: „Často vtipkujem a myslím to smrteľne vážne. Plynie však z toho aj morálne ponaučenie, že existuje ešte ďalší život a nie je najdôležitejšie to, čo sa práve odohráva.“¹²⁵

A predsa to dôležité je. Všetko, čo sa deje, totiž tvorí náš život, a preto sa o to tak staráme. Ak sa pripravujeme na vlastnú smrť, mali by sme si dať veci do poriadku, aby nemali príliš veľa práce tí, čo nás prežijú. Berme túto činnosť ako zamestnanie počas posledného úseku cesty. A potom ju ako každú inú ná-mahu obetujeme v modlitbe. Ak nás nerozpýtli, aspoň

¹²⁵ *The New York Times*, 16.4. 2006.

nás zamestná a zároveň budeme bližšie k cieľu. Tak ako veľa ľudského úsilia aj táto práca je prejavom ne-falšovanej lásky. Nemali by sme to však preháňať a siliť sa, aby sme ju dokončili. Každý v rámci svojich možností.

Je vhodné, ak vypracujeme isté pokyny pre našich opatrovateľov, aby poznali naše želania. To platí najmä vtedy, ak sa o nás starajú ľudia, ktorí nemajú takú vieru ako my. Takto im to uľahčíme, keď budú vedieť, čo pri zdravotnej starostlivosti uprednostňujeme. Pouchme ich, že v našom náboženstve sa rozlišujú „obyčajné“ a „neobyčajné“ prostriedky. Dajme im vedieť, že nie je prípustné úmyselne spôsobiť smrť, aj keď pacient trpí. Staňme sa svedkami o hodnote dobrovoľne znášaného utrpenia.

Urobme však ešte čosi. „Obetujme“ ho. Biskup Fulton Sheen sa vyjadril, že zosmutnie vždy, keď prechádza okolo nemocnice s myšlienkou, koľko utrpenia vychádza „nazmar“. Zjednoťme svoje utrpenie s utrpením Ježiša Krista (pozri *Kol* 1, 24) a tak ho uchráňme pred nezmyselnosťou. Premeňme ho na vykupiteľské. Naše bolesti a trápenia, strach a poníženie sa očistia silou Krista. Biskup Sheen vyzýval opatrovateľov i zdravotnícky personál, aby do tohto „tajomstva“ zasväcovali svojich trpiacich priateľov. My by sme mali činiť podobne.

Katolícka viera nie je ľahostajná ani voči tomu, aký osud postihne ľudské telo po smrti. Cirkev je radšej, keď sa rozhodneme nechať svoje telesné pozostatky pochovať na katolíckom cintoríne. Prejavíme tým svoju vieru v zmŕtvychvstanie tela. Naše telo bolo pri krsťte zbožstvené, zjednotené s telom Ježiša vo svätom prijímaní a to by sa malo zohľadniť pri jeho večnom odpočinku. Práve preto kresťania považovali svoje cintoríny za svätú zem, za posvätné miesto.

Nie je to však prísne povinné. Ak sa rozhodneme dať sa pochovať na inom mieste, mali by sme zariadiť, aby hrob požeňnal kňaz alebo diakon. Cirkevný zákon v súčasnosti povoľuje kremáciu pozostatkov veriacich, ale opäť by sme to mali zariadiť tak, aby sa pohrebný obrad a uloženie urny s popolom uskutočnili podľa cirkevných obradov.

Keď sa smrť nezadržateľne priblíži, požiadajme Cirkev o *viatikum*, sviatosť na poslednú cestu. (Toto latinské slovo znamená pokrm, chlieb na cestu pre pútnika.) Obrady sú krásne a veľmi pomáhajú umierajúcemu, aby sa sústredil na svoju úlohu. Poskytujú príležitosť na posledné vyjadrenie ľútosti za hriechy a posledné vyznanie katolíckej viery. Ako opatrovníci môžeme zomierajúcemu počas posledných dní čítať duchovnú literatúru alebo sa jednoducho nahlas modliť strelné modlitby, niečo vhodné, čo by zomierajúci mohol opakovať alebo o čom by mohol premýšľať. Ak sa pripravujeme na vlastnú smrť, považujme, či nepožiadame opatrovníkov, aby nám čítali z toho, čo máme k dispozícii. Opäť zdôrazňujem, nemali by sme podceňovať evanjeliou a katechetickú hodnotu svojich posledných dní. Sú znakom a tajomstvom pre tých, ktorí ostávajú žiť. Pri smrti jedného človeka často dochádza k obráteniu iného.

Keď sa ako kresťania ocitneme zoči-voči smrti, sme ako bábätká pred pôrodom. Tvár máme vtlačenú do membrány, ktorá nás delí od dosiaľ nevidaného a nepredstaviteľného života. V liturgii kresťanského pohrebu sa neustále opakuje: „Život sa nekončí, iba mení.“ Kardinál Newman to opísal slovami, ktoré boli pre mňa veľkou útechou, keď mi zomrel otec. A sú ňou až podnes, po toľkých rokoch a toľkých ďalších rozlúčkach: „Tí, ktorí už žili, stále žijú.“

Aj vy, aj ja zomrieme. Zomierame, a predsa vidíme, že žijeme (pozri 2 Kor 6, 9).

Uvažujte v srdci

Nič nie je ťažšie ako uvedomiť si, že každý človek má inú dušu, že každý z miliónov, ktorí žijú a žili, je sám osebe nezávislou a svojbytnou bytosťou, akoby na celom svete nebol nik iný len on... Všetky tieto duše bez výnimky stále žijú. Keď boli na zemi, mali svoje vlastné myšlienky a pocity a majú ich aj teraz. Z niečoho mali radosť, o niečo sa snažili; získali to, čo bolo podľa nich dobré, a tešili sa z toho; stále niekde žijú a ich súčasný osud zaiste ovplyvňuje to, čo robili, keď boli v tele. Žijú v očakávaní dňa, ktorý má prísť, keď všetky národy budú stáť pred Bohom.

John Henry kardinál Newman, 19. storočie¹²⁶

¹²⁶ John Henry kardinál Newmann: *Parochial and Plain Sermons*, zv. 4, str.80 - 81. 83 - 84.

Modlitby za zosnulých

Pred niekoľkými rokmi som sa s jedným veľmi blízkym priateľom zúčastnil púte do Ríma. V tom čase som nevedel, že jedným z jeho úmyslov bolo uzdravenie. Túžil po tom, aby náš Pán „vyliečil“ hnev, ktorý pociťoval voči svojmu už mnoho rokov mŕtvemu otcovi. Priateľ sa v jednom z chrámov naozaj uzdravil. Táto milosť sa prejavila prúdom slz.

Uchvátený i zmätený šiel ku kňazovi Josephovi Linckovi, ktorý púť sprevádzal, aby mu vysvetlil, čo sa práve odohralo. Otec Joe ako skúsený duchovný vodca mu to objasnil výrazom *spoločenstvo svätých* - putoom medzi žijúcimi a zosnulými. Zakončil to slovami, na ktoré, ako dúfam, nikdy nezabudnem: „Vzťahy sa nekončia.“

Od tej chvíle môj priateľ vedel, že sa musí modliť za dušu svojho otca. Vedel, že by ho mal bezodkladne požiadať o modlitbu. Skrátka, zmieroval sa s ním, pričom vychádzal z chvíle, kde tento vzťah zanechal.

Boh nám toto umožnil vo svojom milosrdenstve. Život je krátky a my nie vždy máme čas či múdrosť milovať ľudí tak, ako by sme mali, ako si zaslúžia byť milovaní. Niekedy si ani neuvedomujeme, že sme druhým čosi dlžní, až kým neodídu. Potom je už neskoro im poďakovať. Ak by sa vzťahy končili smrťou, potom by to bola strašná tragédia: navždy premárená príležitosť, neustále krvácajúca rana.

Učenie o očistci¹²⁷ sa datuje až do obdobia Starého zákona. V *Druhej knihe Machabejcov* (12, 39 - 46) sa hovorí o tom, ako Júda Machabejský našiel na telách zosnulých židovských bojovníkov pohanské amulety - dôkaz, že sa dopustili modlárstva. „Potom urobil po mužoch zbierku a poslal do Jeruzalema..., aby priniesli obeť za hriechy." A úryvok sa končí slovami: „Svätá a nábožná myšlienka [modliť sa za mŕtvych]."

V židovskom náboženstve boli za Ježišovho pozemského účinkovania podobné praktiky. Dnes pretrvávajú v modlitbách, ktoré sú známe ako *kaddiš trúčhliaceho*, ktorú sa modlia, keď niekto z rodiny zomrie, a *El male rachamim*, ktorá sa týka najmä duše zomrelého.

Aj v Novom zákone sa spomína očistec, ale iba nepriamo. V *Matúšovom evanjeliu* Ježiš hovorí: „Kto by však povedal niečo proti Duchu Svätému, tomu sa neodpustí ani v tomto veku, ani v budúcom" (*Mt* 12, 32). Čiže existuje isté odpustenie aj v budúcom veku. Svätý Pavol učil, že kresťania, ktorí nie sú úplne verní, „sa však zachránia, ale tak ako cez oheň" (*1 Kor* 3, 15). Tým metaforickým „ohňom" je očistenie v očistci.

V *Knihe zjavenia* (21,27) sa hovorí: „Nič poškvrené nevojde" do neba. Očistec je jednoducho obdobie po smrti, keď sa duša očistí od všetkej poškvrný - od dôsledkov hriechov spáchaných počas života. Touto fázou zrejme musia prejsť mnohí - ak nie všetci - z tých, ktorí vojdú do neba. Ako povedal svätý Pavol: „Veď všetci zhrešili a chýba im Božia sláva" (*Rim* 3, 23).

Ak vyznávame svoje hriechy, Boh nám odpúšťa. Predsa však potrebujeme uzdravenie zranení, ktoré sme si spôsobili. Pri tomto uzdravovaní podobne ako pri pozemskom uzdravovaní môžeme trpieť. Lieky niekedy

¹²⁷ Pre podrobnejšie štúdium tejto témy pozri moju knihu *Prečo veriť?* (Slovo medzi nami - redemptoristi, Bratislava 2009).

nechutia, dokonca nám z nich môže prísť nevoľno. Aj po masáži nás zvykne všetko bolieť. Lekár však lieky nepredpisuje pre ich nežiaduce účinky, ale preto, že liečia. Liečenie niekedy bolí. Katolícka spisovateľka Flannery O'Connorová k tomu prirovnala učenie o očistci: „Voda je symbolom očistenia. Ďalším je oheň. Myslím si, že voda je symbolom takého očisťovania, ktoré Boh dáva bez ohľadu na to, koľko sa namáhame alebo či si ho zaslúžime; a oheň je také očisťovanie, za ktoré si sami môžeme - ako v očistci. Zlo v nás sa spaľuje prirodzene, keď sa priblíži k Bohu.“¹²⁸

Práve takto chápali evanjeliá prví kresťania. Svedectvo o starostlivosti o duše zomrelých prinášajú katakumby a iné staroveké kresťanské pohrebiská. Kresťanské rodiny často vyrývali do náhrobných kameňov prosby, aby si okoloidúci spomenuli na zomrelých. V druhej polovici druhého storočia severoafrický kresťan Tertulián hovoril o očistci rovnako ako jeho krajan svätý Cyprián z tretieho storočia. Toto učenie zároveň nachádzame v spisoch Origena v Egypte. Svätá Monika, matka svätého Augustína, prosila svojho syna, aby za ňu obetoval omšu, keď zomrie. A svätý Ján Zlatoústý vyzýval veriacich, aby dali sláviť omše za zosnulých: „Pomôžme im a spomeňme si na nich. Ak Jóbových synov očistila otcova obeta (pozri *Job* 1, 5), prečo by sme mali pochybovať, že zomrelým prinášajú úľavu naše obety za ich duše? Neváhajme teda a pomáhajme tým, ktorí už zomreli, a obetujme za nich svoje modlitby.“¹²⁹

Toto je i bola viera Cirkvi Ježiša Krista. Od Starého zákona k Novému, od apoštolských otcov cez stredovekých učencov sa nikto neodvážil spochybniť

¹²⁸ Flannery O'Connor: *The Habit of Being*, str. 387.

¹²⁹ Svätý Ján Zlatoústý: *Homílie na Prvý list Korint'anom* 41, 5.

kontinuitu vzťahov medzi kresťanmi. Tí, ktorí zostali na zemi, sa istým spôsobom spájali s tými, ktorí už odišli v smrti. Odmietla to iba protestantská reformácia. Luteránsky teológ Frank Senn to stručne zhrnul takto: Keď Martin Luther „zrušil votívne omše, najmä tie, čo boli obetované za zosnulých, prispel tým k rozloženiu kozmickejšieho chápania Cirkvi...”

Katolícka cirkev však nezrušila ani nerozložila kresťanskú tradíciu. Dogmy sa nedajú vytvoriť ani zrušiť, ani zmeniť či ukončiť. Na pohrebnej omši sa teda stále modlíme: „Veď tým, čo veria v teba, Bože, sa život neodníma, iba mení.” Alebo ako to jednoduchšie povedal otec Joe môjmu priateľovi v Ríme: „Vzťahy sa nekončia.” Vďaka Bohu, že sa môžeme modliť za zomrelých. Vďaka Bohu, že sa môžeme modliť k zomrelým. On je milostivý a jeho milosrdenstvo trvá *navěky!*

Uvažujte v srdci

Dávid zároveň hovorí: „Jeho verná láska trvá navěky!” Z tejto výpovede je zrejmé, že nech človek opustí tento svet v akomkoľvek stave, v rovnakom stave sa ocitne na súde pred Bohom.

Treba veriť, že pred [posledným] súdom je za niektoré ľahké viny očistný oheň, pretože [ten, ktorý je] Pravda hovorí, že ak sa niekto rúhal proti Duchu Svätému, neodpustí sa mu ani v tomto veku, ani v budúcom. Z tohto výroku sa dá pochopiť, že niektoré viny môžu byť odpustené v tomto veku, kým niektoré v budúcom:¹³⁰ nazdávame sa totiž, že čo sa odopiera pri jednom hriechu, bude priznané pri nejakom inom.

¹³⁰ Podľa KKC 1031.

Ako som už povedal, treba veriť, že to platí iba pri ľahkých hriechoch a drobných prehreškoch - napríklad márneť čas daromnými rečami, prehnane sa smiať... (sotvako sa vyhne týmto prehreškom)... a pri chybách z nedbanlivosti v nepodstatných veciach. Všetky tieto viny budú potrestané po smrti, ak neboli odpustené a nezískali sme za ne odpustky počas života.

Keď svätý Pavol hovorí, že Kristus je základ, dodáva: „Či niekto na tomto základe stavia zo zlata, striebra, drahých kameňov, dreva, sena či slamy, dielo každého vyjde najavo... Čie dielo, ktoré naň postavil, zostane, ten dostane odmenu. Čie dielo zhorí, ten utrpí škodu, on sa však zachráni, ale tak ako cez oheň" (*1 Kor 3, 12 - 13. 14 - 15*).

Tieto slová môžeme chápať ako oheň skúšok, ktoré podstupujeme v tomto veku. Ale ak by ste si ich vysvetlili ako očistný oheň v budúcom veku, potom musíte tuho premýšľať, že apoštol nepovedal, že budete zachránení ohňom, ak na tomto základe budete stavať zo železa, mosadze alebo olova - čiže väčšie hriechy a teda ťažšie, ktoré sú vo večnosti následne neodpustiteľné. Ale budete spasení ohňom, ak budete stavať z dreva, sena, či zo slamy - čiže malé a ľahké hriechy, ktoré oheň ľahko spáli. A ešte treba pouvažovať nad tým, že nikto nemôže byť očistený - ani od tých najľahších hriechov -, ak si čnostným životom nezaslúžil, aby mal takúto milosť vo večnosti.

Pápež svätý Gregor Veľký, 6. storočie¹³¹

¹³¹ Svätý Gregor Veľký: *Dialogy* 4, 39.

Epilóg

Ježiš povedal svojim učeníkom: „Proste a dostanete! Hľadajte a nájdete! Klopte a otvoria vám!“ (*Mt 7, 7*).

Proste, hľadajte, klopte. Môžeme si byť istí, že Ježiš neskomponoval zoznam malebných metafor o modlitbe. Skôr opisoval to, čo poznáme ako plán púte do svätého mesta. Pútnici sa najskôr pýtajú na cestu. Putujú, aby našli svoj cieľ - čiže hľadajú. A keď prídu, zaklopú na mestskú bránu.

Cesta kresťanskej modlitby je cestou pútnika. Ježiš toto spojenie použil v Reči na vrchu. Učenie o putovaní zvestoval hneď potom, ako učeníkov poučil, ako sa majú modliť, postiť a dávať almužny (pozri *Mt 6*). Od týchto slov sa odvíja celá katolícka tradícia v celom svojom bohatstve a rozmanitosti. Ešte sme nevyčerpali všetky možnosti, ako prejaviť lásku, chválu a vďaku, túžbu, úžas i ľútosť.

Ježiš nám čosi zanechal. Nezanechal nám hotovú spásu v darčekom balení, pri ktorej poznáme odpoveď na všetky otázky a skončilo sa všetko naše utrpenie. Nie. Ponúkol nám, aby sme s ním išli po ceste - po úzkej ceste k úzkej bráne - a prežili veľké dobrodružstvo. Jeho cesta nás vedie k sláve, ale vedie cez Kalváriu. Skutočne nevieme, čo nás čaká za najbližšou zákrutou; vieme však, že Boh je s nami a vypočuje nás, keď budeme prosiť, hľadať a klopať - keď sa budeme modliť starými overenými spôsobmi.

Putujeme po celý život. Túto knihu som začal príbehom o tom, ako som neskoro v noci putoval ku krížu, o nočnom ruženci v bočných uličkách. Zistil som však, že neputujem len príležitostne, ale takmer ustavične. Už sa viac nevydávame na cestu do pozemského mesta, ako to robili apoštoli v prvom storočí. Náš Jeruzalem je hore a kým sa do neho nedostaneme, budeme prosiť, hľadať a kopať. Už viac nehľadáme pozemský chrám; pretože Boh skrze modlitbu buduje z nás nebeský chrám.

Táto kniha sa teda končí rovnako, ako sa začala. Milovaní, sme Božími deťmi, no ešte nie sme doma. Boh je naším Otcom, ale je v nebi. Preto prežívame krízové obdobia, aby sme pamätali na to, že stále putujeme, že sme stále na ceste. Otec ich využíva, aby nás zmenil, aby nás povzbudil, aby sa z pútnikov stali svätci.

Prosíme, hľadáme, klopeme. Ideme svojou pútnickou cestou. Nachádzame potrebnú milosť - aj keď nie vždy tú, po ktorej túžime, ktorú očakávame. Prijímanie milosť, ktorú dokonalý Otec dáva svojim domov kráčajúcim deťom.

Obsah

Úvod.....	7
I. Život sa začína.....	25
1. Svätená voda.....	27
2. Znamenie kríža.....	31
3. Krst.....	37
4. Svätá omša.....	43
5. Anjeli strážcovia.....	49
II. Obdobia života.....	55
6. Cirkevný kalendár.....	57
7. Pôstne a Veľkonočné obdobie.....	63
8. Advent a Vianoce.....	69
9. Novény.....	75
III. Jeden deň v živote.....	81
10. Postoj.....	83
11. Ranné obetovanie.....	89
12. Strelné modlitby.....	95
13. Anjel Pána.....	101
14. Modlitba pred jedlom a po jedle.....	105
15. Spytovanie svedomia.....	109
IV. Život nás naučí.....	115
16. Štúdium Biblie.....	117
17. Duchovné čítanie.....	123
18. Duchovné cvičenia	128

V. Život sa odvíja v rôznych etapách.....	133
19. Birmovanie.....	135
20. Manželstvo.....	139
21. Kňazstvo.....	145
22. Pomazanie chorých.....	151
VI. Korenie života.....	155
23. Kadidlo.....	157
24. Sviece.....	162
25. Sväté obrazy.....	166
26. Relikvie.....	171
27. Pôst a umŕtvovanie sa.....	176
VII. Život v hojnosti.....	181
28. Spoveď.....	183
29. Odpustky.....	189
30. Orodovanie svätých.....	194
31. Putovanie.....	200
32. Božia prítomnosť.....	205
33. Almužny.....	211
VIII. Láska môjho života.....	217
34. Úcta k Najsvätejšej Trojici.....	219
35. Ruženec.....	225
36. Škapuliare a agnušky.....	231
37. Meditatívna modlitba.....	236
38. Úcta pred svätostánkom.....	240
IX. Život ide ďalej.....	245
39. Príprava na smrť.....	247
40. Modlitby za zosnulých.....	253
Epilóg.....	258

SCOTT HAHN

ZNAMENITÝ ŽIVOT

Vydali Redemptoristi - Slovo medzi nami,
Puškinova 1, 811 04 Bratislava
v roku 2010 ako svoju 48. publikáciu.

Z anglického originálu *Signs of Life*
preložila Antónia Drobcová.
Zodpovedný redaktor Marián Kováčik.
Lektoroval Juraj Vidéky.

Grafická úprava a návrh obálky Ľudmila Králikova.
Jazyková úprava Katarína Gajdošová.
Tlač LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava.

Prvé vydanie. 264 strán.

ISBN 978-80-89342-13-6

Ak chce niekto o sebe povedať, že je dobrý katolík, nestačí nedeľná svätá omša, raz za čas svätá spoveď a prijatie Eucharistie. Je potrebné oveľa viac – každodenný život s Kristom.

Scott Hahn ako konvertita postupne objavoval „drobnosti“, ktoré naplňajú život kresťana – katolíka a spôsobujú, že je príťažlivý, zaujímavý, neopakovateľný. Pritom neobjavil nič nové – len zistil, že sú to drobnosti, ktoré žijú svätci i celkom obyčajní ľudia počas celých dejín Cirkvi.

Na potešenie srdca i ako príklad bohatej tradície znamenitého života uvádzame modlitbu starého baču Kuba z koledovania v Rakovej na Kysuciach. Je tradičná, pritom obsahovo hlboká. Patrí k pokladu Cirkvi, z ktorého všetci žijeme.

Pane, hlas môj dvíham ku trónu tvojmu,
že si zas deň pridal k životu môjmu.
Rozmnožil si zase staré roky moje,
nechávaš mi užívať ešte dary tvoje.
Hľa, stojím nad lôžkom pokoja nočného
a je v tvojej moci, či zas stanem z neho.
Spolieham sa na teba, ó, môj Pane,
nech sa tvoja svätá vôľa so mnou stane.
Len zhliadni láskave tu na synov mojich,
ktorí v odpočinku sú po prácach svojich.
Ty buď Otcom im a daj im milosti,
by tvoj svätý zákon mali v úctivosti.
By rástli na česť a slávu tvoju
a v poteche boli mne na starosť moju. Amen.

ISBN 978-80-89342-13-6

